

KÖPRÜLÜ
732

کوپریلو محمد پاشا

١٢٥

2

8.

شرح ابیات مشهور

فارسی

٥ ح قصیدهٔ میمیهٔ خمریهٔ فارضیه شرحی واردر ٢

٤٧ آثار شرحی عربیدر

٥٩ گلشن نیاز

باسم فراوجد الاشيا من عدم عدمه يعني الكاف والنون ، فجعلناه مثنويا صوريا كان
او معنويا ما كان وما يكون ، كما اخبر سبحانه وتعالى في كتابه المكنون ، ومن كل شيء
خلقنا زوجين لعلكم تذكرون ، فسبحان الذي خلق الازواج كلها مما تنبت
الارض ومن انفسهم ومما لا يعلمون ، والصلوة على نبيه محمد سيد الكونين ، ومفخر
الثقلين وامام القبلتين ما اختلف الملوان وما كر الجديدان ، وما ذكر الله
الذاكرون ، وغفل عن ذكره الغافلون ، وعلى آله واصحابه الطاهرين ، واوليائه
الوارثين ، الذين هم في سماء شرعه كالنجوم مضيئون ، وعلى العالمين العاملين
والصالحين السالكين الذين هم من انوارهم يستضيئون ، وعلى آثارهم
مقتدون **اما بعد** حمد الله العلي الكبير والصلوة على نبيه البشير النذير
بو فقير وحقير كثير التقصير اول وقتده كه حضرت پيرك كلام ميزي ابتدادن نقل و
تقرير ايتمكه شروع ايلدكده بعض ياران افاض الله عليهم سجال العرفان اول تحقيق و بياني
استحسان ايدوب استدعا ايلديلركه اول درر معاني ومعارف وغرر اسرار لطايف
سلك تحريره ديزيله واندن بر كتاب مستطاب دوزيله بو فقير كرچه اول حينده طريقت
نامه نك تصنيفنه اشتغالم اولدوغندن بونلره ديدمكه ان شاء الله بعد تكميل منهاج
السالكين بو ذكر اولنان تحقيق وتقريري مع زيادة تحرير وتسطير ايليم وبعض ابيات
مشكله وكلمات معضله يي داخي جابجا بولوب بو ابيات ثماني عشره ضم قيلوب انلره
داخي شرح ويرهيم پس اول كتاب مستطاب تمام اولدقده ياران صفا الكريم اذا وعد وفا
مضموني ادا ايلديلر وما مضاده اولان وعدك ظهوريني استدعا ايلديلر بو فقير داخي
فاما السائل فلا تنهر نهيجه ايلدي بو بهره دن نهر ايتميوب ابتداي مثنويده واقع
اولان هژده ابياتك وكلمات معضله نك شرحنه شروع ايلدم و بو كتابه **فاتح الابيات**
ديو نام ويردم بعده ديباجه عربيه يي عبارات تركيه اوزره شرح ايلمديوب مقدم دخي
عربي شرح جزء يازلميان وسمط تحريره ديزلميان درر معاني وغررهاي بونده يازدم
تا نفعي كثير وطالبينه اخذي يسير اوله وما بعده يزيلي شرحه داخي مناسبت بوله

امیدرکه

اميدر كه حضرت حق مقبول قيله وناسه فايده آله بالنبي وآله **هذا كتاب المثنوي**
ها حرف تنبيه وفي الحقيقه اسم اشارتدر وضع اصليسي محسوسه اشارت ايچوندر
پس اگر ديباجه كتاب مثنويده اول ايسه مشار اليه ذهنده بالقوه حاضر اولان امور
معلومه اولور واگر ديباجه كتاب مثنويدن موخر ايسه مشار اليه اوراق اوزره مكتوبه
اولان ابيات مرقومه اولور كتاب مصدردر مكتوب معناسنه در مفعولك مصدر ايله
تسميه اولنمسي مبالغه ايچوندر كالخلق بمعنى المخلوق واللفظ بمعنى الملفوظ يا خود
فعال مفعول ايچون بنا اولنمش بر صيغه اوله لباس ملبوس كبي واسميته راجحدر زيرا كه
دائما موصوف اولور صفت اولماز مثلا كتاب مرقوم دينور شي كتاب دينمز معناسي
حروفك بعضيسي بعضنه جمع وضم اولنمشدر ديمكدر معناي جمعيت منضم اولدوغي
اعتبار ايله عسكره كتيبه دينور كتابك مثنويه اضافتي بيانيه در خاتم فضة كبي
مثنوي ثني يثني ثنيا كبي برني دميا مصدر ميميدر يا نسبت ايچوندر ثنيت الشيء
دينور فجادر شيئي ايكي قات ايلسك واصطلاحده شعردن بر جنسدركه ايكي
مصراعي بر قافيه اوزره اوله وبو اسم جنسك بو كتاب مستطابه علم اولمسي ولا يتناهيت
شان مسماي مشعر اولور نته كيم شاعرك بو قولي بو معنايه دلالت ايدر ، وان تفق
الانام وانت منهم ، فان المسك بعض دم الغزال ، و ثانيا جميع موجوداتك اسراري
جامع بر كتاب اولدوغني بيان قيلور زيرا جميع اشياي الله تبارك وتعالى زوجين
خلق ايلمشدر كما قال الله تعالى خطابا للانسان وخلقناكم ازواجا اي ذكرا
وانثا وقال ايضا ومن كل شيء خلقنا زوجين لعلكم تذكرون اي ومن كل شيء
خلقنا صنفين مثل الثقلين والكونين والدارين والنيرين والوالدين والدنيا والعقبى
المتضادين كالنور والظلمة والارض والسماء والبر والبحر لعلكم تذكرون اي
لكي تعلمون الازدواج من خواص الممكنات والواجب بالذات لا يقبل الاثنينية
والزوجية وكما قال الله تعالى سبحان الذي خلق الازواج كلها مما تنبت
الارض ومن انفسهم ومما لا يعلمون پس بو آيات كريمه جميع اشيانك مثنوي اولدوغنه
دلالت ايلديه بو كتاب شريفه كتاب مثنوي ديو تسميه ايلديلر جميع اسماء متقابله
الهيه نك واصناف اشياء كونيه نك حقايقنك كتابي ديمك اولور ولا رطب
ولا يابس الا في كتاب مبين كلامنك مفهومي بو كتاب حقايق نصابك
داخي شاننده صادق اولور پس معنى آگاه اولك اي طالبان اسرار الهي مثنوي مشار اليه

کتاب شنوبدر وهو اصول اصول اصول الدین ضمیر فروع کتاب مثنوی یه
راجعدر یعنی بوکتاب شنوی دینک اصللرینک اصللریدر دیمکدر دیمک بروضع المعنی در که
اصحاب عقولی اختیارات محموده لرینه بالذات خیرلره سوق ایلر کتاب اللهدن وسنة
رسول اللهدن مستفاد اولان فقه بودینی بیان ایدر سرورعه چلبی دیرکه بو علم دینه
علمست ٭ علم دین فقهاست وتفسیر وحدیث ٭ هرکه خواند غیر ازین گردد خبیث ٭
والله اعلم اصول دیندن مراد مجموع سه علمست دیو اوج علمک اصولندن بر اصل دخی
علم کلامدر یعنی اعتقادیات وعلم اخلاق یعنی وجدانیات دیو ایکی علمک اصولندن
علم اسرار کشفیه معلوم اولورر دیو اسرار کشفیه کتاب مثنویده معلوم اولور دیس
کتاب شنوی بو تقدیرجه اصول اصول اصول دین اولور بوکلام محل مناسب اولمدن
خالی دکلدر وتفصیل اصول ثلثهدن مراد تصدیق جنانی واقرار لسانی وعمل ارکانی
درکه بونلر دین اسلامک اصللریدر وصیغه جمعیه اشاره داعی اصول ثلثهدن هربرینک
کثرت مباحث ومسائلنه تلمیح ایدر تصدیق جنانی برسر خفی درکه عند الله صحیح ایمان
بودر اما علم مخلوقی اکا اصابتدن متعذر اولماغین مدار حکم شرعی اولمز دیو تصدیق
جنانی صاحبی بحسب الظاهر تکالیف کفریه دن خلاص بولمز الا اقرار لسانی ایله
بو اجلدن اقراری دخی رکن اعتبار ایتمشلر درکه عملی بو ایکی رکنک اثریدر وتصدیق
جنانی بوذکر اولنان رکنینک اصلی درکه عمل قلبی اصل جمیع اعمال واشرف کل افعالدر
ولهذا قال النبی صلی الله علیه وسلم ان فی الجسد لمضغة اذا صلحت صلح الجسد کله واذا
فسدت فسد الجسد کله الا وهی القلب بو مقدمه معلوم اولدیسه مثنوینک دخی
موضوعی اصل احوال قلبیه اولدیسه دینک اصولنک اصولنک اصولی اولور بو سوز
مزوجه عدم مناسبتدن عاری دکلدر فلیتامل اما بو فقیرک نسخه دخی بو محله
مناسب وجوه ثلثه واردر اولا اصول ثلثه دن مراد اعمال شرعیه واحوال طریقیه و
اسرار حقیقیه اولورکه بونلر دین اسلامک اصللریدر پس علوم احوال طریقیه زینه وعمی
اولدوغی جهتدن علوم اعمال شرعیه نک اصولی کبیدر کذلک علوم اسرار الهیه
احوال طریقیه نسبتله انک اصولی کبیدر پس حضرت مثنوی ایسه ع مثنوی ما
دکان وحدتست ٭ مصراعنک فحواسنجه دکان علوم وحدت وکان اسرار حقیقت
بو جهتدن اصول اصول اصول دین اولمق صحیح اولور ثانیا الف لام عهد خارجی اولوب
ان الدین عند الله الاسلام فحواسنجه معهود دین اسلام اولور دینی الاسلام

علی خمس شهادة ان لا اله الا الله الحدیث حدیث شریفنک مقتضاسنجه دینک
اصولی بشدر وبو بش اصولک دخی اوچ اصلی مبتنیدرکه بو بش اصلک اصلیدر بری
ایمان ایکنجیسی اخلاص اوچنجیسی نیتدر بو اوچ اولماسه صحیح اولمز وبو اوچک
دخی اصولی علم ومعرفت وحکمتدرکه بونلر علم وحکمت ومعرفتسز صحیح اولمز پس منبع
علم وحکمت ومعرفت ایسه کتاب مثنویدر بو جهتدن اصول اصول اصول دین اولمق جائزدر
ثالثا دین اسلامک ایکی اصولی واردر بری اصول فقه در وبری اصول دیندر علم
کلامدر که اعتقادیاته متعلق اولان اصول اصول فقهک اصولی منزله سنده در اول
جهتدن که صحت اعمال ظاهره صحت اعتقاد باطنه اولدیغه مبنیدر مادامکه اعتقاد
صحیح اولمیه عبادت صحیح اولماز وحضرت مثنوی بو اصولین دینک اصولی منزله سنده در
اول جهتدن که علم کلام باسره استدلالیاتدر انونکچون بو علمک اصحابی مدافعه وجدالدن
خالی دکلدر پس بو علوم استدلالیه نک اصولی مستلزم حق الیقین اولان علم کشفی
ووحی قلبیدرکه اول مثنویدر ولهذا قال ٭ این نه نجمست ونه رملست ونه خواب ٭
وحی حق والله اعلم بالصواب في كشف اسرار الوصول واليقين کشف لغتده
رفع حجاب ایتمکه دیرلر مطلقا نتکیم کشفت المرأة وجهها دینور اذا رفعت حجابها
مناسبنده اصطلاح مشایخده ما ورای حجابدن معانی غیبیه نک طلوع وظهورینه
واکا مطلع اولماغه دیرلر وکشفک اقسام وانواعی منهاج الفقرا نام کتابده
درجه مکاشفه ده بیان اولنمشدر فلیطلب ثمه اسرار سرک جمعیدر سر ادراک ناسدن
باطن اولان معنایه دیرلر وصول هجرک ضدیدر اما عند المشایخ امور موهومه دنک
کلیسندن ترقی ایدوب مرتبه حقیقته علمک بالغ اولماسنه دیرلر واسرار وصولی
کتاب منهاجده درجه اتصالده بیان ایلدک یقین اطمنان فهمه واستقرار علمه
دیرلر یقن الماء فی الحوض دینور نجادن حوضده مستقر اولسه ویقینک اوچ نوعی
اولنور علم الیقین عین الیقین حق الیقین درجه یقینده منهاجده بیان اولنمشدر
ولو دیباجه نک عزیزی شرحنده بو اوچ اقسام مفصلا بیان اولنمشدر اما اجمالا
العلم الیقین ما کان من طریق النظر والاستدلال وعین الیقین ما کان من
طریق الکشف والنوال وحق الیقین ما کان بتحقیق الانفصال عن لوث الصلصال
کذا قال السهروردی فی العوارف پس معنی بو مثنوی اسرار انواع یقینی و
اسرار وصول الی الله کشف وایضاح ایلمده دینک اصولنک اصولنک اصولیدر

دیمک اولور وهو فقه الله الاکبر فقه اصلده فهمه دیرلر فقه الرجل دیرلر علم وفهم معناسنه
وضم قائل فقه الرجل بنور رجل فقیه معناسنه بعده عرف بو اسمی علم فروعه اطلاق
ایلدیلر نجان برکسه بو علمی حفظ مقالات ایلسه نکاح وطلاق و بیع وعتاقه تعلق
سوزلری بلسه اکا علماء دنیا فقیه دیرلر حال بوکه عند الاولیا فقیه علم آخرتی عالم
وآفات نفسانیه یه فاهم اولاندر کما قال الغزالی فی الاحیاء ولقد کان اسم
الفقیه فی العصر الاول مطلقا علی علم طریق الآخرة ومعرفة دقایق آفات
النفوس مفسدات الاعمال واستیلاء الخوف علی القلب ویدل لک علی ذلک قوله
تعالی لیتفقهوا فی الدین ولینذروا قومهم اذا رجعوا الیهم الآیه وما به الانذار
والتخویف هو هذا العلم وهذا الفقه دون تفریعات اللعان والطلاق
والسلم والاجارة والعتاق ولهذا مشایخ بو فقهه فقه اصغر وطریقت وحقیقت
ایچون موضوع اولان علمه فقه اکبر دیدیلر حتی امام اعظم ابو حنیفه حضرتلری برصغیر
الحجم کتابه فقه اکبر دیو تسمیه ایلدیلر پس حضرت مثنوی الهیه نک اکبر فقهیه
یعنی حقایق واسراره اولان علمنک اعظمیدر الهیه اضافت اولنمسی علم
کشفنک الهام خدا ایله اولوب تعلیم وتفکر واجتهاد ایله اولمدوغندن اوتوریدر
وشرع الله الازهر وبرهان الله الاظهر شرع لغتده یول دیرلر اصطلاحده
انبیانک وضع ایلدوکی طریق مستقیم وصراط قویمه اطلاق اولنمشدر برهان
دلیل وحجته دیرلر الله اسم ذات مستجمع جمیع صفاتدر عقلا ذات الهیه ده متحیر
اولدقلری کبی بو اسم شریفده دخی متحیر اولمشلر انکیچون بعض علما اصلی اله
اذا تحیر اذا العقول متحیرة فی معرفته دیمشلردر پس متحیر اولدقلرینه بنا اختلاف
ایدوب دیدیلر که بو سریانیدر وبعضی عربیدر دیدیلر وبعضی غیر مشتقدر وبعضی
مشتقدر واصلنده اختلاف ایتمشلردر صاحب کشاف اصلنده اسم جنسدر
بعده معبود بالحق ایچون علم قلنمشدر دیمشدر والحاصل کیمی متحیر معناسنه اولان
آله دن وبعضی سکون معناسنه اولان آله دن وبعضی التجا معناسنه اولان آله دن
مشتق طوتوب مناسبت بولمشلردر معنی خواص لفظیه وآثار معنویه سندن
دورر نجی جلدده شارح که درگاه پادشاه التجا ایلدوکی محلدر ع معنی الله کنت
آن سیبویه بیتنده شرح ایلدک والکز خواص واسراری منهاج الفقرا قسم
ثانینک باب ذکرده تفصیل ایلدک فلیطلب ثمه اما بو محلده شرعک وبرهانک

لفظة الله

لفظة الله اضافت اولنمسنک معنی بودر که بو مثنوی بو اسم جلاله مسمی
ذات الهیه نک طریقی روشنیدر که سالکی جمیع صفاته متصف اولان ذات احدیته
موصل اولور ودخی الله اسمی اولان دلیلی وغالب اولان حجتیدر که جمیع اسما
وصفاتی جامعه اولان مرتبه الوهیته دلالت قلور وضلالتی قالدیره حجت و
برهان اولور مثل نوره کمشکوة فیها مصباح مثل اصلنده کلمه تسویه در
شبه ونظیر معناسنه تکلم هذا مثله او مثله او مثیله دیرلر هذا شبهه وشبهه
وشبیهه دیدکلری کبی بمعنی واحد صکره حال وصفت وقصه معنالرینه استعاره
اولنمشدر وضرب مثل ایتمه نک ابراز خفیات معانی قلمده ووجوه حقایق و
معقولاتده رافع استار اولمده تاثیر عظیمی واردر ولهذا کتب الهیه ده
ضروب امثال چوق واقع اولمشدر حتی انجیلده بر سوره مستقلا ضروب امثال
ایتمکدن عبارتدر زیرا غایبک شاهده تمثیل اولنماسنده خفی جلی مرتبه سن بولور
ومعقول محسوس منزلتنده کلور واوقع فی القلب اولور نور اصلنده شول
کیفیتدر که باصره آنی اول ادراک ایدوب آنک واسطه سیله سایر مبصراتی
ثانیا ادراک ایلر مثلا شمس وقمردن اجرام کثیفه اوزره فایض اولان کیفیات
کبی اما نور الهی ونور مثنوی بویله دکلدر بلکه جناب حقه نور اطلاقی بنفسه
ظاهر واشیایی مظهر اولدوغی اعتباریله در کما بینا فی مصباح الاسرار
کذلک مثنوینک دخی نوری بنفسه بصر بصیرته ظاهر وحقایق ومعانی یی
مظهردر مشکوة دیوارده اولان شول دلیکه دیرلر که غیر نافذه اوله وقتا که
حضرت مقدسه مولانا نور الله بکلامه الاسنی حقیقت صفت مثنوی یی
بیان بیوردیلر بیه زیادة فی الکشف والایضاح الا کاضرب مثلی تعقیب ایدوب
وعلی طریق الاستعارة التمثیلیه بیتلری مشکاته ومعنالری مشکاته اولان
مصباحه تشبیه ایدوب بیوردیلر که بو کتاب مثنوینک نورینک صفتی عجیب
الشانی یعنی علمنک ومعناسنک حالی شول مصباح حالی کبیدر که مشکاته
اوله وخانه لری منور وروشن قلور کمسنک که خانه قلبنده مشکات ابیات
مثنوی اوله مصباح معناسندن آنک خانه قلبی پرضیا اولوب منور در یاخود
مشکاتدن مراد جسد شریف حضرت مولانا اوله ومصباحدن مثنوی اوله و
مثنوی خوان اولنلرک ابدانی اوله نه کیم مشکاتک نوری کوکب دری کبی

صافی اولان زجاجه وقوت زیت شجرهٔ مبارکه واسطه سیله اولور لکن لکن شنوی
خوان اولنلرک مشکاة ابدانی دخی بونک قنادیل الفاظنده اولان مصابیح علوم
ومعانی سیله منور اولوب سائر قلوبک خانه لرینه دخی لمعه لری مقدارنجه نور
حاصل اولور اگر مشکاتدن مراد جسد شریف مولانا اولور ایسه معنی بویله دیمک
اولور مثنوینک نورینک صفتی بنم جسدم مشکاتنده وقلبم زجاجه سنده اولان
مشکاته بکزر که انده مصباح اوله و اول مصباح بر کوکب دری کبی قندیلده اوله
اول مصباح ایقاد اولنه واشتعال قلنه لا شرقیه ولا غربیه اولان شجرهٔ مبارکه
روح محمدیدن و زیتندن مراد علملری اوله پس نفسنده زیت علم محمدی نار کسب
مجاهده ایله مثنویه منضم اولنیه وامداد وایقاد قلنه نور علی نور اولوب
بیوت قلوب طالبینه کمالیله نور پاش وضیا گستر اولور دیمک اولور نتکیم بیورر
یشرق اشراقا انور من الاصباح یشرق اشراقا جمله سی صفتدر مصباحه
اصباح فتح همزه ایله جمع صباح وکسر ایله مصدردر بو محلده ایکی معنایه حملی
جائزدر یعنی اول مصباح که اشراق ایتمکله اشراق ایلیه ایله اشراق که صباحلر نورندن
انوردر مثنوی نوری اصباح نورندن انور واقوی اولماسی اول جهتدندر که
نور صباح انجق ظلمت محسوسهٔ لیالی ازاله ایلر اما نور مثنوی انواع ظلمات
معقوله یی ازاله ایلر مثلا کفر ومعصیت وغفلت وجهالت کبی وامثالها
پس بونک اشراقی نور اصباحدن انور اولور وهو جنان الجنان ذو العیون
والاغصان مشهور اولان قرائت اولده کسر جیمله وثانیده فتح جیمله اوقنمقدر
لکن برعکس دخی جائزدر جنتلرک اوسطی یعنی اعلاسی مراد اولمق اوزره عیون
عینک جمعیدر چشمه معناسنه اغصان غصنک جمعیدر دال بوداق معناسنه
تقدیر معنی ودخی بو کتاب عالیشان قلوب عارفینک انهار جاریه واغصان
مثمره صاحبی اولان جنتلری وروضه لریدر عند العرفا جنات ایکی نوعدر
بری جنات آجله دیرلر که اول آخرتده نتیجهٔ اعمال صالحه اولان جنتدر وبری
دخی جنات عاجله دیرلر اول بو دنیاده اولان اذواق روحانی وعلوم ومعارف
ربانی جنتلریدر نتکیم بو احادیث شریفه بو معنایه دلالت ایلر کما قال علیه السلام
ارتعوا فی ریاض الجنة وما ریاض الجنة یا رسول الله قال علیه السلام مجالس العلم وقال
ایضا اکثروا غراس الجنة قالوا وما غراس الجنة یا رسول الله قال التهلیل والتحمید

وقال ایضا اذا مررتم شجرة من اشجار الجنة فاقعدوا فی ظلها وکلوا من اثمارها
وکیف یمکن هذا فی دار دنیا یا رسول الله قال علیه السلام اذا رأیتم صاحب العلم فکانما
رأیتم شجرة من اشجار الجنة پس مجالس علم ریاض جنتدر وصاحب علم شجرهٔ جنتدن
عبارت اولدیسه بو کتاب مثنوی دخی جنان عاجل عارفیندر وبوستان معقوله
عالمیندر الفاظ دربار اشجار مثمره کبی اثمار دقایق وازهار حقایق ایله
باردار اولمشدر وابیات حدایق سماتنده ینابیع علوم وحکم ظهوره گلمشدر
حقا بودر بر حدیقهٔ رعنادر که فواکه طیبه سی اطیب کل ثمار در اجتنا قلنلره
وعیون جاریه سی الذ انهار در شارب اولنلره تحصیل ما حصل من جنته قاصر
دراصلر وصفنده حائردر علماء معانی بوکا استعارهٔ تخییلیه دیرلر معقولی
محسوس منزله سنه تنزیل ایدوب محسوس اولان مستعار منهک اوصاف لوازمنی
معقول اولان مستعار لهه اطلاق ایدرلر منها عین تسمی عند ابناء هذا
السبیل سلسبیلا اول جنان جناندن عیون بر عینی واردر که شو سبیل مولویه
ابناء اولادی قتنده اکا سلسبیل تسمیه اولنور حلقوم موحدینه اغدا دوشه
ساغندن اوقوری نتکیم شراب مسلسل وسلسال وسلسبیل دیرلر بر شراب غایت
سهولتله گیدیجی اولسه یاخود سلسبیل اصلنده سل سبیلا ایدی تأبط شرا قبیلندن
پس بو چشمه یه سلسبیل تسمیه اولندی اول اجلدن که بو چشمه دن اجرا آرزوسی
کمسه که اول چشمه یی بیلن کمسه دن اکا سبیل سؤال ایده خدمت صالحه ایله بو
چشمه دن مراد حضرت مولانانک کندولری شارب اولدوغی وابناء سبیلی اجون
بنا قلدوغی عین وحدتدر شرب منها لم یظمأ ابدا حدیث شریفنک مصداقیدر
وعند اصحاب المقامات والکرامات خیر مقاما واحسن مقیلا جنان الجنان
جمله سنه معطوفدر مبتدا مقدر اولمق اوزره خیر خبریدر مقاما ومقیلا
تمییز اوزره منصوبلردر مقیل قال یقیل قیلا وقیلولة محل قیلوله یه دیرلر که
نصف نهارده استراحته دیرلر اگر نوم اولمز ایسه ده قیلوله استراحت صلحادر که
شیاطین انده بیلمزلر کما قال النبی صلی الله علیه وسلم قیلوا فان الشیاطین
لا تقیل پس معنی وبو عیون مذکوره یه منبع اولان جنات جنان که مراد اندن
مثنویدر عند اصحاب المقامات وارباب الکرامات مقام یونلری خیر لو مقامدر
ومقیل جهتندن احسن مقیلدر که آن سالکه تعب لوکدن فتور کلسه ده بو احسن مرابع

اولان كتابك بر محلنه نظر قلسه ویا سامع اولسه استراحت بولور وكما لیله آسوده
اولور اصحاب مقامات كامل ومكمل اولان اصحاب تمكینه دیرلر وارباب كرامات
اهل كمال اولان اصحاب خوارق عاداته دیرلر كه دخی مقام تكمیله واصل اولمامشدر
پس بینهماده عموم وخصوص اولور كه كل اصحاب مقام اهل كرامتدر بغیر عكس
الابرار منه یاكلون ویشربون ابرار برك جمعی ارباب رتبك واصحاب صحبتك
جمعی اولدوغی كبی وهم المطیعون الذین لا یؤذون الذر ولا یفعلون الشر
دیمكله تعریف اولنمشدر تقدیر معنی ابرار نیكوكار اولان كمسنه لر بو جنان جنان
وبوستان روح روان اولان مثنوینك اغصان كلماتندن ثمرات علوم ومعارفی
یرلر وعیون عبارات لطیفه سندن شراب اذواق واشواقی ایچرلر والاحرار
منه یفرحون ویطربون احرار حرك جمعی شول كمسنه دیرلر كه بقهٔ رقیه كوندن
نجات بولهلر وقیود اغلال نفسانیه دن خلاص اولهلر وآزاده كان طریقت
دخی بو جنان جناتندن فرحناك اولورلر وطرب وجد وشغب قلورلر وهو كنیل
مصر شراب للصابرین وحسرة على آل فرعون والكافرین وبو كتاب مثنوی
مصرده جاری اولان نیل كبی شرابدر وبغایت لذیذ آبدر موسای وقت واتباعنه
وطاعت حقه وترك هوایه صابر اولنلره حسرت وحرماندر اهل فرعون نفسه
ومتبع هوا ودهوسه وسائر ایمان عیان ومنكر اسرار عرفان اولنلره وارسلنا
علیهم الطوفان والجراد آیت كریمه سنده اهل تفسیر بویله یازمشلردر كه
سال علیهم النیل دما حتى ان القبطی والاسرائیلی اذا اجتمعا على اناء واحد
یكون ما یلی الاسرائیلی ماء وما یلی القبطی دما ویمص الماء من فم الاسرائیلی
فیصیر دما فی فم القبطی پس كتاب مثنوی آب نیل كبیدر كه تجانی توابع
موسای زمان اولان اهل عرفانه اتباع فرعون نفس اولان اصحاب خذلان
مثنوی شرابنی نوش ایتمكده برابر جمع اولسهلر وابتدا نوش قلسهلر تركهوا
قلان اهل عرفانك دهاننده نوش جان وذوق جنان اولور واهل نفسك
درونلرینه خوف وضلالت وغوایتنه دهشت اولور نته كیم بر محلده بو معنایه مناسب
بیورمشلر ٭ آب نیلست این بقبطی خون نمود ٭ آل موسارا نه خون بود آب بود
آب نیلست این حدیث جانفزا ٭ یار بین در چشم قبطی خون غما ٭ همچو قرآن
مثنوی مازدل ٭ هادی بعضی وبعضی را مضل ٭ نته كه بو آیت كریمه ابله

استشهاد ایدوب بیورمشلردر كه كما قال الله تعالى یضل به كثیرا ویهدی به
كثیرا وما یضل به الا الفاسقین بو آیت كریمه جوابدر ماذا اراد
الله بهذا قول شریفنه تقدیر كلام الله اراد الله به اضلال كثیر وهدایة كثیر
دیمكدر وفعل مصدر موضعنه وضع اولنمشدر تجدد وحدوث افاده ایلمدن
اوتوری والله تعالى اضلال ایلمز بو قرآنه وضع اولنان مثل سبیله آلودی وطاعته
خارج اولنلری بو فقره دیباجهٔ مثنویه بر لمشدر اعتمادا لفهم القاری اما
اوقتمهسی احسندر زیرا جمله بیورمشلری كلام سجع وفاصله اوزره در اكر بو فقره
بله یازلسه ورعایت اولنسه رعایت سجع وفاصله اولمش اولور وانه شفاء الصدور
وجلاء الاحزان ودخی تحقیقا بو مثنوی صدورك امراضنه شفا واحزانك
انواعنه جلادر یعنی بو مثنوی بر دوای معنویدر كه اسقام روحیه وامراض
قلبیه یه عین شفا واحزان دنیویه واخرویه یه محض جلادر كما قال الله تعالى
فی حق القرآن یا ایها الناس قد جاءتكم موعظة من ربكم وشفاء لما فی
الصدور وهدى ورحمة للمؤمنین وكشاف القرآن ودخی اسرار
وحقائق قرآنیه یی بالفعل كشف ایدیجی كه رموز واشاراتنی بیان ودكایق تاویلات
ونكاتنی تحقیق وعیان ایتمكله حقا بودر كه اسرار قرآنیه نك تفسیرنده بویله بر
كتاب یازلمز وسنن آثار نبویه نك تعبیر وتقریرنده بو كا مماثل بر تالیف وتصنیف
ظهور ایلمز كما قال الجامی ٭ انی ابصرت فی النوم الرسول ٭ فی یدیه المثنوی
وهو یقول ٭ صنفت كتب اسرار النبی ٭ لم یصنف مثل هذا یا عجمی ٭
وسعة الارزاق ودخی بو مثنوی سعت ارزاقدر سعت مصدردر بمعنی
توسع ورزق حظ ومنتفع به اولان شیلره دیرلر صوریه ومعنویه یه شاملدر
ارزاق صوری اموال ظاهره واقوات بدنیه در وارزاق معنوی علوم ومعارف
دینیه واذواق روحانیه كبی وبو مثنوی سعت ارزاق صوری ومعنوی اولمسنه
اول جهتدندر كه مظهر نفوس وقلوب ومطیب اخلاقدر كما قال وتطییب
الاخلاق عن رذائل البشریة واوصاف النفسانیة دیمكدر یعنی طهارة
سعة رزقه سببدر نته كیم اصحاب رسولدن بریسی حضرت رسالتده فقر وقلتدن
شكایت ایلدی اول حضرت اكا امر ایدوب دم على الطهارة یوسع علیك
الرزق بایدی سفرة كرام بررة سفره سافرك جمعیدر كاتبه دیرلر سفرت

استشهاد

الكتاب سفرا دینور کتبة معناسنه اصل ترکیب کشف معناسنه در سفرت المرأة
دینور بوز ینی آچدقدم بورده بازك جمیعه رحمن و نیکوکار اولنلره دینور لفظ
بایدی ده باكن متعلقی مقدردر که اول یا مکتوب دیا محفوظ دیمکدر و جار مع المجرور
متعلق محذوف فیله مبتدأ ای محذوفك خبری اولور تقدیر کلام بو مثنوی مکتوب و
مرقومدر ملائکه دن کاتب اولنلرك الارینه که انلر لوح محفوظ دن استنساخ و کتابت
ایدرلر ایله کتبه که کریملر و نیکو کننده لردر و بونلر قران عظیم الشانی لوح محفوظ دن
استنساخ و کتابت ایلیان ملیکه در پس حضرت مثنوی قران عظیمك معناسیدر
وابو حنیفه قتنده اصل قران صرف معنادر نته کیم شرح عربیده بیان ایلدك پس
مثنوینك معناسی انلرك الارینه یزلمش معنی اولور دیمك حضرت خداوندکاره الهام
اولوب اول معانی شریفه یی منظومه ایله ادا بیوردقلری حضور شریفلرنده اولدن
کتبه انسانی کتابت ایلدیلر سفره وبررده دن مراد ظاهرا بو کلمات منظومه یی
تحریر ایدنلر دخی اولسه اولور زیرا انلر دخی برده انسانیدر که کرام اولیاء اللهدر که
جمله دن حضرت حسام الدین چلبی که اکثر کتابت مثنوی ایدن انلر ایدیلر و اولیای
کرامه دیرده انسانیه اولدقلری مشهور آفاقدر **یمسه الا المطهرون**
اوسفره دیرده فسقه و فجره یی منع ایدرلر که بو مثنوینك معانی و اسرارینه و اذواق و
انوارینه مس ایلمیه الا اوصاف بشریه و اخلاق ردیه و عقاید ریئه دن مطهر و پاك
اولنلر زیرا معنی قرانه مس ایلمز الا طهارت ظاهره و باطنه قلنلر ها یمان ها مون
غفلت بوکه مطلع اولمزلر و خامان هامان طبیعت بونلر لذت المازلر اکی جه
الفاظنی اوکرنورلر و کتابی کتوررلر بیله ده کمثل الحمار یحمل اسفارا قبیلندن در
تنزیل من رب العالمین یعنی منزلدر یعنی بو مثنوی عالملرك مالکی و تربیه ایدن
یا مربیسندن تنزیل قلبنه انزال اولنمش و علی طریق الالهام الالهیة القا قلنمشدر
لا یاتیه الباطل من بین یدیه ولا من خلفه بو مثنوینك اوکندن و آردندن باطل
کلمز که بو مظهر حقدر **وقل جاء الحق وزهق الباطل ان الباطل کان زهوقا**
آیتنك مصداقیدر اضداد و نقیضات بر یرده جمع اولمز **والله من ورائهم محیط**
جناب باری کمال فضلندن حمایت و صیانت ایدر **فالله خیر حافظا وهو**
ارحم الراحمین پس حضرت مثنوی معنای قران اولدیسه اوصاف قرآنیه ایله
توصیف والقاب قرانیه ایله تلقیب ایلمك صحیح اولدی دیمك حضرت خداوندکار

بوکتاب مستطابی القاب قرانیه ایله ملقب قلدقیقصکره بوکتاب شریفك
بو القابدن ماعدا بعضی القاب اخراسی اولدیغنه اشارةً بیوردیلر **وله القاب**
اخر لقبه الله تعالی ودخی بو مثنوینك ذکر اولنان القابدن ماعدا آخر لقبلری
واردر حق تعالی حضرتلری اکا لقب ویردی مثلا وسائی نامه وحسامی نامه کبی لقب
برشیء اسم علمه تسمیه اولندقدنصکره بر آخر اسمله دخی تسمیه اولنمقدر مدح و ذم مشعر
علمه لقب دیرلر فرقی بودر که علم ذات شخصه دلالت ایدر دلالت وضعیه ایله و مدح و ذم معنی
برصفتی متضمن اولمق اعتباریله بخلاف الاعلام **وکنیة** ابوة وامومة وبنوة و امثالی
و امثالی بر معنای اضافیه دلالت ایدر مثلا ابو بکر وام کلثوم و ابن عباس کبی
واقتصرنا علی هذا القلیل والقلیل یدل علی الکثیر والجرعة تدل علی الغدیر
والحفنة تدل علی البیدر الکبیر ویرآوج تنه خرمن کبیره دلالت ایدر پس آزدن
چوغه استدلال ایله و قس علی هذا سائر الاوصاف **یقول العبد الضعیف المحتاج**
الی رحمة الله تعالی اصحاب کمال و خداوندان ذوق و حال مع جلالتهم و عظم شانهم
عبودیتده دم اورمه و عجز و قصورلرینه اعتراف قلمدن خالی دکللردر عبودیت ذینتیله که
مسمی و معنون اولمق قتلرنده بو بیت و مالکیت ایله عنوان بولمه دن اولادر نته کیم حضرت
سلطان انبیا صلوات الله علی نبینا بیوردیلر لا تطرونی کما اطری عیسی ابن مریم وقولوا
عبده و رسوله وقال ایضا انما انا عبد الله وقولوا هو عبد الله ورسوله و حضرت
عیسی حقنده دخی جناب عزت بیوردر لن یستنکف المسیح ان یکون عبد الله ولا الملائکة
المقربون اصحاب کمالك قتلرنده انا الحق دینمه انا العبد دیمك الکملدر ولهذا
حضرت خداوندکار رباعیلرنده بیوردیلر ٩ مر بنده شدم بنده شدم بنده شدم ۶
مر بنده بخدمت سر افکنده شدم ۶ هر بنده که آزاد شود شاد شود ۶ من شاد از انم که ترا
بنده شدم ۶ هر نبی و ولی هر نقدر عزت و شرف بولسه لر و کماله واصل اولسه لر ینه اللهك
رحمته محتاجلردر ولهذا قال علیه السلام لن یدخل احدا منکم عمله الجنة قالوا ولا انت یا رسول الله
قال ولا انا الا ان یتغمدنی الله برحمته و فضله **محمد بن محمد بن الحسین البلخی** عطف بیاندر
حضرت مولانانك اسم شریفلری محمد و لقبلری جلال الدیندر بابالرینك اسملری دخی
محمد و لقبلری بهاء الدیندر حضرت رسالت پناهی واقعه سنده کوردب سلطان العلما
دیو لقب ویردیلر دده لرینك اسم شریفلری حسیندر نسبتلری بالجیده سلسلهء شریفه لری
حضرت ابو بکره منتهیدر محمد جلال الدین بن محمد بهاء الدین بن حسینی بن احمد بن محمود بن

موددودن ثابت بن مسیب بن مطهر بن حمام بن عبد الرحمن ابو بکر رضی الله عنه به سلسله‌سی
دخی ابراهیم بن ادهم حضرتلرینه منتهی اولور جدی حسین مذکور بلخ شاهنک قزینی
تزوج ایدوب سلطان العلما انلردن تولد ایتمشدر که جده‌سی احمد خطیبک مادریدر
ابراهیم بن ادهم فرزندیدر ولادت شریفه‌لری بلخ شهرنده اولدی هجرت نبویه‌نک الیوز
درت یوز التمش سنه‌سنده ربیع الاول آینک التنجی کونی واقع اولمشدر ومناقبنده مسطور اولان
قصه مشهوره اوزره بالجذبه رحلت ایدوب قونیه‌ده قرار ایتمشدر وفاتلری هجرتک
الیوز التمش الکنجی سنه‌سنده جمادی الاخرنک بشنجی کونی واقع اولمشدر حمله التمش یکز
یل عمر سورمشلردر قصه‌لری مناقبنده مذکوردر تقبل الله منه بین المعمول والقول
جمله معترضه دعائیه‌در یعنی الله تعالی اول عبد ضعیفدن قبول ایلسون کتاب مثنوی
مفعولی محذوفدر تقدیری تقبل الله من العبد الضعیف عمل المثنوی دیمکدر اجتهدت
فی تطویل المنظوم المثنوی مقول قولیدر اجتهاد برکیسه بر مطلوبی تحصیل
ایلمده طاقت وقوتنی بذل وصرف ایلمکه دیرلر پس بوراده بر سؤال لازم کلور معلوم ما
بیورمشلردر که بو کتاب مثنوی سفره دیره الکرام مکتوبدر ورب العالمیندن منزلدر
بو عبارت مثنوینک واردات الهیه والهام صمدانیه اولدیغنه وحی ربانی اولدیغنه دلالت
ایدر نته کیم برمحلده بیورمشلر مثنوی خوانلرد فی بعد النقل بو بیتی اوقورلر ۹
انی نه نجمست ونه رملست ونه خواب ؛ وحی حق والله اعلم بالصواب ؛ پس بوراده
بو اجتهاد ایلدم بیورمشلر کسب واجتهاد ایله حاصل اولان معانی سایر علما وشعرانک
تفکر ایله تحصیل ایلدوکی معانی قبیلندن اولور نه وجه ایله الهام الهی ووحی ربانی
اولور جواب اولدرکه عند اهل التحقیق حضرت رسالته اولان وحی مع السفیر ده بلا
اجتهاد احیانا واقع اولوردی واحیانا بالاجتهاد ولو صعوبت ظهوره کلوردی
نته کیم عائشه صدیقه‌دن روایت اولنور بو حدیث شریف بو معنایه دلالت ایدر
قالت ان الحارث بن هشام سأل رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال یا رسول الله
کیف یأتیک الوحی قال رسول الله احیانا یأتینی مثل صلصلة الجرس وهو اشده
علی فیفصم عنی وقد وعیت عنه وقال واحیانا یتمثل لی الملک رجلا پس بو تقدیرجه
اجتهاد لازم کلمز اما صورة اولی اوزره اجتهاد ایلمک لازمدر که اول صلصله
جرس وسلسله علی الصفوان کبی کلی معانی مجمه وواردات مجمله ومبهمه‌در
حضرت شیخ اکبر خلع النعلین شرحنده دیرکه وهذا النوع کثیر الوجود مثلا التی

اوجدها

اوجدها الحق خلف ثلثه حجب لا یتوصل الیها الا بعد رفع تلک الحجب انتهی
بو قسمی فک معما وحل رموز ایتمکه بکزتمشدر یعنی کاه اولور حضرت حق جانبندن
انبیا واولیایه معانی مجرده وعلوم غیبیه القا اولنور انک استخراجنده
ومرتبه الفاظ وکلماته اظهار واخراجنده خیلی تعب ومشقت چکرلر وحل رموز
ومعما ایتمکده اجتهاد ایدرلر پس وحی بلا سفیر اولان مثنوی دخی ایکی نوع اوزره
اولور یعنی شول الهام ربانی اولور که بلا صعوبت ولا اجتهاد تنزیل من رب العالمین
اولور وهم شول معانی مجرده وفیوضات مبهمه وواردات مجمه اولور که انک کشفی
وحلنده ونظم وکلمات مرتبه‌سنه اخراجنده اجتهاد ایلمک لازم کلور انکیچون
اجتهدت بیورمشلردر یعنی بن کوشش واجتهاد ایلدم منظوم اولان مثنوینک
تطویلنده دیمیوب المنظوم المثنوی دیمه‌لرنده نکته بودر که کویا که بو کتابک نظمنده
کندولرک اراده بشریه‌لری اولمامشدر بلکه رب العالمین بو ایله منظوم قلب شریفلرینه
الهام والقا ایتمشدر المشتمل علی الغرائب والنوادر وغرر المقالات
ودرر الدلالات غرر غره‌نک جمعیدر فرسک آلننده درهم مقداری بیاض اولان
بیاضه دیرلر بعده هر شریف وهمایون شیلرده اطلاق اولنور درر دره‌نک جمعیدر
وطریقة الزهاد وحدیقة العباد ودخی اول منظوم اولان مثنوی تارک ماسوی الله
اولنلرک طریقه‌سی اوزره وکثیر العباده اولنلرک حدیقه‌سی معنویه‌سی اوزره مشتملدر
عابد اداء فرائضه مداوم زاهد قسمت الهیه‌یه راضی اولنلره دیرلر کما قال النبی
صلی الله علیه وسلم اعمل الفرائض تکن عابدا وارض نفسک بما قسم الله لک تکن زاهدا
قصیرة المبانی کثیرة المعانی مبانی مبنی‌نک جمعیدر مبنی مصدر میمیدر معانی
معنانک جمعیدر یا اسم مکان اوله عنی یعنیدن یا خود اسم مفعول اوله قصیره مبتدا
محذوفک خبری اولمق اولیدر اکر منظوم مثنویه صفت اولمق ایله مجرور اولسه
جائزدر تقدیر کلام اول مثنوی خیر الکلام ما قل ودل نسخه‌سنجه بنالری قصیره و
معنالری کثیره جوامع الکلم دهینی برابلیه‌در ومولی عنی جد وتعلیم برکتاب
حکیم ودفتر اسرار عظیمدر لاستنزاع سیدی وسندی ومعتمدی لازم احتجاب
متعلقدر مناقبنده مسطوردر السنه فقراده بیله منکوردر که حضرت حسام الدین چلبی
فقرانک الهی نامه حکیم سنائی ومنطق الطیر شیخ عطار میل ومحبتلرین کوروب
خاطر شریفلرینه خطور ایدرکه بولیدی بزم دخی خداوندکارمز بونلرکبی فقرسنه

بر یادکار نظم دن البغایت لو ایدی تاکیم فقرایه آنی تلاوت ایدوب آنک معناسی اوزره
طریق حقه کیده لر ایدی بر کون بو خاطره یی لسانه کتوروب التماس و استدعا ایلدکلرنده
حضرت خداوندکار دستار مبارکلرندن اون سکز بیتی ٭ پس سخن کوتاه باید
والسلام ٭ مصراعنه کلنجه اخراج ایدوب چلبی حضرتلرینک الّرینه ویروب بیوردیلرکه
دخی سزک ضمیر منیرکزه بو خاطره لدنی اولمزدن اول عالم غیبدن قلبمه الهام الهی اولدیکه
بو اسلوب مرغوب اوزره بر کتاب خوب و محبوب القلوب انشا اولنه پس اول
حضرت الهام اولندوغی اوزره نظمه کتوروب چلبی حضرتلری آنی املا و تحریر بیورر لردی
پس کندو قلملرینه مرتبه لرینه و بعضی اوصاف علیه لرینه اشارت ایدوب بیوردیلرکه
ومکان الروح من جسدي من یعنی بن درکه اذا نودی للصلوة من یوم الجمعة
یعنی جسمدن روح مدبرم مکانندن اولان سیّدیمک استدعاسی ایچون اجتهاد ایلدم
وذخیرة یومي وغدي یعنی دنیا و آخرتمین ذخیرهٔ روحم و باعث فتوحم اولان چلبی
حضرتلری ایچون نظمه کتوروب سویلدم وهو الشیخ قدوة العارفین بو نظم
مثنوی استدعا ایلین اول شیخ کاملدرکه عارفلرک مقتداسیدر وامام الهدی
والیقین اهل هدی و یقینک امام و پیشواسیدر مغیث الوری خلق عالمک
ممد و معینی در مغیث شول غوث دیرلرکه مخلوقاته ظاهرا و باطنا درمان رسان
و حین استمداد و استغاثه لرنده فریاد لرینه یتشوب بالوده انلره امان اوله و بو مرتبه ده
اولونه قطب زمان دیرلر امین القلوب والنهی نهی نهیه نک جمعیدر عقل دیرلر
صاحبینی مخاطره و ضرردن نهی ایلدوکی مادته ایله و امور و لوازمینه اکا منتهی
اولدوغی اعتباریله یعنی اول قطب العارفین خزائن قلوبه امین و جواهر عقوله خازن
مبین در ودیعة الله بین خلیقته اول حضرت اللهک امانیدر مخلوقاتی
ما بیننده امتحانا لعبادهم بنده لری ایچون آنی ودیعه قومشدر اول کسه که امانت
خدایه خیانت ایلر یعنی آنک حضرتنه لازم کلن رعایت و خدمتی ضایع ایلر خائن و
عاصی اولور و اول کسه کیم آنک قدر عالیسنی بیلوب رعایت و حضرتنه لازم اولان ادبه
مواظبت ایلر استادن اولوب سعادت دولت بولور وصفوته فی بریته بریت
بالهمزة و بغیر الهمزة بتشدید الیاء خلیقت معناسنه در و دخی حق تعالینک مخلوقاتی
ایچنده کزیده و مقبولیدر ووصایاه لنبیه وصایا جمع وصیتدر اصمرلنمش و سپارش
تلنمش معناسنه رسول اولادی اولورکه بو محله کلنجه یه دک حسام الدین حضرتلرینک

اوصاف

اوصاف علیه سنی نوعا ایراد ایلدیلر بو فقره لرده جمله کتوردیلر توفیق ندر جمله اولور
جواب ایکی وجه واردر لفظ وصایاه بریته اوزرینه معطوف اولمق دیرلر دخی بر
مقدر اولمق تقدیر معنی اول شیخ کامل اللهک صفوت و برگزیده سیدر بریه سیه
ایچره ودخی وصایاسیه ایچره دیمک اولور و یاخود اول شیخ کاملک ذاتی اللهک نبی سنه
اولان وصایاسیه جمله سندندر دیمک اولور و بو ذکر اولنماسنده نکته بودرکه حسام الدین
واحد کالالف جمیع وصایا و جنایا اولاده اولیاء اللهک قائم مقامی و جمله نک
مراتب و اسرارینی جامع بر خلیفهٔ ربانی و وارث رسول سبحانی دیمک اولور ٭
لیس من الله بمستنکر ٭ ان یجمع العالم فی واحد ٭ بو عبارت بعینه کتاب تعرفک
اولنده واقع اولمشدر و شارح تعرف اولنلر بویله دیمشدرکه اللهک نبی سنه اولان
وصایادن مراد فقرا اهل اصحابیدرکه الله تبارک و تعالی انلری حبیبنه واصبر
نفسک مع الذین یدعون ربهم بالغداة والعشی یریدون وجهه آیهٔ کریمه سیله
وصیت قلدی زیرا بو آیهٔ کریمه نک سبب نزولی علی الاتفاق بودرکه صنادید کفار
فقرای اصحاب کبارندن عار طوتوب مجلس رسول اللهدن طرد اولنمه لرینی مراد ایلدیلر
و بوینی سویلدیلر انهم قوم ارذلون ٭ ونحن رؤساء مکرمون ٭ نستنکف ان نجالس
معهم فان طردتهم لآمنا بک فهم النبی صلعم ان یفعل ذلک لحرصه علی ایمانهم فنزلت
ولا تطرد الذین یدعون ربهم بالغداة والعشی یریدون وجهه پس بونلره جناب
رسالت مآب بیوردیکه بونلری طرد ایلمزم بونلر دیدیلرکه فاجعل لنا یوما ولهم یوما
پس حضرت پیغمبر بیوردیلرکه لا اجعل آخرا ام بونلر دیدیلرکه امدی باری مجلس
واحده یوزک بزه دوندر و ظهرک انلره دون تا انلرله برابر اولمیه وز پس
حضرت رسالت بو سوزه برمقدار میل کوستردیلر اول حینده واصبر نفسک الآیه
آیهٔ کریمه سی نازل اولدی حضرتنه انلرله حبس نفس ایدوب و انلره رعایت
قلمغی سپارش و وصیت ایلدی پس بونلر اللهک وصایاسی اولدی پس حضرت
حسام الدین بونلرک اسرار و علومنه وارث و مقاملرینه قائم اولدیسه جمله ده وصایا
اولور وخبایاه عند صفیه خبایا خبیه نک جمعیدر خفایا و خفیه کبی وزنا و معنی
وصایا اوزرینه معطوفدر یعنی اول شیخ کامل اللهک اصفیاسندن عندنده مستور
و اخفیا اولیاء اللهدن بر طائفهٔ علیه در که اللهه احب عباد الله ...
احادیث شریفه چوق واقع اولمشدر جمله دن بری قال النبی صلی الله علیه وسلم

ان احب العباد الى الله الاخفياء الابرياء ان حضروا لم يعرفوا وان غابوا لم يذكروا
وهم مع الناس بظواهرهم ومع الحق ببواطنهم پس حضرت حسامك عند النبي
خفايای الهيدن اولمسی علو شاننه وكمال عزتنه دلالت ايدر زيرا عند الناس
اخفيادن اولان اوليانك شاني بويله عظيم اولىجق عند النبي خفي اولانك شاني
نه وجهله اعظم اولديغن كورك مفتاح خزائن العرش وامين كنوز الفرش يعني شيخ
حسام الدين شول انسان كاملدر كه عالم علوي وسفلي وروحي ونفسينك
حقايق واسرارينك آلت فتحي وباعث كشفيدر وكنوز فرشيه نك رموزينه
امين وخازندر كه غوث الاكبر وقطب الاقطاب اولان كاملك شاني بودر
عرشده وفرشده باذن الله متصرفدر وجمله سي امرلرينه منقاددر اما درتنجي كم
مرتبه لرينك حكمي بو بيتدن معلوم اولوردر بو مرتبه يه وارنلر ديرلر ۹ ولا املك
الا ومن نور باطني ۶ به ملكي يهدي المهدي بمشيتي ۶ ومن مشربي بحر المحيط كقطرة
ومن مطلعي نور البسيط كلمعة ابو الفضايل شيخ مذكورك كنيتيدر لسان عربده
بر كسه يي كنيتله ذكر ايلمك تعظيمي اشعار ايلر بودخي ايكيدن خالي دكلدر يا نفس
الامردن اختيار ايدرلر مثلا ابو القاسم وابو طالب كبي بري دخي تفال طريقيله
ادرلر اولورمثلا ابو الغنائم وابو الفضل كبي اكر مسمانك ذاتنده غنائم و
فضائل يوقايسه اننده غنائم وفضائلك ظهورينه رجا ايتمكله تكنيه وتسميه ايدر
واكر مسمانك ذاتنده غنائم وفضائل وار ايسه نفس الامري اخبار ايتمكله تعظيم
مراد اولور يعني اول قدوة العارفين اولان شيخ كامل فضيلتلرباب ايسه كه
فضائل پرور اولدوغي جهتدن فضائل اكا اولادر واول فضائله بدر پرورداد
كبيدر واجب اولان علمدن عملدن ماعدايه فضيلت دينور ولازم كلن
اخلاق واحوالك زياده سنه فضيلت اطلاق اولنور حسام الحق والدين
دخي اول حضرت دين اسلامي شكوك وشبهاتي قطع ايلمده وبدعت وضلالي
دفع قلمده سيف قاطع وبرهان ساطع ايدي نتكم بو صفتله حضرت رسالتده
بولندوغي ايچون كعب بن زهير اول حضرته سيف تعبير ايلدي ۹ ان الرسول
لسيف يستضاء به ۶ مهند من سيوف الله مسلول ۶ حسن بن محمد عطف بياندر
ابن الحسن المعروف بابن اخي ترك اخي ترك دده لرينك ناميدر ابو يزيد
الوقت وجنيد الزمان وقته وزمانه اولان تنوينلر مضاف اليهدن

عوضدر وجمله مبتداي محذوفك خبريدر اي هو ابو يزيد وقته وجنيد زمانه
صديق بن صديق بن صديق رضي الله عنه وعنهم صديق صيغه مبالغه در
تعلمنه وقولنده كذب شائبه سي اولميه پس مفتاح خزائن عرش وامين كنوز
فرش اولان ذات مبالغه صادق اولور لكن بلكه پدرلري دخي كرامت عليه ده
صديق اولمه سي معلومدر كذلك دده لري دخي صديقدر بين المشايخ السلف
اخي تركادغلى ديمكله مشهوردر الارموي الاصل ارمويه كه كردي موضعه منسوبدر
بابالري ودده لري اكراددندر المنتسب الى الشيخ المكرم بما قال امسيت
كرديا واصبحت عربيا اول حسام الدين چلبي اكا منتسبدر كه شيخ ابو الوفاء
بغدادي در حسام الدين چلبي نك جد اعلالريدر اول حضرت زياده امي ايدي
زمانه خلقي انك ظاهرا قيل وقالي اولمدوغندن اني ارشاد وتربيه يه سزاكورميوب
استهزا ايدنلر وعظ طلب ايدرلر المرده نوله انشاء الله تعالى يارين
حاضر اولك ديوب جناب حقه توجه ايدوب مناسنده حضرت رسالتي كوردي
يارين خلقه جمع ايدوب وعظ ايله حق تعالى سكا اسم عليم وحكيم ايله تجلي ايلدي
ديو كه نصكره على الصباح جمله علما وصلحا جمع اولوب بعد صعود المنبر امسيت
كرديا واصبحت عربيا قول شريفيله ابتدا ايدوب ديلر بني الوفا مكرم ومفخمدر
قدس الله روحه وارواح اخلافه نعم السلف ونعم الخلف له نسب الفت
الشمس عليه رداءها مراد نسب صوري اولور ايسه شمسدن مراد شمس فلك نبوت
حضرتلريدر ويا نسب معنوي اولور ايسه شمسدن مشهود شمس تبريزي حضرتلريدر
اول نسب معنويلرينك اوزرلرينه رداسيني يعني ارشاد دهاسيني القا ايلدي
ديمكدر وحسب اخت النجوم لديه اضواءها واردركه كواكب اول حسبك
تتنده ضيالريني ارخا ايلدي دست اولدي يعني ان الله تعالى عبادا
قلوبهم انور من الشمس حديثنك فحواسنجه انك حسب ضياكستري بو مرتبه
نورانيدر كه بو نجوم زاهره وظاهره انك نور حقيقتنه وقوليسه تتنده ضيالريني
سست قلوب ارسال انوار ايتمشلردر يعني في الحقيقه بويله در اكر شمس ظاهر
كبي بونلرك نوري باهر اولسيدي نجوم اضواسيني ارخا ايلمك محقق ايدي
ابن فارضك ۹ فبدري لم تأفل وشمسي لم تغب ۶ وبي تهتدي كل الدراري
المنيرة ۶ ديديكي بو معنايه اشارتدر لم يزل فناؤهم قبلة الاقبال

فنا ساحه‌داره دیرلر معنی زائل اولماسون همیشه دائم اولسون بو ذكر اولنان عزیزلرك
ساحه‌خانه‌لری قبلهٔ اقبال واهل اقبال اولمه‌دن يتوجه البنا بنو الولاة یعنی اولاد
ملوك وقضاة یاخود فرزندان والیان ولایات توجه ایدرلر بو معنایه یتوجه قبلهٔ
اقباله صفت اولدوغی اوزره اندن بدل اولمق جائزدر معنی انلرك فناسیه ابنای
ولاة متوجه الیه اولمه‌دن زائل اولمسون دیمك اولور حال اولمق ضعیفدر زیرا دعا
مقید اولمق لازم كلور دعاده قید مستحسن دكلدر ولاة بروزن قضاة والینك جمعیدر
وكعبة الامال يطوف بها وفود المجد والعفاة وفود وفدك جمعیدر الجیه دیرلر وفد
قالون على الامير دیرلر ای وردوا علیه درسول معناسنه مجد شرفدر بنور عفاة قضاة
وزننده عافینك جمعیدر طالب معروف واحسانه دیرلر معنا دخی انلرك ساحت اسعادت
پناهی كعبهٔ آمال اولمه‌دن خالی اولمسین ولازال كذلك ما طلع نجم وذر شارق
ما مصدریه در مع ما بعدها مصدر منزله‌سنده در وقبل المصادر زمان تقدیر اولنمق
مشهور وشایعدر ذر فعل ماضیدر ذره‌دن معنی طلع شارق كنشك اسمیدر
ویزال جمله‌سنده بر قاچ وجه واردر بو جمله لم یزل جمله‌سیه اوزره معطوفدر اسمی ضمیر
مستتردر كه خلفه عایددر كه مراد حسام الدین چلبی اولور ویاخود شمسك القای
رد ایلدوكی نسبه عاید اوله فنا وهم ضمیری سلفه عاید اولمق اوزره پس تقدیر كلام
دیمك اولوركه زائل اولماسون اول خلف اولان حسام الدینك فناسیه اول سلفنك
فناسیه كبی قبلهٔ اقبال وكعبهٔ آمال اولمه‌دن ویاخود اول نسب معنویه‌نك فناسیه
زائل اولماسون اول نسب صوریه‌نك فناسیه كبی قبلهٔ اقبال اولمه‌دن یلدزلر طلوع
قلدقجه وكنش طوغدقجه یعنی الی یوم القیامة ليكون معتصما لاولي البصائر
اسم یكون ضمیر مستتردر كه خلف اولان حسام الدینه عایددر نسب معنویه‌یه عاید اولسه
جائزدر معتصم محل اعتصام دیرلر لام جاره لازاله متعلقدر یعنی زائل اولماسون
اول حسام الدینك ساحت‌خانه وفنای آستانه‌لری ویاخود اول نسب معنویه‌نك
آستانه‌لری اصحاب بصیرته محل تمسك والتجا اولمق ایچون لام اجتهادیه متعلق
اولوب ضمیر منظوم مثنویه عاید اولسه جائزدر تقدیر كلام بو اجتهاد ایلدم
سنه‌مك استماعیه ایچون نظم مثنوی اول مثنوی اولی البصائره
معتصم اولمق ایچون دیمك اولور الربانيين الروحانيين السماويين العرشيين
النوريين ایله اولی البصائركه ربانیلر روحانیلر سماویلر عرشیلر نوریلردر

مطلق بنی الناس مشهور اولان اصحاب بصائردكل السكوت النظار الغيب
الحضار بو جمله‌نك اعرابنده وجوه ثلاثه جائزدر معنی صفتیت اوزره مجرور ویا حیثیت
اوزره منصوب وخبریت اوزره مرفوع اولمق بو صیغه‌لر مبالغه ایچون اولسه‌ده
جائزكه علی سبیل البدل بونلرك هر بری مبالغه ایله ساكتلر وبغایت ناظرلر وزیاده
غایبلر وكمال ایله حاضرلردر اولور اما جمع ایچون اولمق اولیدر سكوت ساكتك قعود
قاعدك جمعی اولدوغی كبی غیب غایبك ركع راكعك وسجد ساجدك جمعی اولدوغی كبی
تقدیر كلام اولی البصائركه بعد اتصاف صفات المذكورة اسرار حقایقه ناظرلر
وانی سویلمه‌ده صامت وساكتلردر ویاخود ضمائر ناسه ناظرلردر وافشای رازده
ساكتلردر بونلر قلبلریله حلقه‌دن غایبلر وقالبلریله عند الحق حاضرلردر ویاخود
نفسلرندن غایبلر ربلریله حاضرلردر دیمك اولور الملوك تحت الاطمار كسر طا ایله
طمرك جمعیدر اسكی لباسه دیرلر یعنی بونلر اسكی لباس التنده مختفی اولان شاهان
بی كم وخسروان بی كلاهدرلر لله تعالی تحت حجاب الذل طائفة اخفاهم الله تعالی
برداء الفقر اجلاء لهم السلاطين فی اطمار مسكنته جروا على الفلك الاخضر اذيالا
اشراف القبائل اصحاب الفضائل انوار الدلائل آمین یا رب العالمین
یعنی بو طائفهٔ علیه اشرف قبائل واصحاب فضائل وفضائل علمیه وعملیه‌نك هر بری
منبعی ودلائلك نورلریدر اگرچه حقه ارشاد وهدایت ایلیین دلائل عارفده
غیریه ازالهٔ حجاب وظلمت باطنی ایلمه‌ده نور كبیدر اما عارف دلیلك نوریدر
مطلوبه حقیقتله واصل ایلمه‌ده ودلیله رونق وقوت ویرن بس عارفدر اندن
مستغنی دلائل عارفنده دكل كالصباح مستغن عن المصباح والعيان غني
عن البيان آمین اسم فعلدر معناسی استجب دیمكدر ابن عباس حضرتی بیوردیلر
حضرت رسالتدن لفظ آمینك معناسندن سؤال ایلدم بیوردیلركه افعل دیمكدر
رب مالك وسید ومربی معناسنه در بیت وهذا دعاء لا يرد فانه
لاصناف البرية شامل وشو حسام الدین چلبینك مع نسبة المعالی حقنده ایلدوكم
دعا بو دعادركه عند الله تعالی رد اولنمز زیرا منافعی وفوائدی اصناف خلایقه
وانواع بریه‌یه شامل اولماسی مقرردر خصوصا اول ولایت آشیانه‌نك فنای
آستانه‌لری معتصم اولیجق ناس اندن تبرك وتیمن ایدرلر حیاتنده اولدوغی اندن
استفاضه واسترشاد وفاتندن‌كرو مرقد منیفلرندن استعانت واستمداد ایدرلر

حیاتی خیر لکم ومماتی خیر لکم حدیثنک فحواسنجه بو وارثان محمدیک داخی حیاتلری و
مماتلری اصنافِ برایایه خیر ونفعلری جمله یه شاملدر و بو دعاکه رد اولنیوب مقبول
اولماسنه دلیل بودرکه حالا فنای آستانه‌لری قبلهٔ اقبالدرکه ابنای دولته اکا
متوجهلردر وجنوب اولوب سرلرینه واصل اولنلرک ساحت خانه‌لری کعبهٔ آمالدرکه
وفود عفاة وطالبان فیوضات وکشوفات آنی طائفلردر والحمد لله رب العالمین
والصلوة علی سیدنا محمد وآله واصحابه اجمعین ایها الاخوان، نور الله قلوبکم
بانوار العلوم والعرفان، وایدکم بهدایته الی مرتبة المشاهدة والعیان، تجان عاشقان
خدا وسالکان طریق هدی، برکاره ابتدا ایلسه‌لر نام سعادت انجام خالق انام ایله
ابتدا ایدرلر دربسمت کتبه‌لر انک اسماء سمای سماسنی ذکر ایمکله کیدرلر بر امر ذی بال که
که اول حضرتک نام باکمالی ذکر اولنمیه اول کار آخر الامر ابتر و بی نفع و بیتر اولمق مقرردر
کما ورد فی الحدیث الصحیح کل امر ذی بال لم یبدأ فیه ببسم الله فهو ابتر و دخی جامع خطیبه
وسنن ابی داودده بو حدیث بو لفظ اوزره مرویدرکه بیورلمش کل کلام لا یبدأ فیه
بالحمد لله فهو اجذع یعنی هر امر ذی بال که اکا الله اسمیله ابتدا واشتغال اولنمیه اول ابتر الی
واول کار وحال مرغ بی پر وبال کبی داغماده حضرده و در خطرده قطعه چو مرغ امر ذی بال
ز آغاز، نه از بیرون چه آید بپرواز، بمقصد نا رسیده پر بریزد، فتد ز آنسان که دیگر
برنخیزد، پس بو اراده بر سؤال وارد اولور که حضرت مثنوی بر امر ذی بالدر در کتاب
بی مثال در کمالدر نیچون حضرت مولانا اکا بسمله وحمدله ایله ابتدا ایلمدی جواب باصواب
بودرکه بو مثنوی کتابیه بسمله وحمدله مقامنه قائم ونیچه اسرار نکاتی جامع بر حرفدر بلکه جمیع
اسرار کتب منزله‌لری وعلوم صحف الهیه‌لری حاوی بر ظرفدر کما قال اسد الله الغالب
علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه کل ما فی التوریة والانجیل والزبور موجود فی القرآن وکل ما فی
القرآن موجود فی الفاتحة وما فی الفاتحة موجود فی البسملة وما فی البسملة موجود
فی الباء وحضرت شیخ اکبر رضی الله عنه فتوحاتنده باخصوص کتاب باده حرف بانک اولقدر
اسرارینی یازمشلردرکه انک بو مختصرده ایرادی ممکن دکلدر دکلی دریادن بر قطره وخورشیددن
ذره قلیل کثیره دلیل اولمغچون بومقداریله اکتفا اولنمشدر قال فی کتاب الباء اعلم ان
الباء اول موجود وهو فی المرتبة الثانیة من الموجود وهو حرف شریف ومن شرفه ومکانته
افتتح الحق به العزیز فقال بسم الله وهکذا ابتداءها فی کل سورة ولما اراد الله ان
ینزل سورة التوبة بغیر بسملة ابتدأ فیها بالباء فقال براءة من الله دون غیرها

فی الحروف وکان شیخنا ابو مدین یقول ما رأیت شیئا الا ورأیت الباء علیه یعنی الباء
مصاحبة للموجودات من حضرة الحق فی مقام الجمع ای بی قام کل شیء وظهر وقیل للعارف
الشبلی انت الشبلی قال انا النقطة التی تحت الباء یشیر الی انه کما تدل النقطة
علی الباء وتمیزها عن التاء والثاء وغیرهما کذلک ادل انا علی الذی منه وجدت
وبه ظهرت وبه بطنت فهذان شیخان کبیران شاهدان عدلان قد شهدا لک
بشرف هذا الحرف وجلالته علی غیره من الحروف الی هنا کلامه وحرف بایله ابتدا ایتمک
بسمله وحمدله اسرارینی جامع اولدیغندن ماعدا بر نیچه نکاته دخی اشارت واردر
اول نکته بودرکه بنی آدمک ابتدا تکلم ایلدوکی حرف بادر اول وقتده که جناب
حق بونلره الست بربکم دیو خطاب ایلدی بونلر بلی دیو جواب ویردیلر پس
بو اراده دخی ابتدا بایله اولدی ایچون بر کمسه بو کتابه ابتدا ایلدکده لفظ بلی یی متذکر
اوله واول بو حرفدن الست عالمنده اولان عهد ومیثاقی یاد قیله پس بو کتاب شریفه
حضرت مولانا ایچون مجدد عهد الالفة ومیسر اصحاب الکلفة دیو جلدلر بعض
دیباجه‌سنده تلقیب ایلدی که بو نکته حرفی متذکر عهد قدیم ومشعر وصال محبوب
کریم در وثانیا حرف با اتصال والتصاقه دلالت ایدر پس بو اراده ارباب الباء
اشارت اولورکه بو کتاب فراولندن الی آخره حرف بحرف سالکک التصاق واتصالنه
اشارت قلوردر وبادکاه وصلنه رهنما اولور وثالثا بو کتابک حرف بایله ابتدا
اولنمسنده مثنوی اولماسنه اشارت واردر وقلم اعلا سرینه دخی دلالت واردر
بایک مثنوی اولمه‌سنده اشارت حسابده ایکی اولدیغی جهتدندر وقلم اعلاسنه
دلالتی بو حرف مبدأ سلسلهٔ کل موجوددر انکیچون شیخ فتوحاتده بالباء
ظهر الوجود بیوردی مثلا الف وجود مطلقه مشابه در حرکاتی وسکناتی
قبول ایلمدوکی وجهدن وقائم بالذات اولوب نقطه‌یه اولمیوب وسائر
حروفه تعلق قلمیوب ومبدأ کل حرف اولدیغی جهتدن پس الفه اقرب اولان
حرف بادرکه بدایت کل حروفدر ومرتبهٔ ثانیه‌ده درکه کذلک مرتبهٔ احدیتده
ابتدا ظهورده کان قلم اعلادرکه حرف بایه بر نیچه وجهله مشابهدر جمیع
موجوداتده مرتبهٔ احدیته قریب اولدیغی جهتدن وبدایت جمیع حقایق
کونیه اولدیغی وجهدن ومرتبهٔ ثانیه‌ده واقع اولدیغی حیثیتدن ودخی حرف
بانک شانی طریقنی معانقه قلمقدر کذلک اول حضرتک خصایص کونیه

احدیت وبشریتی معانق اولمشدرکه نته کیم لا یسعنی فیه ملک مقرب ونداي انما
انا بشر مثلکم هر عالمک کوش هوشنه وصول بولمشدر کما قال ابن الفارض
مترجما عن مرتبة الحقیقة المحمدیة • تعانقت الاطراف عندي وانطوي • بساط
السوي عدلا بحکم السویة • پس بو حقیقت مبدا جمیع موجوداتدر واتم اولوب
مبین حقایق معنوي اولدیغی حرف باده دخي بو معنا موجود اولوب مبداء
جمیع حروف وکلماتدر ابراد اولنوب مبین لطایف دقایق مثنوي قلندیغیکم
بو دقایق مذکوره یی متذکر اوله دسامع بو نکاتی بوینه بوله فقال سلطان العارفین
وبرهان الواصلین بشنو از نی چون حکایت میکند • از جدایيها
شکایت میکند • اي کوش کننده اسرار طریقت • وشنونده کفتار حقیقت •
حضرت مولانا اولا بشنو دیو استماعله امر ایدوب غیري عبارتله ابتدا ایلمدوکي
مشعر نکته عظیمه در زیرا نی که آغاز حکایت میکند دیسه لر قابل ایدي ویا خود
نی که هر دم نغمه آرایی کند دیسه لر دو بونک امثالی کوناکون عبارتله تعبیر قلسه لر
قادر ایدیلر ولکن بشنو دیو استماعه امر ایله ابتدا ایلدیلر انکیچونکه دین وطریقده
ابتدا واجب ولازم اولان استماعدر انکیچون بصردن وسائر اعضادن
دین وطریقته سمع اولي وافضلدر کما قال الامام فخر الدین الرازي في تفسیر الکبیر
اعلم ان السمع افضل من البصر لان الله تعالی حیث ذکرهما في القران قدم
السمع علی البصر والتقدیم دلیل الفضل ولان السمع شرط النبوة بخلاف البصر
ولذلک ما بعث الله تعالی رسولا اصم وقد کان فیهم مبتلیا بالعمی ولانه تصل
بالسمع نتایج عقول البعض والسمع سبب لاستکمال العقل بالمعارف والبصر
لا یوقفک الا علی المحسوسات ولان السمع منصرف في الجهات الست بخلاف
البصر ولان السمع متی بطل فقد بطل النطق والبصر اذا بطل لم یبطل النطق
وبلکل اي اخي که عند الله ذي روح اولنک زیاده شرلوسي حق کلامندن صاغر
اولاندر واني سویلمه دن دلسز قالاندر کما قال الله تعالی في کلامه المجید
ان شر الدواب عند الله الصم البکم الذین لا یعقلون یعني محققلر
بو آیة کریمه ده بیورمشلر که ابکم لکن اصم اولمه دن اولور زیرا نطقه البته سماع لازمدر
پس اول کمسه که کلام حقی اشتمیه وانکله عمل ایدوب ایش اتمیه ابکم اولمق مقرردر
پس عند الله دواب شرلوسي اولمق محققدر انکیچون حضرت مولانا بشنو دیو

امر ایدرلرکه استماع ایلمین اخرس نطقه کلور دیکم زحمتدن خالص اولور دواب
شرلوسي اولمه دن قورتلور وخیر الناس مرتبه سي بولور • زانکه اول سمع باید
نطق را • سوي منطق از ره سمع اندرا • نطق کو موقوف راه سمع نیست •
جز که نطق خالق بي طمع نیست • پس نیه کلام ني برنیجه معنا ایله توجیه ممکندر
اولا صوفي صافي وعاشق وافي دروني ماسوادن خالي ونفخه حق ایله مالي
اولان مرشد عالیدن استعاره اوله زیرا نیک انسان کامله صورةً ولفظاً
وذاتاً مناسبت تامه سي ومشابهت عامه سي واردر صورت صفرت سیما
وشرح سینه درکه عشاق الهیه نک رنک بیرونلري وحال درونلري بو کونه در
دیو تاج بردن دخي میان بسته اولمه سي کذلک اولیاي خدا دخي عبادت حقه
بنجه وجهله کمربسته اولمشلردر ولفظاً اولدرکه اهل فرس ني کلمه سني اکثر موضعده
نفي معناسنه استعمال ایدرلر نته کیم بو بیتده شاعرک من نیم دیدوکي کبي بیت
کس نی انکس که کوید دمبدم • من نیم جز موج دریاي قدم • پس بونلر دخي وجود
عارضیلرني نفي ایتمشلر وعدم اصلیلرینه کیتمشلر • از وجود خود چو ني کشتم
تهي • نیست از غیر خدایم آکهي • دیوب بو قلوح مقامنده قرار طوتمشلر وذاتاً
اولان مماثلت اولدرکه نته کیم نایک دروني غل وغشدن خالي وانده اولان
نغمات والحانه باعث وبادي اولان نایي در کذلک بو طائفه علیه نک درونلري
ماسوادن خالي ونفثات الهي ونفخات رباني ایله مالي در هر الحان ونغمات که
نایه نسبت اولنور نایي نکدر پس نقدر کمالات وکلمات واثار واسرار وحالات
که بونلره نسبت اولنور في الحقیقه خداي تعالکدر بونلر ارتاده بر آلت ومظهر
ومظهر حاملدر کما قال الله تعالی في حق نبیه صلی الله علیه وسلم وما رمیت اذ
رمیت ولکن الله رمی وقال في حق نطقه وما ینطق عن الهوی ان هو
الا وحي یوحی • وثانیاً مراد قلم اولدوغي اعتبار ایله بالاستعارة قلم ظاهر
مراد اوله اکرچه حضرتک ناي حقنده اجرا ایلدکلري بعض اوصاف مثلا نفیر و
ناله کبي بو تقدیر ملایم اولمز اما حسن معنایه ولطافت فحوایه خلل کلمز زیرا بو قدر
علوم دینیه وامور دنیه ونیک انتظامي انک وجودینه مربوطدر وبو نیجه معارف
ولطایف کونیه نک ظهوري انکا منوطدر کما قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
لولا القلم لما قام الدین ولما صلح العیش وقال قتاده رحمه الله القلم من الله نعمة

نعمة عظيمة لولاه لم يقم دين ولم يصلح شيء كذا في مجمع البيان والله تعالى جيبنه على وجه
الامتنان بالقلم قراءت امر ايدوب بيوردلر كه اقرأ وربك الاكرم الذي علم
بالقلم قال صاحب المدارك في تفسير هذه الآية ما دونت العلوم وما ضبطت
الاخبار ولا كتب الله المنزلة الا بالقلم والكتابة لولاه لما استقامت امور الدين والدنيا
پس بو تقدير جه معنى حضرت مولانا طالب اولنلره خطاباً بيوردلر آي طالبان حق اولر
قلمك تحرير وتسطير قلدوغي كفتاري ايشت وانك لسانندن جاري اولن اسرار ايله
ايش ايت كوركه سكا زبان حالله نه سويلر و لسان معنا ايله نه تقريرلر ايلر انكيچون قلمه كلام
انسانك برلساني بودر بيوريلشدركه القلم احد لساني الانسان يؤدي به ما في الجنان
ويبلغ به البعيد كما يبلغ القريب باللسان ديو تعبير ايتمشلر پس زبان قلم بو معنايه
حالا وقالا تقريرلر ايلر اكر حالا سويلمه سي مراد اولورسه كوش هوش ايله استماع ايله كه
اول قلم سكا لسان حالله نه سويلر ديمك اولور اكر قالا سويلمه سي مراد اولورسه كوش جان ايله
اصغا ايله كيم قلم ساكه نه تقرير وتحريرلر ايلر ديمك اولور ثالثا قلمدن مراد على طريق الاستعاره
ولي كامل ومرشد فاضلك وجودي اوله بو تقدير جه بينهما ده مشابهت حركات و
سكنات قلم بالكليه كاتبك اولدوغي كبي اوليانك دخي حركات وسكنات وتصرفات
وحالات وكلمات وكمالاتلري بالكليه واجب بالذات اولان مبدع كائناتك در ديمك
اولور نته كيم بو ابيات بو معنايي اشارت واثبات ايدر مثنوي اوليا اصحاب
كهفند اي عنود در قيام ودر تقلب هم رقود خفته از احوال دنيا روز وشب
چون قلم در پنجه تقليب رب آنكه او پنجه نه بيند در رقم فعل پندارد بجنبش از قلم
ورابعاً على وجه الاستعاره قلم اعلا اعني حقيقت محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم
مراد اوله كه جناب حق اول حقيقتدن ن والقلم وما يسطرون ديو قسم بيوردي
واول حضرت بو حقيقتك شانندن والله ما خلق الله القلم ديو تعبير قلدي پس
اول حضرتك حقيقتي نقوش كائنات وارقام موجوداته سبب اولدوغي جهتدن قلم
اعلا ديو نته كيم حيات بخش جميع ممكنات اولدوغي اعتباريله روح محمد تعبير اولنور
اول ما خلق الله روحي واول ما خلق الله عقلي هب بو معنايه اشارتدر ولفظ قلم ايله
دخي اول حضرت مصطفى وقلم اعلا النور زيرا لفظي ابجد حسابي اوزره المختار
لفظ سيني دخي المتشدد رين يعني حضرت محمدك اسميدر كما قال الله تعالى في كلامه
المجيد يس قال ابن الحنفية يا محمد وفي الحديث ان الله سماني في القران بسبعة

اسماء

اسماء المزمل المدثر عبد الله محمد احمد طه يس پس بو تقدير جه بشنو از ني كن معنا
حضرت محمددن ايشت ديمك اولور ولكن بوراده مصراع ثانيدن برسؤال لازم
كلوركه چونكه نيدن مراد اولياي خدا ويا خود حضرت محمد مصطفى اوله پس بونلر خود
عين وصلتده درلر اوليه اولنجق فرقتدن نه كونه شكايت ايدرلر ونه وجهله جدايلقلردن
اشتكا ايتمه كيدرلر بو سؤاله برقاچ وجهله جواب ويريلور اولا انبيا واوليانك بو
شكايتلري قبل الوصول اولان احوال ماضيه نسبتلدر واحوال ماضيه نقل ايلدكلرندن مراد
ارباب غفلته تنبيه واصحاب عطالته ارشاددر ثانياً بو ارشاد وتنبيه كماله
وصول ممكن اولماز اگرچه عين وحدته مستغرق ايسه لرده بينه تعين حكميله قومز پس
پيراهن وجود سادامكه موجود اوله كمال وصال مفقود اولور پس بو كمال وصاله مانع
اولان تعين صوريدن جدا قالمقلري ايدوب انندن شكايت ايدرلر ثالثاً عند الاوليا
مرتبۀ جمعه مستغرق اولمه دن لذتلو برحالت دخي يوقدر زيرا بو مرتبه ده مغايرت
واثنينيتدن عاري وكلفت ومشقتدن بري اولورلر اولوقتده بونلري
مرتبۀ جمعدن ارشاد ناس ايچون مرتبۀ فرق وتميزه كوندردكلري مكنت ديو اوروهيچ
قلورلر بنك وبدن الم وزحمت كوررلر ومغايرت واختلاف ايله متصف اولورلر
اگرچه وحدتي كثرتده كوردلرسه ده بو مرتبه يي جدا قالمق عدايدوب انندن شكايت
ايدرلر نته كيم حضرت رسالت صلى الله عليه وسلم ليتني لم اخلق وليت امي لم تلدني
ديو جدا قالمقدن شكايت قيلورلردي حال آنكه حضرتك مرتبه لري مقام جمع الجمع ايدي
ومقام جمعه معراج ايدوب محبوب حقيقتك وجميع ارواح انبيا وملائكه مقربين
واهالي عليينك التفاتنه خوكر اولمش ايكي مرتبۀ كثرته تنزل قلدقده ابو جهل و
ابو لهبك طعن وتحقيرنه مبتلا اولمشلر ايدي انكيچون ما اوذي النبي مثل ما اوذيت
ديو فرقت واذيته اشارت قلمشلردي زيرا مرتبۀ دعوت مرتبۀ فرقتدر اگر وصلتده
ايسه لرده فافهم احوال سائر اولياء الراشدين وقس عليه والله اعلم باليقين فقال
سلطان العارفين كز نيستان تا مرا ببريده اند در نفيرم مرد وزن
ناليده اند بو بيت شريفده نيستاندن مراد مرتبۀ احديت اولسه ده قابل
ومرتبۀ اعيان اولمغده شامل در مرتبۀ احديت اول ذات بحته ديرلركه حقايق
شيونات الهيه حضرت ذات مقدسه دن ودخي بعضيسي بعضسندن ممتاز اولميه
واصلا لا علماً ولا عيناً وجوده كلميه بو مرتبه كان الله ولم يكن معه شيء وغني

عن العالمين وكنت كنزا مخفيا مرتبه سيدر غيب هويت وغيب اول دخي ديرلر
وبونكا امثالي عبارتله تعريف ايدرلر يس بومرتبه مبدأ ظهورات حقايق وشيونات
اولدوغيچون نيستان تعبير ايلمك صحيح اولور بومرتبه دن صكره اولان مرتبه يه
غيب ثاني وتعين ثاني ومرتبۀ اعيان ثابته دخي ديرلر اعيان ثابته شول صور
علميۀ الهيه در كه هنوز دخي رايحۀ وجود استشمام ايتمامشلردر ولكن وجود علمي الهيده
موجود اولوب بري برندن تميز اولنمشلردر حقايق موجوداته اولكي مرتبه ده
شيونات ذاتيه دينور وبو مرتبه ده ماهيت اشيا واعيان ثابته وحروف
عاليات تعبير قلنور كما قال الشيخ الاكبر رضي الله عنه ، كنا حروفا عاليات لم نقل ،
متعلقات في ذرى اعلى القلل ، انا انت فيه ونحن انت وانت هو ، فالكل في
هو وهو فسل عن وصل ، بو بيتك بو جزو مفيد معناسي بودر كه بز مرتبۀ علمده جملۀ
اعيان ثابته دن شول حقايق غيبيه وحروف عاليه ايدك كه نقل اولنمدق يعني
ايجاد وتعلق ايله مخلوق وموجود قلنمدق وبز تعلق ايده جكلر ايدك قله لرك
ذروۀ اعلاسنده قله لردن مراد اسما وصفات واعلاسندن مراد امهات سبعه
وذروه سندن مراد اسماء ذاتيه ومفاتح غيبيه اوله لا يعلمها الا الله انك شانندر
بيورلمشدر يس بو مرتبۀ ذاتيه ده جميع افراد انساني يعني بن سن سز وبز سنين
وسن اوسين يس كليسي انده اودر يس واصل اولنه دن سؤال قلكه بو مرتبه ده
متكلم ومخاطب وغايب واحد ومتحد وعين واحددر بو اعيان ثابته يي شيخ
محمد شيريني دخي حروف عاليات ايله تعبير ايدوب بيوردلر ، لقد كنا حروفا
عاليات ، نزلنا في سطور سافلات ، ظهرنا بعد ما كنا خفيا ، وصرنا الان
كل الكائنات ، وما الاكوان الا نحن حقا ، فانا كائنات ممكنات ، الى اخره
اما حضرت مولانا بو مرتبه يه نيستان تعبير ايدرلر واعيان وارواحي نيه تشبيه
ايدرلر بو معنانك توضيحي بو كونه اولور كه بو عالمدن منقطع اولوب تا عالم
انسانيته كلنجه يه دك هر بر عالمده ايلدوكي نفير ونالهء تقرير ايدرلر يس ابتدا
حركت حبيه يه وميل ذاتي كمال جلا واستجلا اقتضا ايدوب مرتبۀ احديتدن
بو شيونات ذاتيه يي بواسطة الفيض الاقدس مرتبۀ علمه كتوروب هر بري
على ما هو عليه علم ازليه سي اوزره متميز اولدقده يس اسم مبدئ وباعث كرم
تجليسي ايله مرتبۀ نيستان اعياندن دخي بونلري قطع ايدوب عالم ارواحه كتوردي

اسما

اسما وصفات كه فاعل ومؤثره اولدقلري جهتدن مردانه مشابه واعيان ممكنات قابله
ومنفعله اولدقلري حيثيتدن زنانه مماثلدر انك نفيرندن انلر دخي لسان علمله
ناله وافغان ايلديلر نته كيم كاملار بو معنايي نظمه كتوروب سويلديلر ، بي كه اغاز
حكايت مي كند ، زين جدايها شكايت مي كند ، تا بنيغ فرقتم ببريده اند ، از نفيرم
مرد وزن ناليده اند ، كيست مرد اسماء خالق ودود ، كان بود فاعل در اطوار وجود
جيست زن اعيان جمله كائنات ، منفعل كشته ز اسما وصفات ، جون همه اسما
واعيان بي قصور ، دارد اندر مرتبۀ انسان ظهور ، جمله را در ضمن انسان ناله ها ست
كه جرا هر يك ز اصل خود جدا ست ، شد كواه ان كه شان حب الوطن ، اين بود
سر نفير مرد وزن ، يس هر روح بو عالمده الست خطابن كوش ايدوب ديلرين
بيلوب هر بري استعدادي مقداري بلى ديوب وجنود مجنده اولوب هر روح
كندي كبي بر نوعله تعارف قلوب دربيلرندن نيجه فتوح بولوب بو عالم ايله دخي
كمال انسيت حاصل اولدقده حركت حبيه يه وميل ذاتينك كمال ظهور واظهاره
توجهي بونلري بو عالمدن دخي اسم باعثك حكمله قطع ايلدو عالم مثاله دخي اجرام
سماويه يه كتوروب بس رجال مرتبه سنده اولان عقول ونسا منزله سنده اولان نفوس
انك تغيرندن لسان روحانيتله ناله كلوبلر ومعنوي آه وافغان ايتدلر وعالم
مثالده واجرام سماويه ده دخي نيجه عجايب وغرايب كوروب بو عالمده دخي انسيت
حاصل اولدقده تقدير عليم وحكيم الهي بو عالمدن دخي قطع ايدوب عالم عناصر
ومواليد ثلاثه يه كتوردكده انك بو غربت ورفقتلرندن ايريلوب اسفل السافلينه
رد اولندوغنه مرد وزن كبي اولان اسمان وزمين ناله ون وكريان اولدلر
كما قال النبي صلى الله عليه وسلم روى ابو هريره مرفوعا بكت السموات السبع ومن
فيهن ومن عليهن والارضون السبع ومن فيهن ومن عليهن لعزيز ذل وغني
افتقر واسمان وزمينك بكاسي اية كريمه ده واقع اولمشدر ولكن انبيا واوليا
ومؤمنينك فراقنه كافر وعاصي اولنلره دكل كه زيرا بو دنيا انلره جنت كبيدر
كما قال الله تعالى فما بكت عليهم السماء والارض وما كانوا منظرين
وبو اسمان وزميني فصحاء مفسرين دخي مرد وزنه تشبيه ايتمشلردر قال البيضاوي
في تفسيره وانزلنا من السماء ماء فاخرجنا به من الثمرات رزقا لكم
وان كان خروج الثمار بقدرة الله ومشيته ولكن جعل الماء الممزوج بالتراب

سبباً لاخراجها ومادة لها كالنطفة للحيوان او يدع في الماء النازل من السماء
قدرة فاعلة وفي الارض قوة قابلة يتولد من اجتماعهما انواع الثمار پس بو انسان
صلب سمادن بطن ارضه كلوب انده دخي تولد ايدوب عالم نباته انده دخي
حيوانانه اندن دخي مرتبهٔ انسانه كلور نته كيم حضرت مولانا عالم جماددن مرتبهٔ
انسانه كلنجه يه دك بو بيتلر ايله خبر ويروب بيورر لر مثنوي آمده اول باقليم جماد
وز جمادي در نباتي اوفتاد ، وز نباتي چون بحيوان اوفتاد ، نامدش حال نباتي
هيچ ياد ، باز از حيوان سوي انسانيش ، مي كشيد آن خالقي كه دانيش ، مثلا
قوة فاعلهٔ سماويه دانده نازل اولان ماثله قوة قابلهٔ ارضيه مجتمع اولوب
بو ايكيسنك اجتماعندن نبات تولد ايدوب اول نباتي باراده اسيح حيوان ييوب
شحامت وجسامت بغليوب تا بناكن لطيفندن ويا حيواندن حاصل اولان لقمه يي
نفيس انسان ييوب هضم رابعك فضله سندن نطفه حاصل اولوب حين
مجامعتده صلب رجالدن وترائب مرآه دن چقوب بطن مادرده ممزوج اولور
نته كيم بو حديث شريف طوراً بعد طور مرتبهٔ انسانيه يه كلنجه يه دك خبر ويرر
عن ابن مسعود انفقا على الرواية عنه قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان خلق احدكم
يجمع في بطن امه اربعين يوماً يعني سزدن بريكز مادهٔ خلقتي كه ماء رجل و مرآه در
رحم مادرده جمع قلنور قرق كونده پس اول نطفتين ممتزجتين شيء واحد
حكمنده اولوب مادرك قوة جاذبه سي درون رحمه جذب ايدوب و قوة ماسكه سي
آني امساك ايدوب دفع جمعي قبض ايدوب بعده يد قدرت اول ماء ممزوجي قرق
كونه دك تدريجله تربيه ايدر ثم تكون علقة مثل ذلك ثم تكون مضغة ثم
يرسل الله اليه الملك فينفخ فيه الروح نفخ بيلي امساك ايلكه صالح اولان جسمك
نجويفنه اوفورمكه ديرلر لكن بو محلده مادهٔ قابليه حياة حقيقيه يي بالفعل
افاضه ايلمدن كنايه در پس نفخك ملكه اسنادي مجاز در زيرا نفخ واحيا
افعال الهيه در كما قال الله تعالى فاذا سويته ونفخت فيه من روحي
پس اول جنين بعد تمام المدة حيات بولقده ضكره تولد ايدر بعد التولد ايوب
ايجوب وايام طفوليتي كچوب عقل وتمييز صاحبي اولوب كندوي بر شخص
معين بولور اگر هدايت الهي يار اولوب بو مبدأ ومعاددن تذكر قيلور
وبو عالم فاني ده غربت سرا بولوب كندوي غريب كورر پس نيستان

حقيقتدن ايرلدوغني بيلوب بو هجراندن ني كبي نفير وافغان قلمقده انك مرد عقلي
وزن نفسي دخي انك نفيرندن ناله ايدرلر دوحك فراقي آنلره دخي تاثير ايدوب
انك مرادي جانبنه كيدرلر دبو عقل ونفسك مرد وزنه مشابه اولماسنه حضرت مولانا
بيورر مثنوي ماجراي مرد وزن افتاد نقل ، آن مثال نفس خود ميدان وعقل ،
اين زن ومردي كه نفس است وخرد ، در نغت بسته است بهر نيك وبد ، بعده
بو مرتبه لردن ترقي قيلوب بر كاملك ارشاديله مبدأ ومعاده وصول بولوب تكرار
ارشاد اللطالبين بو عالم فرقه تنزل ايدوب احبا واصدقاسندن مرد وزنه نيستان
حقيقتدن آيريلوب بو عالم غربته دوشدوكني بونلره ارشاد ايچون حوادث وكيفيت
واه ونفيرله سويليه بونلر دخي تقرير نفيرندن ناله وافغان قيلورلر وبو ابياتك
مضمونيله مترنم اولوب ديرلر مثنوي خنبه اوروزي كه پيش از روز وشب ، فارغ
ازاد بوديم از طلب ، متحد بوديم با شاه وجود ، حكم غيريت بكلي محو بود ،
ناگهان در جنبش آمد بحر جود ، جمله دادر خود زخود با خود نمود ، واجب وممكن
زهم ممتاز شد ، رسم وآيين دوبي آغاز شد ، كر نكرديم باز با او زين سفر ،
نيست از ما هيچ كس مهجور تر ، بو جمله معانيي منكره از نيستان تا ما ابرين انده كه
تا الفظندن منفهم اولور زيرا معنا تا نيستاندن بني قطع ايلدندن بري بنم نفيرمدن
مرد وزن ناليده در نه انكه شدي نالان اولورلر ديمك اولور الحمد لله على التوفيق
لمثل هذا التحقيق والتدقيق مثنوي سينه خواهم شرحه شرحه از فراق ،
تا بگويم شرح درد اشتياق ، بعد التنزل عن المرتبة الحقيقية الى مقام
الدعوة والتنزيه ني كبي درونى ماسوادن خالي ، ونفحات حق ايله مالي اولان
مرشد عالي ، دتبت بو عالمده انك كلامن استماع قيلن ونيستان حقيقته عرضي
التياع ايدوب اسرارني طالب اولان مرد وزنه ديرلركه اي بو عالم فانيده
محبوس قالانلر ونيستان حقيقيي مشاهده سندن محروم اولانلر بن بو سوزلري
سويلكه وبو اسرار واحوالي شرح ايلكه بر سينه بي كينه وبر سكينه استرم كه يار
حقيقتك فراقندن شرحه شرحه اوله تا بيله بر قابل ومستعد اولان كمسنه اول
حضرته اولان درد واشتياقي سويليم وانك اسرارني بو صفتلو اولان كمسنه به شرح
ايليم اگر مستمع ومستفيد بو مرتبه مستعد اولمزسه اسرار يارديكا سويلمزلر
ودرد واشتياقي اكا شرح ايلمزلر مثنوي اين دسولرن ضمير دازكو ، مستمع

خواهند اسرافیل خو ٭ تا ادبهاشان بجاکه ناوري ٭ ازدسالنشان چه کونه برخوردي
هرادایشان کی هجی آیا بسنده ٭ کامه نابشان زایوان بلند ٭ ابوآن بلند نیستان حقیقی
ومقام اصلي ودر بوندکی اصل ادبی یار حقیقی‌یی طلبه یکدل ویکجهت اولمق وحمله‌یی انک
عشقنه ترک قلمق وسینه‌سی بریان وکوزلری کریان ودمبدم نی کبی ناله اولمق دبو کونه
صفتلر تحصیل استعداد قلمق در تا بونلرک سوزنه وسوزنه قابل اولاسین ٭ فاذا علمت
هذا وجب علیک اولا تحصیل الاستعداد وقابلیة ارشاد الاستاد وذلک باکساب
الفوائد من القرائن وتلاوة الصدر من الاشتیاق حتی تعرف مقال ارباب الکمال وتفهم
اسرار اصحاب الحال ولذا قیل لا یعرف ذا الحال الا ذو الحال ولا ذا الکمال الا ذو الکمال
کما قال شیخنا یوما ان کان فرجنا وسائر الناس لنا منکرون وقال ایضا ٭ برسید
یکی که عاشقی چیست ٭ کفتم که چو من شوی بدانی ٭ تعیض الشارحین فی هذا البیت
انتقل من لفظ شرح الی انشراح الصدر وکثر حجم الکتاب بالبسط والتکرار وزعم انه
بحر زخار وبعضهم کحاطب اللیل لا یمیز الرطب والیابس والنافع والضار فلا نعتمد
علی اقوالهم ان کنت عارفا بکلام الکبار لان شرحهم وتفسیرهم خارج عن دلالة اللفظ
بالمطابقة او بالتضمن او بالالتزام فاذا کان التفسیر خارجا عن هذه الدلالات لا یقبل
عند اهل الدرایات فافهم ولا تغفل ٭ آدنکی بیت مرتبهٔ اعیانده مرتبهٔ انسانه اولان
سیر نزولی بیاندر وبو بیت مرتبهٔ انسانیه اولان عالمه مشتاق اولمق وتحصیل و
واستعداد قیلمق وبونلره بو مرتبه‌ده ارشاد ایدن کمسه‌لرک حالنی بیاندر وبونک عقبنده
کلان بیت مرتبهٔ انسانیه‌دن نیستان اعیانه اولان سیر عروجی بیاننده در نته کیم بویورر
مثنوی هر کسی کو دور ماند از اصل خویش ٭ بازجوید روزکار وصل
خویش ٭ بو بیت شریف بر تمهید مقدمه‌یه محتاجدر که اول مقدمه بودر آی
اخی بلکه ذات احدیتک صور علمیه‌سنده هر بر تعینی وصورت اعیانه بر نسبت
خاصه واردر که اول نسبتک جمله‌سنه نسب اسما دیرلر وصور علمیه اعیان ثابته
دیرلر واعیان ثابته صور الهیه دیرلر واسمادن مراد اسماء ملفوظه دکلدر بلکه
جناب حقک بر صفتله ظهورینه بر اسم تعبیر ایدرلر انوکیچون بو طایفهٔ علیه‌نک قتلرنده
اسم عین مسمیٰ در مثلا علیم ذات مع العلیم وقدوس مع القدسه دیرلر پس تعینات
کلیه وجزئیه‌دن هر بری اسمای کلیه وجزئیه‌دن بر اسمک مظهریدر بعضیسی بر اسمک
بعضیسی بر نیجه اسمک مظهریدر اما حقیقت انسان جمیع اسمانک مظهریدر نته کیم بیوردی‌که

سبوح قدوس اسملرینک واسماء سلبیه‌نک مظهریدر انکیچون ونحن نسبح بحمدک
ونقدس لک دیدیلر وزمرهٔ شیاطین اسم مضل ومتکبر وعزیز اسملرینک مظهریدر
فبعزتک دیو عزیز اسمنه قسم قلدی وحقنده ابی واستکبر آیتی نازل اولدی
اما حقیقت انسان بو جمله اسماء متقابله ومتضاده‌یی جامعدر انکیچون کاه مطیع
کاه عاصی کاه قریب کاه قاصی اولور اکرچه بو اسماء مختلفه‌نک احکامی حقیقت
انسانیه‌ده ظاهر اولور وبحکم اسماء المختلفه هر آنده بر شانله کار قیلور لکن هر انسان
علی حده مرتبهٔ اعیانده حقیقة بر اسمک مظهریدر اول اسم انده حاکم ورب واول
انسان انک محکوم ومربوبیدر دائما اکا لسان علله دیرکه بیت چند روزی
هر کجا خواهی برو ٭ باز کشت آخر کارت منم ٭ پس انک مبداسی اول اسمدر ازیده فی
الانتهی اولور بیت صورت از بی صورتی آمد برون ٭ باز شد کانا الیه راجعون ٭
پس بو مقدمه‌یه عالم اولدکیسه واصل نه در بلدوکسه بحکم البدایة والنهایة وانطباق
کل واحد منهما علی الآخر سیر وسلوک دوری اولور ونیستان اعیانده نزولی
وینه اکا عروجی کدائرة مفروضة متوهمة علی کرة دیو تعبیر قلنور پس مرتبهٔ انسان
نهایت تنزلات نصف قوس وجود وبدایت نصف قوس عروجیدر انکیچون انسانه
برزخ جامع ومطلع الفجر دخی دیرلر انسان نهایت ظلمت شب کثرت وبدایت
نور روز وحدت واقع اولمشدر کما قیل ٭ هست انسان برزخ نور وظلم ٭
مطلع الفجرش ازین کفتند هم ٭ پس بو سیر دوریده عروجینک مبداء مرتبهٔ انسان
ایدوکی بلدوکیسه بونی دخی بلکه مرتبهٔ انسانیه‌دن نیستان اعیانه وحضرتک اصل
خویش دیدوکی جهته سیر ایکی نوع اوزره‌در بر نوعی اضطراری وبری اختیاری
اضطراری اولان سیر اولدر که برکسه بو نشاء دنیویه‌ده باراده اسم هادی
مقتضاسیه اوزره عالم اصلنه توجه ایلمز وبو دنیاده اول حقیقته آشنالق
قلمز بلکه مقتضای نفسی اوزره سیر ایدر پس آخر الامر موت اضطراری
کلوب آنی فانی قیلوب عالم اصلنه کیدر ولکن اول حقیقتدن بهره‌دار اولمز
بلکه بو عالمده بلدیکی انده دخی بلمز وخیر وشر کسب ایلدوکندن ماعدا هر نه ایسه
غیری بهره بولمز اما اختیاری اولان سیر بودر که سالک عاقل بارشاد
شیخ کامل طریق تصفیه‌ده سالک اولوب وتزکیه درونه اشتغال قیلوب
حتی صفت عنصریه ونباتیه وحیوانیه‌دن قورتلوب وسوی اغیاردن مبرا اولدن

خالی بولوب تاب تجلیٔ احدیتله باطنی منور اولدقده کندو اصل وحقیقتنی بونشئه ده
بولور ودر بیتینی بیلور وانکله آشنالق قیلور پس حضرت مولانانک شول کسه که
اصلندن دور قالدی روزکار وصلنی کیرو دیلر دیمه سندن مراد اصل بومعنی اولور
مثنوی من بهر جمعیتی نالان شدم ، جفت بدحالان وخوش حالان شدم ،
بو بیته کلنجه یه دک مبدأ ومعادک وسیر عروجی ونزولینک اسرار واحوالنی بیان
ایلدیلر بو بیتده مرشد اولنلرک نیک وبد ایله الفت قیلدقلرینی وانلره اسرار نیستانی
قائل اولدقلرینی بیان ایدرلر یعنی درونی نی کبی اغیار وما سوادن خالی ونفخهٔ الهیه ایله
مالی اولان مرشد عالی رتبت وولی ولایت دیرکه بن مراتب سلوکده هر بر مرتبه ده
اسرار نیستانی حقیقتدن کویان اولدم وعشق احدیتله نالان اولدم وهر بر مرتبه نک
اهالیسندن نیک وبده جفت اولدم وصحبت قلدم بنده هر کس بکا کندو ظنندن یار اولدی
زیرا ما بعدنده اولان بیت بو بیته خبر در وبوده جائزدرکه جمعیتدن مراد جمعیت وعظ
وتذکیر اوله وخوش حالاندن مراد نیکوکاران وبدحالاندن اهل عصیان اوله پس
فذکر فان الذکری تنفع المؤمنین فحواسنجه نیکوکار اولان مؤمنلره انبیا
واولیا مرشداحدیتده تذکیر ایدرلر واسرار حقیقتی انلره تقریر ایدرلر وعصاة
بدحالهدنی فذکر ان نفعت الذکری مقراسنجه موعظت ونصیحتی ایثار ایدرلر
وجانب مرحمت وملایمته کیدرلر وتبشیر وتنذیر ایتمکله عالم اصله تحریص وترغیب ایدرلر
وبدحالانک خوش حالاندن تقدیمنده بر بیجه نکتهٔ عظیمه واردر مع هذا تأخیر
اولسه ده نظمه خلل کلمزدی اول نکته بودرکه ابتدا ارشاد وتذکیر انلره لازم ولدیغی
متذکر اولور وانلرک مرتبهٔ ارشاد وتربیه ده تقدیم اولنمسنی واصلاح ایچون متقدم
انلرله صحبت قلنمسنی اشعار قیلور تاکیم بوفقیرلر اول اکسیر تأثیرلرک صحبت وبر
برکاتلریله هم قوم لا یشقی جلیسهم سعادتنه ایره لر ارشاد وصحبتله قریب اولان
بدحال بعید اولان نیک حالدن بونلره اقرب واولیدر زیرا بعضی عاصی وظالم لنفسه
عجز وانکسار سببیله رحمت وقربته واولیایه یقین اولور وبعضی خوش طاعت
وصالحه اعتماد قلدیغی ایچون حقدن واولیادن دور قالور بونکته یی اشعار
ایچون جناب حق جل شانه کلام مجیدنده ظالم لنفسه مقتصد وسابق بالخیرات اوزرینه
تقدیم تلویح بیوردیکه فمنهم ظالم لنفسه ومنهم مقتصد ومنهم سابق
بالخیرات قال ابن عطا قدم الظالم لئلا ییأس من فضله وانه لم یکن لشی تیکل علیه

الاولیة فاعتمد علی رحمته واخر السابق لیعلم ان المنة لله علیه حیث وفقه لذلک
وان لا یؤمنه ذلک عن طرده پس بو اجلدن مرشدان الهی نیک وبدن صحبتنی ونصیحتی
دریغ ایتمیوب هر بریته بحسب استعداداتهم نیستان حقیقتدن سویلرلر واول جانبه
بونلری دعوت ایلرلر ولکن هر کس کامل اولمدیغی تقدیرجه بونلره انجق کندو ظننندن
یار دوبونلری کندو فهمیله بیلور وانکا کوره قیاس قیلور نتکیم بیوردر مثنوی
هر کسی از ظن خود شد یار من ، در درون من نجست اسرار من
یعنی بنی کبی نفخات حقله پر اولان ونغمات الهیه ایله الحان قیلان مرشد بونی
تقدیر وبو سوزی سویلرکه بن اسرار حقیقتی هر مرتبه ده سویلدم وبدحالان و
خوش حالان ایله صحبت ایلدم ولکن بونلردن هر بریسی کندو ظننندن بکا یار اولوب
بنم درونمده اولان اسراری دیلمدی ومقصود بالذات نه در بیلمدی زیرا ظن ایله
بر شیئک حقیقتی بلنمز وسری نه در فهم اولنمز بلکه بر شیئک حقیقتنی بیلکه
وسرینه واصل اولمغه علم کرکدر کما قال الله تعالی ان یتبعون الا الظن وان
الظن لا یغنی من الحق شیئا قال البیضاوی فان الحق هو حقیقة الشئ
لا یدرک الا بالعلم والظن لا اعتبار له فی المعارف الحقیقة وانما العبرة به فی
العملیات حقی شیئک حقیقتی دیمکله تفسیر ایلدی بر شیئک حقیقتی نفس الامرده
اولدیغی ماهیته دیرلر بو ایسه ادراک اولنمز الا علم الیقین ایله اولور پس
ظنک معارف حقیقیه ده اعتباری یوقدر ظنک اعتباری عملیات وشرعیات
وعرفیاتده در ومعارف حقیقیه بونلرک اصطلاحنده اشیا ایچون ثابت اولان
ماهیت اشیایه دیرلر جاعلک جعلی اکا تعلق قلمیه اما معارف غیر حقیقیه ده
مثلا مباحث شرعیه وعرفیه کبی بونلرده ظنک اعتباری واردر پس اولیانک
درونلرنده اولان اسرار ایسه معارف حقیقیه ولطایف حقانیه در ظن وقیاسک
بونده مدخلی یوقدر انکیچون پیغمبر علیه السلام ایاکم والظن فان الظن اکذب
الحدیث بیوردی پس اولیانک اسرار درونلرینه واصل اولمغی دیلین کمسنه یه لازمدرکه
ظنی ترک ایلیه وبونلرک علمندن علم تحصیل ایلیه حتی بونلره یار راز دار و
محرم اسرار اوله ودرونلرنده مخزون اولان انواره وکلاملرنده مندرج اولان
رموزه یول بوله زیرا بونلرک اسراری کفتارلرندن دور دکلدر نتکیم بیوردر
مثنوی سر من از ناله من دور نیست ، لیک چشم وکوش را آن نور نیست

بو سؤال مقدره جوابدر و بوندن مراد کفتار با صوابدر سؤال لازم کلدیکه
بونلرک درونلرنده اولان اسراری بر نیجه جست و جو ایدملم و قلبده اولان معارف
حقیقیه‌یی بر نیجه فهم ایدملم جواب دیرلرکه درونی نی کبی خالی ولی کامل بر کلامی
تالی اولورکه بنم سرم بنم کلاممدن دور دکلدر زیرا کلام متکلمک صفتدر پس صفت
موصوفه و کلام متکلمه دلالت ایلدوکیچون ع کلامندن اولور معلوم کشینک کندو مقداری
دیمشلر و نطق اسرار حقیقته علامت اولدوغیچون ع سوزندن اکلنور دائم دلینک
بو نیجه اسراری دیو تعبیر قلمشلر ع داند غزل خویش نهان خواهم کشت دیمشلر بو معنایه
مشیر اولمشلردر نته کیم بو معنایه بر شاهد دخی حضرت مولانانک سنا قیلدقلرندن وارد
اولمشدر بر کون اول حضرت یارانه خطابا بیوردیلر یاران مرا این جسم نیستم که در حضور
شمایم بلکه من آن ذوق و خوشی‌ام که از کلام من در باطن مریدان سر میزند الله الله
آن ذوق را که بیابید وان خوشی را که بچشید غنیمت دارید و شکرها گزارید که
فزان ذوقم پس قادری کفتار انبیا و اولیا و تالی کلام سعادت انجام خدا اولنه
متکلمک انوار ذات و اسرار صفاتنه مطلع اولمق استرسه آیینهٔ کلاملرینه نظر
قلسونلر و مناظر کفتارلرندن اسرارلرینه واقف اولسونلر انکیچون امام جعفر بن
محمد باقر رضی الله عنه لقد تجلی الله لخلقه فی کلامه ولکنهم لا یبصرون یعنی مر تجلی الهی
مطلع کلام ربانیده پیدا و هویدادر ولکن بصر بصیرت خلق انک مشاهده سندن
نابینادر کذلک اولیانک دخی کلامنده جناب حق متجلیدر و انلرک اولان کفتارنده
اولان اسرار و انوار حضرت پروردکاردر ولکن خلقک چشم و کوشنده اول
نور یوقدرکه بونلرک آیینهٔ کفتارلرنده اولان وجوه اسراری مشاهده قلالر و
کفتارلرینک باطنلرینک انوارینه مطلع اولالر اما اول عارفلرکه چشم و کوشنده
نور معرفت واردر انلر اولیانک کفتارندن اسرارینه مطلع و واقف اولورلر و حالت
درونه شعور بولورلر و متکلم اولان ولی اکرچه غائب ایسه انک وجودینی یا نماننه
درخت موسی و یا خود نای ذی النغمه برنای پرنوا کبی عد ایدرلر و انک درخت
خلقتنده ظهوره کلان انواری و اسراری حقدن بلورلر و نای خلقتدن
صدور قیلان کفتاری بر فحوای ان الله تعالی یقول علی لسان عبده وجود
مطلقدن استماع قلورلر و اکر متکلم حاضر دکل ایسه بلکه کلامی کتب و صحایفده
مسطور ایسه اول مسطور اولان کلماتک مناظرندن انک سرینه واقف اولوب حقیقتنه

اطلاع

اطلاع بولورلر زیرا هر شیئک اعیانده وجودی وار و ازمانده وجودی وار و عبارتده
وجودی وار و کتابتده وجودی وار پس ما فی الکتابه ما فی العبارهٔ دلالت ایدر و ما
فی العباره ما فی الازمانه و ما فی الازهان ما فی الاعیانه دلالت ایدر پس عارف
کتابتدن اعیانه واقف اولور بلکه جمیع اشیا حقله قائم اولدوغی حیثیتدن کتابتده
و عبارتده و ازمانده و اعیانده علی الاطلاق جناب حقی مشاهده قیلور و نایک
بنم سرم نالمدن دور دکلدر دیدوکی بو معنی اولور اما خفی هر پرده مشاهده و
ملاحظه قلمین قلب بو معنادن غافل اولور انکیچون جناب حق جل شانه کلام مجیدنده
موجود اولان ذکری دنبرای و اسرار قلب عظیم مالکلرینه و القای سمع ایلین
مشاهده صاحبلرینه مخصوص قیلوب بیوردیکه ان فی ذلک لذکری لمن کان
له قلب او القی السمع وهو شهید یعنی بو قرآن عظیم الشانده قلب عظیم
صاحبی ایچون موعظه و ذکر حق واردر و یا خود ظاهرا و باطنا حاضر اولدوغی
حالده القای سمع ایلین کمسه ایچون پس چشم قلبی و کوش دلی پر نور اولیان کمسه
قرآنده اولان اسراری و اولیانک کفتارنده اولان آثاری مشاهده قلامز
مثنوی تن ز جان و جان ز تن مستور نیست ، لیک کس را دید جان
دستور نیست ، بو بیت شریف اولکی بیته تمثیل طریقیله تن و جانی دخی
تعریفدر یعنی نی کبی آلت حق و مظهر فیض مطلق اولان محققلر دیرلرکه بزم
سرمز بزم کلاممزدن دور دکلدر نته کیم تن جاندن و جان تندن مستور دکلدر
لکن هرکسه بو جانی کورمکه دستور دکلدر اکرچه جان بو کوز ایله کورلمز دلکن
تدبیر و تصرفی و خواص کمالاتی جهتندن مستور دکلدر بو حیثیتدن بدن
آیینه سنده جمال روح نمایاندر اما ماهیتندن قل الروح من امر ربی دیمکله
قرآن عظیم الشانده خبر ویرلدوکی کبی کماندر هیچ برکس حقیقتنه ده بلمشدر
و انک ماهیتنه واقف اولمامشدر انکیچون هرکس عقلی یتدوکی قدر انده کلمات
مختلفه سویلمشدر انکیچون متکلمیندن بعضیسی دیدیلرکه روح بر جسم لطیفدر
بدنده سریان ایلر ماء وردک ورد ده و دهنک سمسمده و نارک حدیدده
سریان ایلدوکی کبی و علیه اکثر المتکلمین من اهل السنة والجماعة و بعض متکلمین
دخی دیدیلرکه روح عبارتدر شول اجسام نورانیه و سماویه و لطیفه دنکه تغیر
و تبدل و تجزیی قبول ایلمز مثل ضوء الشمس فجان بدنده مکون و مستوی اولمسه

اول اجسام شريفهٔ الهيه باذن الله تعالى نافذ بدن اولور مثل نفاذ النار في الحديد
وماء الورد في الورد والدهن في السمسم بودخي اولكي سوزه مشابه بر سوزدر
وقال بعضهم الروح جوهر لطيف قائم في كثيف كالبصر في الحدقة وفيه نظر
وقال الجنيد الروح شيء استأثر الله بعلمه لا يجوز عنه العبارة وصدر قونوي
حضرتلري ويسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربي ايتنك تفسيرنده بيوردرلر
اگر سؤال اولنورسه كه حضرت رسالت پناه صلى الله عليه وسلم معادن علوم
وينابيع فهوم ايكن كشف حقيقت روحدن نيچون منع اولندي الجواب اول زمانده
سائل اولنلر قوم يهود ايديلر على طريق الامتحان قريشه ديديلركه پيغمبريكزدن روح
نسنه سؤال ايلك اصحاب كهفي ذو القرنيني دخي اگر بو جملهدن خبر ويررسه
نبي دگلدر واگر بعضيسندن خبر ويروب وبعضيسندن سكوت ايدرسه صحيح پيغمبردر
ديديلر و سكوت عند اولوني روحي مراد ايلديلر پس حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلم
اصحاب كهفك وذو القرنينك بونلره قصه لريني بيان ايليوب ستر روحي ابهام ايلدي
وهو المبهم في التورية روح حقنده مشايخك وعلمانك چوق كلمات مختلفه سي واقع
اولمشدر اما زبدهٔ كلمات بو نقل اولناندر ولكن بو فقير روحي بو گونه تعبير ايدرمكه
روح اسم جنسك پرتوي وتجليسي بر نور الهيدر عالم ارواحده داخل بدندن وخارج بدندن
دگلدر ونه متصل ونه منفصل دخي دگلدر بو تعريف اولنان روح الهينك
بدنده لطافت اختلاطندن حاصل اولمش بر لطيفه سي واردركه بدنك جميع اعضا
واعصاب وعروقنده مثل سريان النار في الحديد والدهن في السمسم سريان
ايلر وحامل قوا وحواس اولور پس بو روح حيوانينك بدنه نسبتي كمال لطافتي
اولدوغي اجلدن روح الهينك بوكا تعشقي اولوب بونده تدبير وتصرف قيلور
وحسن وجمالي دخي بوندن اخذ ايلدوكي علم وكمال هنر قدرنجه روح حيواني
واسطه سيله بدنده مظهر اولور پس عالم وعارف اولان كمسنه نك اقوال
واحوال وخصال وادابنه نظر قيلورلر ايكن بو ظاهرده كوردكي اثاردن اسرارنه
مطلع اولورلر وحكه حقا اولان اشنالغني ومعاملهسني وماهيتني بيلوب
بو ذكر اولنان جهتدن روح تنده مستور دگلدر زيرا تنده كورنن لطافت
وملاحت اولسون وياخود بلاغت وفصاحت وعلم ومعرفت وصنعت
اولسون روحدر اما حقيقت جهتندن روح بو گوز ايله گورلمز ولكن ديدهٔ حق بين ايله

گورلمهدن منع اولنمز زيرا مشاهدهٔ حق ايلين چشم باطن روحي دخي مشاهده
ايلر فافهم ولا تغفل مثنوي آتش است اين بانگ ناي ونيست باد ،
هر كه اين آتش ندارد نيست باد ، يعني كيم دروني ماسوادن خالي ونفحات
الهيه ايله مالي اولان مرشد عالي كهندن گفتار بر انواري حقنده على طريق الاشعار
بو كلام متعالي اولوب بيوردركه بو ناينك صداسي يعني اولياي خدانك كلامي
دادايسي بر آتش سوزنده وحرارت دهنده وگرميت كننده دركه غل وغش
وماسواي دروني احراق وازاله ايلر وظلمات بطوني گيدروب اناره واضاءه
قيلور هواي نفسدن حاصل اولمش قيل وقال پر دباد گبي دگلدر نتكيم جناب
حق كلام مجيدنده رسولنك نطق شريفي حقنده وما ينطق عن الهوى
ان هو الا وحي يوحى بيوردي پس اول حضرته وارث وكامل اولنلرك
نطقنه دخي بو آيت كريمه نك معناسي شامل اولور زيرا كامل ومكمل اولان اولياءنك
دخي باكي رصداسي هواي نفسدن دگلدر بلكه وحي الهي والقاي ربانيدر پس
هر كيم بونلرك سوزنده اولان سوزي طوعيه وبو چاشنيدن بر لذت طتميه فنا
اولسون ويوقلق بولسون كه فنا نار تجلي بي اقتباس وآتش دروني اولياي التماس
وسيله ايله بعضي فهلر حضرت مولانانك نيست باد بيوردقلريني بيدعا زعم
ايتمشلردر تأويل ايدوب بيانه گتمشلر خبرلري يوقكه طريق اولياده مقصد اقصى
ومطلب اعلى يوق اولمقدر نتكيم بيوردر مثنوي چيست معراج فلك اين نيستي
عاشقانرا مذهب ودين نيستي است ، كارگاه گنج حق در نيستي است ، غرهٔ
هستي چه داند چيست نيست ، هر كس بو يولده فناسي مقداري بقا بولور
يوقلغي قدر حقه آشنا اولور فاذا كان كذلك طريق اولياده والسنهٔ اصفياده
يوق اولمقدن خير لو دعا اولماز مثنوي آتش عشقست كاندر ني فتاد ،
جوشش عشقست كاندر مي فتاد ، بو بيت اولياءنك دروننده وكلامنده
اولان آتشنه آشكاره ايني بيان ايلر بيوردركه آتش عشق الهيدركه درون
ماسوادن خالي اولان كبارك قلبلرينه واقع اولدي وآنلر بو آتشله معشوق باقيدن
ماعدايي احراق قلدي مثنوي عشق آن شعله است كو چون بر فروخت ، هر كه
جز معشوق باقي جمله سوخت ، عشق شول افراط محبته ديرلر كه عاشقك جسم
جاننده جمله قواسنده وجناننده داخل اوله ومعشوقدن غيريني انكدن ديرندن

باكملها محو قلنشدركيم شيخ حضرتلري فتوحاتده بوكونه تعريف ايدوب بيوردلر
قال الشيخ العشق افراط المحبة وكني عنه في القران شدة الحب في قوله والذين امنوا
اشد حبا لله ودخي قوله تعالى قد شغفها حبا اي صار حبها يوسف على
قلبها وهي الجلدة الرقيقة التي تحتوي على القلب فهي ظرف له محيطة فالعشق
التفاف الحب على المحب حتى خالط جميع اجزائه واشتمل عليه اشتمال الشغفة وقال
في محل اخر فاذا عم الحب الانسان بجملته واعماه عن كل شيء سوى محبوبه وسرت تلك
الحقيقة في جميع اجزاء بدنه وقواه وروحه وجرت فيه جري الدم في عروقه ولحمه
واتصلت جميع اجزائه جسما وروحا ولم يبق فيه متسع لغيره وصار نطقه به وسماعه منه
ونظره في كل شيء اليه ولا يرى شيئا الا ويقول هو هذا حينئذ يسمى ذلك الحب
عشقا كما حكي عن زليخا انفصدت فوقع الدم في الارض يوسف حيث سقط
الدم لجريان ذكر يوسف مجرى الدم في عروقها كلها وهكذا حكي عن الحلاج
لما قطع اطرافه انكتب بدمه في الارض الله الله حيث وقع قال رحمه الله ٭ ما قد لي
عضو ولا مفصل ٭ الا وفيه لكم ذكر ومحبة ٭ وهولاء هم العشاق الذين استهلكوا
في الحب هذا الاستهلاك پس درون اوليايه واقع اولان بو آتش عشقدركه
محبوب باقيدن غيريني بونلرك درونندن قومز وكندلكدن جوشش عشقدركه بونلرك
خم قلبنده اولان مي معانيه دوشوب واول مي معاني بو ذوقله جوشه كلوب
بونلرك باشندن آشوب بونلردر اول حينده اول شراب نابي اقداح الفاظه
قويوب شاربان مي محبته انالة ايدرلر انلر دخي اول مي معاني كاس كوشلريله
نوش ايدوب مست ومدهوش انك ميخانه سي بولنه كيدرلر ديرمغاي لطيف
دخي بودركه مي دن هركيمسه دوجي اوله اكا ذوق ونشاط ويره دكي خم وجودنده
هر آنده برشانله غليان قيلدوغني ملابسه ايله جايزدر پس هركيمسه كه مي دروننده
دوشن جوشش محبت ذاتيه وازليه نك جوششيدركه بحكم فاحببت ان اعرف
هركيمسه كه وجودي كونيه سريان قلندقده انك مي جاني بركونه شانله غليان قلمشدر
واول محبتك جنبش وخروشيدركه عالم نظام وانتظام بولمشدر مثنوي
نی حريف هركه از ياری بريد ٭ پردهايش پردهای ما دريد ٭ بو بيت
شريف دروني اسرار حقله پر انوار اولان كبار كمللركه بحسب الحقيقه يار در
آني تنها ايلر بيوردي كبي درونلري ماسوادن خالي اولان مرشد دخي اوليلر

شول عاشقلر ايله ياردرلركه دو كلي ياردندن وجميع كار وبارندن منقطع اوله
بلكه كندو نفسندن وجمله هوا وهوسندن كذر قله تا كيم بو وجهله انلرك صحبتنه
وارشادنه يول بوله حتى انلر دخي من حيث الحقيقة انلر ايله يار اوله زيرا اكابر
مصلحت وقت اكثر ناسله في بحسب الصوره يار اولورلر ولكن ع همنشينت
من نيم سايه منست ٭ مفهومنجه تنها قلورلر پس بونلر ايله مناسبت وحريفلكه
تبتل وانقطاع شرطدر ولهذا امر الله تعالى نبيه ص ارشادا للطالبين
واذكر اسم ربك وتبتل اليه تبتيلا اي دم على ذكر الله تعالى ليلا ونهارا
وانقطع بالعبادة وجرد نفسك عما سوى مصراع ثانيده نينك پرده لرندن
مراد مقامات اوليادر انكيچون علم موسيقيده اصطلاح مطربانده سرود ذاكرلر
مقاماته پرده تعبير ايدرلر نته كيم مقامات راست ومقام عراق ديلدوكي كبي
پرده راست وپرده عراق دخي ديرلر وپرده هاي ما ده كي پرده لردن مراد سالكلر
حجبات نوراني وظلماني اولان پرده لردر پس بو تقديرجه معنا بودركه ني
مثابه سنده آلت حق ومظهر فيض مطلق اولان مرشد اول طالب مستعدك
ياريدركه دو كلي ياردندن منقطع اوله ونفسندن وهوا وهوسندن نجات بوله
اول مرشدك مقامات عليه ومراتب سنيه سنه ايرم حجبات نورانيه وظلمانيه مزي
هتك ايلدي واسرار حقي وانوار ذات مطلقي هر مرتبه دن بزه كشف ايدوب سويلدي
پس سالكه ابتدائي حالده مراتب الهيه دن هر بر مرتبه بر پرده تويدر اول وقتده كه
اكا جميع مراتب الهيه نك اسرارنه عالم اولان مرشد مرتبه بمرتبه سويليه وروحاني و
جسماني هر مقامك حقيقتني اكا كشف ايليه اكا يقين كلور كه شيخك مقاماتي
اكا حجاب اولان مرتبه لري هتك ايدوب عيني اول حجبات نوراني وظلمانيه ده
دوي ياري مشاهده قيلور وغير كوردوكي عين بولور مثنوي همچو ني زهري
وترياقي كه ديد ٭ همچو ني دمساز ومشتاقي كه ديد ٭ بو بيت شريفده
زهر قهردن وترياق مهردن استعاره در تقديم كلام دروني ماسوادن خالي
اولان مرشده عاكبي قهر ولطف صاحبي كيم كوردمشدر يعني بونلر كبي زهر وترياق معدني
كمسه كوردمشدر زيرا مرشد خليفه حقدر وخليفه كامل اولدركم مستخلفك وجود
ذاتيه سي ماهيته قدر صفات متقابله واسماء متضاده سي وار ايسه انكله متصف
اوله كما قال الشيخ فظهر جميع ما في الصورة الالهية من الاسماء في هذه النشاة الانسانية

فجازت رتبة الاحاطة ولهذا كان آدم خليفة اى ولاجل حصول هذه الجمعية
صار خليفة في العالم ان لم يكن آدم ظاهرا بصورة من استخلفه فما يكون خليفة
في العالم پس جناب حق جل شانه نيجه قهر و لطفله متصف ايسه بونلر دخي بو
صفتلرله متصف اولوب شريعتده و طريقتده بر مقتضاي امر الهي محل لطف اولنه
لطف و محل قهر اولنه قهر ايدرلر مؤمن و موحد اولنلره تواضع و محبت و كافر و فاجر
اولنلره شدت و غلظت جانبنه كيدرلر كما قال الله تعالى من اصحاب الرسول
اشداء على الكفار رحماء بينهم پس اهل كمال في الحقيقه بو صفتين متقابلتين
ايله متصف اولوب مستحق مرحمته مرحمت و مستحق قهره قهر قلمقدر زيرا نظم فوضع الندى
في موضع السيف · كوضع السيف في موضع الندى · ديمشلر و دخي · اذا انت
اكرمت الكريم تملقا · واذا انت اكرمت اللئيم تمردا · ديو تحقيق ايتمشلردر
انكيچون جناب حق جل شانه حبيبنه و اهل نفاقه غلظت و شدت ايله امر ايدوب بيوردلر
يا ايها النبي جاهد الكفار والمنافقين واغلظ عليهم يعني اي نبي
كامكار كفار شقاوت كردار و اهل نفاق ضلالت شعاره ملايمت و ملاينت
ايله كه بونلر محل لطف دكلدر بلكه اجراي حدودله مجاهده و غلظت و شدتله معامله
ايله كه بونلره اولى بودر حضرت رسول صلعم ذات شريفلري نيك دينه بلكه هر احده
بونلر مقدم ملايمت و احسان اوزره ايدي جناب حضرت بو خصلته على العموم
هر كسه اجرا ايلكده دوام كورديكه كم هر حقي ذي حقه اعطا ايلمش اوله و اوصاف
مستخلف ايله اتصاف تيله و كمال اعتدال ايله معتدل اوله اول حضرتك كمال حلم و
ملايمتلري بو ايت كريمه دن قياس ايله كه جناب حق اكا غلظت و شدتله امر ايلر
و حضرت موسانك ذات شريفي فهم ايله كه جناب حق انلره وقولا له قولا لينا
ديو لينت و ملايمته امر ايلر پس معلوم اولديكه كامل و مكمل اولنلر بو زهر و ترياقدن
عبارت اولان صفتين متقابلتين ايله متصف اولمق ممدوح ايمش بو اجلدن
حضرت مولانا كبي آلت حق اولنلري مدح ايدوب ني كبي زهر و ترياق كيم كورمشدر
بيوردلر و دخي بونلر كبي طالب حقه دمساز و مشتاق كيم كورمشدر ديو افلورلر
نه كيم حضرت نبي ام زمان شريفلرنده كلي امته و اشوقاه الى لقاء
اخواني ديو عرض اشتياق ايدرلر ايدي كه انلر اول حضرتك وارثلري في
طالب حق اولنلره دمساز و مشتاق اولوب بو خصلتلر طريقته كيدرلر

مثنوي ني حديث راه پر خون ميكند · قصهاي عشق مجنون مي كند ·
يعني ولي كامل و مرشد فاضل اولنلر پر خون اولان طريق عشقك سوزني سويلرلر
و اوللردن اول اولمانك سرني نقل ايدرلر و بو راه عشقه پر خون تعبيري انكچوندركه
عاشق اولمايجه ربيسنه كورمز و محبوبنه ايرمز پس طريق عشقك نتيجه سي موت
ارادي و قتل اختياريدر كما قال ابن الفارض قطعه هو الحب فاسلم بالحشى
ما الهوى سهل · فما اختاره مضنى به وله عقل · وعش خاليا فالحب راحته عنا ·
واوله سقم و آخره قتل · وان شئت ان تحيى سعيدا فمت به شهيدا · والا فالغرام
له اهل · وقل لقتيل الحب وفيت حقه · وللمدعي هيهات ما الكحل الكحل · و حضرت
مولانا مثنوي جلدده بر حكايه ايراد ايدوب بيورمشلردركه بر عاشق معشوقنه انك اولنده
ايلدوكي وفاسني و غم و هجرانده اولان صفاسني و كيجه لر قائم و كوندزلر صائم اولديغني
عد ايلدي و بونك كبي عبادات و طاعاتي هر نه ايسه معشوقنك مرحمتني اچون احصا
ايدوب سويلدي پس معشوق دخي بو كونه جواب ايلدي مثنوي كفت معشوق
اين همه كردي وليك · كوش بكشا پهن و اندر ياب نيك · انچه اصل اصل عشقست و
آن است · آن نكردي اينچه كردي فرعهاست · كفتش آن عاشق بكو آن اصل
چيست · كفت اصلش مردنست و نيستيست · پس وصلت ياري موت اختياري
مربوطدر و محبتك نتيجه سي اولمك منوطدر انكچون جناب حق جل شانه حديث
قدسيسنده بيوردلر من احبني قتلته ومن قتلته فعلي ديته ومن علي ديته فانا ديته
بو اجلدن حضرت مولانا بو راه عشقه پر خون تعبير بيوردي اكرچه پر راه پر خوندر
اما عشاقه پر خوندر وانما الحيوة في الموت فحي اسنجه بونلره اولمك آب حيوان
و حياة جاودانه در و دخي اول كبار مجنون عشق پرور كار اولان عاشق زارلرك
قصه لريني سويلرلر نحواى لا يكمل ايمان احدكم حتى يقول الناس انه مجنون
بونلر ناس پر وسواس زعملرنجه مجنوندر بو قسم عند الله وعند انبيائه و اوليائه
بونلر كامل العقل والايمان پر ذوفنوندر نته كيم جناب خالق بيچون حضرت
رسالت پناه حقنده حكايه ايدركه ويقولون انه لمجنون انك امورنده متحير
اولدقلرندن و شان شريفن بلمدكلرندن اول حضرته تخفيفا بو مجنوندر ديرلر
بو عاشقلرك دخي عقل و سعيي اهل دنيانك عقلنه او يمدوغندن انلري مجنون زعم
ايدرلر في الحقيقه ديوانه كي بولنه كندولر كيدرلر مثنوي او ست ديوانه اوكه

دیوانه نه شد، هر عسس را دید در خانه نشد، هر چه غیر از شورش و دیوانه
گیست، اندرین ره دوری و بیگانه گیست، زانکه این دیوانگی عام نیست،
طب را ارشاد این احکام نیست مثنوی محرم این هوش جز بیهوش
نیست، هر زبان را مشتری جز گوش نیست، یعنی بو ذکر اولنان هوشک
محرمی دکلدر الا عقل معاشدن بیهوش اولنلر و اهل دنیایه پیغمبر صلعم کبی انتم
اعلم بامور دنیاکم دینلودر زیرا حکمت الهیه هر شیئی بر شیئه لایق دهر کیمی
بر کونه مصلحته شایق قلمشدر مثلا و زبانه طالب و مشتری اولان کوش در
کذلک بو هوشک طالبی عاشق و محرم اولان بی هوشدر کما قال ابو یزید البسطامی
علم الله استعداد عباده فمنهم من لم یصلح للعشق والمحبة فشغلهم بالخدمة والعبادة
فهم العابدون الزاهدون ومنهم من لم یصلح للمحبة فاختصهم بمحبته فهم العاشقون
الوالهون مثنوی هر کسی را بهر کاری ساختند، میل آنرا در دلش انداختند،
پس بو هوشه محرم اولمق دیمه لازمدر که بیخودلق شرابن ایچه و مست اولوب
کندودن کچه حتی معشوق حقیقی اکا رفیق اوله حضرت مولانا بو هوشه محرم اولان
عقل و جزوینه بی هوش قالوب کمسه لر ایدوکین بیان ایلدکدنصکره کوکلری عقل معاشی
غمنده کمسه لرک حالنی علی قاعدة اسلوب الحکیم تقریر ایدوب بیورر لر مثنوی
در غم ما روزها بیگاه شد، روزها با سوزها همراه شد،
اسلوب حکیم اولدر که بر علیم کمسه بر نیجه لئیمه ارشاد و نصیحت قلمدقده امحاض نصح
ایچون انلرک بینه کندوبی ادخال ایلیوب نصیحتی اول کندو نفسنه سویلیوب
انلره تعریض ایلیه و اول قوم بو اسلوب او زره کلام حکمت امیزی کما ورد هذا
الاسلوب فی القران قال الله فیه حاکیا عن حبیب النجار وما لی لا اعبد
الذی فطرنی والیه ترجعون اولدیغینه که حبیب نجار حضرتلری
قوم انطاکیه یه حضرت عیسانک کوندردوکی رسلدن خبر الدقده مخاره دن
چقوب بونلره قلوب ارشادده کمال تلطف مراد ایتمکله اول نفسنی موضع نصیحته
ادخال ایدوب انلره علی وجه التعریض والتقریع ابانم ایچون نه شی وار که بنی
بو قدر وار ایلین اللهه عبادت ایتمزم حال بو که سزک جمله کز اول حضرته رجوع ایدجک سز
ایا مقتضای ظاهر بو ایدی که وما لکم لا تعبدون الذی فطرکم والیه ترجعون
پس بونلره امحاض نصح و کمال تعریض ایچون بو قاعده اختیار اولنوب بو اسلوبه

عدول اولندی مثنوی خواهی این معنی شود بر تو عیان، ما لی لا اعبد از قران بخوان،
میکند تعریض آن مستکبران، که بر ایشان بندگی آید گران، تا ز راه بندگی آگه
شوند، بگذرند از بی رهی از ده روند، همچنین واصل نشسته پیش یار، میکند
از هجر نالشهای زار، تا شود محجوب و محروم از وصال، واقف از هجران بر
رخ ما ل دل، روی برتابد ز ذل احتجاب، زود بشتابد سوی حسن الماب،
حضرت مولانا بو قاعده یی مثنویده چوق محلده اجرا ایدر تا که بو رادن معلوم
اوله نته کیم بر محلده دخی بیوردر مثنوی چون بنالم تلخ از دستان او، چون
نیم از حلقه مستان او، چون نباشم همچو شب بی روز او، بی وصال روی
روز افروز او، بو ذکر اولنان قاعده او زره حضرت مولانا بو بیتده دخی ادا
بیورر لر که بزم اول هوشه محرم اولمامز غمنده ونایافتلک المنده کونلریمز بیگاه
اولدی کونلریمز سوز و کداز همراه اولدی اما مقتضای ظاهر بو ایدی که ع
در غم تان روزها بیگاه شد، دیه لردی پس بو اسلوب او زره عدول اولنوب
بو ذکر اولنان نکته لی اشعار ایچوندر ظن یعنی حسن بو معنایی فهم ایتمیوب
روزها مرشد کامل اولنلردن استعاره در دیر بو کونه تعبیر ایدر که اولیا و نشد
و مرشدان کذاشتند در ارشاد کردن غم خوردند بو سوزک بو کلامه مناسبتی
بو قدر و بو بیتک شرحنده سرور یون غیری خطا ایلمش چوقدر لکن بو ذکر
اولنان اسلوبدن غیری یه مساغ بو قدر مثنوی روزها گر رفت
گو رو باک نیست تو بمان ای آنکه چون تو پاک نیست یعنی کونلر اکر
کندی ایسه وار امزی هوا و هوس ضایع ایتدیسه اول کونلره کیت دیکه باک
بو قدر سن قال ای مرشد کامل که سنک کبی پاک بو قدر سنک تربیه و همتک
سبیله بزه تدارک مافات و تلافی ضایعات ممکن در تو بمان خطابی
جناب حقه دخی اولسه جایزدر لکن شیله یه حسن تعبیر ایتمکله که سنک عنایت
واحسانک قالسون ای شول خالق کوز و بکان که سنک کبی پاک سبحان
بو قدر شول کمسنه که عنایت الهی یار اولور مافاتی تدارک قیلور و مظهر
ولایت اولور وانوارهدایتی بولور کما قال المشایخ العنایة تهدم الجنایة
توجب الهدایة تورث الولایة بو بیتده مقصر اولنلره واسرار الهیه دده
محروم قلنلره تسلیه وار در که تا بیورر لر که ای مقصر کونلرک ضایع اولدیسه

وهوا وهوس ایله عمر نازنینک تلف اولدیه غم یمه شول وقتده که بر مرشدی
بولسیز و آکا اقتدا قیلسیز انک همت بر برکاتی وارشاد باسیاداتی سببیله
جمیع سیئاتک حسناته وضایعاتک محصوله مبدّل اولمق مقرردر **مثنوی**
همنشینی مقبلان چو کیمیاست ، چون نظرشان کیمیایی خود کجاست ،
ویا خود جناب حقه توجه قلسیز وعنایت الهیه‌یی بولسیز بس محروم ومغبونلک
دامندن قورتلوب سعادت دایره‌سینه اکر بو ایکی امردن بریسی اولمازیسه نعوذ بالله
خسراندن وخذلاندن ورطه‌سنده قالورسیز کما قیل **مثنوی** بی عنایات حق وخاصان
حق ، کر ملک باشد سیاهستش ورق ، **مثنوی** هر که جز ماهی ز آبش سیر شد
هر که بی روزیست روزش دیر شد . بو بیت شریفده اهل سلوکک اوچ
نوع اولماسنه اشارت واردر نوع اول شول ماهیان دریای محبت حق وغوّاصان
بحار انوار مطلق درلرکه ماهی مثال آب زلال وصاله سیر اولمیوب هل من مزید
نعره‌سین اورلر اکر هزار دریایی نوش اتسه بلکه نیجه نیجه مراتب ومقاماتی کچوب
کتسه‌لر ینه ریان اولمز وطلب اشتیاقی الدن قومازلر نوع ثانی شول قانعان
آب وصلت وقاعدان کوی طریقت درلرکه نیم جرعه‌دن سکران ویک کوزه‌دن
ریان اولورلر ونوع ثالث بو قصه‌دن بی حصه وبو روزیدن بی بهره وبر غصه قلورلر
اوّلکی طائفه‌نک مثالی بایزید بسطامی کبی ایکنجی طائفه‌نک ماننددی یحیی معاذ رازیدر که
بایزید حضرتلرینه برکون یازوب کوندردیکه ع سکرت من شربة من کأس حبه ،
بس بایزید دخی اکا یازوب کوندردیکه ع شربت الحب کأسا بعد کأس ، ولا نفد
الشراب ولا رویت ، مشایخ دینه وعدم دینه ایکی طرف اولمشلردر بر قسمی
دیرلرکه سالکک مشاهدهٔ لوح محفوظه مالک اولدقده وحقایق اشیایی بولدقده
ریان اولور وعطشی مندفع اولوب طلبدن قالور بو قدرده اکتفا قلور کما قال
الشیخ فی الفتوحات الذی ما یحصل به الاکتفاء ویضیق المحل عن الزیادة اعلم
انه لا یقول بان ثمه نهایة وغایة وهم المکشوف لهم عالم المجموع الدنیا ونهایات
مدتها وهم اهل الکشف فی اللوح المحفوظ المتکفون علی النظر فیه او من کان
کشفه فی نظره الوجود علی ما هو علیه ثم یسدل الحجاب دونه ویری التناهی اذ کل
ما دخل فی الوجود متناه ولیس صاحب هذا الکشف من الکشف الا من وجه شی نفی
رأی الغایة قال بالری وعلق الهمة بالغایة وبر قسمی دخی دیرلرکه ظهورات الهیه‌یه نهایت

بوقدر وتجلیات ربانیه‌نک حدی یوقدر بس عطشان اولان عاشقک جانی نه وقت ایله
ریان اولور کما قال الشیخ فی هذا الابیات **قطعه** الری قال به قوم ولیس
لهم علم ، بان وجود الری معدوم ، لو کان الری تناهی الامر وانقطعت ، امداده
وزیاده وتعلیم ، فالامر لیس له حد یحیط به ، لکنه الرزق فی الاشخاص مقسوم ،
وحضرت مولانا دخی بو قدر دین طائفهٔ علیه‌دندر نته کیم بر غزللرنده
بیورورلر **بیت** دیک ز آب سیر شد من نشدم زهی زهی ، لایق این کمان من
نیست زهی زهی زهی ، نته کیم بر محلده دخی ع ای برادر بی نهایت درکهیست
هر آنچه بی میرسی باالله مه ایست ، بیورورلر بس بو مقدمه معلوم اولدیسه
معنای بیت دیمک اولورکه هر شول کمسه‌لرکه ماهی بحر احدیتک غیریدر یعنی دریای
وحدتک ماهیسی دکلدر بو ذکر اولنان اسرارک صوینه سیر اولدی وبو قدرله
قناعت بولوب ریان اولدی ، وهر شول کمسه که بو روزیدن بی لذت وبی نصیبدر
بی روزی قالدی انک روزی دیر اولدی دیمکدر نته کیم ضرب مثلدر نته کیم
هر که بی سیر است روزش دیر است دیولر وتوقی آج اولانک کونی غم واندوهله
کچدوکندن کنایه ایدرلر وفی الحقیقه بو لذتدن بی نصیب اولان وبو شربتدن
بی بهره قالان کمسه‌لرک دنیا وآخرتده عیشی یوقدر ع فلا عیش فی الدنیا لمن کان
صاحیا ، ومن لم یمت سکرا بها فاته الحزم ، علی نفسه فلیبک من ضاع عمره ،
ولیس له منها نصیب ولا سهم ، **مثنوی** در نیابد حال پخته هیچ خام پس
سخن کوتاه باید والسلام ، یعنی پخته اولانلرک وکماله ایرنلرک
حالنی هیچ خام وناقص قالان ادراک ایدمز انکچون مشایخ لا یعرف الکامل
غیره حتی لا ینتهی الیه سیره ، ولا یعرف ذا الفضل الا ذووه خوب ادا ایلمشلر
زیرا کاملک حالی معالیه تعریف اولنمز وبو ذوقی طیمان بیلمز لکن کامل پخته
تکمیلدن صکره مرتبه‌لری نه‌در تحقیق ایده‌لم تاکیم اهل کماله ومرتبه‌لرینه علم حاصل اوله
قال ابن العطا فی الحکم الکامل عبد اذا شرب ازداد صحوا واذا غاب ازداد
حضورا فلا جمعه یحجبه عن فرقه ولا فرقه یحجبه عن جمعه ولا فناؤه عن بقائه و
لا بقاؤه عن فنائه یعطی کل ذی قسط قسطه ویوفی کل ذی حق حقه **وقد قال**
ابو بکر الصدیق رض لما نزلت براءة عائشة من الافک لعائشة رض یا عائشه اشکری
رسول الله صلعم فقالت والله لا اشکر الا الله دلها ابو بکر رض علی الکمال

شرح الفاظ وعبارات

الاكمل المقتضي لاثبات الاثار وقال الله تعالى ان اشكر لي ولوالديك
وقال النبي صلى الله عليه وسلم من لم يشكر الناس لم يشكر الله بو كلامدن فهم
اولنان اولدركه كامل وحدتي كثرتده وكثرتي وحدتده كورندر دهر مرتبه‌نك
حكمني اجرا ايدوب حقي ذي حقه ايركورندر ونتيجه مرتبه تفرقه‌ده دعغه كثرتله
پرده لي اولنلري علم توحيدله دير كورندر پس بو مرتبه‌ده اولنلر همامكمل اوله
ولايت انجامني عوام كالهوام ومقلد خام فهم ايدمز
ومجرد ظن وقياسيله بونلرك اهننه كيدمز
فاذا كان كذلك سوز كوته كركدر
والسلام تم الكلام بعون
الله الملك العزيز
العلام
م

سبحانه من جمیل لیس لوجهه نقاب الا النور، ولا لجماله حجاب الا الظهور،
رباعیه ای کشته نهان زغایت پیدایی، عین همه عالم زبس یکتایی،
زان بیشتری که در عبارت گنجی، زان پاکتری که در اشارت آیی،
الهی بحرمت آنان که بکام همت پی بسراپردهٔ عزت وحدت تو برده اند و در راه
ایشان نه کام پیداونه پی، واز جام وحدت می عشق ومحبت تو خورده اند
ودر بزم ایشان نه جام هویدا ونه می، که بفرق ذلت ما خاک نشینان آن شاه
راه آن نازنینان تحفهٔ کردی فرست وبکام امید ما خام کاران از بزم کاه آن
کامکاران جرعهٔ دُردی رسان رباعیه یارب زنی محنتم جایی بخش،
وز ساغر دولتم سرانجامی بخش، کام زتو جز غایت بی کامی نیست،
ای غایت کامها مرا کامی بخش، الهی بحرمت آنان که قدم عزیمت در طریق
متابعت حبیب تو استوار داشته اند وعلم کرامت از حضیض خودی
وهستی باوج بیخودی ومستی افراشته اند که قدم همت ما سست قدمان را
از رسوخ برجادهٔ شریعت وسجادهٔ طریقت او بهره مند دار وعلم دولت ما
پست علمان را بانتفاء آثار واقتباس انوار او سربلند گردان رباعیه
یارب بحریم نیستی بارم ده، باشد که شود نیستی کارم به، مختار نه مجبور
نه در راه فنا، سر بر قدم احمد مختار نه، صلی الله وسلم علی حبیبه محمد وآله
مجالی انوار جماله ومرائی اسرار کماله اما بعد این ورقی چند است
در شرح الفاظ وعبارات وکشف رموز واشارات قصیدهٔ میمیهٔ خمریهٔ
فارضیه قدس الله سر ناظمها که در وصف راح محبت که شریفترین مطلوبی
است بلطیف ترین اسلوبی صورت انتظام یافته ودر میان ارباب عرفان
واصحاب ذوق ووجدان شیوعی کامل وشهرتی تمام گرفته رباعیه
زین نظم که هست بحر دردانهٔ عشق، آفاق پر از صداست زافسانهٔ
عشق، هر بیت چو خانهٔ وهر حرف دری، ظرفیست پر از شراب میخانهٔ

عشق

عشق، وچون شروع درین مقصود بی تعرض بتعریف وتقسیم محبت وبیان
اصل وفرع آن متعذر بی نمود وطرفی از کلمات این طائفه متعلق بدین امور
مذکور میگردد ومسطور ودر هر مقداری مستقل از آن کلمات جامعه تصدیر
می باید بکلمهٔ لومعه تنبیها علی انها من لوامع انوار الکشف والشهود علی قلوب
ارباب الذوق والوجود ومن الله التوفیق للسداد ومنه المبداء والیه المآب
رباعیه یارب بدلم نوید اکرام رسان، نقدی بکفم زگنج انعام رسان،
در ساحت امید من این کاخ مراد، بنیاد نهادهٔ باتمام رسان لومعه
حضرت ذوالجلال والافضال در ازل آزال حیث کان الله ولم یکن معه شیء
شعر انجا که نه لوح وقلم بود هنوز، اعیان همه در کتم عدم بود هنوز،
خود را بخود می دانست وجمال کمال ذاتی خود را بخود می دید وبهمین دانستن
ودیدن همه تنوعات شئون وصفات را که در غیب هویت ذات اندراج و
اندماج داشت بی شائبهٔ افتقار بظهور غیر وغیریت می دانست ومی دید
وصدای استغنای ان الله لغنی عن العالمین برکوش تاریک نشینان
ظلمت آباد عدم می زد ومی گفت رباعیه در ملک بقا منم باستغنا فرد،
بامن دگری را زسعی طرح دنبرد، عاشق خود ومعشوق خود وعشق خودم،
ننشسته زاغیار ببامم گرد، اما در ضمن آن کمال ذاتی کمال دیگر اسمائی که موقوف
بود بر اعتبار غیر وسوی ولو نسبة واعتبارا ما ودر مصادف این طائفه
مسماست بکمال جلاء واستجلاء مشاهده میکرد کمال جلاء یعنی ظهور او در مراتب
کونیه ومجالی خلقیه بحسب تلک الشئون والاعتبارات متمایزة الاحکام
متخالفة الآثار روحا ومثالا وکمال استجلاء یعنی شهود خودش مر خودش
در همین مراتب تا همچنانکه خود را بخود در خود می دید در مقام جمع احدیت
همچنین خود را بغیر خود در خود یا بخود در غیر خود یا بغیر خود در غیر خود
بیند در مراتب تفصیل وکثرت رباعیه عشق است نموده روی نیک و
بد را، بی رنگ زده نقش قبول ورد را، در جلوه گریست کل یوم فی
شان، خواهد بهمه شئون ببیند خود را لومعه پس از آن شعور
بکمال اسمائی حرکتی ومیلی وطلبی انبعاث یافت بسوی تحقق و
ظهور آن واین میل وطلب وخواست سرچشمهٔ همه عشقها وحبها وحبهایه همه

محبتها ست همه عشقها و مودتها و میلها و محبتهای صور تعینات و
مراتب تقیدات آنست چنانکه همه حسنها و جمالها و فضلها و کمالها فروع
آن جمالست تعالی کبریاؤه و تقدست اسماؤه **قطعه** ای برقد تو قبای حسن
آمده چست ، بر قامت ما لباس عشق از تو درست ، زان سان که جمال همه
عکس رخ تست ، عشق همه از تو خاست در روز نخست ، بر شکل بتان همی
کنی جلوه گری ، وز دیدهٔ عاشقان در ایشان نگری ، هم جلوهٔ حسن از تو و هم
جذبهٔ عشق ، باشد ز غبار غیر کوی تو بری **لمعه** واین محبت در مقام
احدیت چون سایر صفات عین ذات یگانه است وچون ذات یگانه در صفت
بی صفتی و نشان بی نشانی نشانه علم و عقل را در بیابان ماهیتش امکان اشارت
نی ساخت قدس جلالتش از غبار سیاحت وهم و حواس خالی است و کنگرهٔ
اوج کمالتش از کمند احاطت فکر و قیاس متعالی **رباعیه** ز آغاز ازل بود
بیشهٔ ما ، جز عشق مباد شیر در بیشهٔ ما ، بس مرد که گردش ز اندیشهٔ عشق
حاشا که رسد بگردش اندیشهٔ ما ، اما در مرتبهٔ واحدیت که مقام تمایز است بین
الصفات و محل تغایر بین الصفات و الذات از ذات و سایر صفات ممتاز است
و سبیل معرفتش بر ارباب دانش و بینش باز لیکن ستریست نهانی و ذوقی
وجدانی تا نچشند ندانند و چون بدانند امریست بیان نتوانند فالاعراب
عنه لغیر واجده ستر و الاظهار لغیر ذائقه اخفاء **رباعیه** هر کس که بوی
ز بادهٔ عشق شنید ، از کوی خرد رخت بمیخانه کشید ، وانکس که بکام ذوق
ازان می بچشید ، فهمش هرگز بسر آن می نرسید ، با پیر مغان دوش ز بس
حیرانی ، گفتم رمزی زمی بگو پنهانی ، گفتا بود آن حقیقتی وجدانی ،
ای جان بدر تا نچشی کی دانی ، **لمعه** و با وجود انکه محبت شربتی است
که تا نچشند ندانند و محنتی است که تا نکشند ادراک آن نتوانند جماعتی
تعریف ماهیات و توضیح مخفیات مانوس طبیعت و مالوف جبلت ایشانست
گوهر تحقیق بالماس تفکر سفته اند در کشف حقیقت و بیان اقسام آن
گفته اند که محبت میل جمیل حقیقی است عز شانه بجمال خودش جمعا و تفصیلا
و آن یا از مقام جمع بود بجمع و آن شهود جمال ذاتست در مرآت ذات بی توسط
کائنات **رباعیه** معشوقه که کس سر جمالش نشناخت ، در ملک ازل

لوای خوبی افراخت ، نی طاس سپهر بود نی مهره مهر ، هم خود با خود نرد
محبت می باخت ، ویا از جمع بتفصیل چنانکه آن ذات یگانه در مظاهر بی حد
و کرانه مشاهدهٔ لمعات جمال خود می کند و مطالعهٔ صفات و کمال خود می نماید
شعر جانان که دم عشق زند با همه کس ، کس را نرسد بدامنش دست هوس
مرآت شهود اوست ذرات وجود ، با صورت خود عشق همی بازد و بس ،
ویا از تفصیل بتفصیل چنانکه اکثر افراد انسان عکس جمال مطلق را در مرایای
تفاصیل آثاری مشاهده کنند و جمال مقید زایل را مقصود کلی دانند و بلذتی
وصال خرسند و محنت فراق دردمند گردند **رباعیه** ای حسن تو کرده جلوها
در پرده ، صد عاشق و معشوق پدید آورده ، بر بوی تو لیلی دل مجنون برده ،
در عشق تو وامق غم عذرا خورده ، ویا از تفصیل بجمع چنانکه بعضی از خواص
رخت فکرت از کارخانهٔ افعال و آثار بیرون برده اند و خرقهٔ حجب استار
شئون و صفات که مبادی افعال و آثار ند که ده متعلق همت و قبله گاه توجهات
ایشان جز ذات متعالی صفات رفیع الدرجات امری دیگر نیست **رباعیه**
آنم که بملک عاشقی نی بعلم ، در شهر وفا به پاکبازی مثلم ، پاک آمده از لوث علم
عملم ، بنهاده نظر بقبله گاه ازلم ، بیرون ز حدود کائنات است دلم ، برتر
ز احاطهٔ جهات است دلم ، فارغ ز تقابل صفات است دلم ، مرآت تجلیات ذات
دلم ، **لمعه** چون ذو الجلال و الجمال بحکم ان الله جمیل یحب الجمال محبت جمال و کمال
صفت ذاتی اوست و آدمی را بموجب خلق الله تعالی آدم علی صورته بر صورت
خود آفرید است و خلعت صفات خودش پوشانید پس بالضرورة میل خاطر
بحسن و جمال شیوهٔ اصلی او باشد و انجذاب باطن بفضل و کمال سیرت جبلی
او در هر مرتبه از مراتب وجود که فی الجمله جمالی شهود او در آید دل در آن بندد
و رشتهٔ تعلق بدان پیوندد **رباعیه** که در هوس روی نکو آویزیم ، که
در سر زلف مشکبو آویزیم ، الغصه ز هر چه رنگ و بوی یابیم ، از حسن تو
فی الحال در او آویزیم ، **لمعه** محبت ثمرهٔ مناسبتست بین المتحابین و حکم
غلبهٔ مابه الاتحاد بر مابه الامتیاز پس محبت ذاتی را ناچار باشد آن مناسبت
ذاتی و مناسبت ذاتی بین الحق و العبد بر دو وجه تواند بود یکی انکه جهت
فراتیت و حیثیت مظهریت مر تجلی وجودی را ضعیف بود و اکثر احکام امکان

منه سلمه
اینجا همه صورت خوب نوبه
صورت گراست علی صورة
انت بتجلی فانتسبه
صورت ازانیه ناشد جلا

وخواص وسایط سلسله ترتیب از وی منتفی تعیین ان تجلی بواسطهٔ تقیدعبه
در قدس ذاتی او تاثیر نتواند کرد وطهارت اصلی او را تغییر نتواند داد
وتفاوت درجات مقربان محبوب ونزدیکان مجذوب باعتبار تفاوت
در کمال ونقصان این وجه تواند بود **رباعیه** دیدم پیری که زد این چرخ
کبود ، چون او دیگری زبود خود پاک نبود ، بود آیینه که عکس خورشید
وجود ، جاوید در و بصورت اصل نمود ، ووجه دیگر از مناسبت بحسب
حظ عبد است از جمعیت مرتبهٔ الهیت یعنی باعتبار تخلق باخلاق الهی
وتحقق باوصاف نامتناهی واین متفاوت می باشد بحسب تفاوت
جمعیت هرکه را سعت دایرهٔ جمعیتش بیشتر قدم او در استیفا این حظ بیشتر
ومن جمع بین هذا الوجهین من المناسبة فهو مجذوب للحق وله الکمال المطلق
وحقیقته مرآت الذات والالوهیة معا واحکامهما ولوازمهما جمیعا بلکه او برزخی
است جامع بین مرتبتی الوجوب والامکان ومرآتیست واقع بین عالمی القدم
والحدثان از یک روی مظهر اسرار لاهوتی است واز دیگر روی مجمع احکام
آثار ناسوتی علی الدوام لسان مرتبتش بدین مقاله متکلم وزبان جمعیتش بدین
ترانه مترنم که **رباعیه** بر اوج کمال صبح صادق ماییم ، حل نکت وکشف
دقایق ماییم ، سر حق وخلق از دل ما بیرون نیست ، مجموعهٔ مجموع حقایق
ماییم ، **لامعه** وتالی محبت ذاتی است محبت حق سبحانه وتعالی بواسطهٔ
اموری که اختصاص کلی وارتباط تمام بآن حضرت داشته باشند چون
معرفت وشهود او وقرب ووصول بوی واین نسبت بمرتبهٔ اولی اگرچه نازل است
ومعلول فان المحبة فی المرتبة الاولی وقوف مع الحق سبحانه وفی هذه المرتبة
وقوف مع حظه منه وشتان بین الوقوف معه وبین الوقوف مع الحظ منه
رباعیه معشوق که شد زکامها عایق من ، دی گفت نه بعاشقی لایق من ،
وصل است زمن کام تو آری هستی ، تو عاشق کام خویش نه عاشق من ،
اما نسبت بمرتبه که تالی اوست رفیع وعالیست وان محبت حق است سبحانه
بواسطهٔ اموری که اختصاص وارتباط مذکور نداشته باشند چون
فوز بمرادات عاجله از مطعومات ومشروبات وملبوسات ومرکوبات وچون
ظفر بسعادات آجله از حور وقصور وغلمان وولدان زیرا که همچنانکه تفاوت

بسیارست میان وقوف مع الحق سبحانه ووقوف مع الحظ منه همچنین فرق بی شمارست
میان وقوف مع الحظ منه ووقوف مع الحظ من الاؤه ونعمائه چه صاحب این مرتبه را
مطلوب بالاصاله ومقصود بالحقیقه راحات دنیوی ولذات اخروی است
وحضرت حق را سبحانه وسیلهٔ حصول آن ساخته وواسطهٔ وصول بدان
شناخته وکدام غیر ازین فاحش که ترک مطلوب اصلی را تابع مطالب عارضی
دارند ومقصود حقیقی را طفیل مقاصد مجازی پندارد **رباعیه** انم که وفا
ودلبری خوست مرا ، کونین بهای یکسر موست مرا ، شرمت باد که جز پی
حسن وجمال ، داری بطفیل دیگران دوست مرا ، من شحنهٔ شهر دلبری می باشم
زانبازی این وآن مقدس باشم ، خوبان جهان طفیلی خوان منند ،
هیهات که من طفیلی کس باشم ، **لامعه** ماعدای مرتبهٔ اولی که محبت ذاتی
است از قبیل محبت اسمائی وصفاتی یا افعالی وآثاری تواند بود ومحبت
اسمائی وصفاتی آنست که محب بعضی از اسما وصفات محبوب را چون
افضال وانعام واعزاز واکرام بر اضداد آن ایثار واختیار کند بی ملاحظهٔ
وصول آثار آنها بوی ومحبت افعالی وآثاری آنست که آن اختیار وایثار
بنابر وصول احکام وآثار آنها باشد بوی واین محبت لایزال در صدد زوال
ومعرض تغیر وانتقال باشد هرگاه محبوب بصفات حمیده وافعال پسندیده
که متعلق محبت محب است تجلی کند بهمگی قصد وهمت خود بر ان اقبال نماید
ودر آن اویزد وچون بمقابلات این صفات وافعال که ملایم هوا وموافق
رضای او نباشد تجلی کند بتمامی بحول وقوت خود از ان اعراض کند
وبپرهیزد قال الله تعالی ومن الناس من یعبد الله علی حرف فان اصابه
خیر اطمان به وان اصابته فتنة انقلب علی وجهه **رباعیه**
چون یار وفا کند درو آویزی ، ور تیغ جفا زند از و بگریزی ، آب رخ
عاشقان چرا می ریزی ، کاش آن سر کوی عاشقان برخیزی ،
لامعه ادنی مراتب محبت محبت آثاریست ومتعلق آن جمال آثارست
که معبر میشود بحسن مفسری گردد بروح منفوخ در قالب تناسب وفی الحقیقه
ظهور سیر وحدتست در صورت کثرت وان یا معنوی روحانی باشد
چون تناسب وعدالت اخلاق واوصاف کاملان مکمل که متعلق ارادت

ومحبت طالبان ومریدان مي کردد وارادت واختیار خود را فداي ارادت
واختیار ایشان میکند ویا صوري دغیر روحاني جون تناسب اجزا و
اعضا بعضي از صور عنصري انساني که بصفت حسن وملاحت موصوف
باشند ومشاهدان جمال در صور عنصري انساني بر جهار طبقه اند
طبقهٔ اولی روشن دلاني که نفوس طیبهٔ ایشان از شوب شهوت
مصفا شده باشد وقلوب ظاهرهٔ ایشان از لوث طبیعت مبرا کشته
در مظاهر خلقیه جز مشاهدهٔ وجه حق نمی کنند ودر مرآت کونیه جز مطالعهٔ
جمال مطلق او نمي نمایند در عشق بشکلهاي مطبوع وصورتهاي زیبا
مقید نیستند بلکه هر صورتي که در عالم هست نسبت بایشان کاران
اشکال وصور میکند رباعیه همه را بینم روي توام یاد دهد ، کل را بویم
بوي توام یاد دهد ، جون زلف بنفشه را زبن برهم باد ، اشفتکي موي
توام یاد دهد ، عارف ز وجود خلق رستست لحق ، در بحر شهود حق
بود مستغرق ، بر خود محجب حسن مقید زده شق ، حیران شده در نور جمال مطلق
طبقهٔ ثانیه باکبازاني که نفسشان بعنایت بي علت یا بواسطهٔ مجاهدت
وریاضت از احکام کثرت وانحراف وظلمت وکدورت طبیعت في الجمله صافي
شده باشد اکرچه ان احکام بالکلیه زائل نکشته باشد ادراک معاني مجرد
شان بي مظهر مناسب حال ونشات ایشان میسر نشود لاجرم رابطهٔ معني
حسن صوري از حیثیت مظهري انساني که اتم المظاهر است اتش عشق و
سوزش شوق در نهاد شان شعله ور کردد وبقایاء احکام مابه الامتیاز
سوختن کیرد وحکم مابه الاتحاد قوت یابد آن تعلق ومیل حبي از ان مظهر
منقطع کردد وستر جمال مطلق از صور حسن مقید تجرید یابد دریاي ذوق مشاهده بروي کشاده وعشق مجازي عارضي رنک محبت اصلي حقیقي کیرد
رباعیه بس کس که ببین روي خوبان طراز ، وافتاد ز داغ عشق
در سوز وکداز ، در مجلس اهل ذوق شد محرم راز ، نوشیده مي
حقیقت از جام مجاز ، طبقهٔ ثالثه کرفتاراني که در صدد عدم ترقي
بلکه در معرض احتجاب باشند جنانکه بعضي بزرکان از ان استعاذت
کرده اند وکفته که نعوذ بالله من التنکر بعد التعرف ومن الحجاب بعد التجلي

وتعلق از حرکت حبي نسبت بایشان از صورتي ظاهر حسي که بصفت حسن
موصوف باشد تجاوز نکند هر چند شهود وکشفي مقید شان دست داده
باشد واکر ان تعلق ومیلي حبي از صورتي منقطع شود بصورتي دیکر که
بحسن اراسته باشد بیوند کیرد ودائما درین کشاکش بمانند واین تعلق ومیل
بصورت فتح باب حجاب وحرمان وفتنه وآفت خذلان شود در دین ودنیا
اعاذنا الله وسائر الصادقین من ذلک رباعیه در ملک کسي که بست در
خوبان دل ، وز مهر بتان نکشت بیوند کسل ، در صورت کل معني جان نه بدو
بمانند ، باد اونا بقیامت در کل ، اي خواجه ز حسن خاکیان خو واکن
اهنک جمال اقدس اعلی کن ، تا جند در آب جاه مي بیني ماه ، مه تا نت
زاوج جرخ بالا کن طبقهٔ رابعه الوده کاني که نفس امارهٔ ایشان نمرده است
واتش شهوتشان نفسرده در اسفل سافلین طبیعت افتاده اند ودر مرابض سجن بهیمیت رخت نهاده وصف عشق ومحبت از ایشان منتفي است ونعت رقت
ولطافت در ایشان مختفي محبوب حقیقي را بالکلیه فراموش کرده اند وبا
محبوبان مجازي دست در اغوش آورده بآرزوي طبع ارام کرفته اند وهواي
نفس را عشق نام نهاده اند هیهات هیهات رباعیه اینان ز کجا وعشق
بازي ز کجا ، هندو ز کجا بان تازي ز کجا ، قومي که نیامده ند در عشق تمام
خوانند هواي نفس را عشق بنام ، کي شاید شان در حرم عشق مقام ،
خود هست بر ایشان وسخن عشق حرام ، عشق ار نه کمال نسل آدم بودي
اوازهٔ عشق در جهان کم بودي ، در شهوت نفس عشق بودي خر وکاو
سر دفتر عاشقان عالم بودي ، لامعه ادني مراتب محبت اثار شهود نسبت
واین نسبت با محبوبیست که هنوز از رق نفس وقید طبع خلاص نیافته
است ودر پرتو کشف ومشاهده بر ساخت ذوق وادراک او نتافته جز مراد
نفس مقصودي نبیند ومطلوبي نداند هر جه دهد بحکم نفس دهد وهر جه
ستاند بحکم نفس ستاند اما نسبت باهل الله که ارباب کشف وشهود ند
از قبیل تجلیات اسم بزرکوار الظاهر است بلکه از اصاحب فصوص الحکم رضي الله عنه
اعظم شهودات داشته است وانکه علما وعرفا از ان مذمت کرده اند واز مراتب
بهیمیت شمرده اند نسبت باهل حجابست الا تري ان النبي صلی الله تعالی علیه

وسلم کیف قال حبب الیّ من دنیاکم ثلث النساء والطیب وجعلت قرة عینی فی
الصلوة مع انه اکمل الوری وازل فی شانه مازاغ البصر وماطغی وشرح این
حدیث وسرّ این محبت در حکمت فردیه از فصوص مذکور است فمن اراد الاطلاع علیه
فلیرجع الیه ومقصود اینجا تنبیه است بر آنکه انجذاب اهل الله بی کنه را مانند صورة
شهوة وطبیعت است نه حقیقت آن محجوبان حال این طایفه را بر خود قیاس
نکنند وخود را در ورطهٔ ادبار ردّ وانکار نیفکنند **رباعیه** خوش نیست قیاس
پاکبازان کریم ، در شهوت واز خسیسان لئیم ، زان آتش جان فروز کش
دید کلیم ، تا آتش خانه سوز فرقیست عظیم ، احکام طبیعت که بود
گوناگون ، نخست یکی را دیگری را مبود ، در قصه شنیده باشی از نیک که
چون ، بر سبطی آب بود بر قبطی خون **لامعه** اسباب محبت پنج است
اول محبت نفس ووجود وبقای او وبضرورت معلوم است که همه کس
طالب بقای وجود خود است واهتمام همه در جذب منفعت ودفع مضرت
بجهت ابقای وجود خود است چون محبت وجود وبقا ضروری انسان
باشد محبت موجد ومبقی بطریق اولی عجب بود از کسی که از گرما گریزد
وسایهٔ درخت را دوست دارد ودرخت را که قوام سایه بوی است دوست
ندارد مگر که این خود نداند وشک نیست که جاهل حق را سبحانه دوست ندارد
زیرا که محبت وی ثمرهٔ معرفت وی است **رباعیه** تا کی بهوای خویش یکدل باشی ،
وز حق ببقای نفس مایل باشی ، ای برده بسایهٔ درخت در پای درخت ،
سهلست که از درخت غافل باشی ، **دوم** محبت منعم ومحسن پوشیده نیست که
از بینند منعم ومنعم به حضرت حق است سبحانه وهمچنین باعث منعم بر انعام
نیز وی است زیرا که حق سبحانه در خاطر منعم می افکند که سعادت وخیریت
وی در رسانیدن منعم به است بمنعم علیه واو را در آن مضطر کرداند که برساند
پس حضرت حق سبحانه بمحبت اولی باشد از هر منعم ومحسنی **رباعیه** بینی نعمت
از آن که نعمت دیدن از دوست ، گر شکر کنی که شکر ورزیدن از دوست ،
بخشش ز خدای دان که در ملک وجود ، بخشنده وبخشیده وبخشیدن از دوست
سیم محبت صاحب کمال چون شخصی که بصفتی از صفات کمال موصوفست
از علم وسخا وتقوی وغیرها آن صفت کمال موجب محبت می‌گردد پس

حضرتی که

حضرتی که منبع جمیع کمالاتست وهمه مکارم اخلاق ومحامد اوصاف رشحه از
فیض کمال اوست بمحبت اولی **رباعیه** هر بت که کند کمان زیبایی زه ، صد
دل شده بیش باشد از که ومه ، ای جمله بتان تو بلکه از جمله فره ، چون دل
نه هم ترا خود از انصاف بره ، **چهارم** محبت جمیل است چون جمال عارضی که در
حقیقت عکسی وخیالی بیش نیست که از پس پردهٔ آب وگل حجاب گوشت وپوست
می تابد ومع هذا بحدوث اندک عارضه متغیر می‌گردد وفی ذاته محبوبست
پس جمیل علی الاطلاق که جمال جمیع ممکنات پرتو انوار جمال اوست وظهور وی
بمظاهر وصور بی مقید نه بمحبت اولی **رباعیه** که جلوه گر از عارض گلگون
باشی ، که خنده زن از لؤلؤ مکنون باشی ، در پرده چنین لطیف وموزون
باشی ، آن لحظه که بی پرده شوی چون باشی ، **پنجم** محبتی که نتیجهٔ
تعارف روحانیست واین تعارف مترتب بر مناسبت روحانیت بین المتحابین
واین مناسبت متفرع بر اشتراک در مزاج بان معنی که مزاجشان در یک درجه
از درجات اعتدال واقع شده باشد بدرجهٔ مزاج دیگر زیرا که موجب تفاوت
درجات ارواح در شرف وعلو بعد قضاء الله وقدره درجات امزجه است
فالاقرب نسبة الی الاعتدال الحقیقی یستلزم قبول روح اشرف واعلی
والابعد بالعکس فی الخسة ونزول الدرجة لاجرم چون دو مزاج در یک درجه
باشد یا درجهٔ یکی قریب بدرجهٔ دیگری مرتبه روح فایض بر یکی از آن دو
مزاج در شرف وعلو بعینها مرتبهٔ آن دیگر باشد یا قریب بدان ودر رابطهٔ
این اتحاد یا قرب مرتبه میان ایشان تعارف واقع شود وموجب ائتلاف
ومحبت گردد چون تعارف روحانی که مترتب برین همه اسبابست موجب محبت
می گردد حضرت مسبب الاسباب که تقدیر این اسباب فرموده هیچ علتی
واستحقاقی هر آینه بمحبت اولی **رباعیه** ای رفته بعشق داستان من دل تو ،
در مهر ووفا یکیست جان من ودل تو ، من نیم آن یگانه کز عهد ازل ، ز آن خواست
یگانگی میان من وتو ، **لامعه** عشق ومحبت را بشراب صوری مشابهتی
تمام است لاجرم الفاظ وعباراتی که در عرب یا عجم بازای آن موضوع است
برای آن استعاره میکنند واز عشق ومحبت مثل براح ومدام وی تعبیر
مینمایند واین مشابهت را جهات متعدد ووجوه گوناگونست وانا ن

جمله انست که چنانکه می را در مقام اصلی و مستقر اولی خویشتن که جوف خم و
تودون است بواسطهٔ قوت وجوشش و شدت غلیان بی تحرکی خارجی میل
بجانب ظهور و اعلان می باشد همچنین سر محبت که در تنگنای سینهٔ عشاق
وسویدای دل هر مشتاق مستور است بسبب غلبه و استیلای باعث بیرونی
مقتضی انکشاف و متقاضی ظهور است **رباعیه** عشق تو که بود شاه در ملک
درون ، چون دید به شاهی اوکشف زدون ، شد همره اب دیده همدم آه ،
وز پرده سرای سینه زد خیمه برون ، وازان جمله انست که چنانکه می فی حد ذاته
شکلی معین و صورتی خاص نیست بلکه اشکال صور او بحسب اشکال صور ظروف
و اوانی اوست بحجم شکل ندور در خم است و در سبو بصورت تجویف سبو و در پیمانه
بهیئت دور پیمانه همچنین معنی محبت حقیقی است مطلق و ظهور او در ارباب
محبت بحسب ظروف قابلیات و اوانی استعدادات ایشانست در بعضی
بصورت محبت ذاتی ظاهر میشود و در بعضی بصورت محبت اسمایی و صفاتی
و در بعضی بصورت محبت اثاری علی اختلاف مراتبها و موجب این تفاوت
جز قابلیات و استعدادات ایشان نیست **رباعیه** عشق ارچه بسی
هرکسش اهنگست ، با هیچکسش نه آشتی نی جنگست ، بس رنگست بادهٔ
عشق و درو ، این رنگ ز شیشهای رنگارنگست ، وازان جمله عموم سریان
که چنانکه اثر شراب صورت در همه جوارح و اعضای شاربش جاریست
همچنین شراب محبت در جمیع مشاعر و قوای صاحبش ساریست یک موی
بر تن او از ابتلای محبت زهد و دیگر رگ بر بدن او بی اقتضای محبت
بجهد چون خون در گوشت و پوست او راه کرده است و چون جان درون
و بیرون او را منزلگاه گرفته **رباعیه** فصاد بقصد انکه بردارد خون ،
شد نیز که نیشتری زند بر مجنون ، مجنون بگریست گفت ازان می ترسم ،
کاید بدل خون غم لیلی بیرون ، وازان جمله انست که می شاربان خود را و عشق
صاحب خود را بخیل باشند و لئیم جواد سازند و کرم اما غرض ان کرم دینار
باشد و درم و مقتضای این جود بذل کل ما فی الوجود مست می درهم بخشد
یا دینار و مست عشق نقد دو جهان بیکبار **رباعیه** مست می اگر دست کرم
جنباند ، جز بخشش دینا و درم نتواند ، چون مست غمت مرکب همت راند

برفرق دو کون آستین افشاند ، وازان جمله انست که هر یکی از مست عشق و مست
می بی باکند و لاابالی و از صفت جبن و ترسناکی خالی در مخاوف دلیرند و در
مهالک از جان سیر اما شجاعت ان از مغلوبی عقل اخربین است و دلیری این
از غالبی نور و کشف و یقین ان بهلاک دو جهانی کشد و این بنجات جاودانی
انجامد **رباعیه** ماست و مریدیم و رندیم و جالاک ، در عشق نهاده پا
بمیدان هلاک ، صدبار به تیغ عشق اگر کشته شویم ، آن مایهٔ عمر جاودانی
نیست چه باک ، وازان جمله تواضع است و نیاز مستی عشق و سکر محبت
نازنینان و از پیشگاه ترفع و سربلندی باستان تواضع و نیازمندی اندازد
و عزیزان جهان را از اوج عزت و کامکاری بحضیض مذلت و خودی افکند
رباعیه بس تخت نشین که شد ز سودای تو مست ، در خیل گدایان تو
بر خاک نشست ، سر بر در تو نهاده بوسه بوسه بیوست ، سگ را ببا زیای و
سگبان رادست ، وازان جمله انشای اسرار است این همه اسرار توحید و
حقایق اذواق و مواجید که بر صفحهٔ روزگار و صحیفهٔ لیل و نهار مانده است
ثمرهٔ گفت و گوی منجرعان جام سلسبیلی حرفت و نتیجهٔ قیل و قال متعطشان
شراب زنجبیلی عشق و محبت است **رباعیه** عشق تو بدین نشیمن بی سر و بن
اورد مرا که تو کنم عهد کهن ، در کام دریخت جامی از خم لدن ، سرخوش
گشتم زبان گشادم بسخن ، وازان جمله بیخودی بیهوشی است و مستی و خلاصی
از قید هستی و خودپرستی اما مستی محبت کمال شعور و آگاهی است بمحبوب
و مستی می غایت جهالت و غفلت از هر مطلوب این دوری از اطراف رکات
بعد و نکال نماید وان نزدیکان را علو درجات قرب و وصال افزاید
رباعیه عیبم مکن ای خواجه اگر می نوشم ، در عاشقی و باده پرستی کوشم ،
تا هشیارم نشسته با اغیارم ، چون بیهوشم بیار هم اغوشم ، وازان
جمله آنست که هرچند بیش نوشند در جست و جوی آن بیش کوشند
و هرچند افزون خورند بیخ در طلب آن افزون برند نه مست ان هوشمند
گردد و نه حریص ان خرسند بزرگی بنیکوی نوشت **رباعیه** حاشا که
ذکر دمی ساغر بروم ، با در طلب بادهٔ احمر بروم ، از جام لبالبم اگر خود
بمثل ، یک قطره شود زیاده از خود بروم ، **شعر** شربت الحب کاسا

بعد کاس، فما نفذ الشراب ولا دو بت یعنی **رباعیه** من بي جام تشنه
دلی بایان آب، هان ای ساقی تشنه لبي را دریاب، عمریست جو آب میخورم
باده ناب، نی باده شود تمام نه من سیراب، واز انجمله است رفع پرده حیا
وحشمت وزوال حجاب ناموس دهشت چون سکر محبت این همه روی بر تابد
بر بساط انبساط نشیند ودامن از هر چه ضدان در چیند **رباعیه** خوش انکه
شوم مست وبسویت کذرم، کستاخ ایم بماه رویت نکرم، که حقه لعل
درفشانت بوسم، که حلقه جعد مشکبویت شمرم **لامعه** نکته در اداي
معانی بلباس صور چند چیز تواند بود یکی انکه ادمی در بدایت حال بواسطه
اعمال آلات حس وخیال از محسوسات بمعقولات رسیده واز جزئیات کلیات
را دانسته پس ادراک معانی جز در ضمن صور مانوس نفس ومالوف طبع او نباشد
اکر خلاف ان کنند ممکن که فوق فهم او بان نرسد وطاقت ادراک ان نیارد
رباعیه هر چند ترا رای جفاکاری نیست، در سینه تمنای دلازاری
نیست، بی پرده بسوی عاشق خود مکذر، کس طاقت انکه پرده برداری نیست،
دیکر انکه زادای معانی بی لباس صور غیر اهل معنی بهره ور نتوانند شد اما چون
بلباس صور مؤدی کردد نفع ان عام باشد وفائده ان تمام **رباعیه**
معنیست که دل همی ربایید دین هم، معنیست که مهر می فزاید کین هم، لیکن بلباس
صورتش جلوه دهند، تا بهره برد دیده صورت هم، وبسیار باشد که صورت
پرست بمناسبت آنکه بعضی معانی در لباس صورت مؤدی شده باشد باستماع
ان میل افتد جمال معنی از پرده صورت پرتو انداز فهم ادراکش کرداند وسزاوار
الطیف سازد از صورت بکریزد ودر معنی اویزد **رباعیه** بس کس که کشد بره
روی بیهده رنج، تا که برهش فرو رود پای بکنج، بس کس که بقصد سنک
بشکافد کوه، تا که شود از کان کهر کوهر سنج، دیکر انکه همه کس محرم اسرار
حقیقت وواقف احوال اهل طریقت نیست پس از برای ستر ان اسرار و
اخفای ان احوال الفاظ وعباراتی که در محاورات اهل صورت در مقاصد
مجازی مستعمل ومشهور باشد استعاره کنند تا جمال ان معانی از دیده بیکانکان
دور ماند واز نظر نامحرمان مستور **رباعیه** دی شانه زدان ماه خم کیسو را
بر چهره نهاد زلف عنبر بو را، پوشید بدین حیله رخ نیکو را، تا هر که نه محرم

نشناسد اورا، دیکر انکه اذواق مواجید ارباب محبت واسرار معارف اصحاب
معرفت چون بلسان اشارت مذکور کردد تاثیر آن در نفوس مستمعان زیادت
از ان باشد که بصریح عبارت ولهذا بسیاری ازین طائفه را از استماع
ایات قرانی وکلمات فرقانی حال متغیر نکردد واستماع یک بیت با بیشتر
عربی یا فارسی که مشتمل باشد بر وصف زلف وخال وجوانان وغنج ودلال محبوب
یا به کری ومیخانه وساغر وپیمانه حال متغیر شود ودر شور افتد **رباعیه**
جون فاش نمایدان پری چهره جمال، عاشق بود از عشق او فارغ بال،
وز غمزه زند نهفته با غنج ودلال، بر عاشق بیچاره بکردانند حال، **لامعه**
جون بنا بر مصلحات بیان معانی در لباس صور ومرجحات ان که در پی دو لامعه
مذکور شیخ ناظم قدس سره معنی عشق ومحبت را در کسوت شراب صورت باز
نموده است از جمله الفاظ وعباراتی که بازاء ان موضوع است لفظ مدامه را
اختیار کرده است از جهة اشعار بمداومت ومواظبت بر شرب ان وکدام
مداومت ازین افزون تواند بود که بدایت این شرب ازلست ونهایتش ابد
رباعیه ساقی ازان مهینه جامم در ده، ازهم مکمل علی الدوام در ده،
جون در لغت عرب مدام امد می، ای ماه عجم توهم مدامم در ده، وجون
کمل این طائفه متحقق اند بمحبت ذاتیه که متعلق ان ذاتست ولفظ ذات
مؤنث ومحب صادق هر چه کوید مناسب محبوب خود کوید وهر چه جوید
موافق مطلوب خود جوید لاجرم لفظ مدام را که صیغه مؤنث است از برای
محبت ذاتیه استعاره کرده نه مدام را **رباعیه** هر دو در باغ رفتنت آیینم،
باشد که دهد لاله وکل تسکینم، هر جا که کلی برنک وبویش بینم، ان کل یوم
وان کل حینم، **قال الشیخ الامام العالم العامل والسیار العارف
الفاضل شرف الدین ابو حفص عمر بن علی السعدی المعروف
بابن الفارض المصري قدس الله سره واعلی الملاء الاعلی ذکره**
شَرِبْنَا عَلَى ذِكْرِ الْحَبِيبِ مُدَامَةً   سَكِرْنَا بِهَا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُخْلَقَ الْكَرْمُ
الشرب بالحرکات الثلث اشامیدن آب وغیران از باب سمع از ابو عبیش
کانه نادر فی نحو مدامه خمر را کویند بان اعتبار که شارب آن بر ان مداومت
می نتواند نمود والسکر بالفتحتین مست شدن از باب سمع الکرم درخت انکور

جمله سكرنا بها صفت مدامست وجار و مجرور در من قبل ان يخلق متعلق بشربنا
مي كويد كه نوش كرديم وبا يكديكر بدوستكاني خورديم برياد حضرت دوست كه
روي محبت همه بدوست شرابي كه بدان مست نديم بلكه ببوي ازان دست شديم
واين بيش از ان بدين كرم بود كه درخت انكوريست وماده شراب مشهور شر و
شور رباعيه روزي كه مدار چرخ وافلاك نبود ، وامېز شراب واتش
وخاك نبود ، برياد تو مست بودم وباده پرست ، هرچند نشان باده وتاك
نبود ، ماييم زجام عشق تو جرعه كشان ، بر جرعه كشان خود كذر جرعه
نشان برياد لبان صبح صبوحي زده ايم كر تاك نشان نبود واز تاك
نشان ، لمعه حضرت حق سبحانه را دو تجلي است يكي علمي غيبي كه
عبارت از ظهور وجود حق است سبحانه بر خودش در حضرت علم بصور
اعيان وقابليات واستعدادات ايشان ودرين تجلي اعيان متصف بوجود
غيبي نيستند وكمالات اعيان چون علم ومعرفت وعشق ومحبت وامثال آن
در ايشان پوشيده است وپنهان دوم تجلي وجودي شهادي كه عبارات
از ظهور وجود حق است سبحانه بحسب استعدادات وقابليات اعيان در حا
وبشاه وحتا واين تجلي ثاني مترتب بر تجلي اولست ومظهر است هر كمالاتي را
كه در تجلي اول در استعدادات وقابليات ايشان اندراج داشته رباعيه
ما را طلب ونياز دادي زآغاز ، پس برحسب طلب كرم كردي ساز ، اينها
همه چيست تا كني كنج نهان ، برخلق جهان عيان زكنجينه راز ، بتوان كه
مراد بمدامه محبت ذاتيه باشد وبشرب مدامه قبول استعداد ان محبت در مرتبه
اعيان ثابته وبذكر حبيب تجلي علمي غيبي خودش در حضرت علم بصور اعيان
وقابليات وچنانچه اضافت ذكر بحبيب از قبيل اضافت مصدر باشد
بفاعلش ومراد بسكر استعداد سكر باشد در همان مرتبه يا حقيقت سكر در
مراتب ديكر ازان فرود تر وبكرم كثرت وجودي عيني يعني قابل شديم ومستعد
كشتيم نزديك تجلي علمي غيبي حق سبحانه بصورت اعيان ثابته ما در حضرت
علم مر شراب صفت محبت ذاتيه را كه بسبب استعداد سكر ما بود در همان مرتبه
يا موجب حقيقت سكر در مراتب ديكر واين قبول واستعداد پيش از ظهور
كثرت وجودي عيني بود رباعيه خوش آنكه برون ز عالم ستي وعلن ،

بي راحت روح ديد نه زحمت تن ، در زاويه كنم عدم كرده وطن ، مي بودم
وعشق تو وعشق وتو ومن ، ومي شايد كه مراد بشرب مدام تحقق بصفت
محبت باشد در عالم ارواح وچنانچه اضافت ذكر بحبيب اضافت مصدر باشد
بمفعولش ومراد بسكر بحقيقت سكر يعني حيرت وهيماني كه ارواح كمل را در
مشاهده جمال وجلال حق سبحانه بوده باشد يعني اشاميديم پيش از تعلق
جان بتن وتعلق روح به بدن برياد دوست شراب محبتي را كه مستي وحيرت
ارواح ما در مشاهده جمال وجلال او بان شراب بود رباعيه زان پيش كه
خضر جان فتد در ظلمات ، در چشمه تن روان شود آب حيات ، خورديم
مي عشق زخمخانه ذات ، بي كام ودهان زجام اسما وصفات سؤال
اكر كسي كويد توجيه ثاني موقوفست بر وجود ارواح پيش از اشباح واين مسلم نيست
زيرا مذهب حكما آنست كه وجود ارواح بعد از حصول مزاج وتسويه اشباح
است وحجة الاسلام رحمه الله بايشان موافقت كرده است وان خبر مشهور را
كه ان الله تعالى خلق الارواح قبل الاجساد بالفي عام بر آن حمل كرده كه مراد
بارواح ملكيه است مبادي سلسله وجود نه ودر لسان حكما معبر بعقول ونفوس
ومراد باجساد اجساد عالم كه عرش وكرسي وافلاك وانجم وعناصر است جواب
شيخ كامل محقق صدر الدين القونوي را قدس الله تعالى سره در بعضي از رسائل
خود اينجا تحقيق وتفصيل است وتقريرش انست كه وجود نفوس جزئيه كه عموم
اناسي راست بعد از حصول مزاجست وبحسب ان واما وجود نفوس كليه
انسانيه كه كمل وخواص راست پيش از حصول مزاجست واز شيخ خود صاحب
فصوص الحكم نقل ميكند وميكويد اخبرني شيخي الامام الاكمل رضي الله عنه
مشيرا الى حاله ان ثم من يكون مدبرا الاجزاء بدنه قبل اجتماعها بعلم وشعور
وبعد ازان مي كويد وذلك الكلية نفسه اذ من يكون نفسه جزئية يستحيل
عليه ذلك لان النفوس الجزئية لا يتعين الا بعد المزاج وبحسبه فلا
وجود لها قبل ذلك حتى يتاتى لها تدبير الاجزاء البدنية بعلم وشعور
ومراد بنفوس كليه چنانكه از كلام شيخ مذكور در همان رساله معلوم مي شود
نفوسي است جزئيه كه در استعداد ايشان باشد ترقي كردن از مرتبه
جزئيه ومنسلخ شدن از صفات تقييديه عرضيه بحيثيتي كه بكليات خود

عود کنند و متصل کردند وذلک لان ذواتها الجزئية من حيث جزئيتها محال
ان تشاهد المبدأ الاول اذ من المتفق عند اهل الشهود انهم لا يشاهدونه
كليا تاما حتى يصيرون كذلك ثم يزدادون ترقيا باتصالهم بالكليات على الوجه
المذكور في امر المزاج طبقة بعد طبقة مستفيدين من كل اتصال استعدادا
وجوديا ونورا وبصيرة هكذا حتى ينتهوا الى العقل الاول فيستفيدون
من الاتصال به ما يستعدون به لمشاهدة المبدأ كما هو شان العقل الاول
سؤال اگر کسی گوید که دلائلی که اقامت کرده اند بر وجود ارواح جزئيه
بعد حصول المزاج خصوصیت ببعضی دون بعضی ندارد جواب گوییم
ارباب کشف وشهود که مقتبس از انوار مشکات نبویست بخلاف فانه گواهی
می دهد رباعیه در روحی جلیل کی رسد عقل علیل، هر چند که هردو را
نهی نام دلیل، گر بشر جبریل صاحب خطر است، هیهات که بشر را بود
نوع بیل لامعه هر جزوی از اجزای عالم مظهر اسمیست از اسمای الهی
ومجموع عالم مظهر جمیع اسما بر سبیل تفرقه وتفصیل وحقیقت انسانیه
کمالیه احدیت جمع جمیع مظاهر است هیچ جزوی از اجزای عالم نیست که
مورد انسان کامل نمودار نیست لیکن بر سبیل جمعیت واجمال گوییا عالم
کتابی است مفصل ومبوب وانسان کامل انتخاب آن یا فهرست فصول
وابواب آن رباعیه ای نگاشت خامه احسانش، ابواب کتاب عالم
وارکانش، بر لوح وجود زد رقم فهرستش، در اخر کار نام کرد انسانش،
پس می شاید ایراد شربنا وسکرنا بضمیر ما فوق متکلم واحد از برای اشارت
بجمعیت مذکوره بوده باشد بی ملاحظه مشارکان در این شرب وسکر ومی
شاید که بنابر ملاحظه این مشارکت باشد زیرا که اعیان وارواح کمل افراد
واقطاب در شرب وسکر این شراب تا شیخ ناظم مشارکند ومساهم
شعر تنها نه منم زعشق تو باده پرست، آن کیست تو خود
بگو که زین باده برست، ان روز که مرکز فتم این باده بدست، بودند حریف
می پرستان الست، وقال قدس سره لها البدر كاس وهي شمس
يديرها هلال وكم يبدو اذا مزجت نجم الكاس لا يسمى كاسا
الا وفيها الشراب والشمس نطلق على الجرم وعلى الضوء البدر ظاهر شدن

والمزج امتحان هر دو از باب اول واو در وهی شمس هر یکی از عطف وحال را
می شاید دمميز کم خبري محذوف ای کم مرة يبدو نجم تشبيه کرده است جام مدام
را در استدارت واشتمال بر امر صافی کثیر الفيضان بضوء شمس واکتاف
ساقی را حین اخذ الكاس در دقت واستقواس بهلال وشکلهای حبابی را در
استدارت ونورانیت وصغر حجم بنجم می گوید هر آینه شراب را علی الدوام ماه
تمام است جام وحال آنکه خودش افتابی است در فیضان وبرانکه کف گرداننده
انگشت هلال مثال ساقی وبسیار پیدا می آید در وقت آمیختنش باب ستاره
درخشنده از شکلهای حباب رباعیه ماهیست تمام جام ومی مهر منیر،
وان مهر منیر را هلالست مدیر، صد اختر رخشنده هویدا کرده، چون آتش
می زاب شده لطف پذیر لامعه حقیقت محمدی را که صورت معلومیت ذاتست
مع التعين الاول وصورت وجودی وی قلم اعلاست نسبت با شمس ذات
احدیت محاذاتی تمام ومقابله کامل برتر از آن مرتبه متصور نیست حاصلست
در استفاضه نور وجود وکمالات تابعه آن احتیاج بهیچ واسطه ندارد
بلکه سائر حقایق واعیان که تاریک نشینان ظلمات امکانند در استفاضه
مذکور بوی محتاج اند پس نسبت وی در کمال محاذات با ذات احدیت
وتوسط او میان آن ذات وحقایق امکانی در افاضه وجود وتوابع
آن بعینها چون نسبت مقابله ماه تمام باشد با افتاب وتوسط او افتاب
وساکنان شب ظلمانی در افاضه نور لوازم آن پس بنابرین عادة لفظ
بدر که موضوع است بازاء ماه تمام برای آن حقیقت استعاره توان کرد
رباعیه ای جان ودل از بجه نامت خوانم، هم جانی وهم دل که نتوانم
خوانم، چون یافت شب تمام عالم زتو نور، معذورم اگر ماه تمامت
خوانم، ولعله از تعبیر از آن حقیقت ببدر واز محبت بمدام چون
متعطشان بادیه ضلال وگمراهی بشرب راه سلسبیلی محبت الهی وتجرع
شراب زنجبیلی مودت واگاهی بدستیاری هدایت او توانند رسید
اورا کاس آن مدام توان داشت وجام آن شراب توان انگاشت
رباعیه دور مه رخسار توای ماه تمام، جا نیست که تو خوردم می
عشق مدام، از بس که فتاده بخودم زین می وجام، می چیست نمی شناسم

وجام کدام ، وچون متصدی ارادت این کاس جز اسماء الوهیت واوصاف
ربوبیت که در حدیث قلب المؤمن بین اصبعین من اصابع الرحمن ازان باصابع
تعبیر رفته نتواند بود هلال را که مشیر بانگشت ساقی است اشارت بدان تواند
داشت واسناد ارادت کاس باو توان کرد **رباعیه** این بزم چه بزمست که
ارباب کمال ، نوشند می محبت از جام جمال ، بینی بکف ساقی قدحی
مالامال ، بدری که بود میسر ان جنبه هلال ، **لامعه** واصلان وکاملان
دو قسمند جماعتی مقربان حضرت جلاله که بعد از وصول بدرجه کمال
حواله تکمیل دیگران بایشان نرفت چندان شراب عشق ومحبت برایشان
پیمودند که ایشانرا از ایشان بربودند غرقه بحر جمع گشتند از رتبه علم وعقل
متخلع شدند احکام شریعت وآداب طریقت از ایشان برخاست سکان قباب
غیرت وقطان دیار حیرت اند ایشانرا از وجود خود آگاهی نبود بدیگری
کجا توانند پرداخت **رباعیه** خوش وقت کسی که می درین خمخانه ، از خم وسبو
خورد نه از پیمانه ، صد بار اگر نیست شود عالم هست ، واقف نشود که هست
عالم یا نه ، وقسم دوم آنانند که چون ایشانرا بایشان دهند واز استغراق
در عین جمع ولجه فنا بساحل تفرقه ومیدان بقا خلاصی ارزانی دارند
باحکام شریعت وآداب طریقت معاودت نمایند شراب زنجبیلی جذبه محبت را
بزلال سلسبیلی علم ومعرفت بیامیزند از مزج این آب باده شراب بسیار
حباب نجوم آثار معارف واسرار برخیزد وهر یکی نجم هدایت قومی گمگشتگان
ظلمت بیابان ضلالت وحیرت شوند وهمانا که اشارت باحوال این طائفه
تواند بود قول ناظم قدس سره که وکم یهتدی اذا من جنبها نجم **رباعیه** این طائفه
اند مطلق از قید رسوم ، فارغ شده ز اندیشه احوال وعلوم ، بر ظاهر
شان لوامع نور هدی ، للدین نجوم للشیاطین رجوم ، وقد قال قدس سره
وَلَوْلَا شَذَاهَا مَا اهْتَدَيْتُ لِحَانِهَا وَلَوْلَا سَنَاهَا مَا تَصَوَّرَهَا الْوَهْمُ
شذاها رایحه طیبه است وحان جمع حانه است وحانه خانه
می فروش سنا بقصر ضوء برق است وبمد رفعت همه ضمیرهای غایب عاید
بمدامه است **می گوید** اگر نه بوی خوش وشمیم دلکش می فایح شدی
راه صواب بصوب خمخانه او ندانستمی بردن واگر لمعه نور وپرتو ظهور

لیکن کشتی بقدم وهم طریق تصور حقیقت او نتوانستمی سپردن **رباعیه**
گر ره برستان نشدی نکهت می ، مشکل بردی کسی سوی میکده پی ، ور چشم
خرد ندیدی پرتو روزی ، کی درک حقیقتش توانستی کی ، **لامعه** همچنانکه جمال
آثاری که متعلق عشق مجازیست ظل وفرع جمال ذاتی است که متعلق
محبت حقیقی است همچنین عشق مجازی ظل وفرع محبت حقیقی است وبحکم
المجاز قنطرة الحقیقة طریق حصول آن ووسیله وصول بآن زیرا که چون مقبل را
بحسب فطرت اصلی قابلیت محبت ذاتی جمیلی علی الاطلاق عز شانه بوده باشد
وبواسطه تراکم حجب ظلمانیه طبیعیه در حیز خفا مانده اگر ناگاه پرتوی از نور آن
جمال از پرده آب وگل در صورت دلبری موزون شمائل متناسب الاعضا
متماثل الاجزا رشیق القد صبیح الخد کریم الاخلاق طیب الاعراق **رباعیه**
شیرین کاری خوش سخنی چالاکی ، مرهم نه داغ دل هر غمناکی ، همچون گل نو شکفته
دامن پاکی ، زالایش هر دو ست بر دهر بی باکی ، بنمودن گیرد هر آینه مرغ دل
آن مقبل بران مقبل نماید ودر هوای محبت او بال گشاید اسیر دانه دام شود
ونسکار دام او گردد همه مقصود روی بگرداند بلکه جز روی مقصودی دیگر نماند
رباعیه از مسجد وخانقه بخمار آید ، می نوشد ومست بر دریا آید ،
از هر چه نه عشق یار بیزار آید ، واورا بهزار جان خریدار آید ، آتش عشق
وشعله شوق در نهادش افروختن گیرد وحجب کثیفه که عبارت از
انتقاش دل است بصور کونیه سوختن پذیرد غشاوه غفلت از بصر
بصیرت او بگشاید وغبار کثرت از آینه حقیقت بزداید دیده او تیز بین
شود ودل او حقیقت شناس گردد نقص واختلال حسن سریع الزوال را
دریابد وبقا وکمال جمال ذو الجلال را ادراک کند از آن بگریزد ودر این
آویزد سابقه عنایت استقبال او کند اول جمال وحدت افعال بر وظاهر
چون در مکاشفه صفات رسوخ یابد جمال ذات تجلی کند بمحبت ذاتی متحقق
گردد ابواب مشاهده بروی مفتوح شود وجود را من اوله الی آخره یک حقیقت
بیند که ظاهرش چون بجمیع شئون واعتبارات بر باطنش تجلی کرده حقایق
علمی امتیاز یافت وچون باحکام حقایق علمی باطنی منصبغ گشت اعیان
خارجی تعین پذیرفت بر هر چه گذرد او را یابد وهر چه نگرد او را بیند هر لحظه

روي در شهود خود کند وکويد رباعيه در سينه نهان تو بوده من غافل
در ديده تو بوده من غافل ، عمري زجهان توان شان مي جستم ، خود جمله جهان
تو بوده من غافل ، چون اينجا رسيد بدانکه عشق مجازي بمنزله بوي بوده
است از شراب خانه عشق حقيقي ومحبت اناري بمثابه پرتوي از افتاب
ذاتي اما اکر ان بوي نشنيدي باين شرابخانه نرسيدي واکر اين پرتو نديدي
ازين افتاب بهره نيافتي رباعيه خوش وقت کسي که بوي ميخانه شنيد
وقت ازپي ان بوي وبميخانه رسيد ، امد برقي زکوي ميخانه بديد ،
در بر توان حريم ميخانه بديد ، وقد قال قدس سره ولم يبق منها الدهر
غير حشاشة كان خفاها في صدور النهي كتم حشاشه بقيه روح را
کويند ونهي جمع نهيه است ونهي خرد راکويند باعتبار نهي کردن او ناشايستها
الكتم والكتمان پنهان کردن از باب اول واينجا کتم بمعني مکتومست ضمير منها
راجع بمدامه است وضمير خفاها بحشاشه وجمله كان خفاها صفت حشاشه
ويشايد که هر دو ضمير راجع بمدامه باشد وجمله ثانيه مؤکد مضمون اولي
اضافت صدور بنهي يا بنا بر حذف مضافست يعني صدور ذوي النهي
يا از قبيل استعاره بالکنايه است که نهي را باصحاب صدور تشبيه کرده
باشند وصدور که از لوازم مشبه به است مراورا اثبات کرده مي کويد
باقي نکذاشت مصرف روزکار وتحول ليل ونهار ازان مي که جاي نهاد
بمنزله جانست وجاي نهاد او را بمثابه ابدان جز بقيه جاني که کويا نهاني
وي در سينهاي خردمندان پوشيده کشته است وپنهان رباعيه
فرياد وفغان که باز در کوي مغان ، ميخواره زمي نه نام يابند نه نشان ،
زانکونه نهان کشت که بر خلق جهان ، کشتست نهان کشتي اونيز نهان ،
حضرت حق راسبحانه اسماء متقابله هست وهر يکي را بحسب ظهور احکام
واثار دولتي وسلطنتي که چون نوبت دولت وسلطنت او رسد احکام او
ظاهر کردد واحکام متقابل او باطن وبالعکس واين همه بمقتضاي علم شامل
وحکمت کامل حق است سبحانه وهر يکي در موقع خود در غايت کمال ونهايت
جمال رباعيه کر جلوه دهي طلعت ازماه فزون ، ور شانه زني طره برتاب دکر ،
در هيچ مکان کنج خم ابروزه ، حقا که بود جمله زيکديکر به ، وآز قبيل اسماء متقابله

است دو اسم الظاهر والباطن وظهور وکثرت چون بطون ووحدت تلوز مانند
زيراکه ظهور عبارتست از تلبس حقيقت بصور تعينات وبطون عبارت
از عدم ان واين تلبس عين کثرت است وعدم آن عين وحدت وشك
نيست که در کثرت غلبه احکام مابه الامتياز است بر مابه الاتحاد ودر وحدت
بالعکس پس هرکاه که حضرت حق سبحانه وتعالي باسم الظاهر تجلي کند تا جاد
احکام مابه الامتياز بر احکام مابه الاتحاد غالب باشد وپوشيده نباشد علم و
معرفت ومحبت وامثال ان همه از احکام مابه الاتحادست بين العالم والمعلوم
والعارف والمعروف والمحب والمحبوب پس نزديک غلبه احکام مابه الامتياز اينها
هم در مقام خفا وبطون باشند وارباب ان در حجاب ستر ومکمون زيراکه
بسبب غلبه احکام مابه الامتياز بينهم وبين سائر الخلايق هيچکس در علم ومعرفت
بديشان تفاوتي نتواند کرد الا على سبيل الندرة وهمانا که شيخ ناظم قدس سره
بدين بيت اشارت بدين خفا وبطون وستر ومکمون کرده است واين طايفه
در زمان شيخ مذکور چنانکه مشهور است بسيار بوده اند اما رباعيه
هر چند سرا از وصال من کم تابي ، اشکم بود از شوق لبت عنابي ، مستسقي را
ميان بحر ار يابي ، شک نيست که شاکي بود از بي آبي ، وقال قدس سره
فان ذكرت في الحي اصبح اهله نشاوي ولا عار ولا اثم حتي
قبيله را کويند النشوة مست شدن نشا ينشو ونشي ينشي از باب اول وسيم
وهر نشوان وهي نشوي وهم وهن نشاوي مي کويند اکر ياد کرده شود ان مي
در نواحي حي که قبيله مقبلان وقبيله زنده دلانست هر آينه اهل ان حي مست
شوند واز غايت مستي از دست روند وحال انکه بر ايشان نه ازان مستي
از دست روند وحال انکه بر ايشان نه ازان مستي عاري بود ونه از کناهي
برستي غباري رباعيه ان مي خواهم که عقل ازو مست شود ، سررشته
اختيارش از دست شود ، مطرب چو بوصف او سرود اغاز ، هر زنده
دلي که بشنود مست شود ، هر کو بي عشق راخماري نبود ، يکدم زان مي جدا
کناري نبود ، جز مي خوردن چو کاري نبود ، بادي زان مي کم عيب وغباري
نبود اومعه سر حيات در همه موجودات ساريست زيرا بحکم وان
من شيء الا يسبح بحمده ولکن لا تفقهون تسبيحهم همه اشيا حضرت حق سبحانه

وتعالى مي كويند وتسبيح بي صفت حيوة ممتنع رباعيه چه چرخ وچه معادن
چه نبات ، ساريست درهمه اجزاء سرّ حيات ، كويند همه كل عشيّ وغدوات ،
تسبيح خداوند رفيع الدرجات ، وتأويل تسبيح بدلالت اشيا بر تنزيه وتقديس
حق سبحانه نفي تسبيح حقيقي مخالف كشف انبيا واوليا عليهم السلام وسرايت
سرّ حيات درهر شي بواسطهٔ سرياني هويت الهيه است منصبغة بصفة الحيوة
در اشيا اما هر موجودي را حياتيست مناسب او كه ظاهر مي شود در وي
بحسب قابليت واستعداد وي وكذا الحال في لوازم الحيوة من العلم والارادة
والقدرة وغيرها پس اكر چنانكه ان موجود را مزاجي باشد نزديك باعتدال
چون انسان ظاهر شود در وي صفت حيوة با جميع لوازم يا اكثر ان واكر
مزاج ان موجود از اعتدال دور باشد چون معدن ونبات صفت حيات ولوازم
ان در وي پوشيده ماند پس مي شايد كه مراد بحي دري بيت عالم كبير باشد
ودر تعبير از وي بحي اكرچه مقصود از وي قبيله است اشعار باشد بسريان حيات
در جميع اجزاي عالم جمادا كان او حيوانا وحينئذ مراد باهل حي طائفه باشند كه
ايشانرا اهليت شرب شراب محبت وقابليت قبول اسرار معرفت باشد زيراكه
ماعداي اين طائفه درحكم عدم اند بلكه از عدم بسيار كم رباعيه
انانكه براه عشق ثابت قدم اند ، در مسلك وفا بسرفرازي علم اند ، مقصود
وخلاصهٔ وجود ايشانند ، باقي همه با وجود ايشان عدم اند ، ومي شايدكه
مراد بحي قبيلهٔ ارباب محبت وخانوادهٔ اصحاب عشق ومعرفت باشد زيراكه اين
طائفه كه بحقيقت ايشان زنده اند وبحيوة حقيقي از زنده اكر في المثل يكي درمشرق
باشد ويكي در مغرب باهم متصل اند وبا يكديكر يكروي ويكدل رباعيه
عشاق تو كو شاه وكر درويشند ، چون تير ز راستي همه هم كيشند ، از خويش
جو عاشق نبود دل ريشند ، بيكانه كه عاشق است با او خويشند ، ومي شايد كه
مراد بحي مجموعهٔ وجود انساني كمال باشد ومراد باهل حي روح وقلب ونفس
وقواي روحاني وجسماني زيراكه هر يك از اينها را در وجود انسان كامل از سماع
ذكر شراب محبت مستي ديكر وبيخودي هرچه تمامتر است رباعيه هرجاكه كند
مطرب فرخنده خطاب ، ذكري عشق تو بر اواز رباب ، از ذوق سماع
ذكر ان باده ناب ، عقل ودل وجان همه شود مست وخراب ، وقال قدس سره

وبين

وبين احشاء الندامى تصاعدت ولم يبق منها في الحقيقة الا اسم
احشا اندرون تهي كاه احشا جمع وي ندامى جمع ندمان جمع وي تصاعدت
اي ارتفعت مي كويد ان مي از ميان درونهاي خمها متصاعد شد وميل بمقامات
علوي از مقام سفلي متصاعد كشت واز وي بين الانام هيچ باقي نماند رباعيه
درد اكه از حريف درد اشام نماند ، وز باده بغير قدح وجام نماند ، كرد از
دل خم ز لطف مي ميل صعود ، در خمكدها از وجز نام نماند لامعه وجود
كمالات تابعهٔ هر وجود را چون حيات وعلم وارادت وقدرت وغيرها در اخر
مراتب موجودات كه انسانست مي نمايد بعينها همان وجود كمالات حضرت احديت
جمع است كه از اوج درجات كليت واطلاق تنزل فرموده ودر حضيض
دركات جزئيه وتقييد روي نموده در نظر محجوبان منسوب ومضاف بمظاهر
جزئيهٔ تقييديه مي نمايد اما چون در ديدهٔ بصيرت اهل مشاهده بواسطهٔ صدق
مجاهده اضافت اين امور بمظاهر جزئيه ساقط مي شود ونسبتشان بمراتب
تقييديه زائل مي كردد وباز بمرتبهٔ كليت واطلاق خود عود مي كند مي تواند
بود كه از سقوط اضافات وزوال نسب واعتبارات وعود بمرتبهٔ كليت
واطلاق بتصاعد تعبير كنند چنانكه از مقابل اينها بتنزل تعبير مي كنند
زيراكه صعود ونزول متقابلانند پس مي شايد كه مراد بدنان نفوس كاملهٔ
اولياء الله باشد باعتبار احاطه واشتمال ان بر شراب عشق ومحبت ومراد
بتصاعد انقطاع اضافت ونسبت محبت از مراتب تنزلات ورجوع ان بمقر
اصلي ومستقر اولي خود كه حضرت احديت جمع است زيراكه چون محبت
عارف بمقام فنا متحقق ميشود نسبت همه دركمالات در نظر شهود وي
از وي منقطع مي كردد وباقي نماند بروي الا انكه محجوبان اطلاق اسامي
انحاي كنند بروي ومي كويند فلاني از ارباب محبت است وامثال ان
وفي الحقيقه ان صفت محبت بحق قائم بود نه بوي رباعيه شهباز
محبت تو از اوج جلال ، نازل شده بود بر من شيفته حال ، در چنكل
او جور ونهادم بوبال ، زد با بوي نشيمن خود پروبال ، با عشق تو ام هوا
نمانده است وهوس ، با اتش سوزنده چه ساند مانند خس ، از هستي من نشانه
نمي يابد كس ، مانده است بعاديت مرا نامي وبس ، ومي شايد كه مراد بدنان ابدان

کاملان باشد بنابر احاطه و اشتمال مذکور و می شاید که مراد با حشا طبقات
عناصره و به بین الاحشا کرهٔ ارض که مستقر افراد انسانی است و علی کل التقدیر
مراد بتصاعد شراب محبت آن باشد که چون نفوس کاملان کذشته بحکم
الیه یصعد الکلم الطیب ازین نشیمن سفلی بحظایر قدسی صعود کردند بتبعیت
آن صفات کمال از علم و معرفت و عشق و محبت نیز صعود کردند و ازین طائفه
جمعی دیکر که در کثرت و ظهور بمنزلهٔ کذشتکان باشند موجود نشدند و این
کمالات بآن مثابه از هیچکس ظاهر نکشت رباعیه در عرصهٔ کون همدمی
نتوان یافت ، در قصهٔ عشق محرمی نتوان یافت ، زان می که حریفان همه
خوردند و کذشت ، در خمکدهٔ فلک همی نتوان یافت ، و حینئذ مقصود ازین بیت
اظهار تلهف و تاسف باشد بر نایافت این طائفه و عدم ظهور این کمالات نه نفی
مرتبهٔ ولایت و اهل آن والله تعالی هو المستعان وقال قدس سره وان
خطرت یوما علی خاطر امرئ اقامت به الافراح وارتحل الهم
خطر الامر بباله و علی باله خطرا و خطورا بکذشت کار بر دلش از باب اول والخاطر
ما یرد علی القلب والمراد به ههنا القلب تسمیة للمحل باسم الحال ضمیر مجرور در عایدست
بخاطر و با جارة بمعنی فی و می شاید که عاید باشد بخطوری که از خطرت مفهوم
می شود و با سببیت را بودی می کوید اکر خطور کند روزی یاد آن باده بر
ساحت خاطر جوانمردی آزاده از مسافران آن ساحت یعنی شادی و راحت
قصد اقامت کنند و مجاوران حرم یعنی اندوه و الم کوس رحلت زنند رباعیه
از بادهٔ عشق غصه بر باد شود ، ویرانهٔ شرع حادثه اباد شود ، بر خاطر غمکین
کذرد شاد شود ، ز اندوه و غم زمانه آزاد شود ، لامعه تعلق علم و شعور
بامور بر دو وجه می تواند بود یکی بحصول ظل و صورت معلومات چنانکه چون
زید و عمرو را بینی در ذهن تو صورتی حاصل شود که بدان صورت پیش تو
از ماعدای خود ممتاز شوند و دیکری بحضور ذوات معلومات چون علم
بجوع و شبع و شهوت و غضب و محبت و عداوت بعد از اتصاف نفس بآنها
و این علم بود ذوقی و وجدانی و شک نیست که خطور محبت ذاتیه بر دل
و شعور بدان بر وجه اول بآن طریقه که از کسی شنوی یا از کتابی بخوانی
یا بفکرت خود دریابی مثمر سعادتی و موجب کرامتی معتد بها نیست بلکه

سعادت جاودانی و کرامت دو جهانی در آن تواند بود که حضرت حق سبحانه
بحکم ان لربکم فی ایام دهرکم نفحات بر صاحب دولتی که باستعداد کلی اصلی
و صفاء روحانیت و دوام توجه و انتقار بموجب الا فتعرضوا لها متعرض
نفحات الطاف ربانی شده باشد بتجلیات ذاتی اختصاصی تجلی کند
و او را بالکلیه از وی بستاند و چاشنی محبت ذاتی خودش بچشاند روح او را
بواسطهٔ آن ابتهاجی حاصل شود پرتو روح بر دل تابد قبض او ببسط
بدل کردد عکس دل بر نفس افتد حزن و اندوه رخت بر بندد و فرح و سرور
بجای آن بنشیند رباعیه شب بود ز کریه چشم من ابر بهار ، برقی
بدرخشید ز سر منزل یار ، در خانهٔ عیش و طرب افروخت چراغ ، در خرمن
اندوه و غم انداخت شرار ، و همانا که مراد شیخ ناظم قدس سره بخطور
معنی ثانی بوده باشد نه اول و من الله الهدایة و علیه المعول
و قال قدس سره ولو نظر الندمان ختم انائها لاسکرهم من دونها
ذلک الختم نظر الی الشیء و نظره نظرا و نظرانا نکریست بوی
از باب اول می شاید که ندمان بضم نون باشد جمع ندیم چون رغفان جمع
رغیف و می شاید که بفتح نون باشد صیغهٔ مفرد و حینئذ عود ضمیر
جمع باعتبار معنی باشد زیرا که جنس است سواء کان اللام للجنس او للاستغراق
و شامل افراد بسیار و فی الصحاح نادمنی فلان علی الشراب فهو ندیمی
و ندمانی و جمع الندیم ندام و جمع الندمان ندامی و یقال المنادمة
مقلوبة من المدامنة لانه یدمن الشراب مع ندیمه و مراد بختم انجامهاست
نه معنی مصدری انا ظرفی را کویند که در وی شراب و غیر آن کنند
جمع آن آنیة است و جمع آنیه اوانی می کوید اکر ببینند ندیمان انجمن محبت
و مقیمان نشیمن عشق و مودت ختم و انا و مهر و عای آن شراب هر آینه
مست کرداند شان بی شراب نوشیدن مهر انای او دیدن رباعیه
یا رب چه می است این که بود همواره ، در داعیهٔ بر هیچم از وصلش یاره ،
کی مهر خمش را نکرد میخواره ، بی باده شود مست از آن نظاره ،
می تواند که مراد ناظم قدس سره بانا دلهای کاملان و ارواح و صالحان
بوده باشد که حامل محبت ذاتیه بحقیقت انها اند و مراد بختم انا بدیت

جسمانی عنصری که محفوفست به آلات بشری و عارف و جاهل و ناقص و
کامل را در آن با یکدیگر صورت برابری می‌جویان بنابر مساوات صوری
قیاس حال ایشان بر خود میکنند و بر احوال باطنی ایشان اطلاع نمی‌یابند
بلکه بر نفی آن اصرار می‌نمایند اما طالبان قابل و مریدان صاحب دل که
با استعداد وهبی و قابلیت کسبی ندیمان محفل و حریفان مجلس این طائفه
اند و بر شرف شرب این شراب آثار آن بر صفحات وجوه و فلتات السنهٔ
ایشان مشاهده می‌کنند و آن مشاهده در باطن ایشان تأثیری کند
و ایشان را می‌رهاند و بمقام بیخودی و بی‌نشانی میرساند با آنکه هنوز
باحوال باطنی ایشان متحقق نشده اند و باخلاق معنوی ایشان
متخلق نگشته رباعیه ای تو که از نام تو می‌بارد عشق ، و ز نامه
و پیغام تو می‌بارد عشق ، عاشق شود آنکس که بکویت گذرد ، از
کوی ز در و بام تو می‌بارد عشق ، و الحق این معنی از خواجگان ما و از
خلفا و اصحاب ایشان قدس الله اسرارهم و طول الله اعمار اخلافهم
ظاهر و هویداست چون بمجرد آنکه صادقی را نظر بر جمال مبارک یکی از آن
عزیزان افتد یا یک لحظه سعادت صحبت او دست دهد یا التفاتی
از آن عزیز نسبت بوی واقع شود در خاطر خود نسبت جمعیتی دریابد
و در باطن و انجذابی مطالعه کند که بمدتها ریاضت و مجاهده میسر نتواند
شد و عمده در رابطهٔ صحبت آن عزیزان دریافت صحبت او شناختند و از
هر که دریافتهٔ این نسبت نشدند نه از صحبت او روی برتافتند و از انفاس
قدسیهٔ یکی از آن عزیزانست این رباعی که بر سبیل تیمن و تبرک آورده می‌شود
رباعیه با هر که نشستی و نشد جمع دلت ، و ز تو نرمید زحمت
آب و گلت ، زنهار ز صحبتش گریزان می‌باش ، ور نی نکند روح عزیزان بحلت
الحقنا الله سبحانه بالصالحین و وفقنا الله للصالحات و قال قدس سره

ولو نضحوا منها ثری قبر میت لعادت الیه الروح و انتعش الجسم

النضح پاشیدن آب از باب دوم ثری خاک نمناک الانتعاش برخاستن
و ضمیر نضحوا عاید بندیمان است در بیت سابق و الف و لام در الروح و الجسم
بدل از مضاف الیه است ای لعادت الی المیت روحه و انتعش جسمه می‌گوید

اگر پاشند ندیمان رشحهٔ از آن باده بر خاک نمناک گور یکی جان داده هر آینه
جان مفارقت کرده بنشئه باده گردد و تن از پای افتاده اش بسبب
معاودت جان در انتعاش و اهتزاز آید رباعیه عاشق نتواند که
ز می پرهیزد ، خاصه ز می که شور عاشق انگیزد ، یک جرعه بخاک هر که
زان می‌ریزد ، جان در تنش از لحد برخیزد لمعه حیات بر دو گونه
است یکی حیات حسی حیوانی که مشترکست میان همه حیوانات از انسان
و غیره و دیگر حیوة حقیقی روحانی که مختص است بخواص افراد انسانی
و این بر سه درجه است درجهٔ اول زنده شدن است بعلم و دانش از
مردگی جهل و نادانی قال تعالی او من کان میتا فاحییناه قال بعضهم
میتا بالجهل فاحییناه بالعلم زیرا که دل بواسطهٔ علم حق را می‌داند و در
طلب آن جنبش از خواص حیاتست چنانکه نادانی و سکوت از خواص
موت رباعیه علم است حیات جاودانی علما ، چشمی بگشا بچشمه سار
علما ، آن چشمه که خورد خضر از و آب حیات ، بود آینهٔ مراد نا علما
درجهٔ دوم زنده شدن دلست بجمعیت همت در توجه بجناب حق سبحانه
و قصد سلوک راه او از مردگی تفرقه و این جمعیت مؤدی بحیات حقیقی
ابدیست بلکه عین آنست چنانکه تفرقه که توزع خاطر است بسبب تعلق
نفس بمحبوبات متنوع و مشتهات گوناگون که همه مردگان اند موتست و تعلق
بمردگان عین مردگیست رباعیه هر چیز که در جهانست جز حی جلیل ،
مرده است مشو ز عشق هر مرده ذلیل ، بر مردگی تو میل آنهاست دلیل ،
الجنس الی الجنس کما قیل میل ، درجهٔ سوم زنده شدن است بوجود و
یافت حضرت حق سبحانه از مردگی فقد و نایافت بآن معنی که در بقای
حق سبحانه فانی شوی و ببقای وی باقی گردی و بحیوة وی زنده باشی
بدان هر که زندگی که نه بدوست مردگیست و هر گرمی که نه از دوست افسردگی
رباعیه تا دل ز وجود خویش برکنده نه ، در بند وجودی حیات پاینده نه ،
گیرم که تو جان جهانی و جهان زنده بتست ، تا زنده بجانان نشوی زنده نه ،
پس می‌تواند بود که مراد ناظم قدس سره این باشد که اگر برسانند بوی
از انوار و اثری از آثار محبت ذاتی بشخصی که او را موت جهل تفرقه یا موت

نقد و نایافت دریافته باشد هر اینه عود کند بسوی او روح علم و با روح
جمعیت همت یا روح وجود و یا فتح حق سبحانه و منتعش کردد روح جسم او بدان
روح و قیام نماید بشکر کذاری حیاتی که بسبب معاودت ان روح مر او را
حاصل امده است بصرف کردن ان حیات در انچه حق تعالی اورا برای ان عطا
فرموده است **رباعیه** هر جا جانان منزل مجلس وصل انکیزد تا در
جام جرعهٔ عشرت ریزد جان در کمرش دست امید اویزد تن بسته کمر
بخدمتش برخیزد وقال قدس سره **ولو طرحوا في ظل حائط كرمها عليلا وقد اشفى لفارقه السقم** طرحها بینداخت اورا ازباب
جهاد الفيء ما بعد الزوال الى الظل وحكى ابو عبيدة عن رؤبة كل ما كانت
عليه الشمس فزالت عنه فهو فيء وظل وما لم تكن عليه الشمس فهو ظل حائط
دیوار است اعتل اى مرض فهو عليل اشفى المريض على الموت اى اشرف للموت
السقام والمرض وكذلك السقم والسقم وهما لغتان مثل حزن وحزن
می کوید اکر بیندازد در سایهٔ دیواری که محیط است بکرم ان باده بیماری را
و حال انکه بر بستر هلاک بوده افتاده هر اینه مفارقت کند در سایهٔ آن
دیوار ضعف سقم و رنجوری از تن ان بیمار **رباعیه** کر مست می عشق
ببازار رود از دیدنش انبوه خریدار رود در سایهٔ دیوار رزی کان
می ازوست بیماری مرک از تن بیمار رود می تواند که مراد بکرم حدایق
ذات بهجت دلهای عارفان و کاملان بوده باشد که شراب محبت ذاتی
عصارهٔ فواکه علوم و خلاصهٔ ثمرات معارف انست و مراد بحائط وجود
جسمانی که و صورت هیولانی ایشان باعتبار احاطه و اشتمال بر کرم مذکور
و منع اغیار از وصول بدان یعنی اکر برسانند بحمای حمایت و سایهٔ عنایت
عارفان واصل و کاملان مکمل که عیسی وار صد بیمار را بیکدم شفا دهند
بلکه هزار مرده را بیک نفس جان بخشند بیماری را که از سقم جهالت و علت
بطالت نزدیک امده باشد که استعداد فطری او مرتفع شده را بحیوة
طیبهٔ محبت ذاتی باطل شود هر اینه بیمن صحبت و برکت ملازمت آن
صاحب دولتان ان سقم از وی زائل کردد و از ان علت بشفای
عاجل برسد **رباعیه** پیری که بوی باده فروشی کارش ده جو حریم

بزم خلد اسادس وردم حرمتش بار نیابی باری خود را برسان بسایهٔ
دیوارش انان که ره عشق بمردی سپرند هر یک بشفا دهی مسیح دکرند
انجا که بچشم لطف و رحمت نکرند بیماری صد ساله بیکدم ببرند وقال
قدس سره **ولو قربوا من حانها مقعدا مشى وينطق من ذكرى مذاقتها البكم** التقریب نزدیک کردانیدن مقعد اسم مفعول از اقعاد
بر جای مانده را کویند الذكر والذكر یاد کردن از باب اول الذوق والذواق
والمذاق والمذاقة چشیدن از باب اول البكم جمع ابكم کنک را کویند **می کوید**
اکر نزدیک کردانیده شود بمیخانهٔ آن شراب مرد زمین مانده پای او رفتار
اید و اکر یاد کند از چاشنی ان بادهٔ ناب کنک زمان کرفته زبان بکفتار کشا
رباعیه ان می خواهم که سالک مانده بجای یابد ز هوای قرب او قوت
پای ور کنک کند تخیل چاشنیش کردد زبان بسته اش عقده کشای
می تواند بود که مراد ناظم قدس سره ان باشد که اکر نزدیک کردانند بعقاب شوق
و کمند ارادت بحریم صحبت کاملان مکمل که خرابات عشق و شرابخانهٔ محبت است
بر جای مانده را که به رفتار سعی و کوشش خویش قدم از بستر هستی و تنکنای
خود پرستی بیرون نتواند نهاد هر اینه بامداد تربیت پیر مکمل قوت سلوک
و مکنت رفتار یابد و کام همت بر سر دنیا و اخرت نهاده بحکم خطوتین وقد
وصلت به پیشکاه وصال و بارکاه اتصال شتابد و اکر فریاد اید شرابی که
از جام محبت در مجالس قدس کشیده و چاشنی ان در محافل انس چشیده
است فراموش کاری که در بیان حقایق الکم باشد و در کشف دقایق از شکسته
زبانان بسته لب کم طوطی ناطقه اش بعوض تکلم در اید و بانان اظهار
عرفان بکشاید **رباعیه** چون مست من از خانهٔ خمار اید
کر بوی خوشش بطرف کلزار اید هر سرو بجامانه خرامان کردد هم
سوسن بی زبان بکفتار اید وقال قدس سره **ولو عبقت في الشرق انفاس طيبها وفي الغرب مزكوم لعاد له الشم** عبق به الطيب
بالكسر لزق به عبقا بالتحريك وعباقية مثل ثمانية **می کوید** اکر بوی خوش
دهد ان می در حدود شرق که مطلع انوار و منشا ظهور و اظهار است
و حال انکه در جانب غرب که موطن بطون و مقام خفا و کمون است

مزکومي بود ازادراک هر مشموم محروم هر آینه از قوت شم بهره ور شود و منش
ازاستنشاق رایحهٔ آن می معطر کردد رباعیه می جان رمیده ازعدم
بازارد شادي دل غرقه بغم بازآرد کر بوي دهد بشرق درجانب غرب
مزکوم را قوت شم بازارد ودي تواند بود که مراد شیخ ناظم قدس سره
ان باشد که اکر از مشرق ذات احدیت که مطلع اقمار وشموس ارواح
ونفوس است رواح ارادت ازلي وفواتح لم یزلي وزیدن کرد ودر مغرب
ابدان عنصري افراد واشخاص بشري که محل استتار انوار ان شموس
واقمارست مزکومي بود محروم بواسطهٔ استیلاي برودت هواي نفس
وکثافت بخار طبیعت مشام ذوق وادراکش اختلال پذیرفته باشد
هر آینه سریان آن رواح وشدت نفوذ ان فواتح مشام ذوق وادراکش را
کشاده کرداند وباستشمام نفحات أني لاجد نفس الرحمن من قبل اليمن رساند
رباعیه باد سحري که جاک زد جیب سمن شد نافه کشا ناز نینان
جمن جان باد فداي او که او در غربت بوي که بني شنید
ازخاک یمن وقال قدس سره ولو خضبت من كأسها كف
لامس لما ضل في ليل وفي يده النجم الخضاب ما يخضب به
وقد خضبت الشيء اخضبه خضبا اللمس المس باليد وقد لمسه يلمسه بالضم
والكسر مي کوید اکر خضاب کرده شود از انعکاس انوار کاس ان مي
کف مساس کنندهٔ وي هر آینه کمراه نشود در هیچ شب ظلماني وحال انکه
بدستش از عکس آن کاس ستاره بود نوراني رباعیه هرکس که
نهد بدست جام مي ناب کردد کفش از عکس مي ناب خضاب
در ظلمت شب کم نکند راه صواب بنهاده بکف مشعلهٔ عالمتاب ومي شاید که
مراد شیخ ناظم قدس سره آن باشد که اکر خضاب کرده شود بانعکاس انوار
واقتباس اثار کاس شراب محبت ذاتیه که حقیقت محمدي وروح احمدي است
جنانکه تحقیق ان در شرح بیت لها البدر کاس وهي شمس یدیرها
کذشت دست ارادت مقبلي وکف وکفایت صاحب دلي که بحسن اهتمام
وقرب استعداد بموضع مساس ان کاس رسیده باشد هر آینه کمراه
نشود در ظلمات احتجاب بحجب ظلماني طبیعي وحال انکه در دستش

ازان انوار منعکسه واثار مقتبسه نجمي باشد از افق کرامت طالع ولمعهٔ هدایت
وبالنجم هم یهتدون ازان لامع رباعیه هرجنس که داشت عاشق ازکهنه
ونو در میکدهٔ عشق بمي کرد کرو کي در شب تیره کم کند ره که بکف دارد
زقدح شمع هدایت پرتو وقال قدس سره ولو جليت سرا على اكمه
غدا بصيرا ومن راووقها تسمع الصم جليت على البناء للمفعول
اي اظهرت وكشفت راق الشراب يروق روقا اي صفا وروقته ترويقا
والراووق المصفاة مي کوید اکر ظاهر کرده شود شراب مذکور ظهوري
از اغیار مستور بر دیدهٔ کسي که از مادر کور زاده باشد ودل بر کوري جاوید
نهاده هر آینه دیدهٔ او منور شود واز دولت بینایي بهره ور کردد واز صداي
جکیدن آن از مي پالاي کوش اصم از علت صمم رهایي یابد وبسعادت
شنوایي برسد رباعیه جون مي صفت جلوه نمایي یابد صد دیدهٔ کور روشنایي
یابد ور زانکه رسد صداي پالودن او در کوش کر از کري رهایي
یابد ومي شاید که مراد شیخ ناظم قدس سره ان باشد که اکر جلوه داده شود
شراب محبت ذاتي بر باطن وسر کور مادر زادکه ازان وقت بازکه از اباي
علوي وامهات سفلي زاده است دیدهٔ شهودش بر وجه حق وجمال مطلق
نیفتاده است هر آینه بصر بصیرت او بینا شود وبر شهود وحدت در کثرت
توانا کردد ودر مجالي خلیقه جز وجه حق نبیند ودر مراتب تقییدیه جز جمال مطلق
مشاهده نکند واز صداي صوت صیت امر از شراب محبت بر راووق
ریاضات شاقه ومجاهدات صادقه تا از کدر تعلق بما سواي حضرت
ذات صافي کردد اکر اصلي واصم جبلي را کوش سخن نیوش کنت له سمعا
فبي یسمع باز شود واکر از استماع اسرار روحاني واخبار رباني در اهنداء
زاید رباعیه عشق کهن تو دیده وکوش ونوم تا داد زماني زتو خالي
نشوم در هرجه نظر کنم جمالت بینم ور هرکه سخن کند حدیثت شنوم
عشق امد ورمز در دولت بکشاد هرکز این در بروي کس بسته مباد
هم سامعه را نوبت بي یسمع زد هم باصره را مژده بي یبصر داد وقال
قدس سره ولو ان ركبا يمموا ترب ارضها وفي الركب ملسوع
لما ضره السم يقال فلان راكب اذا كان على بعير خاصة والركب اصحاب

الابل دون الدواب بهمته برمجي تيمما اي قصدة دون من سواه لسعتد الجنة بكريد
وي را مارا ازباب جهام ضرة ضرا ومضرة زيان كرد اورا ازباب اول
السم والسم بضم وبفتح مي كويد اكر جمعي شترسواران قصد خاك بوسي زميني
كنند كه ان شراب انجا يافت شود ودرميان ايشان مار كزيدهٔ بود وزهر
جشيدهٔ هر آينه ان زهرش مضر نتواند رساند وجاشنئ شربت هلاكش
چنانچه رباعيه باغي كه بقصد بي نشاني تاكش ، روييد كل رحمت
از خس وخاشاكش ، كرمار كزيده بكوزد بر خاكش ، ان خاك دهد خاصيت
ترياكش ، ومي شايد كه مراد ناظم قدس سره ان باشد كه اكر جمعي از دولتمندان
بختيار بر جنبان شوق سوار قصد زيارت خاكي نهادي كنند كه زمين
استعدادش مغرس تاك آن بادهٔ پاك افتاده باشد وحال انكه در ميكده نظم
انجمع آفت رسيدهٔ بود مار نفس وهوايش كزيده وزهر افعئ حب دنيا
چشيده كه با ايشان دم مرافقت زنند وقدم موافقت نهند هر آينه ان زهر
زيانش ندارد وكزندي نرساند چه صحبت اين طائفه مار كزيدكان نفس و
هوا را وزهر چشيدگان محبت دنيا را ترياق اكبرست بلكه از ترياق اكبر
نافع تر رباعيه قومي كه حق است قبلهٔ همت شان ، تا سر داري مكش از
خدمتشان ، از اكه چشيد زهر افات زدهر ، خاصيت ترياق دهد
صحبتشان ، وقال قدس سره ولو رسم الراقي حروف اسمها على
جبين مصاب جن ابراه الرسم رسم على كذا وكذا اي كتب رقاً
رقية افسون كردش ازباب دوم اصابة المصيبة رسيد اورا مصيبت جن
الرجل جنونا واجنه الله فهو مجنون مي كويد اكر نقش كند تعويذ نويس
افسون نكار حرفهاي نام آن بادهٔ خوشكوار بر پيشاني پري كرفته ،
ديوانه هر آينه هوشمند كردد وفرزانه رباعيه زان مي ز رشكش كه طبع خندان
كردد ، عقل خردش هزار چندان كردد ، بر جبههٔ ديوانه زنامش حرفي ،
كر نقش كني زهوشمندان كردد ، ومي تواند بود كه مراد شيخ ناظم قدس سره
ان باشد كه اكر عارف واصل ومرشد كامل كه رقيه دان مجنون نفس هوا و
افسون خوان مصروعان محبت دنياست تفاصيل سمات وعلامت شراب
محبت ذاتيه را بقلم نصيحت وارشاد بر باطن جبين ايشان كه صحيفهٔ خيال

وروزنامهٔ اناني واماليست رقم زند هر اينه از علت ان صرع وافتان جنو
نشان رهانند واز غوائل آن محفوظ ومامون شان كردانند رباعيه
ان قوم كه با عشق وولي پيوستند ، بر خود در تزوير وريا بستند ،
در زاويهٔ صدق وصفا بنشستند ، وز كشمكش حرص وهوا وارستند ،
وقال قدس سره وفوق لواء الجيش لو رقم اسمها لاسكر من تحت اللواء
كلك الرقم مي كويد اكر رقم زده شود اسم وصفت وعلامت وسمات ان
بادهٔ خوشكوار بر فراز علم سپاهي بسيار هر آينه آن رقم سايه نشينان
ان علم را مست كرداند واز ظلمت تنكناي هشيار نشان رهانند رباعيه
ان باده طلب كه كر نهي بر كف شاه ، يك ساغر از ان ز سر نهد افسر جاه ، ور بر علم
جيش نكاري نامش ، در سايهٔ آن مست شود جمله سپاه ، ومي شايد كه
مراد بجيش كروه مريدان وجماعت انبوه مستفيدان باشد ومراد بلواي
جيش مرشد كامل كه علم وار در علو مقام وهدايت به مقصد ومرام ميان
ان طائفه اشتهار تمام يافته است يعني اكر رقم زند كاتب حقيقي ورب
الاكرم الذي علم بالقلم بر لوح جهت روحانيت مرشد كامل كه تفوق دارد
بر جهت جسمانيتش سمات وصفات شراب محبت ذاتيه را بتجليات ذاتي
اختصاصيه هر اينه مست كرداند واز وحشت هستي رهاند ان رقم مر
كساني را كه در تحت احاطت وظل تربيت ان كامل اند وبعلاقهٔ ارادت
ودقيقهٔ مناسبت در استفاضهٔ كمالات واستعادهٔ مقامات وحالات
يك روي ويكدل رباعيه ياري كه بديدار روي از دست شوي ،
كر مي نخوري زجام لعلش باري ، آن به بزير پاي او پست شوي ،
از شيوهٔ چشم مست او مست شوي ،
وقال قدس سره تهذب اخلاق الندامى فيهتدى
بها الطريق العزم من لا عزم
ويكرم من لا يعرف الجود كفه
ويحلم عند الغيظ من لا حلم خلق عبارتست از هيأت
راسخ در نفس كه مبدا صدور افعال حسنه يا سيئه كردد بسهولت وتهذيب
ان عبارتست از تبديل ان اخلاق سيئه بحسنه وعزم توجه است بجميع

نوای ظاهری و باطنی بجانب مطلوب کرم کرما ازاده شد وهو کریم و حلم حلما
برده بار شد وهو حلیم هر دو از باب ششم جاد علیه بالجود جوانمردی
کرد بروی بمال خود از باب اول **می کوید** از ذمایم صفات می رهانند و
بمحامد اخلاق می رسانند ان مدامه و شرب ان ندیمان محفل و حریفان مجلس
اهل دل را پس راهی یابد بسوی عزم درست هرکس که از نخست مرکب ارادتش
لنک بوده باشد و عنان عزیمتش سست **رباعیه** می نیکی کند خوی دل
ازارانرا ، پاکیزه کند سیرت هیچ ازارانرا ، راهی بنماید بسوی عزم درست
در جستن مطلوب طلبکارانرا ، و همچنین بسبب ان مدامه و شراب ان ندیم
در دایره کرم می نهد نا جوانمردی که نه دست او بر بذل و سخا توانا باشد
و نه کف او با جود و عطا اشنا و همچنین بهمین سبب یاد حکم رجای
می فشارم انجا که نه باد خشم حمله می ارد سکساری که نه بحلم موصوف بوده
باشد و نه ببردباری معروف **رباعیه** مخلی که شب و روز درم اندوزد
از جود می جود و کرم اموزد ، وانرا که نشست زاب می اتش خشم ، کی بارهٔ
ظلم و ستم افروزد **رباعیه** بدانکه تهذیب اخلاق و تحلیه ان بحسن عادت
بود بدان طریق که نفس بواسطهٔ حسن تربیت ابرار و ملازمت صحبت اخیار
بنقوش اثار خیر منتقش کردد و هیئات اخلاق حسنه بواسطهٔ تکرر مشاهدهٔ
ان در وی مرتسم و راسخ شود و عروق صفات ذمیمه و اخلاق سیئه از وی
مستاصل کردد و یا بنور عقل که میان خیر و شر تمیز کند و بحسن اخلاق مهتدی
کردد و از ارادت ان در دل او بدید اید و بتکرار تصوران و ممارست عمل
بموجب ان هیئاتی پسندیده در نفس ارتسام یابد و یا بنور ایمان که
بحسب ایمان باخرت اعتقاد ترتب ثواب کند بر اخلاق حسنه و تصدیق
بوجود عقاب نماید بر اخلاق سیئه و بر خیر حریص کردد و از شر متنفر
کردد و بواسطهٔ مواظبت بر اکتساب خیر و اجتناب از شر ملکات حمیده
در نفس حاصل شود و صفات ذمیمه زایل کردد و یا بنور توحید که سالک بعد
ازان که تجلی ذات او را از خود فانی کرداند و بجود باقی دل او بر شرف ان شود
و نفس او مظهر صفات از تجردات جداول صفات و نعوت در مجاری
صفات او جریان یابد و تخلق باخلاق الهی محقق شود و بر تر ازین مرتبهٔ

دکر

دیکر نیست هرکه بدین مقام رسید منزلتی یافت که فوق ان منزلتی نیست و کمال
این منزلت رسول را بود صلی الله علیه و سلم که بخطاب وانک لعلی خلق عظیم
مخاطب کشت و بعد از وی بحسب مناسبت و اتباع قرب خواص امت او را نصیبی
ازان کرامت شد و فرق میان این متخلق و سایر متخلقان انست که نصیب
ایشان از حقایق اخلاق جز اثار و رسوم نباشد و تخلق نشود الا ببعضی
و متخلق و موحد بجمیع حقایق اخلاق متخلق و متصف باشد و همانا که شیخ
ناظم در بعضی ابیات اشارت بدین مرتبه اخیر می کند و می کوید **رباعیه**
عشق تو ز تاب شوق بکداخت مرا ، وز جمله صفات من بپرداخت مرا ،
پس خلعت از صفات خود ساخت مرا ، زان خلعت دل نواز بنواخت مرا ،
و قال قدس سره **وقد نال قدم القوم لثم قدامها او کسبه معنی**
شمائلها اللثم نال الخیر ینال نیلا ای اصابه و اصله نیل ینیل مثل تعب
یتعب و رجل قدم ای غبی ثقیل و القدام ما یوضع فی فم الابریق لیصفی به
ما فیه و القدام بالفتح و التشدید مثله و اللثم القبلة و قد لثمت فاها بالکسر
اذا قبلتها و ربما جاء بالفتح و الشمال الخلق و الجمع الشمائل کذا فی الصحاح
القدم فاعل نال و اللثم مفعوله و یجوز العکس ایضا و اکسب یقتضی مفعولین
فاولهما ضمیر القدم و ثانیهما معنی شمائلها می کوید نادم بی شرح و بسط
اوصاف وی اندیشه نه **رباعیه** کو شنم همه تن چون سخن می شنوم ،
حرفی که نه وصف می بود کی شنوم ، اوصاف می صاف نکو می دانم ، از وی
کویم مدام و از وی شنوم ، صفت ازلی اینست که همه صفاست اما نه چون
صفای اب که بغباری کدورت کیرد و همه لطافتست لیکن نه چون لطافت
هوا که ببخاری کثافت بذیرد و همچنین همه نورست نه چون نور اتش که بظلمت
دخانش امیزش باشد و همه جانست نه چون جان متعلق بابدان که
با جسمش اویزش افتد **رباعیه** بالطف و هواست و می لیکن نه هواست ،
اتش نتوان کفت و لی جمله صفاست ، باشد همه روشنی و لی اتش نیست ،
روحست و لی ز ظلمت جسم جداست **لامعه** معرفت حقایق مجردهٔ
بسیطه باعتبار تجرد و بساطت متعذر است زیرا که ادراک ما حقایق
اشیا را نه باعتبار حقایق موجوده بسیطهٔ ماست فقط و نه باعتبار وجود

نحسب بلکه باعتبار اتصاف حقایق ماست بوجود وتوابع وجود چون
حیات وعلم وباعتبار ارتفاع موانع حائله بین المدرک ومدرکات پس آن
معرفت بی کثرتی از جانب مدرک متحقق نتواند شد ومن القواعد المقررة
عندهم ان الواحد والبسیط لا یدرکه الا الواحد والبسیط پس دانسته نمی شود
از هیچ شیء مگر صفات وعوارض وی لکن لا من حیث حقایقها المجردة بل
من حیث انها صفات وعوارض وی لذلک الشیء ولهذا شیخ ناظم قدس سره
در حکایت سؤال مریدان ومستفیدان میگوید وانت بوصفها خبیر ونمی گوید
وانت بها خبیر وچون تعذر این معرفت وادراک این نسبت بمریدی است
مستفید که هنوز حکم نسب کونیه وصفات تقییدیه از وی مرتفع نشده
است اما نسبت بعارفی که این حکم از وی مرتفع باشد ودر قرب نوافل
بمقام کنت سمعه وبصره یا در قرب فرایض بمقام ان الله قال علی لسان عبده
سمع الله لمن حمده متحقق گشته متعذر نیست اینجه در حکایت جواب مرشد واصل
ومحقق کامل بلسان شیخ ناظم گذشته است که اجل عندی باوصافها
علم بنا بر ملاحظهٔ مطابقه جواب مر سؤال را بوده باشد در قرب نوافل یا
بعکس در قرب فرایض ادراک حقایق مجرده بسیطه مطلقا ممنوع نیست بلکه
متعلق بمشیت است رباعیه ای کرده بجود اضافه علم وعمل، علم و
عملت بود همه نقص وخلل، چون حق بتو داننده بود یا تو بحق، هر نکته مشکل
که بود کرد دحل، ودر قول شیخ ناظم که اجل عندی باوصافها علم اشارت
است بانکه مرشد کامل را که از قید نفس وهوا جسته است واز حبالهٔ عجب و
ریا باز رسته نمی شاید بلکه می باید که بحکم واما بنعمة ربک فحدث با طالبان
مستعد ومریدان مسترشد از برای تاکید رابطهٔ ارادت که واسطهٔ هر دولت
وسعادت است فضل وکمال خود را عرضه کند وحسن جمال خود را جلوه نماید
بلکه او خود می داند که آن فی الحقیقه کمال وجمال حضرت ذو الجلال والافضال
است که در مرآت وجود او تافته است وحقیقهٔ خود را بآن متصف یافته پس
عرض آن کمال وعرض آن جمال بحقیقت عرض کمال وعرض جمال حضرت حق باشد
سبحانه ما اعلی شانه واجلی برهانه رباعیه گاهی که فتد بجانب خود
نظرم، تا ظن نبری که من ز خود بهره ورم، در طلعت خود جمال حق نگرم،

در نسخهٔ

٤٥

در نسخهٔ خود کمال حق شمرم، وقال قدس سره محاسن تهدی الواصفین لوصفها
فیحسن فیها منهم النثر والنظم هداه الطریق وهداه له والیه بمعنی واحد
یعنی نمودی راه والضمیر فی لوصفها وفیها للمدامة وجعل بعض الشارحین
للمحاسن والاول احسن ومحاسن مبتدأ خبره محذوف اولها محاسن می گویند مر
آن مدامه راست صفات زیبنده وخواص فریبنده که باعث می آیند وراه
می نمایند واصفان عارف ومادحان واقف را بوصف کمال او وگفتن وگوهر
مدحت او سفتن پس در شان آن مدامه از آن واصفان بواسطهٔ آن صفات
لطیفه ومعانی شریفه خوب می آید کلمات منثور وبسمت ان من البیان لسحرا اتسام
می یابد ومستحسن می نماید منظوم ودر سلک ان من الشعر لحکمة انتظام می گیرد
رباعیه چون می ز صفات حسن خود پرده کشود، وصافان را بوصف خود
راه نمود، گر خود بمثل داشت سخنشان لطفی، صد لطف دگر بر سر آن لطف
فزود، هر کس که بوصف می زبان بگشاید، حسن سخن خویش بآن افزاید،
وقال قدس سره ویطرب من لم یدرها عند ذکرها کمشتاق نعم کلما
ذکرت نعم طرب من الفرح ومن الحزن طربا وهو طرب وطروب سبکبار شده
از شادی واز اندوه از باب علم وفی الصحاح الطرب خفة تصیب الانسان لشدة
حزن او سرور وایضا فی الصحاح نعم بالضم اسم امرأة قوله ویطرب البیت اما
عطف علی البیت السابق عطف قصة علی قصة کالبیت الی ادنی اعنی قوله قالوا
شربت الاثم البیت والضمیر للمدامة او علی جملة یحسن فیها او علی جملة تهدی و
علی التقدیرین فالضمیر اما للمدامة وحینئذ لا بد من تقدیر ضمیر عاید الی المحاسن للربط
ای عند ذکرها بها ای بتلک المحاسن واما للمحاسن ولا حاجة حینئذ الی تقدیر الضمیر
می گوید سبکبار می شود ومی طرب می گردد کسی که آن می را ندیده است وچاشنی
ادراک حقیقتش نچشیده نزدیک رسیدن نام وی بر زبان یا شنیدن آن از زبان
دیگران چنانکه عاشق مشتاق در زاویهٔ بعد فراق از یاد معشوق خود در اهتزاز
می آید ووجد وطرب از آن می افزاید رباعیه ور آن غم از دگری یاد شود،
وز بند بلا ومحنت آزاد شود، هر چند نداند می کسی چون شنود، ناخوش ز
سماع نام او شاد شود، ومی شاید که مراد شیخ ناظم قدس سره آن بوده
باشد که چون طینت آدمی را در بدایت فطرت باب محبت سرشته اند ودر زمینی

استعداد وقابلیت ان تخم عشق ومودت کشته هرکاه بلسان عبارت یا زبان
اشارت سری از اسرار محبت یا رمزی از رموز عشق ومودت بشنود هر اینه
بان سر اصلی ومعنی جلی متذکر شود اکرچه عمرها بسبب تعشقات صوری ومعنوی
ازان سر غافل بوده باشد وبواسطه تعلقات دینی ودنیوی ازان معنی ذاهل
رباعیه هرکه که ازان حسن برون زاندازه ، در شهر وجود من فتد اوازه ، صد
درد قدیم در دلم نو کردد ، صد داغ کهن بر جکرم تازه ، وقال قدس سره
وقالوا شربت الاثم کلا وانما شربت التی فی ترکها عندی الاثم
الاثم الذنب وقد تسمی الخمر اثما قال شربت الاثم حتی ضل عقلی کذلک الاثم یذهب
بالعقول می کوید کفتند قاصران از فهم معانی در ضمن صورت وعاجزان از ادراک
حقایق در لباس مجاز که مراد بان مدام که صدر قصیده بشرح ان اقرار کردی ودر سایر
ابیات از خواص واثار ان اخبار نمودی خمریست که در لغت ازان باثم تعبیر نمایند
ودر شریعت شاربرا باثم تعبیر کنند یعنی شراب صوری وخمر انکوری که شراب
آن نتیجه ضلالست وشارب ان مستحق عذاب ونکال پس ورع ومنع ان جمع
می کنند که کلا وحاشا که من هرکز ازان می اشامم یا باغراض ان اثم من شراب از جام
محبت نوشیده ام ودر عهد الست بر شرب آن کوشیده ، ترک این شراب نزدیک من
کناهست وتارک شرب آن دور از مشرب هوشمندان اکاه رباعیه
جز در ره عشق رنج بردن کنهست جز شارع میخانه سپردن کنهست
کفتی کنهست باده خوردن حاشا در مذهب ما باده نخوردن کنهست
وقال قدس سره هنیئا لاهل الدیر کم سکروا بها وما شربوا منها
ولکنهم هموا هنؤ الطعام یهنؤ هناء وهناءة وهو هنی کوارنده شد
طعام ارباب شتم والدیر معبد النصاری ودر مصطلحات صوفیه ازان
عبارت از عالم انسانی داشته اند همت الشیء اهم هما اذا اردته وقوله هنیئا
لهم می کوید خوشکوار باده محبت ذاتیه متوطنان متوسط الحال دیر عالم انسانی
راکه بشرب ان باده از پس پردهای افعالی وصفاتی بسیار مستی نموده اند
وانکی از ثقل بار وجود هستی اسوده وحال انکه هنوز جرعه منتهیان
از صرف آن باده جرعه نخورده اند ولیکن قصد واندیشه آن کرده ، نه
رباعیه انان که بپای خم می پست شدند ، نابرده بباده دست از دست

شدند ، یک جرعه بخوردند ولیکن چو کذشت ، اندیشه می بردلشان مست
شدند ، وقال قدس سره وعندی منها نشوة قبل نشأتی معی ابدا
تبقی وان بلی العظم النشوة بالفتح السکر وزعم بعضهم انه سمع فیه نشوة
بالکسر الغلام نشا ونشاة ونشاءة بالیده کودک از باب جهادم بلی یبلی
بلاء کهنه شد از باب سیم می کوید نزد یک منست ازان می مستی وهستی من
مقدم ونشاة پیش از نشاء من درین عالم وباین جاودان آن مستی بیاید
اکرچه استخوانهای من که قوام تن واستحکام بدن بدانست بفرساید
رباعیه بر من زوجود من نشان نابوده ، عشق تو شراب بیخودی
پیموده ، زان می باشم زبود خویش آسوده ، کر خود شود استخوان من فرسوده
وقال قدس سره علیک بها صرفا وان شئت مزجها فعدلک عن ظلم
الحبیب هو الظلم شراب صرف ای بحت غیر ممزوج مزج الشراب مزجا
یا میخت شراب را از باب اول العدل ههنا بمعنی العدول عدل عن الطریق
عدولا بکشت از راه از باب دوم الظلم بالفتح ماء الاسنان وربما ظلمه
ظلما وظلما ستم کرد بروی از باب دوم می کوید بر تو باد که در ان کوشی که
ان می را صرف نوشی واکر صرف نتوانی وخواهی که ممزوج کردانی باریخته
زلالی که از لب ودندان معشوق یکی ممزوج ساز وبعدول زان خودرا
در ظلمات ظلم وستم میندار رباعیه جام می ناب کرچه این باده کسا
تلخست بتلخی از کف انرا مکذار ، ورتاب می ناب نداری ان به ، کش
چاشنی دهی زنوشین لب یار ، ومی شاید که مراد شیخ ناظم قدس سره
ان باشد که بر تو باد ای محب عاشق ومرید صادق که دست کیری
وبر دوستی بذیری ذات رفیع الدرجات را بی ملاحظه صفات جمال
یا جلال ومطالعه صدور اثار وافعال چه محبتی که نه از محض ذات انکیخته
شود وبشوایب اغراض واعواض امیخته کردد متعلق ان فی الحقیقه نه
ذات بود بلکه امری باشد از متعلقات ذات وکدام غبن ازان
فاحش تر وخسارت ازان موحش تر که محبوب اصلی ومطلوب حقیقی را
بکذاری وروی ارادت در محبوبان طفیلی ومطالب مجازی آری
رباعیه تا چند ای دل بداغ حرمان سازی ، خود را زنعیم وصل

دور اندازي ، معشوقه نقاب كرده باز ان رخ خويش ، تو اني وعشق با نقابش
بازي واكر چنانكه استعداد تو بظهور محبت ذاتي وافي نباشد وشرب عذب تو
از كدر تعلق بماوراي ذات صافي نه باري از محبت اسما وصفات كه من وجهي عين
ذات است عدول مكن وباطن خود را بشايبهٔ تعلق بافعال واثار معلوم مكردان
رباعيه ان مه كه وفا ومهر سرمايهٔ اوست ، اوج فلك حسن كمين پايهٔ اوست ،
خورشيد رخش نكر وكر نتواني ، ان زلف سيه نكر كه همسايهٔ اوست ، وقال قدس
سره ودونكها في الحان واستجلابه على نغم الحان فهي بها غنم
ودونكها بمعنى خذها الاستجلاء طلب الظهور والجلاء النغم جمع نغمة وهي صوت
لوث زمانا ما واللحن ما يتركب من النغم فمعنى قوله على نغم الحان على نغم يتركب منها
الالحان غنم المال غنما غنيمت كرفت مال را از باب سمع والغنم ههنا بمعنى الغنيمة
واول الضميرين المجرورين للحان والثاني للالحان ومآ عداهما للمدام مي كويد انكه را
بستان در ميخانه بستان وبي برستان وطالب جلوه او باش بدان ميخانه در جلوكاه
جام وپيمانه بر نغمات خوش ولحنهاي دلكش كه شراب ان مي با طيب الحان وحسن
نغم مرغوبست ومغتنم رباعيه مرد انه نشين بكوشهٔ ميخانه ، بين جلوهٔ مي
زساغر وپيمانه ، مي خوركه غنيمت است اي فرزانه ، با نغمهٔ ني ترانهٔ مستانه
ومي شايد كه مراد شيخ ناظم قدس سره لحانه مجلس كاملان مكمل وصحبت عارفان
صاحب دل باشد كه شراب عشق انجا نوشند وبادهٔ محبت انجا فروشند ونغم و
الحان هرچه سماع ان منتج ذوقي شود وباعث شوقي كردد واز انفاس شريفهٔ
ارباب كمال واشارات لطيفهٔ اصحاب مواجيد واحوال وايات بينات قرآني
وكلمات بابركات تنزيل اسماني واذكار غفلت زداي واشعار حرقت فزاي
ونغمهاي ودرد امين وترانهاي شوق انكيز وحنين نقصود ازين بيت
تنبيه باشد بر انكه ترتيب صفت محبت وپرورش معنى ارادت جز در صحبت اين
طائفه متصور نيست ودولت حصول وسعادت وصول بار را جز مشاهدهٔ جمال
واستماع مقال اين كروه طريقي ديكر ني پس بر طالب صادق واجبست كه
تا جان دارد دامن صحبت اين طائفه را نكذارد ودولت خدمت وملازمت
اين قوم را غنيمت شمارد رباعيه اي انكه بپندار كمان در كردي ، آن
به كه بكيش عشق بازان كردي ، عاشق شوي از حديث ايشان شنوي ،

عاشق چه بود بلكه همه عشق شوي . وقال قدس سره فاسكنت والهم يوما
بموضع كذلك لم يسكن مع النغم النغم سكن سكونا ارام كرفت وسكن الدار
سكونا وسكني وسكنا بنشست اندر خانه هر دو از باب اول الهم الحزن والجمع هموم
وقوله والهم مرفوع عطفا على الضمير المستكن في سكنت او منصوب على انه مفعول معه مي
كويد ني غش مي نوش ونغمات دلكش مي نيوش كه نه مي هركز يك زمان در يك مكان
با هموم واحزان ارام يافت ونه غم يكدم با طيب الحان ونغم بكجا مقام كرفت رباعيه
خواهي زفلك نه غصه بيني ونه غم ، در ميكده مي نوش با لحان ونغم ، دور قدح وغصهٔ
دوران بكجا ، هيچ نغم غم نشود جمع بهم ، لوامعه هركرا غمي رسيد يا اندوهي
از فوات مطلوبي تواند بود يا اصابت مكروهي ولا شك محبت ذات را همه صفات
متقابلهٔ محبوب وافعال واثار متخالفهٔ مترتبه بران مطلوبست ومرغوب اسارت
او عين احسانست واذلال او با اعزاز يكسان جز مراد محبوب او را مرادي ديكر نيست
وامري برخلاف محبوب او متصور ني هرچه در حين وجود ايد با مراد او موافق
باشد وهرچه بكتم عدم كرايد با مقصود او مطابق افتد انجا نه فوات مطلوب
صورت بندد ونه اصابت مكروه پس نه بيرامن خاطر او تواند كشت ونه اندوه
رباعيه ١بي زادي راه عشق زادست مرا ، ٤آشيا همه بر طبق مرادست مرا
مرا ، ٣تا دل بارادت تو بنهادست مرا ، ٢بيدادي تيغ هجر دادست مرا ،
ان نيست كه من عيش جهان ميخواهم ، با دولت غم جاودان ميخواهم ، انديشهٔ
خواست كردم از دل ببرون ، چيزي كه دل تو خواهد ان مي خواهم ، ني وهم
خيال باشد انجاكه منم ، ني رنج وملال باشد انجاكه منم ، كار دو جهان بوفق
دلخواه منست ، غم را چه مجال باشد انجاكه منم ، وقال قدس سره
وفي سكرة منها ولو عمر ساعة تري الدهر عبدا طايعا ولك الحكم
السكرة من السكر عمر الرجل بالكسر يعمر عمرا اي عاش زمانا طويلا از باب سمع
والمراد ههنا يعمر ساعة مدتها طاعة وطاع له يطوع ويطاع طوعا وطوعية
كردن دادش از باب اول وچهارم حكم بين القوم حكما وحكومة وهو حاكم
وحكم حكم كرد ميان مردمان از باب اول مي كويد ودر يك مستي از بادهٔ خوشكوار
واكرچه بمقدار ساعتي باشد ارروزكار بيني روزكار را بندهٔ فرمان بردار
وخود را خداوند فرمان كذار رباعيه خوش انكه بمي كوكبني ز نبرهٔ خويش ،

تا جمع کنی وقت پراکندهٔ خویش ، چون مست شوی ز بند هستی برهی ، یا بی
همه روز کار را بندهٔ خویش ، لامعه چون سالک در مقام فنا فی الله و البقاء به
بواسطهٔ استیلاء مستی شراب محبت از بار هستی و ادبار خودپرستی خود خلاص
یافته باشد و بشرف خلعت بقاء حقیقی که من قبل فنا ادبته اختصاص گرفته تصرفات
حق را سبحانه همه مضاف بخود بیند و همه موجودات را مطیع تصرفات خود یابد
زیرا که تصرف فانی مستغرق نیست الا عین تصرف حضرت حق سبحانه و تصرف حق
تصرفی است کامل و همه موجودات را شامل رباعیه معشوقه ز روی خویشتن
پرده کشید ، در هستی او هستی من در برسید ، چون جزو همه او شدم دلم از دو دید ،
هر فعل و تصرفی کز و گشت پدید ، و قال قدس سره فلا عیش فی الدنیا
لمن عاش صاحیا و من لم یمت سکرا بها فاته الحزم عاش عیشا و عیشة
و معاشا و معیشة زیست ازباب دوم صحا من السکر و من العشق صحوا هشیار
شد از مستی و از عشق ازباب اول مات یموت و یمات موتا و مماتا و میتة بمرد
ازباب اول و سیم فاته فالوت بشد از دست من فالوت و فات الوقت بگذشت
وقت ازباب اول الحزم حزما استوار کاری کرد ازباب دوم و له صاحیا نصب علی
الحال من فاعل عاش و قوله سکرا بها نصب علی انه مفعول له لقوله لم یمت می گوید
چون سرمایهٔ هر عیشی تصرف در موجودات است و تسلط بر کائنات و این معنی
چنانکه دانستی منحصر در مستی و مقتصر بر بی خودی است پس هر گاه که هشیاری گزید
و از آن شراب جرعه نچشید از عیش دنیا بهره نیابد و هر که بدان پی دست نبرد
و از آن پی مست نمرد طریق عقل و فراست نرفت و سبیل حزم و کیاست نسپرد
رباعیه آنکو ز شراب عشق هشیار نشست ، جام طربش ز سنگ
ادبار شکست ، وانکس که ازین شراب سرمست نمرد ، در عشق طریق
حزم را کار نبست ، لامعه هر ذوق و حضور و ابتهاج و سرور که
نتیجهٔ حصول مرادات دنیوی و وصول بسعادات اخروی باشد با ثمرهٔ تحقق
بمعارف روحانی و کمالات انسانی در جنب استهلاک در عین جمع و استغراق
در لجهٔ فنا که بر محبت ذاتی و مناسبت اصلی مترتب می شود مستحقر خواهد
بود و مستنکر خواهد نمود پس حرمان زدهٔ که این دولتش دست ندهد و این
سعادتش روی ننماید از حقیقت زندگانی چه بهره خواهد داشت و از کمال

بهجت و شادمانی چه تمتع توانی یافت رباعیه دور از در تو گر بمثل
سلطانست ، هر عیش که بی کنه برو تاوانست ، آنجا که گدایان درت
سود برند ، سرمایهٔ خسروان همه خسرانست ، و قال قدس سره علی نفسه
فلیبک من ضاع عمره و لیس له فیها نصیب و لا سهم بکی بکاء و بکا
بالمد و القصر بگریست ضاع الشیء ضیعة و ضیاعا ضایع شد چیزی هر دو ازباب
دوم السهم النصیب و النصیب الحظ من الشیء می گوید بر خود بباید گریست
و ماتم خود بباید داشت آنرا که نقد حیات و سرمایهٔ اوقات خود ضایع گذاشت
و از آن سبیله بی پرستی و واسطهٔ بی خودی و مستی نساخت و بتحصیل جرعه
و تکمیل بهره از آن نپرداخت رباعیه سرمایهٔ عمر بهرهٔ می خوردنست ، هر کس که
زین بحر خود بهره نخورد ، گو خون بگری که عمر خود ضایع کرد ، لامعه مقصود
از آفرینش عالم وجود بنی آدم است و مطلوب از وجود بنی آدم معرفت و محبت
حق تقدس و تعظم که دولت ابدی بدان منوط است و سعادت سرمدی بدان
مربوط و اعظم اسباب اکتساب معرفت و محبت نقد حیوة و سرمایهٔ اوقات
و ساعاتست که چون طالب لبیب از آن بمواظبت بر وظایف طاعات و مداومت
بر مراسم عبادات مع التوجه التام و اخلاص النیة علی الدوام و تفریغ القلب
بالکلیة عن الاغراض الدینیة و الدنیویة بل عن جمیع التعلقات الکونیة مصروف
گرداند سابقهٔ عنایت باستقبال او آید و سبل هدایت بروی او بگشاید
دل او مهبط انوار معرفت شود و جان او مخزن اسرار محبت گردد خلعتهای
دولت ابدی در وی پوشانند و نثارهای سعادت سرمدی بر وی افشانند
خاتمت احوال وی از غرامت مصون ماند و عاقبت افعال و اعمال وی
از حسرت و ندامت مأمون گردد و اگر عیاذا بالله بر خلاف این ناگاه
ابلهی بلکه اکمهی که دیدهٔ بصیرتش بکحل هدایت مکحل نشده باشد و ظلمت
جهالتش بنور درایت مبدل نگشته همه لذت را در تمتعات حسی منحصر
دارد و همه راحات را بر شهوات بهیمی مقتصر شمارد ایام حیات را
سرمایهٔ استیفای مناهی داند و حاصل اوقات را سرمایهٔ استقصای
ملاعب و ملاهی گرداند و از فوائح نفحات ریاض لطف و جمال بهره
نادیده و از رشحات اقداح قرب و وصال جرعهٔ ناچشیده بر لب نفیر

بی می خوردن عمر بود مایهٔ درد ، غم

حسرت در دل زفیر محبت بر سینه داغ خسران در دیده آب راه عدم بر گرفته
باز پای انکار رفته زبان حالش این ترنم آغاز زد و این ترانه بپرداز که رباعیه
افسوس که وقت کار از دست برفت، اسباب وصال یار از دست برفت،
در عوض یکی دولت ناپاینده، صد دولت پایدار از دست برفت، از جام اجل زهر
چشیدیم دریغ، وز کاخ امل رخت کشیدیم دریغ، از راحت فانی نبریدیم امید،
در دولت باقی نرسیدیم دریغ، جای آن دارد که خاکیان از حرمان آن غمدیده
نالهٔ حسرت با فلک رسانند و افلاکیان از خذلان آن ماتم رسیده سرشک
اندوه و محنت بر خاک افشانند رباعیه از آنکه ز فرقت تو جان افزاید، وز
نوک مژه خون جگر پالاید، گر کوه ز درد او بنالد زیبد، ور سنگ ز حال بگرید
شاید، هر غمزده کز طالع واژون گرید، وز فرقت آن دلبر موزون گرید،
با کو که اندوه دل خود گوید، هر چشم شود چشم و برون خون گرید در خاتمه
و مناجات الهی هر چه در دل ما گشت یا بر زبان ما گذشت اگر در حساب
صدق و صواب است نتیجهٔ انعام و ثمرهٔ کشف و الهام تست ما را بر ادای شکر
آن فرصت ده و اگر در عداد کذب و فساد است از قصور اهلیت و نقصان
قابلیت ماست بر ما بحسن تجاوز و غفران منت نه رباعیه فعلی که ز تست
موجب شکر و ثناست، کاری که ز ماست مایهٔ جرم و خطاست، جز
خیر و کمال نیست آنجا که توئی، فی الجمله شری که هست از جانب ماست خاطر
ما را از تفرقه بما سوای خود مطلق ساز و اوقات ما را از تفرقه باستغراق
در شهود کبریای خود مستغرق گردان آنجا که هر کسی بی مقصودی برد طریق
بهبودی سپرد قبلهٔ مقصود ما تو شو و غایت بهبود ما تو باش رباعیه
از زندگیم بندگی تست هوس، بر زنده دلان بی تو حرامست نفس، خواهد
ز تو مقصود دل خود همه کس، جامی ز تو هم ترا خواهد و بس، عاقبت امر ما را
از غائلهٔ غرامت نگاه دار و خاتمهٔ عمر ما را از شائبهٔ حسرت و ندامت در پناه آور
تا نفس باقیست با ما بفضل و کرامت همنفسی کن و چون منقطع گردد بلطف
و عنایت فریاد رسی نمای رباعیه ای صنع تو لحظه لحظه از خامهٔ کن،
صد نقش نو انگیخته بر لوح کهن، خواهم که شود صحیفهٔ نام مرا، بر یاد تو ختم شد
بر ختم سخن، بغایت رسید و نهایت انجامید روش قلم تیزگام و جنبش

خامهٔ بی آرام در قطع مراحل ترتیب این لوایح و طی منازل تألیف این بدایع فی تاریخ
یفهم من هذه الرباعیة، علی سبیل الایماء والتعمیة رباعیه
بی دعوی فضل جامی و لاف هنر، در سلک بیان کشید این عقد گهر،
وان لحظه که شد تمام از رخ بدر،
تاریخ مه و سال وی از شهر صفر،
۸۸۲
تم الکتاب

٥٠

الكتابي شمس الدين محمد بن ابراهيم

[illegible] 961

الحمد لله الكريم الجبار والصلوة على النبي المختار وعلى آله واصحابه الاخيار
قال **يقول العبد في بدء الامالي لتوحيد بنظم كاللآلي** المراد
بالعبد نفسه البدء الابتداء والامالي جمع الاملاء وهو الكتب عن ظهر القلب من
غير استعانة بكتاب المراد بالتوحيد توحيد الله تعالى وهو الاقرار باللسان و
التصديق بالجنان انه احد في ذاته واحد في صفاته النظم الجمع يقال نظمت اللؤلؤ
اي جمعته واللآلي جمع لؤلؤ وهو المعروف قوله لتوحيد متعلق بالقول اي يقول
للتوحيد اي لكونه معتقدا بالتوحيد يصفه بالقدم وصفات الكمال ولا يجوز
ان يتعلق بالبدء كما زعم البعض بتعلق بالبدء ويجوز ان يتعلق بالقول والاول
اولى لقربه كاللآلي صفة النظم اي مثل نظم اللآلي او كائن كنظم اللآلي في الحسن
والبهاء وفي هذا البيت اشارة الى ان الواجب على العبد العاقل اولا الاعتقاد
بالتوحيد والتبري عن التنظير والتشريك ومعرفة الله تعالى بالنظر والفكر
ثم وصفه بما يليق به قال **اله الخلق مولانا قديم وموصوف باوصاف
الكمال** المراد بالاله المعبود وبالخلق المخلوق وهو ما سوى الله تعالى المولى اسم
مشترك بين الاعلى والاسفل والمراد هنا الاول بقرينة اضافته الى الخلق
وهو اعني قوله مولانا صفة للاله قديم خبره والمراد بصفات الكمال الصفات الثبوتية
وهي ما يلزم من نفيه نقيضه كالقدرة والعلم والحيوة والارادة وغير ذلك وفي
هذا البيت مقامان احدهما ان معبود الخلق قديم والثاني انه موصوف باوصاف
الكمال اما المقام الاول فلانه لو لم يكن قديما لكان حادثا اذ لا واسطة بينهما لان
القديم ما لا ابتداء لوجوده والحادث ما لوجوده ابتداء ولا واسطة بين النفي
والاثبات لكن الثاني اعني كونه حادثا باطل لانه على تقدير حدوثه يحتاج الى
محدث لان الحادث هو ما كان الوجود والعدم بالنسبة اليه سواء فتخصص
بالوجود دون العدم بلا مخصص ممتنع فلا بد له من محدث وينقل الكلام الى ذلك
المحدث فاما ان يتسلسل وهو باطل لما ذكر في المطولات او ينتهي الى من هو قديم

وهو المطلوب واما المقام الثاني وهو انه متصف بصفات الكمال فلانه لو لم يتصف
بها لاتصف باضدادها كالجهل والعجز والموت وغير ذلك وهي نقايص لكن التالي
ظاهر الاستحالة لانها من امارات الحدوث فلا يتصف بها على ان الله تعالى
نص في كلامه القديم على ذلك حيث قال ولا يحيطون بشيء من علمه انه بكل
انه سميع بصير ذو القوة المتين الى غير ذلك من الايات وفي اتصافه اختلافات
بهذا المقام ذكرها قال **هو الحي المدبر كل امر هو الحق المقدر ذو الجلال**
الحي صفة من صفات الكمال فلا وجه لذكره وقد ذكرنا معنى الحيوة في شرح العمدة
المدبر هو المتعين في ايجاده مع علمه بعواقب الامور ومفعول المقدر محذوف
اي كل امر بقرينة ما تقدم اي يقدر كل شيء في الازل على ما هو عليه من خير او شر
من حسن او قبيح فعلى هذا يكون كل شيء بقدره وقضائه والجلال هو الصفات
لكونه ليس بجسم ولا مركب وغير ذلك فالحاصل ان هذا البيت يشتمل على ثلث
دعاوي احديها انه خالق كل شيء من الجواهر والاعراض وقدرته شاملة لجميع
الموجودات فيدخل فيه افعال العباد والى هذا اشار بقوله المدبر كل امر لان
كل للاحاطة خلافا للمعتزلة فان العبد عندهم موجد لافعاله على سبيل الايجاب
بل على صفة الاختيار لنا ان العبد لو كان موجدا لافعال نفسه لكان عالما
بتفاصيلها اذ لا يجوز الايجاد من غير علم لبطل دليل اثبات عالمية الله تعالى لجواز
ان يصدر عنه العالم مع عدم علمه بشيء منه ولكن العبد غير عالم بتفاصيلها
اما اولا ففي حق النائم واما ثانيا فلان الفاعل للحركة البطيئة قد فعل السكون
في بعض الاحيان والحركة في بعضها مع انه لا شعور له بالسكون احتج الخصم بان فعل
العبد لو كان بخلق الله تعالى وايجاده لما كان العبد متمكنا بالفعل البتة لانه
ان لم يخلقه الله فيه كان ممتنع الحصول وان خلقه الله تعالى فيه واجب الحصول ولو
لم يكن العبد متمكنا من الفعل والترك لكانت الافعال جارية مجرى حركات الجمادات
فكما ان البديهة جازمة بانه لا يجوز امر الجمادات ونهيها ومدحها وذمها وجب ان
يكون الامر كذلك في افعال العباد فلما كان ذلك باطلا علمنا ان العبد موجد والجواب
عنها انها بخلق الله تعالى لكن عنه بمباشرته اياها فالامر والمدح والذم للمباشرة
والكسب لا للايجاد ثم ان الله تعالى اجرى العادة بان العبد اذا صمم على الطاعة
فانه يخلقها ومتى صمم على المعصية فانه يخلقها وفيه بحث لان العبد اما ان يكون

مستبدا بادخال شيء في الوجود او لا يكون فهذا دائر بين النفي والاثبات ولا
واسطة بينهما فان كان الاول فقد سلمتم قول المعتزلة وان كان الثاني كان
العبد مضطرا لان الله تعالى اذا خلقه في العبد حصل لا محالة واذا لم يخلقه
استحال حصوله فيه فكان العبد مضطرا ويعود الاشكال فظهر ان الكسب
اسم بلا مسمى لان تصميم العبد ايضا فعل فيكون واقعا بقدرة الله تعالى ولصعوبة
هذا المقام انكر السلف على المناظرين فيه وقد تكلمنا في هذا المقام في شرح
العمدة ومن اراد زيادة الاطلاع فليطالعه وثانيهما ان كل شيء بقدرة الله
والدليل عليه قوله تعالى انا كل شيء خلقناه بقدر فانه في افادة العموم
صريح وهو عبارة عن العلم بجميع الموجودات في الازل على سبيل الابداع
والقضاء هو وجودها في موادها الخارجية مفصلة واحدا بعد واحد
على ما سبق به العلم الازلي ويروى على العكس والبحث عن ثالثها سيجيء
ان شاء الله تعالى قال رحمه الله تعالى **مريد الخير والشر القبيح ولكن ليس**
يرضى بالمحال قال صاحب الصحايف معنى الارادة واضح عند العقل
اذ كل احد منا يعلم انه قبل ان يصدر عنه فعل او ترك تظهر في نفسه حالة
ميلانية يقتضي ترجيح احدهما على الاخر والاختيار قريب منها وكانه مع
اعتبار ملاحظة الطرف الاخر وفي معنى ارادة الله تعالى اختلاف فقال
بعضهم انها عين العلم وبعضهم انها صفة زائدة غير العلم وهو قول المحققين
من الاشاعرة والمعتزلة وبعضهم انها علمه تعالى بما في الفعل من المصلحة الداعية
للايجاد وهو قول ابي الحسن البصري وبعضهم انها في افعاله علمه بها
وفي افعال الغير الامر بها وهو قول الكعبي والرضاء كون الشيء مستحسنا
عنده والمحال ما يمتنع وجوده في الخارج والمراد ههنا ما كان بعيدا عن الصواب
عند اولي النهي كالكفر والمعصية كما قال الشاعر تعصي الاله وانت تظهر حبه
هذا محال في الفعال بديع ، لو كان حبك صادقا لاطعته ، ان المحب لمن
يحب مطيع ، اي هذا بعيد في الفعل وبديع في الفعال اذا تقرر هذا فنقول
مما من انه موجد بجميع الكائنات ثبت انه مريد له لانه موجد على سبيل الاختيار
فهو مريد له يفتح انه مريد له وهو المط لكن ما كان منه قبيحا لا يتعلق به امراد
رضاه ومحبته بل يتعلق بسخطه وكراهته وقالت المعتزلة ما كان منه

معصية فلا يتعلق به ارادته وما كان طاعة وخيرا فهو بارادته قال **صفات الله**
ليست عين ذات ولا غيرا سواه ذا انفصال اختلفوا في ان صفات
الله تعالى هل هي عين الذات او غيرها ذهبت الفلاسفة الى انها عين الذات
ويقرب من قولهم قول المعتزلة ان الله عالم بلا علم بل بالذات لان معناه عالم لا من جهة
قيام العلم به الذي هو الصفة بل من جهة ذاته ومعلوم ان العالم من له العلم فيكون
علم ذاته واحتجوا بانها لو كانت زائدة على الذات فهي لا تخ اما ان لا يكون صفة كمال
اولا فان كان الاول يلزم نفيها عنه وان كان الثاني كان الله تعالى ناقصا بذاته
كاملا بغيره اجيب بان النقصان انما يلزم ان لو كانت صفة الكمال ناشية عن امر
منفصل اما اذا كانت ناشية عن الذات فهو ممنوع وذهب اهل السنة والجماعة الى
ان صفاته ليست عين ذاته كما ان المعاني التي تفهم من هذه الصفات لغة وعقلا
ان لم تكن ثابتة لذات الله تعالى كان نقصا لانها صفات كمال ونقايضها
نقايص وان كانت ثابتة كانت زائدة بالضرورة لان تلك المعاني يمتنع قيامها
بذواتها فثبت انها ليست عين الذات وليست غيرها كما ان الغيرين هما اللذان
يمكن انفكاك احدهما عن الاخر اما بمكان او زمان او وجود وعدم وذاته تعالى
مع صفاته ليست كذلك اذ ذاته بدون صفاته وعلى العكس ممتنع فلا يكون غيره وفي
قوله ذا انفصال اشارة الى هذا التفسير اي ليست غيرا يمكن انفصالها عنه
اما بحسب المفهوم فانها غيره لان ما يفهم من الذات لا يفهم من الصفات فاحدهما
غير الاخر **صفات الذات والافعال طرا قديمات مصونات الزوال**
قوله طرا اي جميعا حال من الضمير المستكن في قديمات مصونات الزوال اي محفوظة
عن الفناء او عن ان ينفك عن الذات قال اصحابنا صفات الله تعالى كلها
ازلية قديمة قائمة بذات الله تعالى سواء كانت تلك الصفات صفات الفعل
او صفات الذات وقال الاشعري صفات الذات قديمة قائمة بذات الله تعالى
وفسروها بانها ما يلزم من نفيه نقيضه كالعلم والقدرة وغير ذلك وصفات
الفعل حادثة غير قائمة بذاته تعالى وفسروها بانها ما لا يلزم بنفيه نقيضه
كالتكوين والتصوير والاحياء والاماتة وغير ذلك لنا انها لو كانت حادثة
لكان التعري عنه ثابتا في الازل ثم اتصف به فتغير عما عليه وهو من امارات
الحدث **نسمي الله شيئا لا كالاشياء وذاتا عن جهات الست خال**

للشيء اسم للموجود الثابت والذات كل ما يمكن ان يتصور بالاستقلال بخلاف
الصفة فانها كل ما لا يمكن تصوره الا تابعا والجهات الست هي الفوق والتحت
واليمين والشمال والخلف والقدام قوله خال خبر مبتدأ محذوف اي هو خال والجملة
صفة لقوله ذاتا ولا يظن ان قوله خال مبتدأ وقوله عن جهات الست خبره لانه يتعلق
بقوله خال ومتعلق الشيء لا يجوز وقوعه خبرا عن ذلك وفي هذا البيت اشارة الى
دعويين احدهما ان اطلاق كل اسم على الله تعالى ليس بجائز بل ينتهي في اطلاق
الاسم الى ما انهاها اليه الشرع فاذا اطلق الاسم المشترك يجب نفي المماثلة
كما نسمي الله تعالى شيئا لا كالاشياء لانا نثبت معنى الشيئية اولا ثم ننفي المماثلة
بينه وبين الاشياء على انه ورد به الشرع لقوله تعالى **قل اي شيء اكبر شهادة قل الله
شهيد** فلا يقال انه جسم لا كالاجسام كما ذهبت اليه الكرامية لانه اذا لم يكن
الشرع واردا بلفظة الجسم وكان معناه الثابت لغة مستحيلا على الله تعالى كان
الاطلاق ممتنعا وكذا الكلام في اطلاق الذات عليه وثانيهما انه منزه عن الجهة
واشار الى هذا بقوله خال عن جهات الست اي نسمي ذاتا هو خال عن الجهات كيف
نسمي ذاتا لا كالذوات لانها لا تخلو عن الجهات بخلاف ذات الله تعالى خلافا للكرامية
لنا انه ليس بمتحيز والا حال في المتحيز وما كان كذلك لم يكن في جهة اصلا وهذا
معلوم بالضرورة واما انه ليس بمتحيز فنذكر في موضعه ان شاء الله تعالى

وليس الاسم غير المسمى لدا اهل البصيرة خير آل البصيرة نور القلب
ندرك به الاشياء كما ان البصر هو نور العين تبصر به الاشياء الال الاهل
والمراد هنا باهل البصيرة اهل السنة والجماعة اعلم ان الاسم المركب من الحروف
ليس عين المسمى بالاجماع والخلاف فيما يفهم من الاسم هل هو عين المسمى اولا ذهب
اهل السنة والجماعة رضي الى انه عينه والعبارات التي نعبر بها عن المسمى سميات
قال صاحب الصحايف الحق ان هذا النزاع لفظي لانهم ان ارادوا بالاسم اللفظ
الدال على شيء مجرد عن احد الازمنة كما هو المشهور فلا شك انه غير المسمى وان
ارادوا به غير ذلك مما يصح ان يكون عين المسمى فلا نزاع فيه ويؤيده ما ذكره
بعض الفضلاء حيث قال قال اصحاب الحديث والمتاخرون من اصحابنا الاسم
والصفة واحد ثم الصفة عندهم تنقسم على ثلثة اقسام صفة عين الموصوف
كصفة الوجود للموجود وصفة لا هو ولا غيره كصفة الله تعالى وصفة غير الذات

كصفاتنا

كصفاتنا وكذلك الاسم ينقسم الى ثلثة اقسام اسم هو المسمى كقولنا موجود واسم
واسم للصفة كالعالم والقادر واسم للتسمية وهي ذكر الاسم ولفظ المسمى وهو
غير المسمى بلا خلاف بين الائمة ثم حد الاسم عند اصحابنا المتقدمين بما يدل
التسمية وعليه الاسم والموجود والشيء والذات كلها واحد واذا تقرر ذلك فنقول
اسم كل شيء اما ان يدل على ماهيته او على جزء ماهيته او على الامر الخارجي غير ماهيته
او على المركب منهما والثاني والرابع لا يجوز في حق الله تعالى واما الاول فقال الامام
فخر الدين الرازي هل يجوز ان يكون لماهية الله تعالى اسم ام لا فان قلنا ماهيته
معلومة للبشر جاز والا لا قال رحمه **وما ان جوهر ربي وجسم ولا كل
وبعض ذو اشتمال** ان في قوله ما ان زائدة فانها اذا زيدت بطل عمل
ما كما في قوله وما ان طبنا جبن ولكن منايانا ودولة آخرينا ربي مبتدأ
خبره وهو جوهر مقدم عليه المراد بالجوهر الجزء الذي لا يتجزى ومتحيز لا ينقسم
لا بالفك والقطع ولا بالوهم والفرض والجسم هو جوهر ذو ابعاد ثلثة طول
وعرض وعمق اذا عرفت هذا فاعلم ان البيت مشتمل على ثلثة دعاوي احديها
انه ليس بجوهر لانه اصل للمركبات والله سبحانه وتعالى منزه عن ان يكون اصلا لها
ولانه متحيز والصانع ليس بمتحيز ينتج انه ليس بصانع وثانيها انه ليس بجسم
لان الجسم مركب وكل مركب مفتقر الى اجزائه والمفتقر الى الغير ممكن والله سبحانه
وتعالى لا يجوم حوله الامكان فلا يكون جسما وثالثها انه ليس بمشتمل للمكان
والزمان لانه يكون محدودا وهو من امارات الحدث قوله ولا كل وبعض
مستدرك لان ذكر الجوهر والجسم يغني عن ذكرهما قال **وفي الاذهان
حق كون جزء بلا وصف التجزي يا ابن خال** اختلفوا في وجود
الجزء الذي لا يتجزى ذهبت الفلاسفة الى امتناعه والمتكلمون الى اثباته
وعبروا عنه بالنقطة وقالوا انها شيء ذو وضع غير منقسم فان كانت مستقلة
بذاتها فهي الجزء والا كان محلها غير منقسم والا لزم انقسام الحال بانقسامه
وهو محل فيلزم الجزء **وما القران مخلوقا تعالى كلام الرب عن جنس
المقال** القران يطلق ويراد به المقروء ويراد به القراءة ويراد به المصحف و
المراد هنا الاول بدليل قوله كلام الرب الخ المقال مصدر ميمي يراد به هنا
القول اي عن جنس ما يقوله الناس وهو الحروف والاصوات اتفق

المسلمون على اطلاق لفظ المتكلم على الله تعالى لكنهم اختلفوا في معناه فزعمت المعتزلة
ان معناه كونه تعالى موجدا الاصوات والة على معان مخصوصة وذهب اهل السنة والجماعة
الى انه متكلم بكلام نفسي واتفقوا على انه ليس متكلما بهذه الحروف والاصوات لنا انه حي
والحي يصح اتصافه بالكلام فلو لم يكن الله تعالى موصوفا به لكان موصوفا بضده
وهو نقص على الله تعالى وذلك مح على ان الله تعالى صرح بكونه متكلما بقوله وكلم الله
موسى تكليما ولا شك ان ايجاد الاصوات غير التكلم فان قيل اسم الكلام موضوع
في اللغة لهذه الالفاظ وانتم لا تقولون بكونه موصوفا بالكلام بهذا المعنى فقد صرفتم
عن ظاهره واذا كان كذلك لم يكن صرفه الى المعنى الذي ذكرتم اولى من صرفه الى معنى
اخر قلنا لا نم ان الكلام في اللغة موضوع بهذه الحروف بدليل قول الشاعر
ان الكلام لفي الفواد وانما جعل اللسان على الفواد دليلا **ورب العرش فوق**
العرش لكن بلا وصف التمكن واتصال كانه جواب عن متمسك المجسمة
تصويره انهم ذهبوا الى ان الله تعالى متمكن فوق العرش وتمسكوا بقوله تعالى
الرحمن على العرش استوى فانه صريح في انه مستقر متمكن على العرش وجوابهم
ما اشار اليه بقوله بلا وصف التمكن واتصال تقريره انه تعالى لا يوصف بكونه
متمكنا فوق العرش ومتصلا به لكان العرش محددا متناهيا متبعضا متجزيا فلو كان تعالى
متمكنا في العرش فلا يخ اما ان يكون مقدارا بمقدار العرش وهو بط ايضا لما مر انفا
وكذا لو كان اصغر منه فلا يوصف بكونه متمكنا وايضا ان العرش ليس بقديم فيكون
الصانع غير متمكن في الازل ولا متصل به فلو تمكن واتصل به بعد خلقه اياه لتغير
عما كان عليه والتغير من امارات الحدث وهي على الله مح واما الجواب عن الاية
فنقول ان الاستواء يذكر ويراد به الاستيلاء والتمام والاستقرار فلا يكون
حجة مع الاحتمال على ان الترجيح للاستيلاء لان المقام مقام المدح فلو حمل على
غيره لا نفى المدح قال **وما التشبيه للرحمن وجها فصن عن ذاك**
اصناف الاهالي الاصناف جمع الصنف وهو بمعنى النوع لغة وفي الاصطلاح
هو النوع المقيد بصفة كالزنجي والرومي والمراد هنا الثاني يعني صفة ذاته تعالى
ليست مشابهة لشيء من العالم فلا وجه للتشبيه صن عن التشبيه صنف اهل السنة
والجماعة بالدلائل العقلية والنقلية اما العقلي فهو انها لو تماثلت غيرها لكان
تميزها عنه بمميز فالموجب لذلك المميز الذي به يمتاز حقيقة عن غيرها ان كان

ذاته

ذاته تعالى لزم الترجيح بلا مرجح لكونه حقيقة مماثلة لسائر الحقايق وايجابها
ما يختص بها دون غيرها وان كان غير ذاته فاما ان يكون امرا لها وقيا لذاته تعالى
لزم الترجيح بلا مرجح وان كان غيره فينتقل الكلام اليه مرة بعد اخرى ولزم التسلسل
وان كان الموجب امرا مباينا عن ذاته كان الموجب محتاجا في هويته وامتيازه
الى سبب منفصل وهو مح واما النقلي فقوله تعالى ليس كمثله شيء فانه تعالى بالغ في نفي
المماثلة حيث اوقع النكرة في سياق النفي وادخل حرف التشبيه على المثل وتكلمنا في شرح
العمدة **ولا يمضي على الديان وقت وازمان واحوال بحال** الديان المجازي
الوقت والزمان مقدار الحركة والحال صفة غير راسخة يعني ان الله تعالى منزه عن الزمان
كما انه منزه عن المكان وكذا منزه عن ورود صفة غير راسخة عليه لاستحالة كونه
موردا للحوادث المتعاقبة ومحاطا بها ولان الزمان والحال ليسا بقديمين فلم يكونا
مقتضيان في الازل فلو كان موردا لهما بعد خلقهما لتغير عما كان عليه وقبول التغيير
من امارات الحدث قوله وقت يغني عن ذكر الازمان وكذا قوله بحال مستدرك بل مفسد
للمعنى اذ لو قلنا انه لا يمضي عليه حال في حال توهم ان له حالا فيثبت الحال في حالة النفي
وهو تناقض اللهم الا ان يقال في حال من احوال الموجودات المخلوقات وفيه ما فيه
يعرف بالتامل قال رحمه **ومستغن الهي عن نساء واولاد اناث او رجال**
قوله اناث مجرور بانه بدل من الاولاد واو في قوله او رجال بمعنى الواو وهذا اشارة
الى تنزيهه عما وصفه المشركون فان بعضهم يقولون ان الملائكة بنات الله تعالى كما قال
الله تعالى ويجعلون لله البنات سبحانه ولهم ما يشتهون قرر قولهم بقوله سبحانه
وكذا قوله وجعلوا الملائكة الذين هم عباد الرحمن اناثا فان قوله الذين هم عباد الرحمن
اشارة الى انهم ستروا وادعوا على الله ما لا يليق به كونه تعالى لم يلد ولم يولد ولم يكن له
كفوا احد ولان الولد يقوم مقام الاب فلو كان له الولد كما زعم اعداء الله تعالى
يلزم التعدد وهو بط بالدلائل التي ذكرت في المطولات وبعضهم يقول عيسى ابن الله
كما اخبر الله بقوله وقالت النصارى المسيح ابن الله وبعضهم يقول عزير ابن الله وبعضهم
مريم زوجة الله تعالى عما يقول الظالمون علوا كبيرا لان الله تعالى غني عن النساء
والولد **كذا عن كل ذي عون ونصر تفرد ذو الجلال وذو المعالي** يقال
تفرد بالامر اذا قام فيه من غير مشارك اي ان الله تعالى كما هو مستغن عن النساء
والاولاد مستغن عن المعين والناصر وليس له شريك بل متفرد بالخلق والابداع

لان قدرته الشاملة فوق كل قدرة وحذف متعلق التفرد يشعر بانه مستغن في
كل امر لانه يعم ح قال **يميت الخلق طرا ثم يحيي فيجزيهم على وفق
الخصال** الجزاء عام لكل مكافات فيستعمل تارة في معنى العاقبة واخرى في
معنى الاثابة الخصال جمع خصلة وهي تستعمل في الافعال العزيزة يقال فلان
خصلة حسنة اذا احسن الخلق وفي هذا البيت بيان وتفصيل ما اجمله هنا
وفيه مقامان احدهما الحشر وثانيهما الجزاء اما الاول فبالعقل والنقل اما العقل
فلان المعاد ممكن في نفسه والصادق اخبر عن وقوعه فوجب القول به وانما قلنا
انه ممكن لان الامكان انما يثبت بالنظر الى القابل والفاعل وهما حاصلان
اما بالنظر الى القابل فلان قبول الجسم الاعراض القائمة به امر ثبت له لذاته وما
بالذات حصل ابدا واما بالنظر الى الفاعل فلانه عالم بالجزئيات فيكون
عالما باجزاء تلك العظام النخرة والجلود الممزقة المتلاشية في اقطار الافاق
وقادر على جميع المقدورات فيكون قادرا على تمييز الاجزاء وجمعها واعادتها
واما النقل فقوله تعالى كما بدانا اول خلق نعيده وقوله ما خلقكم ولا بعثكم
الا كنفس واحدة يعني انشائكم وحشركم بالنسبة الى قدرته الشاملة سواء
ثم القائلون بالمعاد البدني قالوا ان ما يعاد هو حقيقة الانسان وهي
اجزاء اصلية باقية من اول العمر الى منتهاه واما المقام الثاني فبقوله تعالى
فمن يعمل مثقال ذرة خيرا يره ومن يعمل مثقال ذرة شرا يره قال **لاهل الخير
جنات ونعمى وللكفار ادراك النكال** في هذا البيت تفصيل ما اجمله
البيت المتقدم من قولهم فيجزيهم على وفق الخصال الجنات البساتين نعمى مصدر
كالبشرى ادراك بفتح الهمزة جمع درك وهو حفرة من حفر النيران النكال
العقوبة والاضافة بمعنى اللام ويروى بكسر الهمزة فح يكون مصدرا مضافا
الى المفعول يعني اعطاه الله تعالى لاهل الخير عوضا في الاخرة لقوله تعالى
ان الله يدخل الذين امنوا وعملوا الصالحات جنات تجري من تحتها الانهار
يحلون فيها من اساور من ذهب ولؤلؤا ولباسهم فيها حرير وللكفار ايضا
يعطي عوض ما عملوا في الدنيا وهو ظاهر **ولا يفنى الجحيم ولا الجنان
ولا اهلوهما اهل انتقال** الجنان بالكسر جمع الجنة يعني لا فناء لهما ولا
اهليهما خلافا للجهمية فانهم قالوا بفنائهما وفناء اهليهما لنا ان الله تعالى

نص على خلودهما وخلود اهليهما حيث قال ان الذين امنوا وعملوا الصالحات كانت
لهم جنات الفردوس نزلا خالدين فيها لا يبغون عنها حولا وقال الذين كفروا
من اهل الكتاب والمشركين في نار جهنم خالدين فيها وكذا الحديث المشهور من النبي
اذا دخل اهل الجنة الجنة واهل النار النار نادى مناد بين الجنة والنار يا اهل
الجنة خلود لا موت ويا اهل النار خلود لا موت واذا ثبت خلود اهليهما
ثبت خلودهما اذ لا قائل بالفصل قال رحمه **يراه المؤمنون بغير كيف وادراك
وضرب من مثال** ضرب من مثال اي نوع من الصورة يعني يرونه من غير نوع
من الصورة ولا يظن ان معناه من غير ان يضربوا له مثالا عند الروية لان من
مثال صفة للضرب ولا يصح تعلقه به اذ المعنى لا يساعده اعلم ان الله تعالى
يصح ان يكون مرئيا لنا خلافا للفلاسفة والمعتزلة والمشبهة والكرامية
وان جوزوا لكن في المكان والجهة وبتقدير كونه منزها عن الجهة ينكرونها
فالروية المنزهة عن الكيفية مما لا يقول بها احد الا اهل السنة والجماعة رضوان الله
تعالى عليهم اجمعين ودليلهم ان الوجود في الشاهد علة لصحة الروية فيجب ان يكون
في الغائب كذلك وفيه بحث لان وجوده مخالف لوجودنا فلا يلزم من كون وجودنا
علة لصحة الروية كون وجوده كذلك وان سلمنا انه غير مخالف لكن لا نم ان صحة
الروية في الشاهد مفتقرة الى علة وانما تفتقر ان لو كانت ثبوتية اما اذا كانت
عدمية فلا لان العدم لا يعلل وان سلمنا ان صحة رويتنا معللة لكن لا نم ان العلة
هي الوجود والمعتمد في هذا المقام الدليل السمعية احدها ان الله تعالى علق
الروية باستقرار الجبل وهو ممكن والمعلق على الممكن ممكن فالروية ممكنة وفيه
اشكال ذكرناه مع جوابه في شرح العمدة وثانيها قوله تعالى وجوه يومئذ ناضرة
الى ربها ناظرة والنظر اما ان يكون عبارة عن الروية او عن تقلب الحدقة نحو
المرئي التماسا لرويته فان كان الاول صح الغرض وان كان الثاني تعذر
حمله على ظاهره فلا بد من حمله على الروية لان النظر كالسبب للروية والتعبير بالسبب
عن المسبب من اقوى وجوه المجاز فان قيل لم يجوز ان لا يكون الى حرف جر واحد
الالاء فيكون معناه وجوه يومئذ ناضرة نعمة ربها منتظرة اجيب بان
الانتظار سبب الغم والاية مسوقة لبيان النعم وثالثها قوله ع ستروون
ربكم كما ترون القمر ليلة البدر يعني كما انكم لا تشكون في روية القمر ليلة البدر

كذلك لا تشكون في رؤيته عيانا يوم القيمة قوله وادراك اشارة الى الجواب عما
استدل به الخصم وهو قوله تعالى لا تدركه الابصار فانه يدل على نفي الرؤية وتقرير
الجواب ان الاية تدل على نفي الادراك ونحن قائلون به لان الادراك هو الوقوف
على جوانب المرئي وحدوده وما يستحيل عليه الحدود والجهات يستحيل عليه الادراك
فلا يلزم من نفي الادراك نفي الرؤية قوله بغير كيف يغني عن قوله وضرب من مثال
يعلم بادنى تامل قال **فينسون النعيم اذا راوه فيا خسران لاهل الاعتزال**
يعني اذا راى المؤمنون الله تعالى ينسون النعم التي اعطاها الله تعالى اياهم لان
النظر الى وجهه الكريم نعمة فوق كل نعمة قوله فيا خسران المنادي فيه محذوف وخسران
مبتدا ومصحح كونه موصوفا تقديرا او كونه دعاء عليه كقولهم يا بؤس لزيد اي
قوم بؤس لزيد فمعنى الكلام اذا كان رؤية الله تعالى فوق كل نعمة خبط خبط
عشواء من نابذ للحق الابلج وزاغ عن سواء المنهج فيا معتقد الرؤية خسران عظيم
لاهل الاعتزال لانهم حرموا لانفسهم ما انعم الله تعالى بلطفه وكرمه لضلالتهم
بشبههم الواهية عصمنا الله عن قول مدخول وفعل غير مبرور انه ولي المنة
والتوفيق **وما ان فعل اصلح ذو افتراض على الهادي المقدس ذي التعالي**
ان زائدة ومن زعم ان فيه ضمير الشان فليس له حظ من العربية المقدس المنزه عما
لا يليق بذاته وانما جعل الفعل صاحب فرض مجازا اي ليس فعل اصلح للعباد
ذا فرض فقوله اصلح صفة للفعل قال اهل السنة والجماعة ان الفعل
الاصلح في الدنيا لا يجب على الله لان الوجوب مناف للالوهية لانه لو وجب عليه
بحكم حاكم لامتناع ثبوت الحكم اعني الوجوب بدون حاكم يوجبه ضرورة ولا
حاكم عليه تع فلا يجب وقال المعتزلة ما هو الاصلح للعبد يجب على الله تعالى
ان يفعله بالعبد وهو فاسد لما مر **وفرض لازم تصديق رسل . واملاك**
كرام بالتوالي املاك جمع ملك كجمل واجمال كرام جمع كريم التوالي التتابع
فان اهل السنة والجماعة يجب تصديق رسل لكل احد في زمان يجوز ورودهم
فيه بعد اظهار المعجزة اما فيه فلا خلافا للخوارج وطائفة من الباطنية
فانهم قالوا يجب قبول قول المدعي للرسالة بدون اقامة الدليل وهو باطل
انما قلنا ان تصديقهم واجب لان الله تعالى ارسلهم لتبليغ امره ونهيه ووعده
ووعيده ومن كذبهم فقد كذب الله تعالى ومن كذبه فماويه النار قوله لازم

اشارة

اشارة الى انه فرض عين لا فرض كفاية والمراد برسل جميع الرسل من غير التعرض
لعددهم قوله واملاك كرام اي تصديق الملائكة الحفظة واجب لكل احد لقوله تعالى
وان عليكم لحافظين كراما كاتبين يعلمون ما تفعلون قوله بالتوالي اي جاءوا
بالتتابع والتوالي وحفظوا وكتبوا في كل يوم ما عمل العبد ولا يجوز ان يتعلق
الباء بالتصديق اذ هو على التوالي ليس بلازم بل التصديق والايمان بهم مرة
واحدة كاف اللهم الا ان يحمل التصديق على الاعتقاد بصدقهم وهو الاولى
فيجوز **وختم الرسل بالصدر المعلى نبي هاشمي ذي جمال** وختم
مبتدا خبره بالصدر والمراد به محمد بن عبد الله بن عبد المطلب صلى الله عليه وسلم
بقرينة قوله نبي هاشمي نبي بدل من الصدر ولا يجوز ان يكون عطف بيان
لانه ليس اوضح منه وان كان موضحه مع صفته لان الاعتبار في الايضاح
بنفس عطف البيان والدليل على انه خاتم الانبياء عقلي ونقلي اما العقلي
فلان النبوة كملت وتمت به لان ما جاء به من الكتاب والسنن مشتمل على ما يحتاج
اليه من امر الدنيا والاخرة من الحكمة النظرية والعملية على احسن الوجوه ولا
زيادة بعد التمام واما النقلي فقوله تعالى وخاتم النبيين فهذا نص صريح
في ختم النبوة به وصحة قوته بعد ثبوت نبوته **امام الانبياء بلا اختلاف**
وتاج الاصفياء بلا اختلال الاصفياء جمع صفي كالانبياء جمع نبي
والمراد به هنا ما كان مخصوصا بالذات القدسية منزها عن الكدورات النفسانية
كالاولياء اعلم ان نبينا محمدا صلى الله عليه وسلم مقتدى الانبياء وفوق الاصفياء
والدليل عليه العقل والنقل اما العقل فما ذكرته في شرح العمدة لا يليق ذكره
في هذا المختصر فليطلب هنا واما النقل قوله تعالى كنتم خير امة فلما كانت امته
خير الامم كان هو خير الانبياء قال رحمه **وباق شرعه في كل وقت**
الى يوم القيمة وارتحال شرعه مبتدا خبره باق مقدم عليه اي طريقته باقية
الى يوم القيمة اذ لا يقبل النسخ لما بينا انه خاتم الرسل فلا يجيء بعده الرسل
لما ان النبي انما ياتي لضبط احوال الناس واستخراج الاحكام الملائمة
لكل زمان وانه قد بين ضوابط يستخرج منها الاحكام على ان علماء امته
تكفي في بيان شريعته لانهم اعقل وازكى من علماء سائر الامم ولذا قال عم
علماء امتي كانبياء بني اسرائيل قال **وحق امر معراج وصدق**

ففيه نصّ اخبار عوال ام معراج مبتداء وخبر حق مقدم عليه وصدق
اي مطابق للواقع عطف عليه الحق الثابت من حق اذا ثبت ومن ثمه سمي نقيض
الباطل لثبوته وتواه النصّ الصريح يقال نص عليه اي صرح عليه عوال جمع عالية
صفة اخبار الفاء في ففيه علة للثبوت والصدق اي انما ثبت وكان صدق
لانه ثبت باخبار عالية من ان يطعن فيها لانه ثبت بالقران لقوله تعالى
سبحان الذي اسرى بعبده ليلا من المسجد الحرام الى المسجد الاقصى وفيه
ابحاث لا يليق ههنا ذكرها الضمير في فيه عائد الى الامر لا الى الحق لان الاخبار
سبب الحق وعلته فلا يكون ظرفا لها قال افاضل ايدي وان الانبياء لفي امان
عن العصيان عمداً وانعزال اعلم ان الانبياء عليهم السلام هم المعصومون
عن الكفر بعد الوحي وقبله باتفاق المسلمين خلافا للفضلية من الخوارج فانهم
جوزوا عليهم الكفر لانهم جوزوا عليهم المعصية وهي عندهم كفر فيلزم تجويزهم
عليهم الكفر وهو باطل اذ لو جاز لكان الاقتداء به جائزا لقوله تعالى فاتبعوني
وفساد الثاني يدل على فساد الاول ومن الناس من لم يجوز الكفر لكن يجوز
الكبائر عليهم والصحيح ان الكبائر لا يجوز عليهم بعد اذ لو صدرت الكبيرة
عنهم لكانوا اقل درجة من عصاة الامة وهو غير جائز بيان الملازمة ان
درجة الانبياء في غاية الشرف وكل من كان كذلك كان صدور الذنب عنه
افحش الا يري الى قوله تعالى يا نساء النبي من يات منكن بفاحشة مبينة يضاعف
لها العذاب ضعفين والمحصن يرجم وغيره يحد واما انه لا يجوز ان يكون
النبي اقل حالا من الامة فبالاجماع واما ما نقلوا منهم في قصصهم فبعضه
افتراء عليهم وبعضه مأول بتاويل يليق بحالهم واما الصغائر فقد اختلفوا
فيها واتفق الاكثرون على انه لا يجوز منهم الاقدام على المعصية الصغيرة
لكن يجوز صدورها عنهم على احد وجوه ثلثة احدها السهو والنسيان
والثاني ترك الاولي والثالث اشتباه المنهي بالمباح واذا ثبت انهم
معصومون ثبت انهم لا ينعزلون لان موجب الانعزال وهو المعصية
منتف الا يري ان ملكا لو جعل شخصا حاكما في بلد امره بالعدل واجراء
الاحكام الشرع ورعاية الرعايا وعمارة البلد فاذا اتي بما امره لا يستحق
الانعزال فلو عزله ذلك الملك من جرمه يكون مطعنا للناس قال

وماكانت

٦٧

وماكانت نبيا قط انثي ولا عبد وشخص ذو افتعال هذا اشارة
الى شرايط النبوة يعني يجب ان يكون النبي من ذكر لان النبوة يقتضي الاشتهار
بالدعوة واظهار المعجزة والانوثة تنافيها لانها توجب الستر لان النساء
امرن بالقرار في البيوت وان يكون حرا لان العبد لا يقدر على الاشتغال بالدعوة
لان الناس يستنكفوا ان يعتدوا به قوله وشخص ذو افتعال اي فعل قبيح كالاتصاف
بالسحر والكذب والخداع مستدرك لانه يعلم مما تقدم من قوله لفي امان عن العصيان
وذو القرنين لم يعرف نبيا كذا لقمان فاحذر عن جدال قيل اسم ذي
القرنين عبد الله وقيل الاسكندر وانما سمي بذي القرنين لانه سار الى مغرب الشمس
والى مطلعها وقيل لانه راي في النوم كانه امتد من السماء الى الارض فاخذ
بقرني الشمس فقص ذلك على قومه فسمي بذي القرنين وقيل لانه ملك الروم والفارس
وقيل لانه انقرض في زمانه قرنان من الناس وهو حي واختلفوا في نبوته روي
عن عبد الله بن عمر والضحاك بن مزاحم انه كان نبيا وروي عن علي بن ابي طالب
كرم الله وجهه انه كان عبدا صالحا ولم يكن نبيا ولا ملكا وقال وهب انه كان
ملكا ولم يوح اليه واختلفوا في زمانه ايضا قيل انه كان في زمن ثمود وكان عمره
الفا وستمائة سنة وقال وهب هو كان في الفترة بين عيسى ومحمد صلى الله عليه وسلم
واختلفوا ايضا في نبوة لقمان قال سعيد بن المسيب ومجاهد وقتادة
انه كان حكيما وليس بنبي وحملوا الحكمة ولقد اتينا لقمن الحكمة على الفهم والعقل
وقال الشعبي وعكرمة والسدي انه نبي فعندهم المراد من الحكمة فيه النبوة
وقال المفسرون والاصح الاول واختلفوا في صناعته قال سعيد بن المسيب
انه كان خياطا وقال ابن زيد انه كان راعيا وقال خالد الرابعي انه كان نجارا
ولما كان نبوتهما مختلفا فيهما من غير ترجيح توقف وامر بترك المجادلة لان
المجادلة في المشكوك غير مفيدة على انها حرام او لم تكن لاظهار الثواب
وعيسى سوف ياتي ثم يتوي لدجال شقي ذي خبال التوي
الهلاك والاتواء الاهلاك والدجال هو ما اخبر الرسول عليه السلام من خروجه
وافساده كثيرا من الناس والخبال الفساد وقوله لدجال يصلح ان يكون
متعلقا بياتي على معني انه ياتي لاهلاك دجال وبيتوي على تقدير ان يكون
من الاتواء فيكون من باب التنازع كقوله تعالى يستفتونك قل الله يفتيكم

في الحال ولا على تقدير ان يكون من النوى يتعين تعلقه ببيان وضمير نبوي عايد اليه
لانه متقدم عليه رتبة وفيه تعسف لوقوع الاجنبي بين الفعل ومتعلقه فالحاصل ان نزول
عيسى عم من السماء وخروج الدجال حق لان الصادق اعني الرسول عم اخبر عنهما
قال رحمه **كرامات الولي بدار دنيا لها كون فهم اهل النوال** لها كون
اي تحقق وثبوت النوال العطاء الضمير في فهم عايد الى الولي وهو مفرد وانما اجازه
لاعتبار الجنسية في الولي بقرينة اضافة الجمع اليه فعوده اليه باعتبارها جايز كما في
قوله وصاحب الديار شغفن قلبي فان ضمير شغفن للحب مع انه مفرد وقال اهل السنة
والجماعة رضوان الله كرامات الاولياء جائزة الوقوع بل هي متحققة بدليل اشتهار
الاخبار واستفاضة الحكايات عنهم كقصة عمر رض واصف وخالد وغيرهم و
المعتزلة لما لم يروها في انفسهم لضلالتهم وبدعتهم ادعوا انها ليست بجائزة
وهو فاسد قال رحمه **ولم يفضل وليا قط دهرا نبيا او رسولا في انتحال**
المراد من قط ظرف الدهر زمان والفرق بين النبي والرسول ان النبي اعم من الرسول
لان الرسول هو نبي ياتي بشرع ابتداء وينسخ بعض احكام شريعة قبله بخلاف
النبي فانه عبارة عن انسان بعثه الله الى العباد ليبلغ ما اوحي اليه قوله في
انتحال اي في الزمن وايقاع النكرة في سياق النفي لافادة التعميم يعني كل واحد
من الاولياء في زمن من الازمنة ليس باعلى مرتبة من النبي وافضل قدرا من الرسول
لانه تابع للرسول وليس التابع اعلى مرتبة من المتبوع على ان النبي عم قال ما
طلعت شمس ولا غربت على احد بعد النبيين افضل من ابي بكر فانه عم صرح
في ان النبيين افضل من ابي بكر وهو افضل من غيرهم فيكون افضل من الولي
فاذا كان من هو دون النبيين افضل من الولي فالنبيون اولى قال رحمه
وللصديق رجحان جلي على الاصحاب من غير احتمال وانما سمي
ابو بكر الصديق لان النبي عم لما قص قصة الاسراء على ابي جهل لعنه يا معشر
بني كعب بن لؤي اعلم فحدثهم فمن مصفق وواضع يديه على رأسه تعجبا وانكارا
وارتد ناس ممن كان آمن به وسعى رجل الى ابي بكر رض فقال ان كان قال ذلك
لصدق قالوا اتصدقه على ذلك قال اني لاصدقه على ابعد من ذلك فسمي
الصديق قوله جلي اي ظاهر على اصحاب النبي عم من غير احتمال اي من
غير احتمال ان يحتمل رجحان احد منهم عليه والمراد بالرجحان ههنا علو القدر

عند الله قال **وللفاروق رجحان وفضل على عثمان ذي النورين عال**
اسما سمي ولقب عمر بالفاروق لفرقه بين الحق والباطل قوله عال اي عالي القدر
هو بدل من عثمان ولا يجوز ان يكون صفة لانه نكرة والتطابق بين الصفة و
الموصوف شرط فان قيل لا يجوز جعله بدلا ايضا لوجوب تخصصه اذا كان المبدل
نكرة لئلا يختلط المقصود عن غيره اجيب بان تقديره عالي القدر فلا يلزم ما
ذكره قال **وذو النورين حقا كان خيرا من الكرار في صف القتال**
اسما سمي ولقب عثمان بذي النورين لتزوجه بنتي رسول الله عم فالمراد بالنورين
بنتاه والمراد بالكرار علي بن ابي طالب كرم الله وجهه وسمي به لكره ورجعه على
الاعداء في الحرب دون فره وقوله حقا مفعول مطلق ذهب اهل السنة والجماعة
وقدماء المعتزلة الى ان افضل البشر بعد النبي عم ابو بكر الصديق رض لقوله عم
ما طلعت الشمس الخ ولما روي عن ابن عمر رضي الله قال كنا نقول ورسول الله حي
افضل الامة ابو بكر ثم عمر ثم عثمان ثم بعده علي وروي عن محمد بن الحنفية انه قال
قلت لابي اي الناس خير بعد رسول الله قال ابو بكر قلت ثم من قال عمر قال ثم
خشيت ان اقول ثم من فيقول عثمان فقلت ثم انت يا ابت فقال ما ابوك الا
رجل من المسلمين فثبت بهذه الاحاديث ترتيبهم في الفضيلة وفيه اختلاف وكلام
كثير بين الناس لا يليق التكلم به في هذا المقام قال **وللكرار فضل بعد هذا**
على الاغيار طرا لا تبال هذا اشارة الى ذي النورين اي لعلي كرم الله وجهه
فضل بعد عثمان رض على غيره طرا اي كلا لا تبال انت في تفضيله على الاغيار
او لا تبالي احد في تفضيله عليهما لاتفاق اهل السنة والجماعة عليه ولما مر
من الاحاديث فعلى هذا يجوز لا تبالي بالياء والتاء للخطاب والغيبة وعلى
التقدير لا للنهي علامته سقوط الياء قال **وللصديقة الرجحان فاعلم**
على الزهراء في بعض الخلال اي لعائشة الصديقة فضل على فاطمة الزهراء
في بعض الخصال ليس لها فضل بحسب النسب لان فاطمة بنت النبي عم فلا
تكاد تقرب منها بالنسب والحاصل ان عائشة ام المؤمنين وهي بعد خديجة
الكبرى افضل من نساء العالم وهي المخصوصة بالنفس القدسية مطهرة
عن الكدورات النفسية ولا يطعن فيها الا ولد الزنا ومن لم يجتنب عن
الفواحش والزنا ودرجتها في الجنة مع النبي عم والخلال جمع الخلة والمراد

هنا الخصال **ولم يلعن يزيدا بعد موت سوى المكثار في الاغراء غال**
اللعنة البعد والطرد وهي تستعمل على من ابعد من رحمة الله ابدا كالشيطان وتستعمل
على من ابعد من الرحمة والخير ما دام على الفعل القبيح او الكفر فاذا خرج من ذلك العمل وتاب
قرب من رحمة الله وخرج من ان يكون ملعونا واللعنة تختلف باختلاف الاعمال السيئة
فمن كان عمله اقبح كان لعنته اغلظ والفرق بين لعنة الكفار ولعنة المسلمين هنا البعد
من الخير والذي يعمل معصية فهو في ذلك الوقت بعيد من الخير فاذا خرج من المعصية وتاب
الى الطاعة يكون مشغولا بالخير والاولى ان لا تطلق لفظ اللعنة على المسلمين فاذا
تقرر هذا فنقول لا شك ان يزيد يستحق اللعنة عندما امر بقتل قرة عين المؤمنين
الحسين لانه باشر ما هو اقبح الافعال واشنع الفعال ولو كان مستحلا كفر لكن يحتمل
ان يتوب ويرجع عنه ويندم على ما باشر عليه فاذا يرجى غفرانه ودخوله في شفاعة النبي عم
الا يرى ان وحشيا قتل عم النبي عم اعني حمزة رض ثم اسلم بين يدي النبي عم وندم
على ما فعله وبشره الله تعالى بالجنة وكان هو من اصحاب النبي عم فمع الاحتمال لا يلعن
يزيد ولذا قال بعد موت قوله سوى المكثار اي لم يلعن احد يزيد الا قوم هذه
غال اي متجاوز للحد في الاغراء اي التحريض والتحثيث قوله في الاغراء متعلق بغال
وهو خبر المكثار وصرف يزيد للضرورة **وايمان المقلد ذو اعتبار**
بانواع الدلائل كالنصال من اعتقد اركان الدين من التوحيد والنبوة و
الصلوة وغيرها تقليدا وهو قبول قول الغير من غير حجة اختلفوا في صحة
ايمانه قال ابو حنيفة وسفيان الثوري ومالك والشافعي واحمد بن حنبل
رضوان الله تعالى عليهم اجمعين انه صحيح وقال عامة المعتزلة انه ليس بمؤمن ولا كافر
وزعم ابو هاشم انه كافر وعنده انما يحكم بايمانه اذا عرف ما يجب اعتقاده
بالدليل العقلي وقال الاشعري شرط صحة ايمانه ان يعرف كل مسئلة بدلالة
عقلية وليس الشرط ان يعبر عنه بلسانه ويجادل خصمه وهو قول عامة المتكلمين
والقائلون بصحته استدلوا بانواع الدلائل لان ما يدل على صحته العقل
والنقل وفعل الرسول وكل واحد منها نوع اما العقل فهو ان الايمان عبارة
عن التصديق فان من اخبر بخبر فصدقه غيره لم يمتنع احد من ان يقول آمن به
او آمن له فاذا صدق المقلد من اخبره عن الله تعالى وصفاته صار مؤمنا
واما النقل فقول الرسول صلعم حين ساله جبرئيل عم الايمان فقال الايمان

ان تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وتؤمن بالقدر خيره وشره فانما
اجاب الا بالتصديق وهو حاصل في المقلد فيكون مؤمنا واما فعل الرسول فهو انه
بعد من آمن به وصدقه في جميع ما جاء به من عنده مؤمنا ولا يشتغل بتعليم الدلائل
العقلية في المسائل الاعتقادية وكذا الصحابة والتابعون الى يومنا هذا ولما
كانت هذه الدلائل عقلية قطعية غير قابلة للتأويل شبهه بالنصال في النفاذ
وهو اعني النصال جمع النصل وهو حديد السيف قال **وما عذر لذي عقل**
بجهل بخلاق الاسافل والاعالي المراد بالاسافل الارضون وبالاعالي
السموات اتفق الائمة على ان الايمان بالله واجب والكفر به حرام لكن اختلفوا
في ان وجوبه بالعقل او بالسمع ذهب مشايخنا رضوان الله عليهم الى انه وجب بالعقل
قال ابو حنيفة لا عذر لاحد في الجهل بخالقه لما يرى من خلق السموات والارض
وخلق نفسه وسائر خلق ربه واما في احكام الشرع فمعذور حتى تقوم عليه الحجة
وقالت الملاحدة والروافض والمشبهة والخوارج لا يجب بالعقل شيء وثمرة الخلاف
انما تظهر في حق من لم يبلغه الدعوة اصلا ونشأ على شاهق الجبل ولم يؤمن بالله وما
هل يعذر في ذلك ام لا فعند من اوجبه لا يعذر وعند من لا يوجبه يعذر واعلم ان
لذي عقل ولم يتعرض البلوغ لان عند كثير من مشايخنا يجب معرفة الله تعالى بالعقل
على الصبي العاقل لان علة الوجوب العقل فلما كان الصبي عاقلا كان كالبالغ
في وجوب الايمان به كما انه لو اسلم كان اسلامه صحيحا بالاتفاق **وما ايمان**
شخص حال يأس بمقبول لفقد الامتثال اليأس الشدة والمراد
ههنا سكرات الموت يعني من آمن حال الموت لم يقبل ايمانه لما ان كل احد يرى
مكانه عند الموت فلم يؤمن بالغيب فلم يكن ممتثلا لامره ويؤيده قوله وليست
التوبة للذين يعملون السيئات حتى اذا حضر احدهم الموت قال اني تبت
الان قال صاحب الكواشي اي وقع في النزع او يشاهد الملائكة وعن ابن عمر رض
قال قال رسول الله صلعم ان الله يقبل توبة العبد ما لم يغرغر المعنى ما لم يبلغ روحه
حلقومه فيكون بمنزلة الشيء الذي يتغرغر به المريض قال القاضي توبة العبد
مقبولة ما لم يحضر الموت فاذا حضره لم تنفعه وذلك لان من شرط التوبة العزم
على ترك الذنب المتوب عنه وعدم المعاودة عليه وذلك انما يتحقق مع تمكن التائب
عنه قال **وما افعال خير في حساب من الايمان مفروض الوصال**

قوله مفروض الوصال حال من الضمير المستكن في خبرها وهو الظرف المستقر العائد الى
الافعال فيجب ان يقول مفروضة الوصال لكن اعاده باعتبار المذكور واضافة الافعال
الى الخير من قبيل اضافة الموصوف الى الصفة يعني الافعال الحسنة المفروضة هل تعد
من الايمان ام لا فيه خلاف ذهب المحققون من اصحابنا الى انها لا تعد منه لان الايمان
عبارة عن التصديق بالقلب في كل ما جاء به الرسول صلعم والاقرار باللسان شرط
اجراء الاحكام في الدنيا وقال مالك والشافعي واهل الحديث انها تعد منه لان عندهم
الايمان عبارة عن التصديق بالقلب والاقرار باللسان والعمل بالاركان لنا
ان الصحابة رضوان الله عليهم مؤمنون قبل وجوب الزكوة والحج بالاتفاق فلو كان العمل
داخلا في الايمان لم يصح ايمانهم ولان الله تعالى عطف العمل على الايمان حيث قال
ان الذين امنوا وعملوا الصالحات وعطف الشيء على الشيء يقتضي المغايرة قال
ولا يقضي بكفر وارتداد بعهر وبقتل واختزال العهر الزنا والاختزال
الاقتطاع يعني لا يحكم بكفر احد وارتداده بسبب الزنا او بسبب قتل النفس و
القطع ظلما فالحاصل ان مرتكب الكبيرة دون الكفر لا يصير كافرا عند اهل السنة والجماعة
فلو مات من غير توبة فالله تعالى ان شاء عفا عنه بفضله وكرمه وان شاء عذبه بقدر
ذنبه ثم عاقبة امره الجنة وزعمت الخوارج ان كل من عصى صغيرة كانت او كبيرة فهو كافر
وقالت المعتزلة مرتكب الكبيرة ليس بمؤمن ولا كافر بل هو فاسق ولو مات من غير
توبة يخلد في النار لنا ان الله تعالى سمى مرتكب الكبيرة مؤمنا حيث قال يا ايها
الذين امنوا كتب عليكم القصاص في القتلى والقتل الذي يوجب القصاص
من الكبائر فثبت انه مؤمن **ومن ينو ارتدادا بعد دهر يصر عن دين
حقٍّ ذا انسلال** المراد من الدهر هنا المدة والانسلال الخروج من بين
الشيء يعني ومن نوى ان يرتد بعد مدة يخرج من الاسلام في حال النية لان
القصد الى الكفر يزيل التصديق فيصير كافرا قال **ولفظ الكفر من غير
اعتقاد بطوع رد دين باغتفال** لفظ الكفر اي لفظ كلمة الكفر
من غير اعتقاد اي من غير ان يعتقد انها كلمة الكفر بطوع اي لفظ مع اختيار
قوله رد دين خبر لقوله ولفظ الكفر يعني من اجرى على لسانه كلمة ولم يدر انها
كلمة الكفر وفي الفتاوى المسمى بقاضيخان الجاهل اذا تكلم بكفر ولم يدر انه
كفر اختلفوا فيه قال بعضهم لا يكون كافرا ويعذر بالجهل وقال بعضهم يصير كافرا

ولا يعذر بالجهل قوله من غير اعتقاد احتراز من ان يعتقد فانه كفر بالاتفاق
او لم يعتقد بل جرى على لسانه كلمة الكفر خطأ لم يصر كافرا بالاتفاق قوله بطوع
احتراز من ان يكون مكرها فان فيه تفصيلا قال في قاضيخان المكره اذا اكره بقيد
او حبس فكفر يكون كافرا وان اكره بقتل او باتلاف عضو او بضرب مولم وقلبه
مطمئن بالايمان لا يكون كافرا استحسانا قال **ولا يحكم بكفر حال سكر
بما يهذي ويلغو بارتجال** لا يحكم نهي غيبة او خطاب ما في بما يهذي
مصدرية اللغو من القول ما لا عبرة له والارتجال هو القول من غير روية وفكر
والجار والمجرور اعني قوله بارتجال متعلق بقوله لا يحكم ويجوز ان يتعلق
بقوله يهذي او بقوله يلغو وهو ظ لا سترة عليه اي لا يحكم بكفر احد حال كونه
سكران بسبب اجراء كلمة الكفر على لسانه بغير فكر وتامل فان فيه تفصيلا قال في
قاضيخان واما كفر السكران ان كان يعرف الخير من الشر والارض من السماء
فكفره يكون كفرا في الاحكام وان كان لا يعرف الارض من السماء والخير من الشر
لا يكون كفرا في الاحكام عند علمائنا رحمهم الله **وما المعدوم مرئيا وشيئا
لفقد لاح في يم الهلال** المعدوم على ضربين ممتنع وممكن الممتنع هو ما يكون
عدمه واجبا كشريك الباري واجتماع النقيضين والممكن هو ما يكون نسبة
الوجود والعدم اليه سواء والرؤية لا تتعلق بالقسم الاول بالاتفاق ولا يطلق
عليه شيء ايضا بالاتفاق واختلفوا في القسم الثاني ذهب المعتزلة الى جواز
تعلقها به قبل وجوده وقال اهل السنة والجماعة رض لا يتعلق الرؤية قبل وجوده
لان علة الرؤية الوجود وهو منتف فلا يكون مرئيا وكذا لا يطلق الشيء عليه قبل وجوده
خلافا للمعتزلة والكلام المشبع ذكرته في شرح العمدة فليطالعه ثم قوله لفقد
اي لو توقف على دليل كونه ليس بمرئي ولا شيء ظهر لي في يم الهلال كذا قيل
وهو ليس بصواب اذ لو كان كما ذكر القائل لوجب عليه ان يبين ويذكر
ما لاح له لان هذا النوع من الكلام غير مرضي عند العلماء بل ربما ينسبونه
الى شيء اخر والصواب ان يقال لعلم لاح في الهلال اذ لو كان المعدوم مرئيا
لرؤي ما زاد عليه من النور يوما فيوما فلما لم ير مع ان النور اوضح المبصرات علم
ان عدم رؤيته لعدم علته وهي الوجود فلما كان هو علة في الشاهد يكون علة
ايضا في الغائب لان العلل لا تتبدل بالشاهد والغائب اعلم ان الهلال هو

هو الطالع اولي الشهر ويسمي هلالا الي ثلث ليال وبعد ذلك يسمي قمرا الي اخر الشهر
واضافة البر الي الهلال من قبيل اضافة الصفة الي موصوفها **ودنياها حديث**
والهيولي عديم الكون فاسمع باحتزال حديث فعيل بمعنى فاعل والعديم
بمعنى المعدوم الاحتزال الفرح يعني ما سوي الله تعالي حادث باحد اشائع
وذهب بعض الفلاسفة الي ان هيولي العناصر قديمة وهو فاسد وفيه مقالات
لا يليق ذكرها في هذا المختصر **وللدعوات تأثير بليغ وقد ينفيه اصحاب**
الضلال قال اهل السنة والجماعة رضوان الله تعالي دعاء الاحياء وصدقاتهم
للاموات نافع ومؤثر في رفع العذاب عنهم لقوله تعالي ادعوني استجب لكم
ولقوله عم اهدوا اموتكم فقالوا وما الهدية قال الدعاء والصدقة ولان من مات
وعليه حجة وصلوات فائتة واوصي لها يؤمر بانفاذها ولم يكن نافعا لما انفذ
وصيته وقد ينفي تأثيره في دفع العذاب اصحاب الضلال يعني المعتزلة فان
عندهم ليس له منفعة وهو فاسد لما مر **وفي الاجداث عن توحيد ذي**
سيبلي كل شخص بالسؤال الاجداث جمع جدث وهو القبر سيبلي اي
سيمتحن عن توحيد ذي متعلق به اي في القبور سيمتحن كل شخص بالسؤال عن
توحيد الله يعني في القبور سؤال منكر ونكير حق لكل من مات صغيرا او كبيرا او غاب
عن الادميين او اكله السبع وقوله كل شخص ليس على العموم لان الانبياء عم
لا يسألون على الاصح **وللكفار والفساق بعضا عذاب القبر**
من سوء الفعال عذاب القبر مبتدا خبره للكفار مقدم عليه بعضا تمييز
وهو اعني البغض من الله تعالي ارادة الاهانة والطرد والتعذيب الفعال
بالكسر يستعمل في الشر وبالفتح في الخير ومن بمعنى لاجل كقوله تعالي نفيض من
الدمع مما عرفوا اي لاجل ما عرفوا يعني عذاب القبر لاجل الاعمال السيئة
كائن وثابت للكفار بغضا من الله تعالي عليهم اعاذنا الله منه والانعام لاهل
الطاعة في القبر ثابت رزقنا الله تعالي اياه خلافا للمعتزلة لنا ان لا يأباه
العقل واخبر الصادق عنه يجب ان نعتقده وما نحن بصدده من هذا القبيل
وانما قلنا ان الصادق اخبر عنه لان الاستعاذة من عذاب القبر تواترت من
لدن رسول الله عم الي يومنا هذا وايضا فيه اخبار كثيرة يطول الكتاب
بذكرها قال **حساب الناس بعد البعث حق فكونوا بالتحرز**

عن وبال الوبال الاسم الذي كان من قبل العبد كالقتل والظلم وغيرهما حساب
جميع الناس بعد الحشر حق ثابت لا ينكره الا الكافر المعاند والخلاف في حشر
الاجساد او الارواح ولا يليق ذكره في هذا المقام قوله فكونوا بالتحرز عن وبال
يعني اذا كان الحساب حقا ثابتا يجب ان يحترز احترازا شديدا عن الاثم الذي
بينه وبين العبد لان ما كان بينه وبين الله تعالي يرجى العفو اما ما بينه وبين
العبد فلا قال **ويعطى الكتب بعضا نحو يمنى وبعضا نحو ظهر والشمال**
اي من الناس يعني قراءة الكتب التي كتبها الحفظة في الدنيا يوم القيمة حق
لقوله تعالي ونخرج له يوم القيمة كتابا يلقاه منشورا اقرأ كتابك ثم يعطى
كتاب المؤمنين بايمانهم وكتاب الكافرين بشمائلهم او من وراء ظهرهم لقوله تعالي
فاما من اوتي كتابه بيمينه فيقول هاؤم اقرؤا كتابيه الاية واما من اوتي كتابه بشماله
فيقول يا ليتني لم اوت كتابيه الاية واما من اوتي كتابه وراء ظهره الاية **وحق وزن**
اعمال وجري على متن الصراط بلا اهتبال قوله بلا اهتبال اي بلا اهتبال
متعلق بقوله حق اي وزن الاعمال حق لقوله تعالي والوزن يومئذ الحق فمن
ثقلت موازينه فاولئك هم المفلحون ومن خفت موازينه فاولئك هم المفلحون
والمراد بالوزن ما يعرف به مقادير الاعمال لان الاعمال اعراض يستحيل بقاؤها
فلا توصف بالخفة والثقل لكن بما ورد الدليل على ثبوته يجب ان نعتقده
ونكل علم ذلك على الله تعالي ولا نشتغل بكيفيته بل نقول ان الله قادر على ان يعرف
عباده مقادير اعمالهم يوم القيمة باي طريق شاء ويكون ذلك ميزانا لاعمال
العباد قوله جري اي المرور على الصراط حق على قدر تفاوت درجاتهم و
اعمالهم في الدنيا فمن كان اعلى درجة واصلح عملا كان مروره عليه اسرع قال
جعله الله تعالي في شفاعة محمد صلعم **ومرجو شفاعة اهل خير لاهل**
الكبائر كالجبال يرجى شفاعة اهل الخير من الانبياء والرسل والاخيار
لمن ارتكب كبيرة خلافا للمعتزلة ومنشاء الخلاف جواز العفو فمن جوز العفو
من الله تعالي بفضله وكرمه بلا واسطة اجازه بشفاعة بعض الاخيار و
من لم يجوزه بلا واسطة فلا يجوزه بواسطة لنا قوله صلعم شفاعتي لاهل الكبائر
من امتي وهذا حديث مشهور قال انار الله **وذو الايمان لا يبقى مقيما**
بشؤم الذنب في دار اشتعال من خرج من الدنيا بالايمان من غير توبة

لا يخلد في النار بشوم ذنبه وان كان من الكبائر عند اهل السنة والجماعة بل عاقبة
امره الجنة لقوله تعالى فمن يعمل مثقال ذرة خيرا يره ومن يعمل مثقال ذرة شرا يره
والمؤمن العاصي قد عمل مثقال ذرة خيرا واقله الايمان بالله تعالى ورسوله ولم فيجب
ان يرى ثوابه بمقتضى الاية ورؤية الثواب انما يكون بعد الخلاص من العذاب
اذ الثواب قبل العقاب منتف اجماعا فثبت انه لا يخلد في النار وذهب المعتزلة
الى انه يخلد في النار بناء على اصلهم الفاسد وهو ان مرتكب الكبيرة يخرج من
الايمان وقد بينا فساده **لقد البست للتوحيد وشيا بديع الشكل**
كالسحر الحلال اي المنظوم الذي يقال للتوحيد الوشي الثوب الذي
يكون فيه انواع الالوان من السواد والبياض والحمرة وغيرها وبديع الشكل
صفة وشي ولم يتعرف بالاضافة لان اضافته لفظية والشكل هي هيئة تعرض
للشيء بواسطة احاطة حد قوله كالسحر هو المشبه به للسحر او للوشي او تشبيه
النكرة بالمعرفة غير مرضي السحر من سحر يسحر سحرا اذا خدع احدا وجعله مدهوشا
متحيرا وهذا انما يكون بان يفعل الساحر شيئا يعجز عن فعله وادراكه المسحور عليه
وسحر الشكل كونه بحيث لا يوجد مثله ولا يدرك كنهه وانما وصف السحر بالحلال
اذ لو شبه بالسحر مطلقا لبادرت الاوهام الى ان السحر حرام والمشابه بالحرام
حرام او قريب منه فيكون موجبا لتنفير الطبائع عن نظمه لا ترغيبا فيه فوصفه
بالحلال ليعلم ان مراده بالسحر الشيء يعجز غيره عن اتيان مثله واعلم انه شبه المنظوم
بانسان بديع الجمال وصنعته فيما يتزين به من اللباس فيكون وشيا استعارة
تخييلية لا ترشيحا لها لان المذكور هو المشبه قال **يسلي القلب كالبشرى**
بروح ويحيي الروح كالماء الزلال التسلية التفريح البشرى البشارة
الروح الراحة المراد باحياء الروح تخليصه عن الشدة الماء الزلال هو الماء العذب
الصافي يعني نظمي هذا يفرح قلب المؤمن بالروح والراحة كتفريح البشارة
اياه باتيان محبوب او بخبر ويخلص الروح عن الشبهات الظلمانية كالماء العذب
يقويه ويخلصه عن الشدة قال **تخوضوا فيه حفظا واعتقادا تنالوا**
جنس اصناف المنال المراد بالخوض هنا الشروع المنال العطاء الامر
هنا للالتماس اي اشرعوا فيه حفظا اي من جهة انكم تحفظونه وتعتقدونه
لا من جهة الرد والاعتراض فانكم ان تخوضوا فيه من هذه الجهة تبلغون العطا

مزالله

من الله تعالى واما من جهة الرد والاعتراض فلا لانه حرام ولا حظ من العطاء
لمباشرة الحرام فقوله حفظا واعتقادا تمييز قوله تنالوا مجزوم بانه جواب الامر
والجنس هنا زائد لا طائل تحته واضافة الاصناف من قبيل خاتم فضة قال
وكن لا تعدون هذا العبد دهرا بذكر الخير في حال ابتهال
لعل الله يعفوه بفضل ويعطيه السعادة في المآل العون مصدر
بمعنى الفاعل اراد بهذا العبد بذكر الخير في حال تضرعكم الى الله تعالى و
استغفاركم منه لعل الله يتجاوز عن سيئاته بفضله وكرمه وببركة دعائكم
ويجعل عاقبته امره خيرا جزاه الله تعالى من ذلك خيرا حسنا ويعفو عنه
لطفا وكرما وادعو له تعالى بالرضوان والرحمة
والغفران انه ولي الاجابة والتوفيق
وصلى الله على سيدنا محمد واله
اجمعين

تم

گلشن نیاز

ابتدي باسم ربنا الرحمن / صدر پيراي علم القرآن
ايتدي اول خاكر ز انسانه / مستعد قلدي نقش عرفانه
مكتب صنعه كلدي جون آدم / خط تعليمه دست اوردي قلم
جونه اويوزدن ويرلدي اكه هيچ / پس قلم اولدي مقسّم بر حق
دوده لوزدينه اولسه مداد / يار شور وار اوده كلو استعداد
مظهر فيضه رجوذاتي آنك / نون قراندر دواتي آنك
بارك الله زهي علو مكان / لوحش الله خوشا تعين شان
امرء القيس ره زكار اودر / ملك دانشده تاجدار اودر
اكه عايد بلوغت حسان / اكه راجع فصاحت سحبان
فضل كامل نصابنه فائز / قصب السبق دانشه حائز
اوقور ازبر كتاب سطوري / المش حفظ رق منشوري
رمز ما يسطرونه عارفدر / رازهاي درونه واقفدر
راستكوده رست اولور خبري / لوح محفوظه در مكر نظري
اعجيدر ولي لساني فصيح / سندي يوق بنه حديثي صحيح
سوزلري سربسر فصوص حكم / وار صريرنده اوزكه حالت ودم
نور والطوردن جراغ ايتمش / پرتو مهردن فراغ ايتمش
كيمش اكننه خرقهٔ تجريد / كنج وحدتده كاريدر توحيد
شيخ مرتاضدر دوتوب ناله / حركت ايلسه ايدر ناله
بونده اتاكه عقل اولور حيران / بنه ايلر هميشه طي مكان
كاريدر بر وبحرده سير وسفر / خضردر وار يسه يا اسكندر
منبعي اولدر آب حيوانك / ظلمات ابجده در يري آنك
نبض بخش لسان ناطقه در / محرم راز ايلسك ثقه در
خوب سويلر زبان بريده ايكي / سري آجمز دهان دريده ايكي

٦٤

بونه صنع خدا اولور يارب / بونه حسن ادا اولور يارب
وارمي عالمده بويله دانشور / ايدر آفاقه فيض فضل وهنر
نامزد اكه رتبهٔ ارشاد / اوده راستاد اهل استعداد
صاحب الدست مجلس تحرير / كعب الاخبار محفل تقرير
اوده بستانهٔ خواجكان زمان / اولديلر جانشين ابجدخوان
طبعي پك مستقيم قدّي كبي / برجيادر دروني خدّي كبي
واسطي در نژادي صورتده / بولدي نشو ونماي جنتده
شجر موسويدر اصلي مكر / فرع طوبا دكلسه اول خود اكر
طي تزال اوذره آني شاه وكدا / ذاتيدر مظهر جمال خدا
پيشوا سيكن اهل عرفانك / قولي قرباني بنه يارانك
هرنه امر ايتسلر ايدر خدمت / حاجت اتمامي جاننه منت
كسّلر كر كتابته فرضا / الكا ايتمز مخالفت قطعا
يار دركه رب يسّردن / همبقدر ولد نعسردن
ايليوب اتحاد مشربده / قان ياالشدق اكله مكتبده
كرچه همصحبتي الف بادن / دكمه در بو محبت آبادن

امدي اي خامهٔ رقم پرداز
دل نالونه اول مدد دمساز

نظر ايت بن غريب ومسكينه / مرحمت قل سرشك خونينه
وارد ردره نمده بنجه داغ الم / دست الطفيله اوراكا مرهم
نيجه كز بار زحمتم چكدك / دل مجروحمه نمك الكرك
بنه طوت بن فقيره شمدي قولاغ / سويليم ديكله ايشدنده ايراغ
سركذشتم حكايت ايليم ه / دردمي يانه يانه سويليم
آل خبر آتش نهانمدن / ترجمان اول بنم زبانمدن
بكا بر عرض حال تحرير ايت / دردمي آنده جمله تقرير ايت
يازابي بو سواد ديدم ايله / زرفشان ايت رشاشهٔ غميله
اوليجق اول نيازنامه تمام / ايله كلشن نياز اكه نام
اوره عون حق ايدوب ياري / اوله معروض دركه باري

کیم اودر قبله‌گاه اهل رجا کیم اودر بوسه‌جای شاه وگدا
شاهلر تخت وتاجی آنده بولور درد مندان علاجی آنده بولور
اوقپوده دائما کشاده و باز چکیلور آکا هب متاع نیاز
اوقپوده رواجی وار آنک سود اولور آنده جمله خسرانک
دللو ارتیاح ایدر آنده اهل درد فلاح ایدر آنده
آنده حق الطریق دربان یوق اجرت خان وباج سلطان یوق
بوعالمک که رهبری اوله آه اکه منزل اولور هم اولدرگاه
مطلع الشمس فضل واحساندر منبع الماء عفو وغفراندر
قریش اولدن یوز اکا سیاه اولمز داغ جرمیله تباه اولمز
دوکسه دیش آنده اشک ندم باغ آمالی سبز اولور اولدم
فتح اولور آنده قفل باب امید آنده درج فتح نیازه رسیده
اولمز اولدرده انعکاس امل آنده موجود نقد وقت عمل
یوقدر آنده تملا دربان کیمکه طوغرلسه اذن اولور اولان
یک طوتان حلقه‌سینی بست اولمز صرصر قهرایله شکست اولمز
طورمه‌دای خامه فصیح زبان دمیدر اول همان عبیرافشان
ای لبیجه مشک ریزدوی حریر بو عبارتله ای قل تسطیر

حمدنی حد کریم اللهه
شکرنی عد رحیم اللهه

مالک الملک لا شریک له وحده لا اله الا هو
دو جهان جلوه‌گاه وحدتیدر شهد الله گواه وحدتیدر
مبدع خلق ومبدئ ارب صانع عالم شهادت وغیب
لمن الملک ذاتنه مخصوص مدعایه گواه نیجه نصوص
ملکی ایتمز قبول نقص وزوال حکمنی نقض احتمال محال
کیفدن تدرلی بری تدر کیف هو بحثنی ایدن ابتردر
ایدمز کیمسه ذاتنی ادراک جل شانک ولا اله سواک
فکر ایدر جانده مغز اندیشه ذکر ایدر دلده نغز تر بیشه
یوق غباری اودر اولنور بسیط بی کراندر اودر اوبحر محیط

کل فی نعت ذاته الالسن حار فی نور وجهه الاعین
جرعه نوشان بزمگاه الست اولدیلر خود اوباده‌دن سرمست
همه مصنوع بود وکرنابود علمی گنجینه‌سنده در موجود
نظر قدرتنده دریکسان ذره ومهر قطره وعمان
هردم اظهار ایدر نیجه اطوار کمسه بلمز ایشنده حکمت وار
کیمه کیم طوتسه مشعل توفیق اکا ظاهر اولور ره تحقیق
امر ایدرسه گدا اولور بر شاه برکدا ایدر سریر وکلاه
گوشه چشم التفاتی کر ایلسه ذره حقیره نظر
انی خورشید خاوری ایلر رونق چرخ چنبری ایلر
اینسه اما تجلی هیبت کوهه کوستر سه صورت سطوت
آتش قهره دیمیوب بر آن ارض دکا اولور اوکوه همان
انس وجن کاسه لیس نعمتیدر خلق عالم طفیل رحمتیدر
خاصه حضرتینه بذل نوال اولدر اول چونکه منعم ومفضال
غیردن کس امیدی سن ای دل اکا یلوار اودر معز ومذل

اوله حقدن جواهر تسلیم
تحفهٔ مجلس رسول کریم

نخل دلکش خرام گلشن دین جمع فردوس باغ خلد برین
خال مشکیز روی شاهد انس مردم چشم مهوشان قدس
محور چرخ ونقطهٔ پرکار قطب ابرار ومرکز اخیار
قرة العين انبیا ورسل جالس مسند شفاعت کل
بلبل شاخسار باغ بلاغ شاهباز نشیمن ما زاغ
گهر پرضیای معدن جود اختر نیر سپهر وجود
صاحب الوقت لی مع اللهی مسند آرای سر آگاهی
واقف رازهای سبحانی کاشف رمزهای قرآنی
صدر پیرای بزم او ادنی انبیا لفظدر اودر معنی
اصل مقصود خلقت کونین سرخوان رسالت ثقلین
درهٔ پاک لجهٔ لولاک شرف خاک ومفخر افلاک

نور مشكات كعبهٔ لاهوت / شب چراغ مجامع ناسوت
بدر تابان ليلهٔ اسرا / مظهر سر الذي اسرى
كحل ما زاغ زينت بصري / ما طغى نور جوهر نظري
والضحى دن جماليدر اوضح / صدري در مظهر الم نشرح
شرف الشمس حال رحمندر / ليلة القدر شهر دانندر
محرم ستر پردهٔ غيبي / خازن كنج نص لاريبي
قائد الخلق رهنماي هدا / آيت فضل حق حبيب خدا
خوان لطفن اوبر كز بني بشر / عالمه صالدي اوبله پهناور
نقليني نواله كرا ايتدي / اهل كونيني بلكه سير ايتدي
بو كنهكارلر ظهيري اودر / قوة القلبي دستگيري اودر
درده دوشمشلرك دواكاري / ضعفانك معيز و غمخواري
دم آخر اوسيد ابرار / امتي لفظن ايلدي تكرار
اكر اوراق زرنكار سحر / اولسه وصف جميلنه دفتر
اكا كنجايش ايتمز اوصافي / نص تنزيلدر چو وصافي
ايتدي تبليغ نصح و پند رسول / بن عطا قيل الهي سمع قبول
دخي اولسون تحيت و تسليم / آل و اصحابنه على التعميم
خاصه صدر اول اصحاب / چارياي طريق صدق و صواب
هر بري نجم آسمان يقين / هادي شاهراه شرع مبين
ويره خير الجزا خداي انام / ويرديلر قصر شرعه اوزكه نظام

بمدد قلم حجاب ايدرك
كوز ياشين رشحهٔ تراب ايدرك

اي خداوند جرم بخش كريم / آتش آه و آب اشكله رحيم
بو بيابان نورد بي سامان / دشت حيرتده زار و سرگردان
مايهٔ الانتخار هر عاصي / هدف طعن داني و قاصي
مفلس نقد عهد و توبه شكن / نيستان فلاحه آتش زن
ره طاعتده پاشكسته و لنك / مجلس معصيتده شاطر و شنك
مست و اوكار كوي رسوايي / خرقه آلوده بزم شيدايي

عاصي

عاصي حق مطيع نفس و هوا / رهبر سالكان شهر شقا
باد پيماي دشت جرم و كناه / روسيه دلسياه و نامه سياه
بي حيا بدترين خلق جهان / تسليت بخش جان دوزخيان
لفظ جرم و جنايته معني / قوة القلب هر شقي يعني
بو عزيزي خاكسار فقير / پنجهٔ سخت كير غمده اسير
دركه پاكه كر بولور ايسه يول / عرضها في الضمير ايدر شكا اول
ايدر اظهار يعني سر جنان / نغمهٔ اهدنا الصراط زبان
اوزمانكيم ابو البشر آدم / ايتدي صحن وجوده وضع قدم
عرضكاهه قورلدي بزم الست / هر كس اولدي او بزمده سرمست
كيمي جام بلي ايلدي نوش / كيمي در نعيم ايله مدهوش
حمد لله كه ساقي تقدير / قالدي جام بلي نصيب حقير
اوبله سركرم اولمشم اول روز / نشأه دارم اوحالتله هنوز
باغلادم ربقهٔ عبوديت / كردن جانه بو ايدي نيت
مدة العمر ايتميه ايدي حل / رقبه مدن مكر كه دست اجل
كچدي بو عهد اوزره بر نيچه سال / اولدي ثابت كوكلده صدق مقال
صالدي چون آفتاب عمر فروغ / يعني كلدي اوان رشد و بلوغ
كندمي اولدي صانمشم عاقل / اولمشم خود سفيه لا يعقل
عارضي اولسه اختلال مزاج / بعض دارو ايله ايدرلر علاج
ايتمزا تا قبول رشد و سداد / اولسه مجنون اكر كه مادرزاد
بني غافل بولوب عدوي قديم / همزبان اولدي اكه نفس لئيم
حيل و مكر ايله بني آجدي / دام قوردي دانه لر صاچدي
ايليوب نيچه كونه حيله و كيد / اتفاق ايتديلر بني صيد
حيف و افسوس بن بو دل شيدا / دام تسخيره دوشدي مرغ آسا
آلدرنن شكسته بال اولدم / طاقتم كندي بي مجال اولدم
بني پابند غفلته همان / ايتدي دشت هوادهٔ سرگردان
كوه و صحرا ايولن طوتوب كيتدم / بلمزم اني نيلدم نه ايتدم
ايلدم نيجه نيجه ترك ادب / ايدرم شرح ذكري نه يا رب

ایندیکمده حجاب ایلمدم ‎ اونوب انی شمدی سویلمدم
کاش کیم اول زمان اولیدی حجاب ‎ شمدی اولمزدی بیم روز حساب
خاصه رسا که ستر جرم و گناه ‎ بنی رسوای ایتمه یا الله
حظ نفس ایسرنه دوشوب کیدم ‎ سوف شیطانله نلر ایتدم
واری وادی که اوله نادیده ‎ فرد کامل بنم او وادیده
ایلیوب طرح جرم کوناکون ‎ اینمشم انده اختراع فنون
حیل آموز کل ایکن شیطان ‎ اولدی فکر دقیقمه حیران
اولسه شاکردده کر استعداد ‎ اولورو استاددن دخی استاد
خیلیدم مطلق العنان اولدم ‎ کهنه و زعمجه کامران اولدم
سرسری کزدم اولدم آواره ‎ دام عصمت اولدی صد پاره
ایدن و لجه کناهه بن اقدام ‎ ستر ایدردک الهی انی مدام
فرط حلمک بنی ایدوب کستاخ ‎ صالدی هر سوده رخت عصیان شاخ
معصیت وارده غنچه اولدی زیاد ‎ اولمدی دلده میل استرشاد
اوله مست الملق بنی غفلت ‎ سینه یاد ایتمدم بنجه مدت
بو دل استمنده کلدی آه ‎ که اوله خاشعا لذکر الله
کاه یوقلوردی اینوب بنی درد ‎ عمری اولسون دراز بیرخرد
ایتدی ممنون بو دل و جانی ‎ اولمشمدر رهین احسانی
کوستروب کاه یاس کاه امید ‎ ایلردی بیان وعد و وعید
بی نصیحت ایلیوب سرکرم ‎ اولوردم قبولنه دل نرم
هر نه دیمکم اولور ایدم جازم ‎ درکه یا که اولمغه عازم
ینه شیطان ایلیوب تضلیل ‎ نفس ایلردی هم انی تسویل
نوت فرصتله عقل ایدوب تخویف ‎ آنلر ایلرنامتی تسویف
کچوردم بو کونه صبح و مسا ‎ دلده دائم لعل ایله عسی
برسوز اوزره قرار ایلمدم ‎ عهدمی استوار ایلمدم
کیجه کیم ایلرایدم استغفار ‎ محو ایدردی کلامم لیلی نهار
نخل ایفای عقد اولوب ثابت ‎ بردم عهد اوزره اولمدم ثابت
نقض عهد اولدی باکه پیشه ‎ انی ایتدم کلید اندیشه

٦٧

اویمدم قول ناصح هوشه ‎ در بندینی اصمدم کوشه
دیکلسم اول نذیر عریانی ‎ چکیلورمیدی بو پریشانی
صورتا کرچه بر حکابنده ر ‎ عاقل ایسک بوسکا عبرتدر
سوزنی کوش ایله یوق ضرری ‎ قلبه نقش ایله صورت عبری
فیض رشد اولمدی بو مجنونه ‎ راستدر اکه مو رم مرهونه
بویله مست می شقاوت ایکن ‎ سرکران خمار غفلت ایکن
مسند نازده ینه یا رب ‎ برقرار ایدی الده جام طرب
برابری یعنی ساغر امیده ‎ کوکب بخت غیرت خورشید
فیض ابر کرم زیاده ایدی ‎ خاطرم کل کبی کشاده ایدی
فومم ایچره عزیز ایدم هردم ‎ خاطره کلمز ایدی رنجش غم
زهره تابیدی نجم اقبالم ‎ انتظام اوزره ایدی احوالم
کردش چرخ کامم اوزره ایدی ‎ هر خصوصم مرامم اوزره ایدی
حصه یاب ایلیوب معارفدن ‎ ایلدک اشرف طوایفدن
اثر محض فضلدر بی حد ‎ اقتضاء طریقه اب وجد
وبردی حکم قضایه دل چو رضا ‎ اولدی مسلوک شاهراه قضا
انده پس بنجه یابر قطع ایدرک ‎ ایردی سرمنزله اوبول کیدرک
بنی قلدک که اول ایدی مأمول ‎ قاضی پای تخت استنبول
کل آمال اولوب کشاده اودم ‎ روضه خاطر اولدی رشک ارم
نجم بختم اولوب قرین سعود ‎ اولمدم اقرانم ایچره بکن محسود
کرچه اول باکه مطلب ایدی بلی ‎ قلب تصدیق ایتمزیدی ولی
کاه اولوردی عجب که بو دیر ایدم ‎ ینه ماخولیا بی قودیر ایدم
دوکمدی آب روی بر درده ‎ اولمدین عرض حال بی فرده
بویله احسان مظهری اولدم ‎ اولکه مقصود دل ایدی بولدم
افترا ایتمسون بکا حاسد ‎ اولمدی بذل مال حق شاهد
ایتمدی دام و دانه‌یی درکار ‎ مرغ اقبال کلدی اولدی شکار
شاهد وصله اولوب خوش دل ‎ اولمشیکن مراده بن واصل
بلمدم قدر نعمتی یا رب ‎ شکر له ایتمدم زیاده طلب

ايلدم نيجه ناروا حركات بلكه ايندم وسيلهٔ شهوات
ذابمه شرعي ايلدم تابع خشيةٔ اللهيي طوتمبوب مانع
هتكِ ناموس امردي ايندم حدّي تعزيره جانشين ايتدم
صاحب الصدر بزم عزت ايكن جالس مسند شريعت ايكن
بو خدانا سپاسه راه فساد حيف وصد حيف اولدي پيش نهاد
اولمشم عازم طريق ضلال بني شيطان ايليوب اضلال
كسر عرض ايلدم تهوّر ايله تني چوق بي اصل تصوّر ايله
اولمسم بعض قطع دزده سبب اعتقاد اصابت ايله عجب
بني يولدن چيقردي آه غرور دولت اقباله اولوب مغرور
صدق صاندم ستايش ناسي ايليوب كوش قول وسواسي
كوزدردم رضاي خاطر ناس دلده حقدن مكر بو عبدي هراس
بللو در خود نه در او زهده سبب ايتمدم جمع مال اكرچه طلب
مكر شيطان وضعف ايماندر يا ريا در يا خشيت جاندر
نه كوزل صورت اولدي عائده سي بس بو يوزدن كوردي فائده سي
چكمكدر غم پشيماني اولور اولكم يساق مسلماني
طوتمدي بوز صالحه بر ذاتم چونكه غفلتله كچدي اوقاتم
كلشن فيض اولمدي خرّم اسمدي خاطره نسيم ندم
ظاهر اولدي بو وجهله تقدير محض حكمتله ايلدك تدبير
كوي چوكان امتحان ايدوبن كه بني بر زمان مهان ايدوبن
بن كستاخي ايليه تأديب صدمهٔ قهر وسلّه تعذيب
بار غم چكمكيله بن پاره اولمغيله وطندن آواره
اوله شايان نيل فوز وفلاح اولوب نفسم ايله ميل صالح
سكهٔ التفاته اوله محل يوتهٔ غمده يعني اولم حل

قصه پرداز اول اي قلم دمبدن
ايردي نوروز فيض عالمبدن

اولدي كلزار رشك ملك سبا باغي زين ايلدي نسيم صبا
طوتدي آفاقي نالهٔ بلبل جلوهٔ نازه باشلدي يينه كل

سرّ عشق اولدي آشكاره ينه دوشدي بلبل زبان خاره ينه
امدي اي خامهٔ بلاغت فن سنده اول همزبان مرغ چمن
مجلس انسه شاهد ناز اول نغمهٔ ناي بزمه دمساز اول
بر سحركه مظلم ايدي عجب روز روشن ايدي اكا كوره شب
او سحر شام غم دكلسه اكر دم صبح قيامت ايدي مكر
خونچكان ايدي دامن شفقي شعله اقاني ايدي هر ورقي
ابري دود كبود آه درون قطره سي آب ديدهٔ پرخون
رعدي آواز جانكداز انين برقي سوز درون مظلومين
باد صبحي سموم دشت ستم پرتو مهري تاب آتش غم
خلق عالم بو شكل بوالعبري حيرت افزا بو بوالعجب صوري
كوره جك ديديلر بو وقت عجب كيجه مي كوندمي ياخود يارب
فتنه در آفتابي روزابه كر شب ايسه يافتي نجوم سحر
بكن آغلشدي ليلهٔ حبلي طوغه آيا نه لؤلؤي لالا
سركران خمار دهشت ايكن غرق كرداب بحر حيرت ايكن
ناكهان بر كروه بستاني نجلبندان باغ سلطاني
يوزلرينه باقنده قان قالمز سوزلرين ايشدنن جان قالمز
كوره جك آني ديدهٔ بينا بيم جانيله ديدي حوالينا
جان طبيبه چوقدي سرّ عشقله خستهٔ به وارسه كر او صورتله
دم مزن اي عدوي فرصت جو غمزه و افسادي ايتمه كيذبله خو
عام صنمه كادمي اي عامي حمل ايتمه عمومه دشنامي
خاص در اول كروهه كيم ناكاه اولديلر باشمه بلاي سياه
بو خسته آلرده نيجه آدم وار صورت وسيرتنده عالم وار
زخمدار اولدي چون دل نالان چوق دكلدر بو دكلو اتسه فغان
هر بري دستمانه هيئتله تلخ كفتار و ترش صورتله
قبودن عرض ايتديلر ديدار عشراتي تجاوز ايتدي شمار
ديدي پير خرد دل زاده كوزك آچ غافل اولمه بيچاره
جمع قل عقلي باشكه اي دل بو كلشنكي يمان كلشدر بل

ویردیلر چون منع الکرامه سلام   طوردیلر عرض ایدوب قدر وانام
صفدی جانم اوهیئت معکوسی   چوکدی کوی یا که اوستمه کابوس
چشمم اولدی روز روشن شب   دوشدم ایسه بو خبر اوله یارب
صانمغه اول قضاء ناکاهی   اوقودم بیک اعوذ بالله
بلمدم خود قضا مبهم ایمش   متشکل بلای اعظم ایمش
بربیسه صالدی دست جیبه همان   قفس تنده اولدی جان لرزان
چقروب بر خط همایونی   ویردی باکه اودم مکنونی
چونکه اولدی اودلبر زیبا   کلشن دیده ایچره جلوه نما
زیر پا یعنی بوسه جای ایتدم   یوزمی فرش خاکپای ایتدم
ایدیجک اکه چشم آیینه   منعکس اولدی صورت کینه
نظر ایتدم اول نجه سیرتنه   بکزمز کوردم آنی صورتنه
کوستروب بن نفیره روی عتاب   خشم و کین ایله ایتدی باکه خطاب
یعنی ویردی اوتندخو دلبر   شهریار جهاندن اوله خبر
اولدی موروض درکه عالی   امر اسعارده واراهمالی
لازم اولدی که اوله مظهر قهر   قبرسه نفی اولینه قاضی شهر
التفات اومدی کوروب مجنونی   طالعم بو ایله چقدی مضمونی
زخم دلده وزی جانه ایلدی کار   بیش ایمش صانغشم ایکی جدوار
زهرخنده یعنی اکا اودم خنده   بکزر الماس پاره قندده
ایردی چون کوشه بو پیام غریب   دونما اولدی باکه شکل عجیب
چشمه تنک و تار اولوب دنیا   دوندی بو چرخ آسیا آسا
جسمدن مشاعر ایله حواس   قالدیلر نسنه ایتمدن احساس
اولدی جسمم تنور پرتف و تاب   مرغ جان عزیزی ایتدی کباب
قوب سلطاندن آتش سوزان   آتش قهره یاندی بو دل و جان
بنی جام غرور ایدوب قانزل   کید اعدادن اولمشم غافل
نظر التفات سلطانی   ایدی اناج نیجه بهتانی
ذره بی وجود ایدم اما   ذره دن چوق ایمش مکر اعدا
عامد رعد و داد ک اللهم   منتقم در براد ک اللهم

ساکه صالدم کروه اعدایی   آچمزم هیچ دهان شکوایی
سن بیلورسین الهی بیلمم بن   بیلدکک کبی ویر جزاینه سن
غرضم اخذ انتقام دکل   ساکه حالم دیمک حرام دکل
شاهلر چونکه ظل مولادر   قلبی آیینهٔ مجلادر
کوریلوب انده جمله اوزارم   منعکس اولدی وضع واطوارم
بلدیلر مستحق تادیبم   بلکه شایان قهر و تعذیبم
ایلیوب ستر واقع الحالی   ایتدیلر دوکش اکا اهمالی
بنی قورتاردیلر قضا حقدن   خلق عالم ایچنده خجلتدن
یوخسه الله در مسعر بس   اکا ایتمز مداخله هیچ کس
شاهدم حضرت علیم و خبیر   سعی و کوششده اولمدی تقصیر
طبع خام ایله بحمد الله   ایتمدم بر وضع خدای کواه
باش اغردوب انی نه سویلیلم   حکمی یوق طی مبحث ایلیلم
جرمم اما نه در کوزل بیلورم   عذر و تقصیری دیمه قیلورم
باغلادم قوللغینه تحسریمه   طورمشمدر مقام تسلیمه
امر آنک استربه اولدریجی   اغلادوب خواه و خواه کولدریجی
دونمزم مذهب تحملدن   کتمزم منزل توکلدن
باب حقدر درمراد انجق   پیشه اولسون همان توکل حق
انس و جن انده کاسه کردانلر   دیزه چین سماط احساندر
در فرمانی زیب کوش قبول   نه بیورسه اولور قرین حصول
مسند آرای حکم اودر او غیر   غیر الندن نه شر کلور ونه خیر
ایدی غیره روا دکل منت   عاجزانه بیازه یوق حاجت
اعتقادم درست دریارب   جانه کلمز اوده کلو بارتعب
کل دیسک چونکه کمسه دوندرمز   طوره بسک خود کمسه یول ویرمز
چکدم ال دامن توسلدن   چکمزم پا ره توکلدن
کراولورسم دیار غربتده   کوه انزوه ودشت محنتده
کچوب آه وانین ایله ایام   اولمسه شام غصه یه انجام
کمسیه اچمزم نیازه دهان   بث شکوا الهی ساکه عیان

بلکه فریادرس خدادر بس	بیکسم بن اودر کس بی کس
وردم اولدی درونه ویردی صفا	حسبي الله وحده و کفی

گل ای خامهٔ ستوده سیر
رخش چابك خرام دشت هنر

کوستروب عطفهٔ عنان ینه	سمت مقصوده گل همان ینه
اقتضا ایتدی چون بحکم قدر	ترك دار ودیار وعزم سفر
یعنی آرامگاه بر مدت	اوله بیغولهٔ غم و محنت
همدمم اوله چشم خونباشم	محرمم آه وناله یولداشم
ساعت حیرت اوله بالش سر	بسترم بزم کرم خاکستر
دست ودامان اولوب فقیره همان	ویرمدیلر اوفرقه باکه امان
اولمدی چاره کیم ایدم بر دم	با وصیت یا خود وداع حرم
الدیلر کتدیلر سرایه بنی	خاك درگاه پادشاهه بنی
خانمانمی قویدی وا ویلا	اولدی پیوسته آسمانه صدا
بزم لطفینی دهر چوق کوردی	شادمانی بساطنی دوردی
انتظام اموره دکدی نظر	قصر اقبال اولدی زیر وزبر
توسن تندخوی چرخ دنی	سایه آسا زمینه چالدی بنی
وقتی کچدی بوزلدی دیوانم	مجلسمدن طاغلدی یارانم
دوستلر بنده اولدیلر بیزار	کنج غمده براقدیلر بنی زار
یار صادق عجب تماشادر	ثالث کیمیا و عنقادر
جای خوشدر اگرچه باغ جهان	یوق حقیقت گلنده انده نشان
رهگذری حقیقت آب کبی	اسمی وار جسمی یوق سراب کبی
کمسه دن اوممه روی دل ای دل	حق صحبت رعایتی مشکل
عقدهٔ اشتباهی ایلر حل	مثل الشعیر قد یؤکل
بویله در حال دهر نا فرجام	منهل عذب اولور محل زحام
چشمه دن کیم چکلسه قالمسه ما	یاننه کمسه اوغرمز اما
شمع اقباله ایرسه بادکدر	ترك ایدوب آنی سایه سی ده گچر
هر چکان خون نعمت آخر اولور	اهل مجلس اذا طعمتم اوقور

ایسم اول ایسم ای دل ناشاد
حددن آشمق روا دگل فریاد

بوقدر جوره ای وجود شریف	اولمش آزرده خیلی طبع لطیف
ساکه بر لحظه ویردیلر رخصت	تا بکی بو سرسری حرکت
گل او وادیده ایتمه طرح قرار	دشت محنتدر اول صقین زنهار
سویله احوالکی قو شکوایی	آچمه آنی بو یتمه غوغایی
صوچی کندکده بول گناهکی کور	خاك عجز ونیازه یوزلر سور
اوله کیم رحم ایده رحیم الله	جرمکی عفو ایده کریم الله
اقتضا ایتدی چون بحکم قضا	جبل فرمانه ربط قلب رضا
متقاضی اولوب بنی او کروه	اولدیلر دستمایهٔ اندوه
بنی جانمدن ایتدیلر بیزار	ویرمزدر دعالری هر بار
آه غم ناله دمادم ایله	نی لرزان وقامت خم ایله
بی توقف قویوب قادرغایه	صالدیلر بن غریبی دریایه
خط منسوخ کلمدی عمله	ناسخ ایله عمل اولمدی هله
خط منسوخك اصلنی صوره	سینه مده سنده ده بر زخم اوره
ینه تکرار او بابی آچمیه لم	زخم الماس سوده صاچمیه لم
بوقدر رمز خود بتر عارف	اصل معنایه اول همان واقف
بنی اول ورطه دن ایدن انجا	اوزمان صوندی حق ایدی احضا
مظهر نعمت اولمشمدر عجب	نه طریقیله شکر ایدم یارب
دائما معصیت در ایلدیکم	هب خطادر همیشه سویلدوکم
بکا ینه ظهیر اولور سنسین	دوشنجك دستگیر اولور سنسین
سر وجانم ره قضاکه فدا	نقد هستی سنك رضاکه فدا
لنکر آلدق کنار راحتدن	چکلوب ساحل اقامتدن
منهدم اولدی خانهٔ اقبال	قپلادی بن فقیری گرد ملال
بر یکا اضطراب ترك وطن	بر یکا درد هجرت مسکن
بر یکا حرقت غم اولاد	بر یکا فکر مادر ناشاد
بر یکا فرقت احبهٔ خویش	بر یکا بیم جان پر تشویش

بر یکا حیرت خمار عزل / بر یکا خلق عالم ایندیکی هزل
بر یکا قهر هیبت دریا / بر یکا خوف سطوت اعدا
قل عنایت الهی صبر جمیل / اوله تا کیم میسر اجر جزیل
چونکه سندن کلور غم و شادی / فیض شادی یه غم اولوربادی
بادبان توکلی آچدم / کوز یاشی بحر فرقته صاچدم
باد سخت مخالف اولدی وزان / صالدی کی دابری فقیری همان
خوش دیلمش بو نظم معنی دار / حسب حال اولدی یا که ای دلزار
فلک دل چقدی کناره دخی / روزکار آتدی بر دیاره دخی
حول و قوت سنکدر اللهم / عز و رفعت سنکدر اللهم
مالک الملک سین علی الاطلاق / زیر حکمکده در همه آفاق
قدرتک قطره یی ایدر دریا / هیبتک بحر و بری ناپیدا
قوتکدر ایدن حقیری جلیل / سطوتکدر ایدن عزیزی ذلیل

سنده بلمدکی حدکی ای دل
می غفلتله مست او بعقل

نیجه سن خوشمیسن صفاده میسن / یوخسه اننده جفاده میسی
دوشده کورسک بو صورتی بر شب / خیره یورق اولوردی ایدی عجب
نه ایدی سنده کی او عجب و غرور / کنه یکی صاندک آدم ای مغرور
شمدی برکسه دیرمی کوردم / قاچ بو چقدر بلندمی عالم
یاده کلمزمی ایدی ای نادان / اکا خودوار اشارت قرآن
قویه مطمئنه احوالی / هم آنک نیجه نیجه امثالی
ایلمشدر بو نکته یی انبا / ولقد جاءهم من الانبا
اولدی نص ولات حین مناص / خط ابطال سطر استخلاص
حق بیورمش که لا یغیر ما / دیکلمزدک بو سوزلری اما
کرچه هر ایشده حکم تقدیرک / مدخلی اولمز آنک تدبیرک
ویردی چون اختیار جزئی حق / بسط اعذاره چاره یوق مطلق
دولت پنج روزه مستی ایدک / کوی رسوایی یی پرستی ایدک
دائما فکر وصل شاهد جاه / یاده کلمزمی ایدی ذکر الله

نشاه سی کیتدی قالدی درد خمار / منفعل اولدی ندامت آخرکار
اوله معذور کندو نیک و بدک / ایتمه فریاد جمله کسب یدک
بو زمینه ابو البشر آدم / بر خطیئه ایله ایندی وضع قدم
اکیوب آنی شاد و خرم ایدک / یوخسه اننده یی مکرم ایدک
کندوکی مطلق العنان صانمه / ایندیکک بللودر نهان صانمه
دائما معصیت ایدی کارک / کیجه کوندز کناه افکارک
طی نلم کسه بلمش آنی / شامل اما که علم سبحانی
مکر حقدن عجب امین اولدک / داخل جمع غافلین اولدک
یاور اولمزسه کر خدای سکا / بولیمزسین فلاح وای سکا
حق رضاسین عجب اولوب ناسی / کوزدردک مراتب ناسی
ایلیوب اغنیا ایله الفت / فقرادن نه ایدی بو نفرت
ایشدرک دائما ترفع ایدی / جمله کارک سنک تصنع ایدی
هب ریا اوزره ایدی اعمالک / خود فروشانه ایدی افعالک
ایکی رکعت نمازده صد بار / سنی مشغول ایدردی بیک افکار
فکر ایدوی دلبر اولمسه کر / بلکه محرابه الکمزیدک سر
خاطره کلمه نجه قد قامت / ایلمزدک قیامه هیچ نیت
اولکه اعمالی اولمیه لله / اولور البته ضایع و کمراه
بی تردد ویرر ایدک جانی / اینه اولمسه رضای سلطانی
جوعدن ویرمنجه اما جان / ویرمزیدک فقیره بر قوری نان
غیره دن بر دو بار منت ایدک / راست سوز بوکه دوز همت ایدک
خالق و رازقک جو حضرت حق / غیره قوللق روامی ای احمق
جمله سی کور خیال خواب اولدی / آب صاندک آنی سراب اولدی
اولدی حیف اول امیده یأس مآل / قالدی اما که کردنکده وبال
فضل حق اولمزیسه مشکل اولور / سکه دار الجحیم منزل اولور
یوغیدی سنده حرمت سادات / ایلدک نیجه ناروا حرکات
ایلمزدک مشایخه حرمت / کلمز اولمزدی قلبکه شفقت
هر کیمک غیره اولمیه رحمی / بالمکر اول اولورمی هیچ رحمی

سنی گوردکجه برایکی جاآور د / خاطماتکدن ایتدیلر ابعاد
اللرنده عجب که قورتلدک / بعدین برکوتک خالص اولدک
عرض و ناموسک اولدی زیر و زبر / دوکمدیلرسه قورقدغکده بتر
ایشیدیلر دیمشدر اوله محل / اوغر اولسون دیدیلرسه گوزل
حق بودرکیم بو شکل اولور نادر / سوز بو یرده ولو علینا در
چونکه اوصلتمش سنی ابوان / باری تادیب ایلسون ملوان

ای اولدن جرعه نوش بزم ازل
کاسه گردان چارسوی ستم

عقلکی ایله جمع بر پاره / سرنگون اولمه چاه افکاره
ایله مرآت کائناته نگاه / متبدل اولور صور هرگاه
صحن عالم مثال ظل خیال / گوربو نورانه بو العجب اشکال
بویله در بویله اقتضای زمان / بو جهان که بهار و گاه خزان
دائما بسط رزق ایلمه فرض / بو که تلمیح ایدر تغوا فی الارض
قبض و بسط اوزره عالمک حالی / جزر و مددن اولورمی یم خالی
کوندن اولمز همیشه عالمده / دائما خرم اولمز آدم ده
واری دهر ابجره برد رستفراح / چکمه بار احتیاج علاج
هیچ گورلمشمی خارسز بر گل / سوء بلورمی خمارسز بر مل
دم فرخنده در اگرچه بهار / گل و سنبله زین اولور گلزار
بلبل زار انکله خرم اولور / نشأه وصل گلله نی غم ولود
برکون اما که باد سخت اثر / اولور اول بزم عیش زیر و زبر
عندلیبا برایکی کون صبر ایت / دل مجروحه صبرله جبر ایت
اوم ایکم سنی صفاده گوردم / غنچۀ خاطرک گشاده گوردم
چکمه غم سن ده ای دل آگاه / برگون ایلر ظهور روح الله
چونکه لا تقنطو بیوردی خدا / هیچ کسلمک اولورمی حبل رجا
ایر انجامه محنت ایام / قنغی کون گوردک اولمدی اختتام
شاد اول چون وصاله در نظرک / دولت اولسون همان منتظرک
آفتاب انخسافه اغرر گاه / بدر ایکن منخسف اولور که ماه

شرف اننده اولورمی هیچ زائل / بو رخی بدر اولور کامل
کوکب بخته گوسمه ای دل زار / رجنکک چون بر استقامتی وار
شکم دردی و برزو برر درمان / اغلادندر هم ایلمز خندان
یقینه معمار خانه بی نه ضرر / برکون البته خود ینه اوبایر
گوزکه حقدن اوله انک یاشی / اول اولور ینه توتیا پاشی
سینه کیم اننده ایره ریش ستم / دست احسانینه راورن مرهم
غم دگل امدی سن اولوب گریان / اولسه اعدا او گریه دن خندان
اوله برگون که سندخی گله سین / فضل حقدن مرادیکی بوله سین
شاد اولنلر غمکله بردم اوله / سنی گورده که شادیر غم اولم
غم و شادی جهانه توام در / شادی البته بیرو غمده در
مژده کیم اول انیس کل غریب / عسری یسر ایله ایلمش تعقیب
درقفادر یسر گورلسه عسر / یجعل الله بعد عسر یسر
گل خوشبوی گلستان قدم / بلبل نخل بوستان حکم
امی لوح خوان ما اوحی / سبق آموز سر وحی خدا
رهنمای سبل شفیع الکل / حضرت شاه انبیا و رسل
ایلیوب بویله گوهر افشانی / ایتدیلر زینی گوشش یارانی
ایتدی اهلی دو شمسون تعبه / عسر یسرینه ایلمز غلبه

غصه منه اولمه ای دل ناشاد
تربیتدر چو سلۀ استاد

بونی سن جور صانمه رحمت بل / اکلمه قهر محض نعمت بیل
اوله فالسه اولوردی شکل حال / اوخود اهمال ایدی دگل اهمال
ایدر اثبات منت عالی بلی / نص قرآن انما نملی
ایله صد شکر اول کریم و غنی / لطفی ایله تدارک ایتدی سنی
عینی عصیانه یوخسه قالمش ایدک / بحر ناتوریابه طالمش ایدک
قصد خیر اینسه بر قولینه جلیل / اکد ایلر عفو بنی تجبل
اضطراب ایتمه صبر قل اد ضیر / غم دگله رحمان صوکی اوله خیر
آخرینه غمک نشاطی اولور / انقباضک هم انبساطی اولور

عادة الله بو يله در هر آن	شاهد عدلدر هوني شان
اوم مكيم يقين اولر شادي	روز كارك بيلدي معتادي
هر كه نا قصد راول اولور اي دل	كرم وسرد زمانه دن كامل
در شهواري كور مضيق صدف	عاقبت ويردي اكه نيجه شرف
كان ده حبس لعل اولور بر سنك	تاب خورشيددن آلور هم رنك
زردني بوته ايچره كامل اولور	سكه اعتباره قابل اولور
كل نه چكسيدي حبس كمام	نيجه ايلردي باغلر اوزره مقام
غم زنداني چكدي چون صديق	مصر يايه اولدي اكه جمله رفيق
وار ايسه شفتكان ممتحنه	حال بو سنكده ايسه حسنه
عادت اولدر طبيب بر حكمت	كاه ايدر فصد و كه ويرر شربت
استلادن اكر بوزلسه مزاج	حميه ايله ايدر حكيم علاج
كه طبيعت شكر ايله بوزيلور	اكا تلخاب صبر نافع اولور
سكا لازم اولان تحملدر	ذل الطافنه توسلدر

اي دل بي قرار او يعقل
دشت اندوه و غمده بادر كل

موج بز اولدي بنه بحر هنر	چقر البته ساحله درلر
ابريشم سكا حصه اولمه ملول	سنده اولسون همان كوش قبول
بردم آرام ايله خاموش اول	سوزيمي ديكله سربسر كوش اول
سني برپاره ايديم تاديب	يك بيلور خسته يه علاجي طبيب
نه كلامي كه ايلدم تقرير	صفحه جانه قل اني تحرير
ذره دن كمترم سوزم اما	زينت كوش حور اولسه روا
قولاق قائلنه ايتمه نظر	آلينور كيمده اولسه در و كهر
پندمي ديكله نا قبول اولمه	سوزيمي طوت صقين فضول اولمه
استمز سكا اكر چه جيدم يوق	بولينور اكه مشتري قتي چوق
سن بيلورسين ديسم اولوري ولي	اتحادم سكلدر ازلي
دود آه غمكله كر يانم	آتش محنتكله سوزانم
سن كرفتار ايكن اولورسم شاد	بندن بنده ان ليم آزاد

نفسمه ساكه صانه غم صانرم	حرقت غربتكله بيك يانرم
كيف او چون سنكله همزادز	همسبق داش چون استادز
خد منك فرضدر بوجان و دله	اسب جو بينه بنمه كبي بيله
استرم اولدوغك يينه خوشحال	كارفرماي مسند اقبال
كلشن خاطرك اولوب شاداب	اوله بر خواه عمده شاد احباب
بر لكز بر اولدنلر اولمز ياد	پند پيرانه مه كل ايتمه عناد
ناصح مشفقك سوزين كوش ات	در شهوار نصحي منكوش ايت
اودم عاقبت دعا ايده سني	بني ياد ايليوب ثنا ايده سني

امري اولسون همان جواد قلم
بو روش اوزره جلوه ساز رقم

اي اولان زخم جورله دلريش	مست اوكار باده تشويش
عالم صحوه كلمدك ناكي	سن ده انصاف ايله اي خود راي
بنر اولدك بي هوا ايله مست	باده كلمز مي عهد بزم الست
ايلدك بنجه نيجه رسوايي	ايتمدك ياد روز فردايي
نه چقرجاق بوكونكي غفلتدن	مردسن حصه بولمي غيرتدن
جانه مشامنه ايردي بوي اجل	يوغ الكده خدايه لايق عمل
ملك الموت كلدي سن غافل	سني بويله بولور سه واي ايچكر
سنده خود روز حشره يوق انكار	يوغيسه الده صحايف نامه مي وار
نقد طاعتدن الك دست تهي	دستمايه الكده دو سيهي
خاطرك فالمسيه صحيحك چوقدر	بر طريقيله هيچ عذر يوقدر
اولسه زهاسكانه دكلو جفا	ايلمز عشر جرمي استيفا
تقني حد در اينه كلاو دار	چاره وارمي كه ايدسز انكار
بولينور خودا اكا شهادت ايدر	علم قاضي دخي كفايت ايدر
ورنه اوزكي بركن اعمالي	احتساب ايلدكي افعالي
كنذي خود عذر ناصواب شباب	جرم پيرانه سرده واري جواب
هيچ اولسمدك به ديوانه	وركاكلين هميشه طفلانه
حيف كيم اولدي بوبخه بزيامي	غفلت ايله كچوردك ايامي

چاره یوق کلمکه اودم تکرار   کندي سررشتهٔ تدارک کار
باري شمدن کرو امهذب اول   اوصالدن اي بي ادب مؤدب اول
کوزک آج بردم ایله حالکي فکر   نه ایچون خلق اولندوغک ایله فکر
یوق بقا احتمالي دنیاده   کور تدارک حضوره عقباده
خرمن عمر اولمدین بر باد   ایله اعداد زاد راه معاد
آدم چونکه اننده وایه کرک   حسن اعمال دستمایه کرک
کندوکه راحتی حرام ایله   سعي و کوششده اهتمام ایله
انهدام اوزره چون سرای سپنج   چه دم راحت و چه ساعت رنج
خواب غفلتله اولمه آلوده   نقد عمر ایتمه خرج بیهوده
کیجه لر صبحه دک اولوب قائم   یوزیکي خاک عجزه سور دائم
یعني سعي ایله کیم اوله مطلب   تتجافى جنوبهم هر شب
ایلیوب ما مضایه استغفار   ناله ایت بالعشي والابکار
توبه دن یکی شفیع بولمزسین   دامني طوت یبانه قالمزسین
سرفرو برده جیب خجلت اول   خو کر کریهٔ ندامت اول
اولیجق سنده گریه و زاري   جوش ایدر بحر رحمت باري
دیه کیم خالصاً اوله کریان   کل باغ امل اولور خندان
اغلا اي درد مند سینه فکار   اوله کیم رحم ایده غني ستار
اغلا اي دست غمده سرکردان   کریه دن دردکه سنک درمان
اغلا اي مستمند آواره   آغلمقدن اولور سکا چاره
ایدوب چشمه سار فلیبکوا   کوز یاشیله یعني زینت رو
دائم ایت حقه عرض حاجاتي   اولور درکاهه قل مناجاتي
نا امید اولمه فضل مولادن   چک ال دامن تمنادن
قالدروب آسمانه دست نیاز   قرع باب رجایي ایله دراز
اولدن عقده قلمزن تحبیر   عرض حالي بو یوزدن ایت تحریر
یا الهي المده یوق عملم   مفلس بي نوایي بر املم
غیر بلمسا که عرض ایده طاعت   بو حقیرک هدیه سي خجلت
معصیت اوننه کیدي اوقاتم   صرف ایتدم کناهه ساعاتم

بذل ایدردم بولینه نقد حیات   ممکن اولسه تدارک مافات
اکر یوق چاره بیلیرم صد آه   ایشمیه سا که قالدي یا الله
قائم اولدقده عرصهٔ عرصات   کلیجک عرضکاهه جمله عصات
قالیرم بردخي اولورسه اکی   بو کنهکار کبي بد اختر
مشکل اولدرکه اولمیه ثاني   اوله رسوا بو نحجیم جاني
او زمانه ظهیرم اول یارب   بو زمان دستکیرم اول یارب
کرچه کیم مستحق تعذیبم   لایق کوشمال و تادیبم
اولمشدر بنم کبي هیچ کس   دامن آلودهٔ هوا و هوس
بن کنهکاري سندن ایلدي دور   اتباع هواي نفس کفور
بسط اعذارده زبانم لال   بر طفیلیه بوقدر عذره مجال
هر جفا باکه در روا بیلوردم   لطف امیدکي ینه قیلوردم
بو سوزم راستدر بو خاکدري   فضلکه اعتماد ایتدي جري
هیچ ممکنمیدر که نوع بشر   اوله انک جزاسي جرمي قدر
شربت قهره جرعه اولمز علاج   ینه البته فضلکه محتاج
نوح عمرنجه اولسه عمرم اکر   محنت و غمله کیجه سرتاسر
بولمیوب ارقمه براسکي قبا   اکمده جامه اولسه کهنه عبا
دود آه اولسه سرده شبکلاهم   کوشهٔ کلخن اولسه خوابکهم
بسترم اولسه کرم خاکستر   اولسه بر سنک پاره بالش سر
دائم اولسم مقیم بیت حزن   ایرمسه جانه بوی پیراهن
بر ایچم صویه تشنه لب اولسم   حسرت نان خشکله اولسم
کرم خونخوار اولسه همدمیم   ناودان سرشک غم رویم
نار رشکانم اولسه خار جفا   کورمسه دیده روي خواب صفا
تنده هر استخوانم سیخ اولسه   سر بسر موي سرده میخ اولسه
اولسه نابود مردم دیدم   شب تا روز چشمم عالم
دني اولسه زبان ناطقه لال   ایتمسه کوش استماع مقال
اولسه بي کار المده دست چنار   اولسه پاده طاقت رفتار
ایرسه یعني حواسه زخم فتور   اولسه هر عضو عافیتدن دور

انهدامه واروب بو شهر بدن — ایشلمز اولسه کارخانهٔ تن
پاره لنسه بو کهنه فلک وجود — اولسه کرداب غمده کشتی نابود
آتش دردله یانوب دل وجان — براوج کل اولورسه جسم همان
قالدروب آنی کرد باد فنا — ایلسه بحر محنته الغا
بنده بی جرمکن سزاسی دکل — بیکده بر جرممک جزاسی دکل
کرچه یلوارمغه یوزم یوقدر — ساکه عذر ایتمکه سوزم یوقدر
بو قدر وارکه زار وکریانم — ایندوکم ایشلره پشیمانم
کوزلرم یاشنی ایندوب خاکه — طوتمشم یوز او درکه پاکه
ایلیوب دست غم سینه می چاک — دوکرم یاشمی اوذره هردم خاک
نقد اشکمی دوکندی دیده تمام — قان دوکر شمدی یاشی یرینه مدام
وقت اولوراسترم هلاک اولم — عازم ملک زیر خاک اولم
بلمیه تا نشانمی کمسه — بولمیه تا مکانمی کمسه
جونکه کچردی غفلتیله عمر عزیز — یانه‌ام دم حیات بعد همه چیز
کاه ایدر حسن اعتقادی یقین — بو مثالیله خاطرم تسکین
بندهٔ ذو خزینه اولسه اکر — نعمت عز ودولته مظهر
اولسه بالانشین مسند ناز — متکا اولسه بالش اعزاز
آرزوی دل اولسه آماده — چکمسه قید غصه دنیاده
بخت وارین ایلیوب افساد — قاچسه اول کشتنئ سفله نژاد
کندوسه غدر ایتسه اولسه نظیر — حالنه حال ماهیان وغدیر
توسن نفس الینه ویرسه عنان — هرزه کرد اولسه کزسه نیجه زمان
ناکهان فضل حق اولوب هادی — بلسه بکلش یول ایش اول وادی
ایندوکی ایشلره اولوب نادم — اولسه مولاسیه یا بنه عازم
درکهینه اولوب جبینی فرسا — خاکنی ایتسه کحل چشم رجا
سیل اشکینی ایلیوب جیحون — اشکیکی خاکی ایلسه پرخون
خواجه‌سی اولسه بر کریم الشان — مالک دستمایهٔ احسان
رد ایدرمی عجب قپوسندن — اغلادر می سوروب طپوسندن
اکلارم مظهر عتاب ایتمز — قهرنی سر بسر حجاب ایتمز

بنده عمدن ایدوب اپی ازاد — عفو ایله بی تردد ایلر شاد
شرف خدمتک سعادت ایکن — قوللغک باکه محض عزت ایکن
کوستروب نیجه صورت تلبیس — بنی اغفال ایلدی ابلیس
بس الست عهدنی اولوب ناسی — ایلدم کوش قول وسواسی
بن دخی درکهک قوبوب قاچدم — خاک خسرانه آب رو صاچدم
نیجه مدت طولوب ره شهوات — سرسری کزدم ایلدم حرکات
طوغری یولدن چقردی آه بنی — صالدی تیه غمه کناه بنی
بادوش بی قرار اولوب کزدم — تاکه جان عزیزدن بزدم
اولمشم مست بادهٔ حیرت — دنک وحیران کوشهٔ غفلت
شویله کم یاده کلدی نیجه سال — خشیت قهر ایزد متعال
حددن آشدی اکرچه طغیانم — ینه اما قاپردی سبحانم
خواب غفلتده مست ایکن ناکاه — صیحه ساز رعد قهر الله اولدی
بنی دست فنادن قدرت — ایتمدی افتادهٔ ره غربت
حاشا لله بو قهر اوله حاشا — لطف حق اولدی اول بکا مخصا
بوی فضل خدا ایردب جانه — کوزین آچدی بو مست دیوانه
باد توفیقله اچلدی حجاب — ظاهر اولدی سبیل حق وصواب
سرفرو برده خوف وخشیتله — شرم بی حد کمال خجلتیله
شمدی کلدم طولوب قپوکه یوزی — یوزم او سینه سورنی بورنی
یوز اوروب آستان حضرتکه — یاپشوب دامن عنایتکه
دل غمکین ایله دیرم الله — چشم غمکین ایله دیرم الله
سن الهی کریم مولاسین — غافر الذنب رب اعلاسین
دست وپابستهٔ کناهم بن — جرم بخشنده پادشاهسن
رحمتک خوانی کسترانیدر — وادی بر فرح آبی نادیده
ایشکک ملتجای عالمیان — یعنی دار الشفای خسته دلان
درکهک مقسم زلال کرم — منبع ماء عذب بذل نعم
سنی حاشا که سن ده رد ایدرسن — بوزمه باب لطفی سد ایدرسن
وای باشه کر اولمیوب خشنود — آستانکدن ایده‌سن مردود

سک کویم روا دکل سوره‌مه
قوغسلر قنقی قاپویه کیدرم
نار محنت یاقرسه جسمی کر
دوکسه برک وجودی باد فنا
خاک ایتسه بو جسمی سیل عدم
قنده کتسون بو ذرهٔ ناچیز
کردن جانی ای کریم و رحیم
قلمجک اشته اشته کردانم
کر ایدرسک حواله تیر ستم
طرفکدن یاغرسه باشمه طاش
ایلسک کر غریق لجهٔ غم
صالسه کر خاکه صدمهٔ ایام
بنی کر اولدرسه محنت جوع
میل یوق دلده مطبخ شاهه
کر کریبانم آلسه دست عطش
چشمهٔ آبه التجا ایتمم
چونکه راه رضایه در عزمم
ایتمم هیچ آچوب دهان نیاز
استمم غیردن اولورسه وفا
او جفا باکه عین راحتدر
هرکسه والدیندن ارحم سین
بکا سنسین ینه ترحم ایدن
ایلریسک بر ایکی کون کریان
بن دیمم مستحق احسانم
عفو ایله فخردر ولی شانک
کر طفیلی بم ایلمه تذلیل
قپوسنده کرمک اولمز سد

اولدرامایه کت دیو اورسه
ینه درکاهکه شتاب ایدرم
اولوردم ینه انی خاکستر
دوررم انی کرد باد آسا
اولوردم انی ستم غبار قدم
او قپو قوللغیله اولدی عزیز
تیغ قهرانه ایتمشم تسلیم
نه ایسه حکمک ایله سلطانم
طوترم سینه اسم یاکه قسم
چکمزم زیر پای خوفه باش
انی تحریکه دست ریا ایتمم
ایلمم هرکز التجای قیام
ایتمزم غیره راهینه رجوع
عقد پروین و خرمن ماهه
آهم اولسه زبانهٔ آتش
بر انجم صوینی رجا ایتمم
سمت صبر ایچره اکر دیرجزم
برکسه دست احتیاج دراز
راضیم تک همان سن ایله جفا
منبع عزت و سعادتدر
طورمشم امرکه سن اعلم سین
یوزمه لطف تبسم ایدن
کولدرسین ینه ایدوب احسان
غرق دریای جرم و عصیانم
عامه رخوان لطف و احسانک
رد ایدوب ایتمه بنده‌کی تخجیل
کلنی ایلمزلر انلردن رد

اکرم الاکرمین سنسین خود		ارحم الراحمین سنسین خود

بعده ای ستمکش محزون
زهد و تقوا ایله راهنمون

شرعه تطبیق ایله احوالی
ره طاعتده اوله یعنی بدر
نفسی قهرا بریاضت ایت
راغب اولمه حطام دنیایه
دوره منزل کرانبار اولمه
ایله اخلاص نیتی تحصیل
طالب وجه حق اول ای کمراه
بی ریا ایلیوب عباداتی
سعی قیل هر عمل که ایدرک ادا
دائم اولسون کوکلده شوق عمل
اهتمام ایله ایتمکه هر آن
سبحهٔ دست نطق اوله هرکاه
دائما قیل جماعتیله نماز
ساکه یوقدر فرایضه منت
ایله تعدیل جمله ارکانی
ایریشورسه اکر کماله نصاب
چونکه غنی ایلمش اله سنی
ساکه راجع نتیجهٔ حسنات
ویر احسان ماله نشو و نما
بویله در امر ایزد متعال
رمضانه صیامی حصر ایتمه
حق جزاسین ویره صیامک بی
کرچه ایدک اولوب معین خدا
استطاعت ویررسه ینه الله

حق رضاسینه اویدر اعمالی
که او معمورهٔ فالاحه چقر
مرد اول انی ضبط همت ایت
چون کوتورمزسین آنی عقبایه
یولنه بس مانعهٔ قطار اولمه
ملکیت صفاتی ایت تکمیل
عملک اوله خالصاً لله
اینه کور مخلصانه طاعاتی
انی منوی اوله رضای خدا
اولمسون اکه رهزن دزد کسل
امتثال ورتل القرآن
درهٔ لا اله الا الله
اهل سنت ایکله در ممتاز
مرد ایسک قیل نوافله همت
صاومه کوزدن اودکن ایمانی
ویر زکات ایت ادا دینه شتاب
صدقات ایله قیل فقیری غنی
اولور آحادی بالغ عشرات
نزع اولنسه بر ده ارز ما
ایتمه من و اذی ایله ابطال
نافله صوبی یعنی قصر ایتمه
اکر ایتمزسه اخل هیچ کس
فله الحمد فرض حجی ادا
جان اتوب ایله عزم بیت الله

یاد را اولدقده طورمه ایله همان
آرزومند وصلدر عشاق
بعده خاک تربه یوز اور
ایشکن بوسه جای تعظیم ایت
نی‌نش قل که روی استعطاف
السلام ایله بک کز ایله خطاب
عزت یا کنه ایدوب توقیر
یزدن اول شاه ملک اوادبی
اکر اولدیسه اننه ترک ادب
ینه حضرتدن ایله استشفاع
زخمکه اول اوردر ینه مرهم
چونکه اول عالمینه رحمتدر
سحب ولورانی صلوة وسلام
ایله دائم مشایخه حرمت
صلحا ایله ذوق صحبت سور
یارا زادمه قربی اولمه
ظالمک هرکه خاطرینی کوددر
صفینی ایتمه حمایه بر فرده
حقده تیغ زبانکی ایت تیز
طرفکدن طونمسون اتما
دوییمه اولسه کر بو چرخ برین
دیمه هیچ بو حقیردر بو جلیل
خوشدر اما که ایده یز اول
ایله هر کارده توکل حق
فهو حسبه بیوردی چونکه اله
حقه عرض ایله احتیاجی همان
کله هرسویه صو کبی آقمه

خاک بطحایی کحل دیده جان
کوزن وکوزینی اکا مشتاق
رو یکی در که رسالته سود
سجده کاه جبین تکریم ایت
اولدر اول چونکه مودن الطاف
بر علیک ایله شایدایه جواب
ایتمه سادانی الحذر تحقیر
استرا نجی مودت قربا
لن به ایت عفو ما سلف ایدر رب
روز فرد اودر شفیع مطاع
درد که اول علاج ایدر ینه هم
ادینی شانی عفو زلتدر
سایبان اوله روضه سینه مدام
کوستر ایتامه صورت شفقت
کمل ایله کم اختلاط ای لکود
الحذر ظالمه معین اولمه
اوسننه حق انی مسلط ایدر
امر معروف ونهی منکرده
لوم لائمدن اولمه پرهیز
دل مسکینه باد سخت جفا
سیر تیر آه مظلومین
جمله یه ایله بذل نصح جمیل
امر عظ نفسک ایله سنده عمل
ما سوا فکرینی کیدر مطلق
بس توکل حصارنه ایله پناه
کنج عجز ایچره در جهان وجهان
بر سنک کبی عاجزه باقمه

غیردن رشته تعلقی کس
آدمه دشمن اولسه کر عالم
وای کر اول اولورسه دشمن جان
مرغ خوش لهجه کلستانی
شیخ سعدی او طوطی کویا
کر کزندت رسد زخلق مرنج
از خدادان خلاف دشمن ودوست
خوش بولوردی اعتقاد رسوخ
نعم حقه شکری ایت عادت
اولدیچون بی نهایه نعمت رب
نعمت شکر اجل آلادر
مدعایه کرکسه شاهد اکر
شکری حصر ایله لسانه همان
فعله الحمد قولکی توفیق
نعمت عافیت که دائم در
هر بری خیره سوق ایده آدم
ایده تیسیر حضرت جبار
دم محنتده ایله صبر جمیل
صبر مفتاح کنج دولتدر
صبر ایدنلر اولوردی هیچ کمراه
بر کدر ایرسه ایله استرجاع
کر بلا اولسه آدمه نازل
امدی صبر ایت زمان محنتده
بلکه شکر ایله حقه اولدی معیز
قل قناعت نصیب اولان شرفه
بو لینور خود قناعت ایچره غنا
حرص درحرص قانه حرمان

متصرف همان خدادر بس
حضرت حق معین اولورسه نه غم
طوتلم دوست اوله خلق جهان
بلبل نغمه سنج بستانی
اولدی بو طرزده شکرخا
که نه راحت رسد زخلق نه رنج
که دل هر دو در تصرف اوست
یاده کلدکجه اول خط منسوخ
قل انکله ادامه نعمت
ایله بس شکر نعمتی مطلب
باعث ازدیاد نعمادر
لئن زدنکم کواه بیتر
نقر ایدی دنی اولسندر نان
قل نصه قلبه کبدنکی تصدیق
جمله اعضایه شکرلازمدر
دینی شکری ادا ایدر اولدم
اوله هر عضو باشقه شکر کذار
بوله سین تاکه فضل رب جلیل
صبر مفتاح کنج راحتدر
بشر الصابرین دیدی اله
حق نه امر ایدرسه حکمی مطاع
اولور اول خود اشدنه حائل
کوره سین تاکه روی راحتده
اصعبندن بلانک ایندی امین
رحم الله امرأ عرف
حده دامه دوشمه مرغ اسا
وبرمه انکله کارکه خسران

حرص ایتمه بو قوله صاد قدر	رزق مقسوم ساکه عاشقدر
نعمت حضرت خدانک حد	ضمن الله رزق کل احد
نان ایچون چکمه غم که نان ویرر	آج قومز اولکه ساکه جان ویرر
قوللرینه اودر ایدن انفاق	کافل رزقدر هو الرزاق
رزق امرینده چکمه خوف عدم	بیورر حق چو نحن نرزقکم
امدی رزاق چون اودر یمه غم	قادر اولدقجه ایله بذل نعم
غصه منداولمه رزق ایچون یاهو	ایله انفاق فهو یخلفه
دشمن جانه ایله هم احسان	قطع ایلور باری انکله لسان
ای اولان سینه ریش زخم کدر	مظهر امتحان حکم قدر
برایکی کون باقتضای حکم	کرکورلدیسه انقطاع نعم
وضع انکشت اعتراض ایتمه	سمت تسلیمدن صقین کتمه
انقباض انبساطه باعث اولور	ازدیاد نشاطه باعث اولور
عادة الله بویله در ازلی	جمله معلومیدر بو امر جلی
دست قدرت هزار قاپو اچر	بو حکمت برین قپارسه اکر
الحذر قطع رزقه اولمه سبب	قائل اولمز او صنعه حضرت رب
رزقنی الله درویشک بی شک	نه روا حق عطیه سین کسمک
بخل ایدوب ایتمه کندیکی حادث	اولمه کنجور حادث و وارث
طوغریلوب کلدیکنده حاجتمند	درلطفی یوزینه ایلمه بند
نهیسائلدن اجتناب ایله	باری بر رفقله جواب ایله
مشکل اولمزمی ایدی ای مغرور	شکل عکس قضیه ایتسه ظهور
ایدی رد ایتمه سائلی مطلق	احتیاجه دوشرمیدی سنی حق
قطع رحم ایلمکدن ایله حذر	یوخسه اول رشته حیاتی کسر
صلۀ رحم امر لازمدر	نیک بختان اکا ملازمدر
ایلمه اقربایی پس تبعید	حق قریب ایدوکی اولورمی بعید
ورمدن حقلرینی ایتمه ابا	بیورر حق فآت ذا القربی
فاصفح الصفح ایله اولاماًمور	اولمه کل اخذ انتقامه جسور
سن حضور ایله چکمه هیچ زحمت	ساکه خود روزکار ایدر خدمت

کملکه

کملکه کملک ایلمک احسان	مرد ایسک ایت اساءته احسان
ایدر زکونه نیچه نیچه کناه	سترایدر بینه حضرت الله
سنده اول خلقله تخلق ایت	ستر و عفو کناه راهنه کت
عذرخواه اولسه مجرم ایله قبول	رد ایدوب ایتمه خاطرینی ملول
اول کونی اک که حضرته وارهسن	جرمم عفو ایله دیو یلوارهسن
حاجتک اولمسه روا او زمان	کور قیاس ایت کلورمی قلبه کران
عفو ایله غیری سن مسرور	سنیده عفو ایده عفو و غفور
لوح دلدن غرور نقشنی سل	نفسه دائم تواضعی خو قل
ضرر ایتمز کیشیه تنزلدن	جمله ال دامن تنزلدن
آدم اولدی تواضع ایتدی چو خاک	عارف اول ایت بو نکته یی ادراک
ایتمدی حضرت صفی یه سجود	اولدی ابلیس کبرله مردود
اویمه شیطانه ایتمه سنده غرور	سنی باشدن چیقردی یوخسه غرور
متکبر اولان چکر ذلت	قل تواضع که حق ویره رفعت
هر که بدمست بزم دولت اولور	سرکران خمار نکبت اولور
خوی بددن زیاده ایله کریز	ایتمه بیهوده طرح جنک و ستیز
حسن خلقیله اتصاف ایله	قلبک آیینه سینی صاف ایله
لین الجانب اول خشونتی قو	مشربک پاک ایت کدورتی قو
اول کولر یوزلو ترش رو اولمه	کوله رک سوله سخت کو اولمه
دائما فی السکون و الحرکه	ایلکی ایله کندوکه ملکه
قصد اضرار ایتمه برفرده	مکر سیئ دوشرمی هیچ مرده
داستدر مکر سیئ حاسد	اولور البته اهلنه عائد
صانسه غیره اکی کر بر کیشی شر	قازدوغی چاهه مکره کندو دوشر
خصلت بغضی ایله دلدن دور	ایتمه بیهوده کندوکی رنجور
اولسه لله یوق انکچون ضرری	انده ظاهر اولور خلوص اثری
ایله تطهیر کینه دن سینه	دلده بینلر شتر کبی کینه
بندی کوش قل حسود اولمه	مظهر زجر لا یسود اولمه
دولت نیز خود نه جای حسد	دولت نیز را بقا نبود

اولسه اماکه آفت وخسرانه / ضرر ایتمز او دولت انسانه
حضرت حقه داغما بی شك / شر حاسددن استعاذه کرك
ایتمسون دشمنك غمی سینه شاد / ایچلورین بنیله جام مراد
بردم ایتمز قرار آدمده / طولسون نیجه بزم بردمده
انتقال اوزره داغما دولت / منقلبدر چو شیشه ساعت
ایمدی ایله حذر شماتتدن / احترازات خمار نکبتدن
روزکار آلدی انتقامکی چون / سن ده ایتمك مناقشه نه ایچون
راستی روزکار کینه کزاز / بعض اثرده خیلی خدمتکار
کوسترر کاه اکرچه روی جفا / عذرلی تیز ایدر ینه اما
بر کرکدر حضور ایله غیبت / ایتمه هرکز مساوی وغیبت
صفت اولمه نفاق پیشه صفت / اوصفندن مرد همیشه صفت
هم منافق ایله صحبت / آدم ایلرمی دیو ایله الفت
صقله اسرارکی منافقدن / یوق ضرر کرچه یار صادقدن
اکه هم ایتمه کشف راز نهان / کیدرك بلکه اوله دشمن جان
دشمنه جوری ایله نی حد / یار اوله بردم اول سکا شاید
هرنه دکلو حقیر ایسه دشمن / احتراز اوزره اول ینه اندن
دامن افشان اولنجه باد صبا / طوتنشور بر شراره دن دنیا
کورمه خود امدی کید اعدایی / قوم الدن صقین مدارایی
ایتمه کل اختیار خوی دروغ / اولور اخر فضاحت اکر فروغ
الحذر غیره افترا ایتمه / هتك ناموسه اجترا ایتمه
حامی شرط عهد وایمان اول / خلف ایتمه درست پیمان اول
سعی قل ایتمه نام حقه قسم / حلف فاجر خود ایلمز آدم
اولمه برکو سکوت اجملدر / چونکه هر منطقه موکلدر
سوزی بی فکر سویلمه زنهار / اول اندیشه وانکه گفتار
ایمجك بر مهم خصوصه عزم / ایله تقدیم احتیاط وحزم
مشورتسز بر ایشه ایتمه شروع / اهل تدبیر وزایه ایله رجوع
شمع تابان دهروان سبل / سرور سالار انبیا ورسل

نور کونین ومفخر عالم / سند وسید بنی آدم
عقل هادی عشر کزین بشر / حافظ مکتب قضا وقدر
سبق آموز سر فرقانی / واقف رازهای قرآنی
خواجه کائنات ایکن ینلر / رای وتدبیر غیری یا او مکر
نوری خورشیددن آلور انجم / بزه تعلیمدر وشاورهم
خوب دوشدی بو بزم کاکرم / کل اکرم اولدی دللر بزم
چوغ ایدی سوزدلی اولوم مست / قلم ایجار رسید وسر بشکست

کل ای خامه خجسته رقم / باغ فیض ایچره نورسیده قلم

کل کبی کل تبسم ایله بنه / بلبل آسا ترنم ایله بنه
ینه بر باده ایله جلوه کری / اوله مفتون شیوه کبك دری
رونق افزای بزم عرفان اول / روح بخشای قالب جان اول
دم انفاس عیسوی کوستر / خجل اولسون نسیم جان پرور
حکم تقدیر چونکه ابتدی ظهور / که وطندن بو دردمند اوله دور
زاد راه اوله باکه درد والم / شربت ناکوار زهر ستم
ایده یعقوب وش من مسکین / کنج بیت الحزنده آه وانین
حیرتیله بتوب قادر غایه / صالدم اولدم وجودی دریایه
محض الهام ایله بحمد الله / اولدی جاری زبانه بسم الله
اشك حسرتله پرنم اولدی کوزم / دوندرب حضرت خدایه یوزم
دیدم ای لطفی چوق کریم الله / دردمند وشمشله رحیم الله
درکهکدر محط رحل امید / ملتجای شقی ماذ سعید
سندن استمدادی هرکس / انس وجن ووحش وطیر ومور ومکس
ساکه ایلر همیشه اهل کناه / عذر وتقصیری ای عفو اله
غافر الذنب وصف شانکدر / قابل التوب پرنشانکدر
چاه خسرانده دوشمشم بیلوردم / ینه سندن مدد رجا قیلوردم
هیچ اولوردی که حاشا / پرده جرم سد راه رجا
کرچه کم کشته راه بهبوددم / ینه جویای سمت مقصوددم

بن او گستاخ بنده‌یم یارب / طوترم فضلکده قصوری سبب
فنی بی حد گوردی احسانک / نیجه کز ایردی درده درمانک
هرزه گرد هوس ایکن ناگاه / راهزن اولدی بو بلای سیاه
قید غمسز گزرکن آزاده / چاه اندوهه اولدم افتاده
خیلی گوج صبر کربت غربت / چکیلور انده دمبدم محنت
که ای بر بر فلاکتدر / ام غیلان نستان حیرتدر
اسرانه سموم غصه وغم / آب سوری سموم برخ والم
راست سوزه که دیدیلر اهل سخن / غربته آتشین پیراهن
چونکه غربت ایلینه عزم ایتدم / خواه ناخواه اول بوله گیتدم
خضر توفیقکی رفیق ایله / عونکی رهبر طریق ایله
ایله صبر جمیله خوش تحمل / گلسون روی قلبه گرد ملال
اضطرابیله ایتمیم یارب / قول وفعلمده تاکه ترک ادب
گرچه اندوه ومحنتم چوقدر / مستحقم شکایتم یوقدر
بوده کل بک بوده کلو اولسه‌یدم / اولمزم سینه دیش ناخن غم
بسر وچشم بنسه حکم قضا / دیرهشمدر کمال حسن ورضا
سمت تسلیمدر بنم راهم / مرحمت بینه سندن اللهم
اولمیه تا وطندن دور / تک همان سندن اولمیم مهجور
خوش گلور طبعمه بو شور عجب / ناظمه دوحی شاید اوله یارب
گرچه مشکل وطندن ایرلمق / آه آه که سندن ایرلمق
یول ارزسم الهی رهبرم اول / هم سفر هم حضرده یاورم اول
ساکه هر امرم ایتدم تفویض / کار شردن خیره قل تعویض
بولمدی بو نیاز عرض وصول / جان نشاطینه ایردی بوی قبول
هاتف غیبدن ندا گلدی / گوش جانه بو خوش ادا گلدی
ای اولان مست باده عصیان / نوش ایدن اول برزمه رطل گران
سرگران خمار غم اولمه / سکرة الموت یا سله اولمه
گلدی یکال باب درگه حقدن / استان جواد مطلقدر
یوزسوردن هرکس اولدی محروم / شاد اولور اگر وارسه کیم مغموم

جرمکه معترفیم ای مسکین / اولمسون امدی خاطرک غمگین
حبس اولنمز جوابی دل محزون / طوغله اعتراف ایدنمدیون
یوغیسه دستمایه طاعت / ایله افلاسکی سجل حجت
بو غنی ساکه اوزکه مخلصدر / اعتماد ایت دلیلمز نص در
بیوریدر خدای عز وجل / مالک الملک تختگاه ازل
خصم اولورسه اگرکه ذو عسره / ایله تا خیراتی دم یسره
چکمه غم فضل حقی ایله پناه / مفلس بیکده نی امان الله
طرف حقده تکن رضا اولسون / اولمدیسه ادا قضا اولسون
صفتی اما مماطل اولمقدن / احتراز ایله مهمل اولمقدن
دائما تو للغه مالوزمه ایت / فکر نظم امور لازمه ایت
صدقله توبه بی پناه ایله / الی عصیانه عذر خواه ایله
قلبکی ابلیوب جلاء داده / صورت فیضه ایله آماده
قلبه ایلر خدا همیشه نظر / ناروادر اول اولمسون مغبر
گرگو گلده خلوص نیت اوله / حسن حاله صحیح عزیمت اوله
شعله لنسه نه دکلو نار گناه / محو ایدر آبی آب عفو اله
مرده جانه بو مژده ویردی حیات / دستمه ایردی صانکه برات نجات
بو بشارتله اولدی دل خرم / قالمدی خاطرمده عقده غم
چونکه اولدم برایکی منزل دور / باشلدی ایتمکه نتیجه ظهور
قنده کیم سوق ایلدی تقدیر / خلقی ایتدی رعایت وتوقیر
یوزمه گولدیلر ایدوب ترحیب / دل ناشادم ایتدیلر تطییب
قادر اولدقجه حرمت ایلدیلر / مال وجانیله خدمت ایلدیلر
اولدیلر چاره ساز درد درون / تسلیت بخش خاطر محزون
نه کدر گلدی موج دریادن / نه ضرر ایردی دست اعدادن
ای گوکل شاد اولوب بحمدالله / خضر توفیقدر سکا همراه
موج برز اولسه غم دکل عمان / حضرت نوح ایلیجه کشتیبان
ای تنزل ایدوب ایدنبنی باد / صنعمه محزوندر دل ناشاد
دلده وارکی چه بر طاقیله غم / ینه بو یوزدن اولمشم خرم

حسب حال اولمغه عجب لحن — دل زاره بو قطعهٔ فایق
صانمکوزکیم دیار غربتده — کشتی مسرور اولوب صفا سورمز
دور اولور کرچه کم احبادن — هله اعدا یوزنی دخی کورمز
عفو امیدیله دفع غم ایدرك — واصل اولدق جزیره یه کیدرك
شهره چون سالما بولندی وصول — اننه بر منزله اولندی نزول
آچیلور صحن جامعه بابی — کوردیلور نور شمع محرابی
نام پاکیدر آیصوفیه — معتکف اننه نیجه صوفیه
کیجه لر تا سحر قپوسی آچوق — بولنیور اننه صبحه دك اویانق
جای اهل سکینه در او مقام — راحت افزای سینه در او مقام
کیرنجك آکه دلده قالمز غم — اولور البته منشرح آدم
وار او جامعده باشقه بر حالت — ایریشور قلبه اوزکه کیفیت
شمع محرابی فیض بخش ضیا — مستفیض ایدر اهل زهد و هدی
دیده قندیلنه کتورمز تاب — ویردی حور امکن فتیلنه تاب
ایدر اعمایه فیضی نور بصر — وصفیدر زینتها یغی مکر
نیجکانه اذانلر اوقنور — سمعه کلبانك احمدی طوقنور
داعی حق ایدر صلای نعیم — دشنور سفرهٔ نعیم مقیم
ییمینه منت ایته یوق حاجب — آلور استرسه حصهٔ غایب
دیزیلور خلق چون صفوف ملك — رشك ایدر صحنه اودم فلك
کیمسه حق دعوتنه قویوب کتمز — خوان رحمتدن اجتناب ایتمز
لله الحمد ضیف رحمانم — دعوت عام حقه مهمانم
سوزلرمده الهی وارسه خطا — محض فضلکله ایله عفو و عطا
هرنه دکلو اولورسه ضیف فضول — ایدر البته خانه ایسی قبول
یوزنه عیبینی آنك اورمز — قهر ایدوب قاپودن آنی سورمز

چونکه رسام کارکاه قضا
خاکی یز ایتدی بویله نقش رضا

دشمن نابکار شاد اولدی — زعمی اوذره مرادنی بولدی
اولدی مفتون شاد اقبال — دنك و حیران و جلوهٔ آمال

بلمز اما او مست جام غرور — اولور البته اولدنی مخمور
طرح اولندن بو بزم عالم غم — باده کوردکجه بی خمار الم
شاد اولسون لوله مرادی قدر — جیکجکدر صوکنده اولده کدر
اولسه کنجور مخزن قارون — خرجنور برکون آنی ده کردون
اولسون آماده اولده نوبتنه — کشتکیر زمانه لعبتنه
لله الحمد دل دکل محزون — سبزدر روضهٔ الصفای درون
چکمزم غم بو دمده بر مدر — انتظار فرج خوش عالمدر
شمس اقبالم ایتدی ایسه افول — شمدی اما طلوعی ایدر مأمول
شب فرقتده وار امید وصال — روز وصلنده احتمال زوال
خوش دیمشدر بو بابده عقال — بد بلوردن بلای بیم بلا
ای بو ناچیز خاکساره عدو — صانمه کیم قصد ساکه در یاهو
کرچه دلده ضمیره مرجع چوق — ایچلرنده ولی سعیی یوق
اوزره نکدر سوز اولمه سن غضبان — بکه اظهار ایلمه هجران
جان بیخواهه لو علی التعیین — نیجه یوز شتم و نیجه بیك نفرین
منت اللهکه بن هله شادم — قید اندوه و غمدن آزادم
ایرودن شدمسه کرمکا غمدن — دور اولدمسه خانمانمدن
حمد الله که ایتدی حق احسان — بنی کوردی جوارنه شایان
اکرم بو سوزی که شرع ایدر — سویلیور حق جار مرعیدر
نه غم ای دردمند سینه فکار — چونکه ایندك جوار حقده قرار
حقه منت کورلدی آثاری — اولدی الطاف حضرت باری
در بذل و عطا اولوب مفتوح — طرف حقدن ایردی نیجه فتوح
قربسیلر خودا ایندیلر افراط — کوستروب بن غریبه دردی نشاط
بحر و بردن چکلدی کلدی نعم — ویرمدی قید احتیاج الم
او جهتدن خدایه صد منت — وطنمدن فزون ایدی راحت
یوق کلامده هیچ تمدح و لاف — کیم نعمت ولی دکل انصاف
ضمنه اعدایه رغم مطلبدر — بلکه تحدیث نعمت ربدر

ای خوشا خامهٔ شکسته زبان

طوطئ راست کوي بزم بیان

ایلدک ایلیوب چو بذل نعم
سرکذشتم شکسته بسته رقم

سینه دن رفت ورزوب غم ایتدک
بنی شرمندهٔ کرم ایتدک

ضایع اولمز یانمده بو خدمت
کردنمده قلادهٔ منت

اولنوز لق اولودي هیچ احسان
آزدوشر لطفه کرچه بویله زمان

شمدي ایتدم بو آرزوی ینه
طوبرمه لبریز قلسه بوني ینه

جام احسانی ایلیوب سرشار
صوفی بوم لنشنه یه اني تکرار

بزم الطافی ایله کی ما کرم
قل بنی کلکرم و خاطر نزم

یعنی بر طرز نغز ایجاد ایت
اهل سنت روانني شاد ایت

اوله مبنا سی اعتقاد نفیس
ایده تسهیل عون رب قدیر

خاک درگاهدن آلوب رخصت
بو روش اوزره عرض قل خدمت

ای خداوند واهب آمال
عارف سر و واقف احوال

رازدان درون خانهٔ دل
کاشف رمزهای هر مشکل

سکا چون جمله حالمز ظاهر
کتم سر ضمیره کیم قادر

نیجه قابل یانکده دعوی لاف
هیچ ممکنمی درکه اوله خلاف

صبح کاذب کبی دکل بی تاب
بر توآفتاب صدق و صواب

بر ضیا دراوبی فروغ دکل
راستدر سوزلرم دروغ دکل

بحر علمک محیط در یارب
صافدر شک و شبهه دن مشرب

کرچه مهجور کنج عصیانم
کنج نقد کمال ایمانم

لله الحمد اولدي روز ازل
صدر دل اعتقاد پاکه محل

وحدت ذاتی ایلیوب تحقیق
اینمشدر صفاکی تصدیق

علم و قدرت حیات و سمع و بصر
ذات پاککده اولدیلر مضمر

کرچه ذاتکله قائم اولدي صفات
نه صفت ذاتدر نه غیر الذات

نحن الواصفون عن صفتک
ما عرفناک حق معرفتک

احد بیتدر یوق شبیه و نظیر
ملکده حاجت مشیر و وزیر

نه عرض نه جسم نه جوهر سین
متشکل نه خود مصور سین

یعنی منحیث ذاته الاقدس
صفت حق همین تجرم و بس

سنده یوقدر ایا سمیع و مجیب
حد و عد تجزي و ترکیب

سکا نسبتله یا علي الشان
نه زمان اعتباري وار نه مکان

اولمدي یوق اول احتمال بنه
اکل و شرب و لباس و نوم و سنه

پاکدر دامن جلالت حق
شهوت اسناد اولنمدن مطلق

فرع و اصل احتمالن ایلدي سد
آیت لم یلد و لم یولد

لم یزل لا یزال سن بي شك
صفحهٔ دل بو اعتقاده محك

اول بي بدایت اولدر اول
آخري بي نهایت اولدر اول

محدث کائنات اوذات قدیم
همه مصنوع فیض فضل عمیم

اثر صنعي عالم و آدم
حکمي و نقشجه در وجود و عدم

امر کن دن ظهوره کلدي تمام
علوي و سفلي جملهٔ اجرام

ایتمسه ممکناته فیض وجود
هیچ بلنمزدي رسم و راه شهود

خالق خیر و شر جنابکدر
مصدر هر فعال با بکدر

قودک اما بمقتضاي حکم
خلقده اختیار جزئي هم

پس اودر مرکز خطا و صواب
اکا وابسته در ثواب و عقاب

ذات الله سده هیچ تغیر یوق
بعض حالاتله تکدر یوق

خلق عالم اولورسه مسلم اکر
نفع یوق اکا کافر اولسه ضرر

طرف حسنه در ولي که رضا
قبحه راضي دکل جناب خدا

درک اسرار حکمة اللهی
خارج عهدهٔ دل آکاهي

کنهنه ایرمز عقل چالاک رو
نه طریقله ایلسه تك و دو

بزه لازم اولان همان تسلیم
جمله اشیا محاط علم قدیم

صدق و ایقان دلده در محکم
یوق تردد که وار ملائکه هم

نه ذکردر نه دیو نه انثی در
اوزکه ترکیبدر نه خنثي در

شهوت و اکل و شربدن عاري
محض آثار قدرت باري

هر بري خدمتنده در قائم
اولین نفخ صوره دك دائم

طرفة العین ایتموب عصیان
جمله سي حقه بندهٔ فرمان

ره طاعتدن اولمیوب بیرون
سالکان طریق لا یعصون

کتب اللهه شاهدم لا ریب
اي تصدیق ایتمشم بالغیب

جمله یوز درتدر کتب اما   حکم قرآنه در عمل حالا
غیر مخلوقدر کلام الله   اکه در اعتقاد پاک کواه
رسل و انبیایه معتقدم   آخری حضرت اولی آدم
بولدی منشور قرب یزدانی   نام نامیله عنوانی
کیمی اما که ایلیوب اعزاز   برخصیصه ایله اولدی ممتاز
یعنی بر مقتضای حکم ازل   بعضی بعض اوزره ایلدی افضل
حله پوش محبت اولدی کیمی   جامه بردوش خلت اولدی کیمی
کیمی اولدی کلیم و کیمی صفی   کیمی روح الله اولدی کیمی نجی
هر بری ایتدی معجزات اظهار   ایلین جهلدن ایدن انکار
انبیا معجزاتی حق در حق   هم کرامات اولیا مطلق
طرف حقدن اوله بالاکرام   هر بری مظهر صلوة و سلام
فضل اما جناب احمدده   سبق کل حضرت محمدده
مرکز آفرینش عالم   سلک منظومهٔ بنی آدم
اول ما خلق نتیجهٔ کل   آخر انبیا و فخر رسل
حاکم الوقت ملک دعوت عام   مالک دستمایهٔ انعام
رونق افزای کشور افلاک   مابه الافتخار خطهٔ خاک
زینت شرق و غرب عالم اودر   درة التاج فخر آدم اودر
صاحب الصدر مکتب عرفان   واقف رمز علم القرآن
رازدار درون پردهٔ غیب   خازن کنج خانهٔ لاریب
هادی خلق و پیشوای سبل   مسقط وحی و مهبط جبریل
قم فانذر حدیث قامتیدر   فاستقم وصف استقامتیدر
پایهٔ ارتقائی ثم دنی   ذروهٔ اعتلاسی او ادنی
خیرة الله عنه سرمد   صفوة الله اسمه احمد
قرة العین انبیا اولدر   قوة الظهر اصفیا اولدر
رحمة الله بحکم کتاب   اودر امیدگاه روز حساب
اکه روی رجا طوتر هر کس   انس و جن بلکه مار و مور و مکس
امتی افضل امم در انک   بنده سی شاه محمدر انک

بونه فضل و کمال اولور یا رب   بونه جاه و جلال اولور یا رب
هر نه دعوی که ایتدی انده محق   شاهد عدلی صامت و ناطق
انی تصدیق اولکه ایتدی عناد   انی تکذیب ایدر هوام و جماد
بارک الله زهی جلالت شان   نعت خوان جنابیدر قرآن
معجز انبیایه حد و غایت یوق   خارق العاده وضع و حالی چوق
انبیا معجزاتی بی کم و کاست   ذات پاکنده مجتمعدر راست
نور ایدی چونکه سایه ایتدی دور   هیچ اولورمی که اوله سایهٔ نور
ظلی ظاهر دکلدی اما   سایه سی ملتجای شاه و کدا
نظر ایتدی بر ایدی پیش ایله پس   جسم پاکنه قونمزدی مکس
اکا کیم اوله صون یزدانی   پر جبریل اولور مکس رانی
سایبان ایدی اکا ابر سفید   دو شمیه تا جمالنه خورشید
لب لعلی کتاب احیادر   ناسخ معجز مسیحادر
بر بنان ایله بدری ایلدی شق   اوهلال افتابدن مشتق
هم یمین ایدی اولدر نایاب   نوله انکشتی اولسه چشمهٔ آب
شب معراج او شاه اوادنی   اولدی بیدار ایکن فلک پیما
یوق غرابت که بی معادل ایدی   غیرلر دوشده کورسه قائل ایدی
حامل جسم ایکن او روح روان   قاب قوسین رمزین ایتدی عیان
منظر اولدی خطابکه یا رب   حضرت مصطفی جنابی او شب
بر نسق اوندی کم محال وقوف   تنک ایتدی ظروف صوت و حروف
هر دم دیدی حبیب الله   اولدی آیینه دار وجه الله
بر طریقیله کم عقل ایرمز   درج وهم و قیاسه هم کیرمز
رؤیة الله چونکه محقق در   بو سوزمه خلاف یوق حقده
پس قریب قبول اولور او مراد   واریسه سینه ده لطف استعداد
قلب ایته سینه ایله جلا   شاهد فضلتا اوله بجلا
قبر عذابینه اعتقاد ایدرم   فضل مولایه اعتماد ایدرم
کرچه صورتده حفره در اما   بعضه نسبتله جنة المأوی
منکر نکیر سؤالنه یوق شک   اهل سنت طریقیدر مسلک

نفخهٔ وابسین صور ایله هم حشر اجسادی کوستر عالم
کله‌لر محشره حفات وعراة طوله هموار عرصهٔ عرصات
قدر میل اولتی اولنجه شمس اخی اوله محشرده خلق غرق عرق
سایهٔ عرشده اوله اخیار اللی بیک ییل بو طوره ایده کذار
سائر احوال حشره بی کم وکاست دلده تصدیق و اعتقادم راست
انی کیم حضرت ایلدی اخبار ایدرم اعتقاد ایله اقرار
اوغرر البته خلق سرتاسر ایتمک اوچون صراطی آه کذر
کشی هرچند ایلسه سرعت عمل خیره کلوردن حرکت
وای باشنه اولورسه ذلت قدم اولور آرامگاه دوزخ اودم
شمدی موجود دوزخ وجنت کیدیلر یعنی خلعت خلقت
بویله در حکم ایزد متعال ایتمز آنلر قبول نقص وزوال
اهل جنت شکفته وخندان بار رحمت زبونی دوزخیان
اکه دوزخده یوق خلود اگر دلده ایمان اولورسه ذره قدر
لطفک امید ایلرز هربار وقنا ربنا عذاب النار
باز در چونکه ای دل اولجزم باب رحمت در شفاعت هم

ای که بو کلشن بیانه کله
طرح خامم بو باغی سیر قله

ایدرک انده کشت زیر وزبر بو لکی اوغررسه بو مقامه اکر
وار امیدم که ایلیوب بنی یاد ایده بنی فاتحه ایله روحمی شاد
یس اولوب کوش دار مغز کلام صفحهٔ جانه یاز بو فصلی تمام
سنی دعا ایله ایلدم اشهاد انی حفظ ایله تا دم میعاد
جان کبی صقله تا بو فنه ادا ایتمه ضایع انی بحق خدا
حضرت حق اودم که ایده مراد حشر اوله عرضگاهه جمله عباد
ایره صبح قیامتک اثری لمن الملک شامنک سحری
ایلیوب بانک صور اسرافیل خاک وآنارک جامه‌سی تبدیل
نفس جسمه عود ایدوب ارواح پرلونه قیام ایده اشباح
حشر اولوب عاکفان کنج قبور طوره بازارگاه یوم نشور

بلمیوب بر بربنی خویشاوند اولمیه فکر مادر وفرزند
دنک وحیران اولوب صغیر وکبیر اوله نفسی صداسی عالمگیر
هرکسه اوله غایة الآمال نفس تخلیصی بی زن ومال وعیال
کله میدان احتسابه همان فرق غث وسمین ایچون میزان
اوله نقدینهٔ صنوف عمل داخل کفهٔ فمن یعمل
سویله یوم قسط وزانی عدل اوذره زبان میزانی
عمل خلقی وزن ایدوب بر بر کامل وناقص اوله هب ظاهر
کرچه مرغوب اولور ولی خفت بونده مطلوب اولور ولی ثقلت
ناقدان عمل اولوب غماز سره وناسره اوله ممتاز
آچلوب روزنامهٔ اعمال کوریله فهرس ثواب ووبال
جفه یعنی بیاضه کار وعمل کیمنه صح اوله کیمنه بطل
ایره لرهم محاسبان قضا جمع وتفریق دفتری امضا
کیمی اهل شمال وکیمی یمین کیمی مسرور اوله کیمیسی حزین
چکله ایکی جدول اوله همان ره دوزخ طریق باغ جنان
کله چون بو فقیره امر حساب یعنی کیم نوبت سؤال وجواب
بک طی یوب ناصیه ایله اقدامی چکله‌لر اوده تربه بو بدنامی
مشت حیرتله کاه اولوب افغان سلهٔ دهشتیله که خیزان
جمله اعضاده قالمیه حرکت یا مکر اوله لرزهٔ حیرت
کویه دن دیه اوله هیچ عقیق ایره جانی قبای تنی تضییق
ایره جمله حواسه ضعف وفتور اوله مسند طریق فهم وشعور
یعنی بو قالور بولنمیه اولهم وارسه آه غم سرشک ندم
بویله هنگام بی نوا ایسه ده وقت عجز ودم وکدا ایسه ده
کله‌لر نطقه دست وپا وزبان اوله هر بیری باکه دشمن جان
تو بوب هر بیسی غوغایی نوحه‌ای ولو علینا بی
ایندوکم ایشلری عیان ایده‌لر یک بیک صوچلرم بیان ایده‌لر
طرف عیبه اوله جمله نظر چشم انکاریله کوریله هنر
اللرینه خلاصه چاره کرک چاره جوی کناهکاره کرک

اي بو دعوايه اولكه اولدي كواه   او زمان سويله حسبةً لله
يوق غرض سنده قصد حسبت ايت   بلمه كك مرتبه شهادت ايت
عدل سن قول حقدن ايتمه عدول   اولور البته حق قوين قبول
حجة خارج اولبنور ترجيح   بعض دعواده وار اكا تصريح
حجة ذي اليده اولنمز عمل   چكلور اكه كاه خط بطل
ويريلور با وجود خود فتوي   دفع دعواسي ديكلنور شرعا
دفع اولنمسه كي تهاتر اولور   حكم وفرمان جناب حقدن اولور
اويله اولسون همان ايش اساندر   جو افندم رحيم ورحماندر
جوش ايدوب بحر جود فياضي   اولور آخر عنايت قاضي
امدي اي حضرت كريم الشان   اي خداوند فائض الاحسان
بويله در اعتقاد عبد فقير   كه اولمشدر قلمزن تحرير
ايتمشم جون بو مسلكي مذهب   قدمم انده ثابت ايت يارب
يعني شيطاني رهنما ايتمه   پاي لغزيدهٔ شقا ايتمه
طوت الم يا محول الاحوال   اولميم سرنكون چاه ضلال
طوتمشم دامن عنايتكي   ايتمه بندن دريغ رحمتكي
قولنه كستاخلق عجب اولمز   بر آوج خاكده ادب اولمز
جرمنه معترف فقيرم بن   دست وپا بسته بر اسيرم بن
قهر ايدرسك اكرچه عدلكدر   عفو ايدرسك الهي فضلكدر
طاعتم يوق كه ايدم استظهار   عفو وغفرانكي استرم هر بار
جرممك حدي يوق كناهم چوق   سندن اوزكه ولي پناهم يوق
ال بيمدر اتك سنك يارب   رد ايدوب بن فقيري ايتمه غضب
يوزمه اورمه جرم وعصيانم   بني رسواي ايتمه سلطانم
مجرمم اول حجاب باكه بتر   سنده شرمنده ايتمه دانجي بتر
عفو اولنمز قالورسه جرم وكناه   قنده ظاهر اولوريا فضل الله
ايدلم حرز جان وورد زبان   حسبي الله وحده لي همان

اي عزيزي زار وسرگردان
كوچه بازار معصيتده دوان

نو بتن صاودي كلك سحر آثار   دكدي بيچاره ساكه نوبت كار
حال معلوم عام وخاص اولدي   خامه بس قيددن خلاص اولدي
امدي آرام ايتمه ايت اقدام   توسن نفس سركشي ايت رام
آه شبديزيني روان ايله   اشكوني كلكوني همعنان ايله
قل نثار سرشك چشم نياز   اول در افشان بزم سوز وكداز
اختيار ايليوب دم مسعود   يوزكي ايله فرش خاك سجود
كوزكرك ياشني ايدوب جيحون   سجده كاه نيازي قل پرخون
كلشن جانه اول زمان كه اسر   باد صبح اجابت مضطر
دستكي حضرت خدايه كوتور   دركه پاك كبريايه كوتور
آه ايله اشك چشم حيرت ايله   انفعال حيا وخجلت ايله
بوردش اوذره عرض حاجات ايت   لطفي چوق حضرته مناجات ايت
اي كريم ورحيم وحي قدير   اي اولان بي كسه معين وظهير
دستكير فتادكان سنسين   قوة القلب عاجزان سنسين
دركهكدر عصاته منزلگاه   طوغريدر اكا اهل جرم وكناه
دل محزون شاد اولور انده   يوز اوران بر مراد اولور انده
كمسه دونمز او بابدن مغموم   آدم اولمز او قاپودن محروم
انده بولدي دواسني ايوب   انده هم بولدي بوي سن يعقوب
كلدي انده فداي اسمعيل   ايردي انده شفاي قلب خليل
اوطرفدن اسر نسيم نجات   الور انده شميم عفوي عصات
لطفك استه جوكرور ساهب   يا بن اميد ايلسم نه عجب
كرچه كيم مبتلاي عصيانم   لله الحمد اهل ايمانم
زينت صدرم بحمد الله   گوهر لا اله الا الله
وحدت ذاتي ايتمشم ادراك   دلده يوقدر تردد اشراك
اومرم اي عزيز هر مسكين   اوله ثابت كوكلده نقش يقين

اي دل مستمند سينه فكار
ايدجك مسند دعاده قرار

روح پاكي رسولي ياد ايله   صكره فرع در مراد ايله

ظاهر اولوب علو شان رسول … اوله تا جمله سی قرین قبول
اولسه راه جله برایکی کاسد … انتخاب ایلمز اینی ناقد
یوز اوروب خاک عجز و ذلته ایله … یوز توتی ضعف ایله بک ضراعتله
ایلسون بلبل زبان نیاز … بو ترنمله نغمه یه آغاز
ای دری قبله گاه انس و ملک … نور بخش چراغ مهر فلک
ویر رسوله مقام محمودی … اکه لطف ایله حوض موردی
قل مقام شفاعته قایم … ایله صدر وسیله ده دائم
شب چراغ سرای بینش اودر … مردم چشم آفرینش اودر
شمع محراب ابروان صفی … نور ذاتیدر آدمک شرفی
قل صلات صلوتله تشریف … ایله هردم سلامله تلطیف
اوله مسلوک راه شرعی مدام … دهر دوران حشر ایدنجه قیام
او بنم جانم ایچره جانمدر … سلطنتگاه دلده خانمدر
ایتمزدم اولمدن یولنده گریز … اکه اولسون فدا بو جان عزیز
اولکیم بنده سن حمایت ایده … داخل حلقه شفاعت ایده
لست اهدی سوی الصلوة الیه … یا مفید الوجود صل علیه
آل و اصحابنه درود اولسون … جمله سی حله صفا بولسون

دمیدر ای دل شکسته و زار
رهبر حاجت اوله استغفار

توبه استغفر الله ای مولی … توبه سبحان ربی الاعلی
توبه عمد و خطایه صد چندان … توبه زرق و ریایه صد چندان
توبه لر ناسزا ده افعاله … ناپسندیده جمله اقواله
کرم ایت تا چکنجه جام فنا … آب توبه ایله قل بنی احیا
باده ضلک و زاری اوروجه دم … موجریز اوله دلده بحر ندم
حسنکله کوزم یاشی ایت جوی … اشک خونینی ایله زینت روی
ایتمشم زعمم اوزره صوم و نماز … ایله حسن قبول الله اعزاز
وار الده بضاعت مزجات … ایتمه رد یا میسر الحاجات
طاعت حقده اولدی نقصان … تور قرم اوله اولده بر عصیان

ایده لوکم حجی حج مبرور ایت … سعیمی انک سعی مشکور ایت
نیجه ختم شریف قرآنی … که ایدوبدر بو مجرم جانی
جمله سندن ثواب حاصل اوله … روح پاک رسوله واصل اوله
مال طیب دکلسه ده صدقات … انی رد ایتمه یا کریم الذات
بو قدر وار که انده یوق اکراه … طیب خاطر ایله در لوجه الله
اوله دائم تلاوت قرآن … نور چشم و سرور سینه جان
فکر و ذکرک بنمله مونس قل … اوله پر نور انس خانه دل
یا جلی الظهور والاشراق … قل بنی غرق بحر استغراق
اهل تقوا ایله همنشین ایله … زهد اربابنه قرین ایله
آشنا ایتمه انکیله بنی … اوله بیگانه بلمیه او سنی
رحم ایدوب ای معین هر بیکس … ایله اطوارمی رضاکه قرین
بهره یاب ایت بنی توکلدن … حصه ویر صبر ایله تحملدن
حب دنیای دون اولوب دائم … دوشمیم دام کید شیطانه
کنج غیبیدن ایلیوب اغنا … غیریدن ویر فقیره استغنا
بنی محتاج ایتمه نامرده … دوکمیم آب رویی بر درده
دستمی ایتمه بندلدن عاجز … تنکدستیمه دوشمیم هرکز
ید علیا می ایلمه سفلی … ای کرم اسی حضرت مولی
تندرستی نصیب ایت یا رب … ایتمه غالب قوایه ضعف و نصب
بیچه رنجه ایلمه مغلوب … بنی عذر ایله ایلمه معیوب
کلمیه تا که طاعته نقصان … اوله ممکن رعایت ارکان
قل نظر بن فقیر مسکینه … بالغ ایت سنمی ثمانینه
رحم ایدوب تا که شیب سالمه … ویره سن دستمه عتق نامه
کر تجاوز ایدرسه آنی شمار … لطف و احسانکه نه مانع وار
بیورر حبیب رب جلیل … بویله تبلیغ ایلدی جبریل
بیوردر حضرت کریم الشان … آفریننده زمین و زمان
اولسه بر قولده شیبه اسلام … بولسه توحید دلده استحکام
هر نه دکلو کناهکار ایسه ده … دشت عصیانده پا فکار ایسه ده

ایدرم محض فضلکله سحاب / ایتمکه آتشیله اکه عذاب
لله الحمد مؤمنم بالغیب / قلبده ذره دکلو یوقدر ریب
خاصه قامت الف آسا / اولدی محرابی اوکنده دوتا
سرو وشیم آغردی همچون برف / ایتدم اسلامم ایچنده عمری صرف
امدی حاشا که باکه رد و حساب / ایده سن نار دوزخیله عذاب
طول عمر استنور بونکچون بس / طوتمزم صدرده غیری هوس
چون بو حاله ایره پیام اجل / دوریله دفتر صنوف عمل
کرم ایت ختم قل شهادت ایله / ایله تشریف اول سعادتله
رحمت ایت والدینمه یارب / چکدیلر تربیتده باکه تعب
شیر جنتله ایله انلری سیر / قل عطا انلره لباس حریر
بوله استادلرده رحمت / یرلری اوله روضهٔ جنت
جمله‌سینی بن قولکدن ایت خشنود / هر بری بوله فضل نامعدود
کی ممکدن خصومی ارضا ایت / صکره ابرادینی امضا ایت
اهل اسلامه ای کریم الله / نظر مرحمتله ایله نکاه
عفو وغفرانک ایتمشز مطلب / قل میسر الهی جمله یه هب
بی کراندر او بحر بی پایان / قطره‌دن اکسلورمی هیچ عمان
ایتسه مولی اکرم تحریر / جمله‌دن وجه ورا ایله تعبیر
رهنمایان دین اولان فقها / بویله اولمش قلمزن افتا
عتق کلّه بو سوزده حکم کتاب / ویریلور بو سؤاله بویله جواب
اولور اول عبدی خلاف آزاد / یوق بو وادی حکمده عناد
هم امامین ایتدیلر تحقیق / ایلدی شافعی دخی تصدیق
عتق بعض ایله کل اولور معتق / یوق تجزی بو بابده مطلق
نه سعایت نه خود کتابت وار / بس امامین بویله ویردی قرار
رضی الله عنهم الی الدین / یرلری اوله باغ خلد برین
سن خود ای مالک علی الاطلاق / سجده اعضاسین ایلدک اعتاق
یوز اوره خاک عجزه شام وسحر / ایدرز بیچاره نه نالشلر
مظهر عتق اولدی چون یوزمز / بودر امید لطفکه سوزمز

بو گنهکار

بو گنهکار قوللری شاد ایت / بند و زندان غمدن آزاد ایت
دیندن قل خلاص مدیونی / یارب اطلاق ایله مسجونی
اول شفابخش رنج مرضایه / قل میسر نجات اسرایه
دم آخرده حفظ ایمان ایت / سکرة الموتی باکه آسان ایت
طوتشوب یانجق حرارت ایله / ایله اسقا شراب جنت ایله
بنی مغلوب ایتمه شیطانه / ایرمسون دستی نقد ایمانه
هر نیجه کیم کلور او دم یاده / ویررم عقل خرمنی باده
کندنی بینه تثلیث ایدرسم / دل بیماری تفویت ایدرم
بستر عجزه دوشمشم بن اودم / هیچ قیاری زبونه اهل کرم
خوفه یارب رجامی قل غالب / بنی ظنمده ایلمه خائب
قل میسر بکا مکان رفیع / مرقدم اوله خاک پاک بقیع
ایتمشم بو سعادتی مطلب / رسم هر عبدر جوار عرب
حشر اولم تا دم قیامتده / بن ده زیر لوای حضرتده
چون ایره دست قهرمان اجل / طی طومار بر خطا و خلل
ایتمه اول نامه‌دن نقیری خجل / یوم نطوی السماء کطی السجل
لطف قل رقعهٔ نجاتمی یاز / بنی آزاد ایچون براتمی یاز
بکا کوسترمه قبر اهوالن / ایله تسهیل حشر احوالن
آه الله که بیم وحشت قبر / من سکینی ایلدی بی صبر
چونکه غربت ایلینه کلدم اوشب / رحم قل بو غریبنه یارب
مونسی ایله الهی قرآنی / بکا بولداش ایله ایمانی
ایله تلقین باکه حق وصواب / اوله آسان منکرینه جواب
رخصت اولورسه حضرت حقدن / اذن عالی جواد مطلقدن
بر طرف ایلیوب حجابی همان / بی تحاشی ویرم جوابی همان
ربم الله در نظیری یوق / مالک الملک در وزیری یوق
اتباع ایتدوکم جناب نبی / حق حبیبی محمد عربی
دینم اسلامدر بحمدالله / قبله‌گاه صلوة بیت الله
اودم دوشمیه اولوب مبهوت / دیلمه عقدهٔ خطا و سکوت

قل الهی عنایتك رهبر	ایلیم برق وش صراطی کذر
ایله یارب تقبل میزانم	سوده تبدیل ایله خسرانم
سیئاته زیاده اوله حسنات	ایتمه آحادی غالب عشرات
عرصات ایچره قل عطشدن ایمن	ایله هم داخل فریق یمین
امتندن بر بنده اولسه عقاب	چون جکر حضرت رسوله حجاب
بنی ایتمه الهی اکه سبب	ایلدم کرچه بنجه ترك ادب
یرمی ایله روضهٔ جنت	قدسیانیله ایله همصحبت
بنم اولچره معترف بر قول	بو قولکدن الهی راضی اول
بر بنانم دخی وارای مولی	کم اوده واصل مطلب اعلی
دم عرض جمال اولمیه سد	لن ترانی جواب یاسه مدد
خاصه راول خطاب دنیایه	بنی عقباده صالمه فردایه
خیلی ایامدر پریشانم	دشت غربتده زار و کریانم
مونسم آه و کریه غمخوارم	نالهٔ صبح و شام خودکارم
کزدرم شویله واله و حیران	استرم دردمه بولم درمان
دوکنوب طاشلره چوی آسا	ایکلرم کوه کبی صبح و مسا
خواب راحتدن آلیبوب چشمم	کیجه‌لر صبحه دك صایار انجم
بو امید ایله کم نسیم سحر	کتوره کوش جانه خیر خبر
جان مشامینه چونکه باد صبا	ایتمیه فیض بوی روح افزا
مطلع الشمسه دوندروب یوزمی	دیکرم سمت مشرقه کوزمی
لطف باریدن ایلیوب امید	مژدهٔ عفوله کله خورشید
چونکه انده دخی اولم مأیوس	ایلیوب آه ایدرم افسوس
یره چالوب عمامهٔ صبری	ایلرم چاك جامهٔ صبری
کندمی خاکه ایلیوب غلطان	کیدر عقلم کودن صنوبری جان
یوز اوروب پای اشك خونینه	اورورم باشمی طاشدن طاشه
اولور اول دم بو آه آتشناك	شرر افشان فتنهٔ افلاك
اولمسه فیض اشکمه دیده تر	خانهٔ تن اولوردی خاکستر
کیجه کوندز بودر بنم کارم	کریه و ناله هردم افکارم

باکه آرامکاه کوشهٔ غم	ما حضر نعمت ایسه توشهٔ غم
سربالینمه ولی هیچ کس	سایه صالمز مکرکه بر مکس
ایلمز باکه کیمسه لطف خطاب	کوسترر بلکه روی قهر عتاب
هرکیمك دامنینی آلسم اله	انکبینی چکر علی العجله
ایلسم ریش سینه‌دن فریاد	ایردانندن ده جانه زخم زیاد
کردیسم حالی کوهه کریه کنان	طعن ایدر اولده باکه خنده زنان
ایتسم اظهار بحره درد و الم	بس اولور اولده موجریز ستم
سویلسم آفتابه درد درون	بنجه سیله یوزم ایدر پرخون
ابره کر عرض ایتسم احوالی	یاغدرر باشمه تکرك بلای
باده قرشو اکر چکرسم آه	یوزم ایلر طبانجه ایله سیاه
یانسم احوالی شمع سوزانه	داغ محنت اورر او ده جانه
چوکیك آیاغنه یوز اورسم اکر	بنی غرق ایتمکه هلاك ایدر
سروه طوتسم اکر که روی امید	سایه‌سن بندن ایلر اول تبعید
کیمدن امید ایتسه‌م وفا	او طرفدن ایرشدی سنك جفا
کورمدی بر قبوده روی نیاز	حقه عاصی اولدن قوله بوده آز
سکه کلدم ینه خداوندا	هرچندن قپاندی باب رجا
کلدی ایسه زمان فضل اکی	که اوله نخل امیده بارآور
دل محزونی لطفله قیل شاد	ایله بو ورطه‌دن بنی آزاد
دار غربتده کرچه اولمدم آج	بنی بر فرده ایتمدك محتاج
بلکه اولدی مضاعف احسانك	عاجزم شکرن ایتمکه آنك
چقمدی اولمزنه جاره خاطردن	جزء ایماندر چو حب وطن
حظ اولنذیسه کر ایتمدن	نالهای دل حزینمدن
قوبنی انده بیك بیل آغلیم	دلمی آه ایله داغلیم
کله ذات کی بمکه خوش تنك	خنده‌دن یك اولور کریه خونینك
یا الهی دیار غربتده	اول بیابان رنج و محنتده
هر نه چکدمسه غم دکلدر اکی	بر عمل ایتمدیسه که یاردر
ای خداوند ملك سبحانی	حکم فرمای صدر یزدانی

ایله بو کلشن نیازی هم … بر نکاهیله رشک باغ ارم
واریسه انده بعض یاوه سخن … عفو ایت اولمز چو خار بی کلشن
اوله یارب وسیلهٔ درجات … بکا ایله ایلی برات نجات
ذات پاک حبیب اکرم ایچون … زینت عرش او نور اعظم ایچون
وحی اولنان کتاب منزل ایچون … بعث اولنان نبی و مرسل ایچون
حرمت کعبه ایچون اللهم … شرف روضه ایچون اللهم
خشیتکله روان اولان یاش ایچون … یولکه بذل جان ایدن باش ایچون
ایله مقبول عرض حاجاتم … رد بیورمه بنم مناجاتم
بو دعایه اوکیم دیه آمین … دیلرم هر بلادن اوله امین

کیمکه ایتمز دریغ فاتحه‌یی
اکه لطف ایله حسن خاتمه‌یی

بو غوطه‌خوار کرداب ناقوایاب حزن و ملال هبوب شرطهٔ ایزد متعال ایله ساحل نشین سلامت اولدقده بر دُرّ صدف لجهٔ بلاغت بوبر تاج فی بیت پسندیده ایله منظومهٔ کلشن نیاز مستزاد اولمشدر

شکر الله سعیک ای خامه … طرز خاص اولدی بو دعانامه
بولدی زیب تمام اکرچه کتاب … صدر دل اولدی داغدار حجاب
زادک الله ربنا حسنا … فائزا بالزیادة والحسنی
دامت آثارک زهی همت … غمکسارانه ایلدک حرکت
ایلدک بن کدایه بک احسان … منتک اولدی طوق کردن جان
بارک الله یار صادق سبقی … حسبة احمدم موافق سبقی
مدحکی بویله یازدی کلک قضا … قلم صنع ایلدی امضا
فیض انفاس روح بخش سحر … دم شوق پیام جان پرور
حالت اعتدال نوروزی … وقت اقبال بخت فیروزی
جو بلدی جمیع احوالم … ناصواب و صواب اعمالم
باب احسانی امدی قل تذییل … فضل فضل و عنایتی تکمیل
نسخهٔ لطف اولور انکله تمام … قل بو نظمی اکه حسن ختام

بیلم

بیلوردم کرچه ساکه زحمتدر … بن دلفکاره خیلی منتدر
کتوروب رقصه شاهد هنری … یینه بر یوزدن ایله جلوه کری
ویره کوکش سروش غیب طنین … نغمه‌های بیابی تحسین
یعنی بر نقش دلکش ایجاد ایت … جمله غمکینلری کلاری شاد ایت
سویله بر پاره ایلسونلر کوش … بحر رحمت نه یوزدن ایتدی خروش
بنی اول ورطه‌دن ایدوب آزاد … نیجه قلدی دل حزینمی شاد
کمسه امیدی کسمسون حاشا … نه سریع الرضا ایمش مولی
طرف جرم عبده باقمز ایمش … مجرمی نار قهره یاقمز ایمش
جور کوسترسه لطفی مضمردر … نظر شفقتی مقرردر
عادة الله بویله‌در هربار … صورت قهر ایلسه اظهار
بنده آثار رحمتی کوردیلور … نیجه یوزدن عنایتی کوردیلور
شاهد عدلدر بو دعوایه … حسب حال فقیرکم مایه
کیردی جون همچو مردم دیده … بو کتابم لباس تسویده
آل عباس کبی کیدی سیاه … شب تار اولدی ماه منزلکاه
آب حیواندر بو عقد نظیم … پردهٔ ظلمت ایچره اولدی مقیم
استدم کم او سرو باغ سخن … صحن تبییضه اوله سایه فکن
ایره تبدیل جامه اول نامه … خو اولور خوبه نو بنو جامه
ایتدم اقدام باخطاج و رج … یازمغه که درست و که معوج
انی تحریره ایلدم اقدام … بوله تا زیب و زینت اتمام
بنده بر شب بو کنج غصه‌ده زار … سکرهٔ خوابدن اولوب هشیار
لیلة القدر بری او کیجه مکر … جان فدا اولسه لایق اکا اکر
بارک الله زهی شب پرنور … که ظلامی سواد دیدهٔ حور
لوحش الله خوشا شب راحت … که ویرر جانه مژدهٔ وصلت
حبذا لیلهٔ خجسته مآل … غیرت روز عید فرخ فال
اولدم اول دم ساوح پوش وضو … ایلدم قصد قهر جان عدو
کوره تا کم لعینی بد آیین … دستبرد مظفرانهٔ دینی
یوزی خاک عجزه قلدم فرش … دستمی رفع ایلدم سوی عرش

نام پاك خدايي ذكر ايدم   اغلادم كاه وكاه شكر ايدم
آه غم كريه دمادم ايله   طرفه حالتله اوزكه عالم ايله
حضرت حقه ايليوب نالش   عرض حاجتده ايلدم كوشش
جان شاسينه اولدم ايردي مكر   نفحات اجابت مضطر
باغ دل كلدي اولوب خندان   دونوح تازه بولدي روضهٔ جان
كلشن خاطرم اولوب خرم   اولدي كنديسي خار غصه وغم
باشلدم يازمغه الوب خامه   ايره تا نام ختم اتمام
بيك خامم شتاب ايدوب كيدي   بر ايكي صفحه سيني طي ايدي
اندوكمده بو بيتي نقش رقم   ادريجي يعني بو نقصاله قلم

فيض رشد اولدي بو مجنونه
راستدر الامور مرهونه

داعي حق ايدوب صلوة ندا   ايلدي دعوت خدايي ادا
ديدي جف القلم لسان الحال   قم فسر يحي قبلة الامال
ايلدم عزم بيت حق اول دم   تا اولم حصه ياب خوان كرم
دعوت عامده رشقي وسعيد   فرق اولمز چونكه ده ايتدم اميد
دوبمي خاك درگهه سوردم   قبله‌كاه نيازه يوز ادردم
نالش ايدم خداي بيچونه   اولكم رحم ايده بو مجنونه
چو قلندي جماعتله نماز   ايردي انجامه بزم سوز وكداز
صونه‌ي اولدم مستر ابنال   نكه برنامهٔ همايون فال
نامه‌مي يا هماي دولتمي   شمع تابان بزم ساميمي
باغ لطف ايجره يا كل نو يا   نغمه سي خوش يا بلبل كويا
وارديسه يا غلام شاديدر   بيك اقبال انكلادي بدر
مطلع الشمس بهجت ابدي مكر   طلعتي ايدي فيض نور بصر
يا مكر بر كتاب ساميه در   كيمياء السعاده ناميدر
لب تعظيمله ايدوب تقبيل   ايلدم افسر سر تبجيل
صفحهٔ دونيه نكاه ايتدم   سرا عزازه سجده كاه ايتدم
بس اذ نقدي بالذي نحواسي   اولدي مفهوم لفظ ومعناسي

سرابسر عفو وصفح ايمش مضمون   بيم لطفكدر اول دركنون
دل ناشاد ديديا اولدي چو شاد   اكا مفتاح قفل باب مراد
مژدهٔ فضل حق ايروب كوشه   كلدي حيرت بو مست مدهوشه
خوف غالب اولوب حجاب اولدم   بكا الوردي بر عجب عالم
لرزه ناك اولدي جسم وجسمده جان   منهدم اولهيازدي جمله جهان
اولدي غرق عرق وجودم هب   نيجه شرمنده اولميم يارب
بر بحق يل كورلدي غم انجق   كچدي غفلتله خود عمر مطلق
حال اما اولوردي بيك مشكل   او قدر كر اولديدي غم اي دل
ارحم الراحمينه شكر هزار   بن كنهكار اودكلو اولمدي زار
بو بياسيله دل اولوب مسرور   چشم تردن دوكلدي اشك سرور
حمد ايتدم جناب سبحانه   اغلادم جرمه كوردم احسانه
اولدم فيض بخش شاديه   اوله هنگام بر مراديده
فرش ايدوب سجده كاهه دوي راه   قالدرب اسمانه دست دعا
ديدم اي دردمنده درمان   اي طبيب درون خسته دلان
شاه دوراني دائمات مسرور   بكا فضلك اولور دن ايتدي ظهور
خان اعظم يگانهٔ عالم   ذات پاكي شجاعت برج علم
درشهوار درج جاه وجلال   درج برج دولت واقبال
پادشاه مجاهد غازي   كوهر افسر سرافرازي
حضرت خان مراد عالي قدر   فلك سلطنتده اولدر بدر
شاهلر بنده رضا جويي   جمله عالم انك دعاكويي
ظل حقدر اوجاني اسلامه   اولدي آسوده سايه‌سنده انام
هيبت وسطوتي مسلمدر   حق بو صاحبقران عالمدر
خيل اعدايه تيغي راه عدم   استنيس ابتسون اكا وضع قدم
صالسه كر بحره سايه شمشير   دهشتندن نهنك اولور نخجير
كوهه دوشسه شعاع تيغي اكي   خشيتندن بلنك اولور ذي ذ
قلبيدر نقد لطفه راست محك   وضع اولنمز بو لفظه نقطهٔ شك
كف ذرياشي آسمان سخا   رشحهٔ ابر جودي بحر عطا

گلشن دهر ایچره شاد اولسون
باغ عالمده برمراد اولسون

سلطنت تختی اوزره ایده قرار
دوندکجه بو قبهٔ زرکار

نخل آمالی سبز وخرم اوله
سایه سی ملتجای عالم اوله

نصرت آیرلسون جنابندن
فتح ونصرت دخی رکابندن

عون حق یار ویاور اوله اکا
نیک اقبال رهبر اوله اکا

حکمنه رام اولوب بنی آدم
تابع امری اوله هب عالم

خیر توفیق ایله هر کارن
خدمت شرع ایله افکارن

ظاهر اولوب اوکانده نیجه کهر
اوله نخل وجودی بار آور

بو قدر کم چکم کدر چکدم
تعب ومحنت سفر چکدم

ایرلوب منزل ومکانمدن
اولدم آواره خانمانمدن

حضرتینه یوغیدی دلده کدر
خاطرم قالمشدی ذره قدر

افترا ایدوب بکا حاسد
سویلمش بولدی غبنی اول فاسد

صافدر قلب پاک سلطانی
صدقه حمل ایلمش او بهتانی

کورمشمدر چو لطفنی نیجه
غرق احسانیم الأعزجه

بلمیوب قدر نعمتی حاشا
بنی آلوده ایده حکم قضا

نیجه بدخواه اولور اکا آدم
مهدی عصر ومصلح عالم

اوله اول برکزین عثمانی
رونق افزای تخت سلطانی

دهره اولسون او روح عالم جان
ربع مسکونه حکمی اوله روان

بوده رایتده هر زمان کراسر
شانهٔ توغی اوله باد ظفر

کی مکدن الهی کشور دین
سایهٔ دولتنده اوله امین

عسکری ایله دائما منصور
دوستی شاد ودشمنی مقهور

هاتف اولدم دیدی که او مأمول
دستیک اولدی کی اثار قبول

یعنی اولدی رجا حصوله قریب
دیدی آمین امین وحی مبین

صاحب الصدر مجلس سامی
یعنی مخدوم حضرت جامی

درفشان اولدی بزم عرفانه
ایلدی تحفه کوش یارانه

مدح شاهان بعقل وشرع رواست
زانکه شاه هند وشاه ظل خداست

هست عاده بنزد صاحب دل
مدحت ظل بمدح صاحب ظل

چونکه اولدی مقرر امر سفر
چکدم بر مهمه بار کدر

کوردی جمله لوازمی احباب
اولدی آماده سربسر اسباب

یوله دوشدم سرور سینه ایله
عزم راه ایلدم سفینه ایله

خضر توفیق حق اولوب رهبر
سالماً بحردن اولندی کذر

طرف بره چون اولندی کنار
سجدهٔ شکری ایلدم تکرار

حقه حمد ایتدم ایلدم اولدم
بسمله ایله رکابه وضع قدم

سیر کهسار وکشت دشت ایدرک
واصل اولدم مکانمه کیدرک

بونه فضل وکرم اولور یارب
بونه بذل ونعم اولور یارب

قومدک بند غم ایچنده بنی
ایتدک آزاد بس بو ممتحنی

باقیوب بونجه جرم وعصیانه
مظهر ایتدک بنی بو احسانه

یوغیکن بنده لطفه استعداد
محض فضلکله ایلدک دلشاد

بنی احسان ایله ایدوب تعزیر
اولدی عجزی بو واجب التحبیر

ساکه اولسون اودکلو شکر وسپاس
انی عد ایتمیه بنان قیاس

ای اولدن نشاهٔ دار جام سرور
مست واوکار بزم عیش وحضور

الحذر الحذر خمارندن
جام شادینک انکسارندن

چکمه یعنی صداع استدراج
دوشمه بر درده کم بولنمز علاج

بلمیوب قدر لطفنی چون اول
ایلدک ارتکاب سوء عمل

سوق تقدیر ایتدی نیجه زمان
سنی دشت بلاده سرکردان

دستکیر اولمسیدی فضل خدا
کور اولوردی سکا او چاه بلا

امدی یاد ایله اول حمی ای دل
عاقل ایسک اوحالی عبرت بیل

اولور البته ایلسه نادم
تجربه بر تجربی هر کیم

طوت بلی فضل حقه کوش ایسه
هم امین اولمه کم عذابی شدید

کوزه رتابی رحمت امن عذاب
بویله در حکم سنت ام الکتاب

صورت لطفه آلدنوب زنهار
دوشمسون هیچ دلکدن استغفار

بیک صقیر مکر حقدن اولمه امین
چاچسر انه دوشدی ای مسکین

معترف اول قصور طاعاته
ایله اقرار فرط زلاته

دم الآن حصحص الحق در / جرمي كنه كره كورمك اليق در
ارحم الراحمينه نالش قل / يان يا قل اكه عرض سوزش قل
ناله يي رود چشمه دمساز ايت / بوسرود نيازه آغاز ايت
يا الهي زبون عصيانم / بستهٔ دام مكر شيطانم
اولمدي كاركر صنوف حيل / قورتلش يوق مكر كه وقت اجل
صدر دل پاي تخت سلطنتي / ساحهٔ سينه ارض مملكتي
حكمني آنك بي تكلف ايدر / كمسه مانع دگل تصرف ايدر
بلمزم بلميم نه چاره ايدم / شر شيطاندن نه ياكه كيدم
بكه درمان اولورسه سندن اولور / لطف واحسان اولورسه سندن اولور
نقد اعمالم دائما مغشوش / بني آلفته ايلدي بونقص غش
منطمس لطفك اولمزسه يارب / بنه كاردم هميشه ترك ادب
نه بكا خوف ويردي قهر وستم / نه بكا دوشردي لطف وكرم
بر طي نقيله كلمدي صد آه / بوكا انبا د جرمه خوف اسه
كاه نعمتي بر اولوب نادم / ره تقوايه اولوزم عازم
خشيتك قلبمه اثر ايلر / دلده ميل صلاح بر ايلر
ينه بركون بولور رواج فساد / اوقتاعد كلور حيف كه كساد
بلمزم وادي هيچ بوآواره / بر قرار اوزره اولمز چاره
روسياهي ايله سفيدئ ريش / مني دلريشه ويردي بك تشويش
شيب ايركوردي مركدن چوبام / اندي قد حميده رد سلام
دمبدم يا قلشور اگرچه اجل / اولورامتا اراغ حسن عمل
اوجمعه اوجمعه شكسته پرم / حيف كيم دوزخ اولورسه يرم
نار دوزخدن استينلر امان / بني ياد ايلسون دعا همان
بوكنهكاركر بولورسه نجات / ايريشور خود نجاته جمله عصات
كيجه كوندز بودر نيازم هب / بر نكاه ترحم ايت يارب
نفس اماره بي ايدوب تغليط / هركانمدن اولمسون تغليط
سكه چون ضعف خلقتم عيان / بني ايتمه زبون دشمن جان
كيد شيطاندن اميني ايله / داخل جمع مفلحين ايله

كبروتر ساجولطفك ايلر اميد / بن اميد ايلسم اولورمي بعيد
درگهكه رجوع ملتجاي امم / ايدرم بندكي رجاي كرم
ايلدم گرچه نيجه نادانی / شمدي كلدي ولي پشيماني
بوسوزمده لسان صادق در / قلب اسرارنه مطابق در
كوكل آيينه سي سكا منظر / صورت صدق قولمه ايله نظر
مصدر قهر اولورسيم يارب / دوزخ اولورمي بر نيمه عجب
عفو غفرانه مظهر ايسك اگر / جنت عدن تنگ اولورمي مكر
چونكه هر مجرم اهل دوزخ اولور / نه كسي جنتي عمله بولور
فضلك فضل خود مدار الكل / عام اولورسه فضل بعيد دگل
نوله دلشاد عفو ايدوب بني سن / ايت فضل كامل اولسم بن
نيجه يللر ملول ومحزونم / سينه مجروح وديده پرخونم
سنك اندوه الم شكسته دلم / دستبرد غم ايله منفعلم
نه خبر ويره ديو بكا سحر / چشم تر راه انتظاره بقر
بني آزادهٔ غم صبا ايت / خاطرم انكساريني جبر ايت
من محزوني دلفكار قومه / شب اندوه وغمده زار قومه
لطف قل يا انيس كل غريب / كوش جانه پيام فتح قريب
مرحمت ايلسك فقيره محل / كه منم چون عزيز قوم ذل
حاشى لله كه بن ذليل اولم / مرض عجز له عليل اولم
سن عزيز ايكن وكل حقير اولمز / قيد ذلته اول اسير اولمز
درد سندن دوادخي سندن / غمده سندن صفادخي سندن
بكا سنسين همين معين وپناه / حسبي الله لا اله سواه
فتح قل يا مفتح الابواب / بكه رزق حلالدن برباب
توكلي ايله مظهر نعمت / قل عطا هم اولنعمته بركت
ساكه مخفي دگل كه زنم هب / طرف غيبه منحصر يارب
حالمه رحم ايد مغيثم يوق / آغلسم ايكلسم مجيبم يوق
ماسوادن اميد يوق مطلق / عرض حاجت جنابكه انجق
دردمه فضلكيله اولسون علاج / همت غيره ايلمه محتاج

سك دركاه باهر الزينه	قپوكه باسط الرزا عينه
دربدر ايتمه بن كدايي مدد	بر فقيرم الهي ايلمه رد
طوغريلوب بر قپويه وارسه كدا	اوكدايه ديبورلركه ويره خدا
ياسكا وارنه جواب نه در	دركهك وار ياغيري باب در
دوشمه اندهه اي دل آكاه	چونكه رزاقدر كريم الله
كافل رزق اولنجه حضرت حق	غم روزي روا دكل مطلق
سكه معلومدر خدا اونا	كلمز اول شبهه خاطره قطعا
حسن ظنم دكل الهي سست	فضلكه اعتقاد پاكم درست

زجر وتعنيف اي قلم تا كي
تيز اولدي ايا خطيب لكي

غم دوزخله بك بوزلدي مزاج	وعدهٔ جنتيله ايله علاج
اولدي مجروح سينه بر غم	مژدهٔ مغفرتله اور مرهم
ديدي چون يغفر الذنوب خدا	تولا غالب اولورسه خوفه رجا
شاد اول شاد اي دل ايلمه آه	سبقت رحمتي بيوردي اله
غافر الذنب در بحكم النص	قابل التوب ذاتنه مختص
عملم بد ايسه اميدم به	كتب ربكم على نفسه
اولسه سوء عمل جهالتله	عفو ايدر حق اني ندامتله
ايلدم كرچه نيجه نيجه كناه	نادمم اكا شاهدم الله
ايلدي مژده حضرت غفار	محو ايدر ظلم نفسي استغفار
آه ايدر مجرمك عذرخواهي	انما التوبة على الله
اكرم الاكرمين در مولى	ارحم الراحمين در مولى
چكرم كرچه بار جرم عظيم	غم دكل مسندم خداي كريم
حسن الظن فضل مولاديم	واثق عفو رب اعلاديم
چاه عصيانه دوشمسه اكر	الم المزني فضل حق يا مكر
واسع المغفرة اولنجه خدا	عفو اولنمز قالورمي جرم وخطا
كلمدي بابن خاطره مطلق	ناروادر قنوط رحمت حق
حقه صد حمد فضله معتقدم	يعني عفو خدايه معتمدم

اومرم يا رحيم و يا رحمان	رحمتكدن كورلميه حرمان
چونكه پروردهٔ عنايتكم	سك باب شريف حضرتكم
بر يره انتساب ايده هركس	سنسن انجق بنم پناهم بس
رد ايدوب ابشكدن ايتمه عتاب	تربيت كرده سن با زمزآب
نظر كرمله باقه ايله خوار	بالنبي وآله الاخيار

ايسم اول اي خامهٔ سريع السير
آخر اولدي كلام تم بالخير

ير اولدي تير بلندي سخن	غم غربت صفاي عود وطن
طورميوب دوزنشب اي خامه	همت ايتدك عجب بن اي خامه
بلبل آسا نه خوش فغان ايتدك	حالمي طرفه داستان ايتدك
اميدي دامنكش فراغت اول	سوز تمام اولدي بنده راحت اول
شمدي طوت غنچه وش اول خاموش	مرغ دل نغمه سينه كل كبي كوش
اي عزيزي خاكسار رفقيم	سبب تير جور چرخ اثير
نامه ختم خنامه ايردي چو راست	ايله بن حسن خاتمه درخواست
ايدوب اشك چشمي جوي آسا	خاك دركاهه اول جبين فرسا
ايليوب روي عجزي پاي انداز	رفع قل آسمانه دست نياز
ديكدورب كريه كلوكيري	طوره سويلت زبان تقريري
ايله آغاز بر مناجاته	عالم السر والخفيات
رشته كش اول او دره مكنونه	اني درج ايت بو درج مضمونه
اوصفا بخش خاطر هركس	قطرهٔ ابر فضلي عالمه بس
حكم فرماي ملك غفاري	صد ربراي بزم ستاري
بو بيابان نورد جرم وكناه	اتباع هوا ايله كمراه
عرض ايدرساكه ينه حاجاتي	بويله اتمام ايدر مناجاتي
اي خداوند كاركاه قدر	بنده پرور ايا كريم كستر
بحر زخار فضل بي حددر	جزر يوق انده موج جالمددر
كرچه چوقدر رجاي بي نمك	عامدر خلقه دعوت كرمك
اعظمي نعمت هدايتدر	نيل توحيده اوزكه نعمتدر

فلکك الحمد یا علی الشان / وحدت ذاتکه واردر ایقان
دُرِ ایمان اولوب وشاح الصدر / اولمشمدر انکله عالی قدر
ولکَ الشکر ایتمشم یا رب / روش اهل سنتی مذهب
حسن ایمان اولور کمالی انك / اکه وابسته در کمالی انك
ادرم ایرمیه کماله زوال / بی زوال اوله آفتاب کمال
برقرار اولدقجه شهر بدن / ایشلدکجه بو کارخانهٔ تن
صقلرم دلده نقد ایمانی / کراولورایسه عون سبحانی
دم آخرکه مرغ جان عزیز / قفس تنده ایده میل کریز
کسیلوب ابی اوله نی تقریب / اسیای بدن خرابه قریب
آفتاب حیاته ایره افول / بولهبوك وجود رنك ذبول
کرم ایت یا محول الاحوال / سوسن آسا زبانم ایله دل
آب توحید له ایدوب سیراب / ابی ماء الحیوة ایت میزاب

یعنی قل یا کریم و یا الله
صوك سوزم لا اله الا الله

عرض مناجات بدرگاه قاضی الحاجات

حسبی الله زهی مغفرت رب رحیم / نعم مولوی خداوند عطابخش کریم
کرمی خاص دکل درکهی نی دربانده / سفرهٔ مکرمتی اندی صلاوی نعیم
فیض ایدر هر بریم فضلندن بر قطره / ایتمیه بر کیسه رنجیده تب تاب جحیم
دامن رحمتی پرده کش روی گناه / ستر ایدر قوللرینك جرمن او ستار علیم
هرکس اعمالی او درگاهه ایدر دستاویز / بن شو رهن ایدم تحفهٔ جرم تقدیم

ای کرم استی خدا کی چه گناهم چوقدر
ساکه دردی رجا غیری پناهم یوقدر

گاه سرمست می معصیتم که مخمور / بنی هشیار ایدرمی ره مگر نفخهٔ صور
خواب غفلتدن اویانمز بو دل دیوانه / کوشنه ایرمیجك ولولهٔ یوم نشور
بو جهانه کیتی بیهوده نیچون خنده ایدر / دار ماتمده بر اشم هوس سور یدور
باکیلوب یول نه عجب دشنهٔ ادشیدم / اولدی معموره عصمت که صدر حله دور
کیم بولور طوغری یولی راهنما اولمزسه / رحمت عام خداوند خطا پوش غفور

ای کرم استی خدا کی چه گناهم چوقدر
ساکه دردی رجا غیری پناهم یوقدر

منهج شرعی قویوب اولمشم سمت فساد / یا الهی ره تقوایه بنی قل ارشاد
نفس سرکش نه عجب کلدی هیچ انصافه / آرزو معصیته نوعتك اولدقجه زیاد
عفو و غفرانکه یا رب امیدم محکم / اومرم اولمیه قصر املم بی بنیاد
بلمیوب قوللغك قدرینی ترك ایتمشدم / بخت بر بندهٔ کی ایتمشدی قبوکدن ابعاد
غربت خدمتکی شمدی کماهی بیلدم / درکهك بندهٔ لکندن بنی ایتمه آزاد

ای کرم استی خدا کی چه گناهم چوقدر
ساکه دردی رجا غیری پناهم یوقدر

آه اکر ایرمزیسه دامن احسانکه ال / حیفلر شویله قالورایسه تهی دست امل
کندی سرمایهٔ عمر اولدی تلف بیهوده / الده یوق زاد معاد اولمغیچون حسن عمل
نیم اول کیسهٔ تهی مفلس نقد طاعت / خواجه شهر بطالت شه اقلیم کسل
طو مه ای چرخ غمدیده قان اغلرم / صفحهٔ دو دیده چکر سرخله اکی جدول
آتش آه ندامتله یانوب قال اوله کور / سکهٔ فیض قبوله اولهسن تا که محل

ای کرم ایسی خدا گرچه گناهم چوقدر
ساکه در روی رجا غیری پناهم یوقدر

خجلم شویله که کی یادمه گلسه ناگاه — برنه کچمک دیلرم ایلدیکم جرم و گناه
درد مه چاره بولنمز گزرم آواره — هر طرف دیدهٔ حیرتله تعجب ایدرم آه
شربت مرگ گلور باکه اودم آب حیات — گوریجک نامهٔ اعمالی محشرده سیاه
خواب غفلتده اجل عسکری الرسیجون — گوزکی آچ ایله همان توبه حصارینی پناه
ماسوادن کسوب امید و رجایی شمدی — سکه طوتدم یوزم ای درد مه درمان الله

ای کرم ایسی خدا گرچه گناهم چوقدر
ساکه در روی رجا غیری پناهم یوقدر

معصیت ظلمتی دل خانه‌سنی ایلدی تار — طرفة العین گوزم اچه‌مدی دود و غبار
شب تاریک گلور چشمه روز روشن — مهر اقباله حجاب اولدی سحاب ادبار
دستگیر اولمزیسک قالدم ابقده یا رب — ایلدی صدمهٔ غفلت بنی افتاده و خوار
دم طاعتده ریا چقدی هرگز دلدن — ایکی گوزمده گلور خاطره یوزبیک انکار
ایتدیکم ذوق و ریا عمد و خطایه توبه — بلدیکم بلمدیکم جرمه هزار استغفار

ای کرم ایسی خدا گرچه گناهم چوقدر
ساکه در روی رجا غیری پناهم یوقدر

ایتدیکم بن بلورم جرمه یوق غایت و حد — حشر اولدقده نه صورتله وارم آه مدد
گلمشم درگهکه تیغ و کفن برگردن — جرمه معترفم ایتمه الهی بنی رد
ساکه طوتدم یوزم ای قبلهٔ حاجتمندان — روی امیدمه باب کرمکی ایتمه سد
اولمسه صفحهٔ عصیانی گنهکارلرک — جلوه‌گر اولمزیدی شاهد فضل سرمد
بو در امید که محشرده بو بیچاره‌لره — رحمت حق ایره یا اوله شفاعت احمد

ای کرم ایسی خدا گرچه گناهم چوقدر
ساکه در روی رجا غیری پناهم یوقدر

شاه اقلیم شفاعت نجه اولور روز حساب — گوستره بخشش خاطر نیجه ایلر عتاب
اهل محشر گوله‌لر حالمه گریه ایدیم — مرحمت ایتمیه هیچ کمسه زهی شرم و حجاب
حرمتن طوتمدم انک نیجه گستاخم بن — خدمتن ایتمدم ایتدم نیجه ترک آداب
ای معین ضعفا دست من و دامن تو — قومه الدن اتککی کسسه باشمی تیغ عقاب

کظم غیظ ایله اوگون چونکه سنی ایلدی یاد — رحمت عالمیان نعتی ایله نص کتاب

ای کرم ایسی خدا گرچه گناهم چوقدر
ساکه در روی رجا غیری پناهم یوقدر

چشم عاشقده اولان اشک روان حرمتنه — دل صادقده اولان سوز نهان حرمتنه
معصیتکارلرک گریه و زاریسی ایچون — توبه‌دن صکره اولان آه و فغان حرمتنه
دعوت حضرته لبیک دینلر ایچون — کعبه اول قبلهٔ عالمیان حرمتنه
عرشدن قدری معلا تر اولن روضه ایچون — صدف در رسالت او مکان حرمتنه
تحفهٔ توبه‌می لطفکله قبول ایت یا رب — زینت باغ جنان فخر جهان حرمتنه

ای کرم ایسی خدا گرچه گناهم چوقدر
ساکه در روی رجا غیری پناهم یوقدر

دمبدم تا به حضرت قدوسی سلام — روح پاکنه ایده الف صلوة الف سلام
حضرت حق ویره امتدن اکا خیر جزا — همتی ایتدی بزی صدرنشین اسلام
شفقت ایتدی اوله ایتدی دم آخرده — امتی لفظ ایله یادی ایله ختم کلام
صد تحیات و درود آلنه اصحابنه هم — بولدی قانون شرع بونلر ایله حسن نظام
مجرمم گرچه نصیب ایت کرمکدن یا رب — نامهٔ عمری بنم صلوات ایله ختام

نعت شريف

روحي فداك اي گل نورستهٔ حرم ... ورد رخڭله اولدي جهان غيرت ارم
بر نور قلدي عالمي اول طلعت منير ... بولدي كساد رونق بازار صبحدم
مصراع ابروانني يازدقده ايتدي قصد ... استاد صنع نعتيه نون والقلم
مازاغ دن كحيل او غزال چشم مست ... هر لحظه گرچه خسته‌در اما كري حقم
تاراج قلدي كشور صبري او غمزه‌لر ... زنجيره چكدي عقلي او گيسوي خم بخم
بر نطقي بك مسيح روانبخش جان ويرر ... آب حياة منبعدر وار يسه او فم
خال سياه لعل لبي نقطهٔ وجود ... موي مياني نكتهٔ سربستهٔ عدم
اولدي شكست صفحهٔ سيمين سينه‌دن ... آيينهٔ سكندر و مرآت جام جم
همتا دگل او نخل قد گلستانه سرو ... بكزرمي اكا شيوهٔ رفتارده علم
افلاك و خاكه بسملهٔ آفرينش اول ... ختم الرساله فاتحهٔ نسخهٔ قدم

فرمان رواي هر دو سرا شاه انبيا ... سلطان خطهٔ عرب و كشور عجم

اي نور چشم عالميان جانه نيمتم ... بر كره باغ ديده‌مه خوابده بص قدم
خيلي دم اولدي گلشن جانه طوقنمدي ... اول نفخهٔ نسيم روان بخش ذيكلم
گرداب فرقتك بني سرگشته ايلدي ... آيا اولورمي ساحل مقصوده بن ايرم
تا خاكپايه فرش نياز ايليوب يوزم ... بو نظمي نظامله اعلام حال ايدم
اي دستگير خلق معين فتادگان ... قالدم اياقده ايرمزيسه دامن همم
اولمزسه گر بنان عنايت گره گشا ... بولمز كشاده دلده اولان عقدهٔ الم
اي ديده آغلا باشكيچوب حال زارمه ... جوي سرشك جوش و خروش ايليوب جوم
بو قدر ايلمه عطفهٔ دامان حسن حال ... بي بهره گل نصيبه دوشمش دم قسم
دل خانهٔ سينه‌ده نوبه‌دي طيف خيال زهد ... طاعت فضاي سينه‌ده نصب ايتدي خيم
گيرمز قولاغه پند حريفان حق شناس ... چون گوش هوش پردهٔ غفلتله دار اصم
دوغمز گيدرمي عشق مجازي حقيقته ... او تقيدر پرستش اولنمقدني صنم
گلمزمي يادكه نه ايچون خلقك اولندوغك ... تا كي هواي نفس ايله خدمت شكم
بيلمم كه سرنوشت نه يوزدن ظهور ايدر ... چقسه بياض لوح جبينمده كي رقم
اي مزيسه گر هدايت حق روز بازخاست ... محشرده خلقه عبرت اولور و آرسه نم

واردي بنم كبي دخي گستاخ بي ادب ... طفلانه جنبشي قوغز ايدي دم بهم
بر پاره اوصلاون اي ديوانه عقل اوي ... گوش ايله پند ناصح ريش سفيدي هم
بنداين ميانجانه ميان بند توبه‌ني ... نام شريف حضرت حقه ايدوب قسم
مرآت زنگ بستهٔ قلبي مصيقل ايت ... تا رونما اوله صور شفقت و كرم
اولسون همشه صفحهٔ رخسار زرد فام ... خونابهٔ سرشكله هم گونهٔ بقم
آه آتشيله ايله دل آهنين كي موم ... اشك ندامتيله صو ويرا كه دمبدم
شايستهٔ ستايش و تحسين اولور اگر ... اهل استزاده اوله منظومهٔ ندم
سعي ايت مدد تدارك مافاته چاره گور ... فياض مطلقك نظر رحمتي اعم
رد يوق سماط فضل خداده همان ايرش ... خوان كريمه رفقي بند اولدر نعم
غفلتده قالمه بر زده دامان همت اول ... سر منزل سعادته ايرمك ايسه اهم
حبل المتين شرعه تمسكه توسل ايت ... تيمزمي رهنما سكا اول هادي امم
اي جان طبيبه ايتمه تغافل تو خسته‌دن ... بي تاب ايلدي بني تاب تب ستم
دلتشنه‌يم شراب جواب ايلمه دريغ ... فيض ايلسون زلالي اول منبع حكم
دمبسته اولمه غنچه صفت گل كبي آچل ... بلبل كبي ترنمه گل ايله خوش نغم
يعني پيام عفوله وير مژدهٔ نجات ... گرد ابر صالدي فلكه دلي تند باد هم
بيچاره فهم اولندي مرام اولمه غصه‌مند ... اولسون كشاده جان حزين و دل دژم
حاشا كه حقه لب لعلنده اوله لا ... الحق دهانيده صدف لؤلؤي نعم
باغ كرمده بولدي نما نخل قامتي ... سرو قدي مكارم اخلاقده علم
صنع جميل ذاتنه در احسن صفات ... فضل جزيل او حضرته در اجمل شيم
ايفاي ذمت كرم اول شاهه خاص در ... او رمز ياتنده فيض وفادن مسيح دم
بحر عنايتك سكا بر قطره‌سي يتر ... اوزنامهٔ نيازه سكوتيله ختم تم
بو نظم عاجزانه مه اولحق ايچون مدد ... ايتدم سواد چشمي سويدايي قلبه ضم
تا ايده بر نگاه ترحمله سرفراز ... بو رقعهٔ نيازي او سلطان محتشم
روح شريفي حضرت حقدن اوله مدام ... صد تحفهٔ صلوة و سلام ايله محترم

جان عزيز جانمه منت فدا سكا ... اي روح عالم ايله قبوليله مغتنم

حمد لله بنه تشریف ایروب ماه صیام
مژدهٔ رحمتله ویردی بو کون خلقه سلام

مرحبا شاه فلکک تخت معلی رتبت
عالمه مژده دیر مقدمیده شهر حرام

مرحبا دلبر خوش منظر مشکین گیسو
لیلة القدر وصالنده الور هر کشی کام

مرحبا ای گل نوخاستهٔ روضهٔ قدس
نفحة الانس رضا ذوقی بولور سنده مشام

مرحبا ای مه ناکاستهٔ برج شرف
قدرکه نسبتله ناقص اولور بدر تمام

مرحبا شهر مکرم که شهوره قلدی
جوهر ذاتکی حق واسطة العقد نظام

خیر مقدم سنی کوزلردی چو اطفال که
دینه انجم ایله ماه شب آرا هر شام

خیر مقدم عجبا ایتدیمی تشریفکنی
کوندرر مهر فلک بیک شمامهٔ هر بام

کلشن دهری صبا کشت و کذار ایلرکن
بوی دلجوی قدومک ایله تا استشمام

شامیانه ایله قونردی بو بسیط خاکه
قوردی فراش صنع چتر شب غالیه فام

مرحبا ماه مبارک نه عجب کج کلدک
مرحبا کوزلرم مقدمکه اوزلدی مدام

سن کیدلدن کوزم کورمدی روی راحت
چرخ کجرو قومدی دلده حضور و آرام

سن کیدلدن بیمه کلمدی هیچ جام طرب
کجدی خمیازهٔ اندوه و غمیله ایام

طوب چوکان ستم ایلدی بو چرخ بنی
بار ادبار ایدوب قامت اقبالیمی لام

دانهٔ مهر صاچوب مرغ دلی ایتدی کون
عاقبت ایلدی افتادهٔ سرپنجهٔ دام

کوزیمی بغلدی بر لعبتله شمدی کوزم
کوزی باغلو آرارم کوشهٔ دامان مرام

لله الحمد ایرشدی هله عید وصلت
بوده رامید بوله روزهٔ محنت انجام

من بیچاره‌یی ممنون شفاعت ایله
اومرم جانه ایره مژدهٔ عفویله پیام

مردم دیدهٔ غمکینی کوره خواب راحت
خار خار ستم و جور فلکک اوله تمام

روضهٔ خاطر غمکین اوله شاداب بنم
کل آمال آچلوب بتمیه خار آلام

توبه کفتار پریشانمه یا رب توبه
یاد ایدوب مهر و سپهر ایلمشم خلط کلام

بیلورم جمله‌یی پردهٔ تدبیر سنک
ابر و باد و مه و خورشید و فلک امرکه رام

بث شکوا ایندن سنکه در سلطانم
ایلمم چرخ دنی طبعه بیانه اقدام

ایدرم درد دلی سکه بو نوع دخی عرض
اوله شایدکه سبب نیل مرامه ابرام

دم مزن ای قلم طرفه رقم خاموش اول
یعنی پیمانهٔ تسلیم کلوب ایله قیام

شرط انصاف بو کم جرممه اذر بو جزا
آب عفو ایتمز ایسه محو نقوش آثام

بنک و بدهر نه ایسه سن صنعکندر
قولنه ظلم ایده حاشا که خداوند انام

دامن آلودهٔ عصیانم الهی اما
غم دکل فیض ازل کرم و فضلک عام

بو کنهکاری عزیز ایتمشکن ایتمه ذلیل
دیلرم محنت ایام بوله حسن ختام

عرض الم و احزان برای حرقت و فرقت شهر مبارک رمضان

کوکلده شعلهٔ فرقت اولدی آتش آلام
شررفشان اولیجق نار هجر ماه صیام

بونی ستمزدهٔ روزکاری یا رب نه
آیردی کردش کردون دون بی هنگام

روا می ای مه نامهربان بو آفتک
هنوز کلمشیدک بردم ایتمدک آرام

بن ایتمدم دخی شکر وصال ایچون سجده
اوتورمیوب نه دن ایتدک عجب وداع قیام

قودک اکرچه که تنها بنی بو غربتده
ولی انیس و جلیس اولدی محنت ایام

دو شاخ غمده بو بیچاره‌یی قویوب کیتدک
سفر سن ایلدک اما بنی غریب ایتدک

سوندی شمع فروزان محفل و محراب
صاولدی رونق بازار صحبت احباب

دریغ کوی خرابات اولوب ینه معمور
بنای محکم معمورهٔ صلاح خراب

حیف که روزه کزنیان اولنجه رخصت عید
الینه شیشه پرینه آلورسه جام شراب

صفای عالم وصلت خیال خواب اولدی
کوکلده شمدی بولنمز خیال راحت و خواب

کورمی شمشد ابروی غمده نقش مراد
کشاد ایدوب در فضلی مفتح الابواب

دو شاخ غمده بو بیچاره‌یی قویوب کیتدک
سفر سن ایلدک اما بنی غریب ایتدک

هنوز اولمدی وصل ایله عید ایله خوشحال
ایرشدی روزهٔ فرقت طوتلدی صوم وصال

عجب بو رسم جفایی سکا کیم اوکرتدی
سپهر باقه صفتن ای مه خجسته خصال

همیشه صفحهٔ سینه‌ده آزموده ایلر
رسوم جوری او صورتنمای نقش خیال

مقیم کنج ملالم غریب بی حالم
نگاه مرحمت ایت یا محول الاحوال

علاوهٔ محن اولدی فراق ضیف عزیز
بونی ضعیفه زبون ایتدی بار حزن و ملال

دو شاخ غمده بو بیچاره‌یی قویوب کیتدک
سفر سن ایلدک اما بنی غریب ایتدک

اولوردی مسکن یعقوب دیده بیت حزن ‌ ‌ ‌ ویرنجه یوسف گمگشته بوی پیراهن
نیجه بر ایکی کون ابنی اولدی غربتده ‌ ‌ ‌ او مونس دل و جان گندی قالدم اما بن
قوجه بابا کیشی قالسون همین رهین الم ‌ ‌ ‌ همانا او یار سفر کرده اوله صاغ و اسن
کمال فضلکه قالدی ایشم خدا اونا ‌ ‌ ‌ بنی غم ایتدی تمام اولمیور تمام محن
ترحم ایت دل زاره که بی قرار ایتدی ‌ ‌ ‌ کشاکش غم غربت هوای حب وطن

دوشاخ عمده بو بیچاره‌یی قویوب گیتدک
سفر سن ایلدک اما بنی غریب ایتدک

همیشه پرده قانون جوری اولمده تیز ‌ ‌ ‌ اصوله اویمدی گندی سپهر بی همه چیز
خروش اشکیله المزیسه تر دامن ‌ ‌ ‌ شرار آتش آهمدن ایلسون پرهیز
الهی ناله شبگیریمه ترحم قل ‌ ‌ ‌ سزای مرحمت اولور ذلیل اولسه عزیز
شکایت ایتمه فلکدن گوکل قضایه رضا ‌ ‌ ‌ چو جمله حکم خدادر روا می میل گریز
هزار نوبه تب هجر سویلدب هذیان ‌ ‌ ‌ زبان خامه‌یه گلدی بو نظم شور انگیز

دوشاخ عمده بو بیچاره‌یی قویوب گیتدک
سفر سن ایلدک اما بنی غریب ایتدک

قطعه

حضرت حقدن تمنا ایلرم گلمسون ‌ ‌ ‌ آتش آه پشیمانیله دائم سوز دل
قطرهٔ خونابهٔ اشک ندامت دکمسون ‌ ‌ ‌ سبحهٔ مرجان کبی اولسون مسلسل

قطعه

دله کی صدق عزیمت سکه مستور دکل ‌ ‌ ‌ حضرت عزتکه سر ضمیرم معلوم
توبهٔ صادقمی وعده گریمک اوزره ‌ ‌ ‌ المه حسن قبولکدن الهی محروم

رباعی

چو قدر گرمکی عفو گناه ایت یارب ‌ ‌ ‌ بیچاره‌لره فضلی پناه ایت یارب
باقمه یوزمز قاره‌سنه لطفا یله ‌ ‌ ‌ بو خسته‌یه اسلومه نگاه ایت یارب

رباعی

الله دیر ذیلو نار جز زهر یا به ‌ ‌ ‌ دل نالشی ره درد گل ارباب به
ز دست رجائی ایتمشدر حکم ‌ ‌ ‌ ذیل کرم مسبب الاسباب به

تم

